

ISSN 1857-1999

**REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE**

**Moldavian Journal
of International Law
and International Relations**

**Молдавский журнал
международного права
и международных отношений**

**Nr. 1-2
2006**

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Publicație periodică științifico-teoretică și informațional-practică
fondată de Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei
și Asociația de Drept Internațional din Republica Moldova

ISSN 1857-1999

Apare de 4 ori pe an

Nr. 1-2 (2), 2006

CONSILIUL REDACȚIONAL:

- Alexandru BURIAN**,
doctor habilitat în drept, profesor universitar (președinte)
- Natalia CHIRTOACĂ**,
doctor în drept, conferențiar universitar (secretar științific)
- Diana CUCOȘ**,
doctor în drept (secretar de redacție)
- Victoria ARHILIUC**,
doctor habilitat în drept, conferențiar universitar
- Oleg BALAN**,
doctor în drept, conferențiar universitar
- Valentin BENIUC**,
doctor habilitat în politologie
- Augustin FUEREA**,
doctor în drept, profesor universitar (România)
- Jose Luis IRIARTE**,
doctor în drept, profesor universitar (Spania)
- Anatolii KAPUSTIN**,
doctor habilitat în drept, profesor universitar (Rusia)
- Sergiu NAZARIA**,
doctor habilitat în politologie
- Dumitra POPESCU**,
doctor în drept, profesor universitar (România)
- Gheorghe RUSNAC**,
doctor habilitat în politologie, profesor universitar
- Alla ROȘCA**,
doctor habilitat în politologie, profesor universitar
- Vasilii SAKOVICI**,
doctor habilitat în politologie (Belarus)
- Leonid TIMCENKO**,
doctor habilitat în drept, profesor universitar (Ucraina)

Consilier editorial: *Angela Levița*

Lector: *Diana Culic*

Tehnoredactare computerizată: *Ana Botnaru*

ADRESA NOASTRĂ:

str. 31 august 1989, nr. 82, Chișinău, Republica Moldova, MD 2012

Tel.: (37322) 23.33.10

Fax: (37322) 23.45.41

e-mail: dreptinternational@mail.md; aburian@mail.md

© Institutul de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M., 2006

**МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ
МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Научно-теоретический и информационно-практический журнал

Соучредители:

Институт истории, государства и права Академии наук Молдовы
Ассоциация международного права Республики Молдова

ISSN 1857-1999

Выходит 4 раза в год

№. 1-2 (2), 2006

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

Александр БУРИАН,

доктор юридических наук, профессор (председатель)

Наталия КИРТОАКЭ,

кандидат юридических наук, доцент (ученый секретарь)

Диана КУКОШ,

кандидат юридических наук (редакционный секретарь)

Виктория АРХИЛЮК,

доктор юридических наук, доцент

Олег БАЛАН,

кандидат юридических наук, доцент

Валентин БЕНЮК,

доктор политических наук

Аугустин ФУЕРЕА,

доктор права, профессор (Румыния)

Хосе Луис ИРИАРТИ,

доктор права, профессор (Испания)

Анатолий КАПУСТИН,

доктор юридических наук, профессор (Россия)

Сергей НАЗАРИЯ,

доктор политических наук

Думитра ПОПЕСКУ,

доктор права, профессор (Румыния)

Георге РУСНАК,

доктор политических наук, профессор

Алла РОШКА,

доктор политических наук, профессор

Василий САКОВИЧ,

доктор политических наук (Беларусь)

Леонид ТИМЧЕНКО,

доктор юридических наук, профессор (Украина)

Редактор консультант: *Анжела Левинца*

Технический редактор: *Диана Кулик*

Компьютерная верстка: *Ана Ботнару*

НАШ АДРЕС:

str. 31 august 1989, nr. 82, Chişinău, Republica Moldova, MD 2012,

Tel. (37322) 23.33.10

Fax: (37322) 23.45.41

e-mail: dreptinternational@mail.md; aburian@mail.md

© Institutul de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M. , 2006

MOLDAVIAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

Academic and informative-practical periodical publication founded by
the Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova and
the Association of International Law from the Republic of Moldova

ISSN 1857-1999

Issues 4 times a year

Nr. 1-2 (2), 2006

EDITORIAL BOARD:

Alexandru BURIAN,

Doctor Habilitat in Law, Professor (head)

Natalia CHIRTOACĂ,

Doctor in Law, Associate Professor (learned secretary)

Diana CUCOȘ,

Doctor in Law (editing secretary)

Victoria ARHILIUC,

Doctor Habilitat in Law, Associate Professor

Oleg BALAN,

Doctor in Law, Associate Professor

Valentin BENIUC,

Doctor Habilitat in Politology

Augustin FUEREA,

Doctor in Law, Professor (Romania)

Jose Luis IRIARTE,

Doctor in Law, Professor (Spain)

Anatolii KAPUSTIN,

Doctor Habilitat in Law, Professor (Russia)

Sergiu NAZARIA,

Doctor Habilitat in Politology

Dumitra POPESCU,

Doctor in Law, Professor (Romania)

Gheorghe RUSNAC,

Doctor Habilitat in Politology, Professor

Alla ROȘCA,

Doctor habilitat in Politology, Professor

Vasilii SAKOVICI,

Doctor Habilitat in Politology (Belarus)

Leonid TIMCENKO,

Doctor Habilitat in Law, Professor (Ukraine)

Consulting editor: *Angela Levința*

Lecturer: *Diana Culic*

Computerized technical editing: *Ana Botmaru*

OUR ADDRESS:

str. 31 august 1989, nr. 82, Chișinău, Republica Moldova, MD 2012,

Tel. (37322) 23.33.10

Fax: (37322) 23.45.41

e-mail: dreptinternational@mail.md; aburian@mail.md

© Institutul de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M. 2006

SUMAR

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC

<i>Dumitra POPESCU</i> . Destrămarea sistemului socialist și apariția noilor state independente în Europa de Sud-Est	9
<i>Natalia CHIRTOACĂ</i> . Codificarea regulilor cu privire la reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale	19
<i>Diana CUCOȘ</i> . Protecția diplomatică și consulară a cetățenilor Republicii Moldova	26

DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT

<i>Violeta COJOCARU</i> . L'exequatur des décisions judiciaires étrangères / Executarea deciziilor judiciare străine	32
<i>Aurel BĂIEȘU</i> . Reglementări în materia neexecutării contractelor de comerț internațional	38
<i>Lilia GRIBINCEA</i> . Recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine în sistemul Convenției de la New York.....	43

RELAȚII INTERNAȚIONALE

<i>Alexandru BURLIAN</i> . Republica Moldova în contextul geopolitic contemporan	48
<i>Alla ROȘCA</i> . Politica externă a SUA și securitatea internațională	52
<i>Cristina CEBAN</i> . Dilemele politice ale extinderii Uniunii Europene spre est	57

TRIBUNA DOCTORANDULUI

<i>Ruslana GROȘU</i> . Migrațiunea musulmanilor în Uniunea Europeană	62
<i>Tatiana BICHERSCHI</i> . Reglementarea proceselor informaționale globale	66
<i>Ion ȚIGANAȘ</i> . Actualitatea Convenției de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice	69
<i>Cristian IONUȘ</i> . Procedura de încheiere a unor documente de cooperare internațională în domeniul afacerilor interne la nivel european	74
<i>Stela TOPALĂ</i> . Unele aspecte privind aplicarea clauzei națiunii celei mai favorizate	77
<i>Lilian DURNESCU</i> . Reglementări internaționale în materie de soluționare pașnică a diferendelor internaționale	82
<i>Victoria BUCĂȚARU</i> . Noțiunea de conflict internațional și esența războiului ca formă de manifestare a conflictului	86
<i>Iurie CIOCAN</i> . Legile comportamentului organizațional al partidelor politice sub aspectul unificării proceselor politice în Uniunea Europeană	92
<i>Olga DORUL</i> . Poziția statelor neutre în procesul de integrare europeană în materie de securitate	96

TRIBUNA DISCUȚIONALĂ

<i>Самсон МАДИЕВСКИЙ</i> . Как это делалось в Третьем рейхе	101
---	-----

RECENZII

<i>Diana CUCOȘ</i> . Recenzie asupra monografiei „Parlamentul European: de la primele construcții la instituirea Constituției pentru Europa”, autor Carolina Smochină	109
---	-----

DOCUMENTE ȘI MATERIALE

Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova	110
---	-----

BIBLIOTECA SPECIALIZATĂ

О книге С.А. Микояна «Анатомия карибского кризиса»	129
Высокое искусство дипломатии	131
Eugeniu Grigore Neculcea – un diplomat regăsit	133
Noutăți din revistele de specialitate	134

DATE JUBILIARE

<i>Andrei SMOCHINĂ</i> , doctor habilitat în drept, profesor universitar, la 60 de ani	138
--	-----

NOUTĂȚI ȘTIINȚIFICE

Conferința științifică internațională Moldova-Grecia: „Reformele instituționale în Republica Moldova în contextul integrării europene”	140
Susținerea tezelor de doctor în drept la specialitatea 12.00.10 - Dreptul internațional public	144
Cerințe privind materialele prezentate spre publicare	150

СОДЕРЖАНИЕ

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО

<i>Думитра ПОПЕСКУ</i> . Распад социалистической системы и появление новых независимых государств в Юго-Восточной Европе	9
<i>Наталья КИРТОАКЭ</i> . Кодификация норм права регулирующих представительство государств в их отношениях с международными организациями	19
<i>Диана КУКОШ</i> . Дипломатическая и консульская защита граждан Республики Молдова	26

МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

<i>Виолета КОЖОКАРУ</i> . L'exequatur des décisions judiciaires étrangères	32
<i>Аурел БЭЕШУ</i> . Правовое регулирование вопросов о невыполнении международных торговых контрактов	38
<i>Лилия ГРИБИНЧЕА</i> . Признание и выполнение зарубежных арбитражных решений согласно положениям Нью-Йоркской Конвенции	43

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

<i>Александр БУРИАН</i> . Республика Молдова и геополитические реалии современного мира	48
<i>Алла РОШКА</i> . Внешняя политика США и международная безопасность	52
<i>Кристина ЧЕБАН</i> . Политические дилеммы расширения Европейского Союза на Восток	57

ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

<i>Руслана ГРОСУ</i> . Миграция мусульман в Европейский Союз	62
<i>Татьяна БИКЕРСКАЯ</i> . Регулирование глобальных информационных процессов	66
<i>Ион ЦИГЭНАШ</i> . Актуальность Бернской Конвенции о защите прав в области литературы и искусства	69
<i>Кристиан ИОНУШ</i> . Процедура заключения соглашений на европейском уровне о сотрудничестве государств в области внутренних дел	74
<i>Степа ТОПАЛЭ</i> . Некоторые аспекты применения принципа наиболее благоприятствуемой нации	77
<i>Лилян ДУРНЕСКУ</i> . Международно-правовое регулирование вопросов о мирном разрешении международных конфликтов	82
<i>Виктория БУКЭТАРУ</i> . Понятие международного конфликта и суть войны как средство манифестации конфликта	86
<i>Юрие ЧОКАН</i> . Правила организационного поведения политических партий в свете унификации политических процессов в Европейском Союзе	92
<i>Ольга ДОРУЛ</i> . Позиция нейтральных государств в процессе европейской интеграции в области безопасности	96

ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА

<i>Самсон МАДИЕВСКИЙ</i> . Как это делалось в Третьем рейхе	101
---	-----

РЕЦЕНЗИИ

<i>Диана КУКОШ</i> . Рецензия на монографию Каролины СМОКИНЭ «Европейский парламент: от первых регламентов до Европейской Конституции»	109
--	-----

ДОКУМЕНТЫ И МАТЕРИАЛЫ

Соглашение о партнерстве и сотрудничестве между Республикой Молдова и Европейским Союзом	110
--	-----

СПЕЦИАЛИЗИРОВАННАЯ БИБЛИОТЕКА

О книге С.А. Микояна «Анатомия Карибского кризиса»	129
Высокое искусство дипломатии	131
Вновь заявивший о себе дипломат: Еуджениу НЕКУЛЧЕА	133

ЮБИЛЕИ

К 60- летию Андрея СМОКИНЭ	138
----------------------------------	-----

НОВОСТИ НАУЧНОГО МИРА

Молдавско-греческая международная научная конференция «Институциональные реформы в Республике Молдова в контексте европейской интеграции»	140
Защита диссертаций на соискание ученой степени доктора права (кандидата юридических наук) по специальности 12.00.10 – международное публичное право	144
Требования к оформлению рукописей направляемых для опубликования в журнале „Молдавский журнал международного права и международных отношений”	150

SUMMARY/CONTENTS

PUBLIC INTERNATIONAL LAW

<i>Dumitra POPESCU</i> , The Collapse of the Socialist System and the Emergence of New Democracies in the South-East Europe	9
<i>Natalia CHIRTOACĂ</i> , The Codification of the Rules Regarding the Representation of States in Their Relations with International Organisations	19
<i>Diana CUCOȘ</i> , Diplomatic and Consular Protection of the Citizens of the Republic of Moldova	26

PRIVAT INTERNATIONAL LAW

<i>Violeta COJOCARU</i> , The Execution of Foreign Judgments	32
<i>Aurel BĂEȘU</i> , Regulations in the Field of Non-Execution of International Commercial Contracts	38
<i>Lilia GRIBINCEA</i> , The Recognition and the Execution of Foreign Arbitral Decisions Judgments According to the Regulations of the New York Convention	43

INTERNATIONAL REALITIES

<i>Alexandru BURIAN</i> , The Republic of Moldova and Geopolitical Realities of the Contemporary World	48
<i>Alla ROȘCA</i> , The U.S Foreign Policy and the International Security	52
<i>Cristina CEBAN</i> , Political Dilemmas of E.U. Extension to the East	57

THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS

<i>Ruslana GROSU</i> , Muslim Migration to the EU	62
<i>Tatiana BICHERSCHI</i> , The Regulation of Global Informational Processes	66
<i>Ion ȚIGANAȘ</i> , The Actuality of Bern Convention for the Protection of the Literature and Fiction	69
<i>Cristian IONUS</i> , The Procedure of Signing of Some Documents of International Co-operation in the National Affairs at the European Level	74
<i>Stela TOPALĂ</i> , Some Aspects regarding the Application of the Most-Favored-Nation Clause	77
<i>Lilian DURNESCU</i> , International Regulations Regarding the Peaceful Settlement of International Disputes	82
<i>Victoria BUCATARU</i> , The Definition of International Conflict and the Essence of the War as a Method of the War Manifestation	86
<i>Iurie CIOCAN</i> , The Rules of Organisational Behavior of Political Parties Regarding the Unification of Political Process in the EU	92
<i>Olga DORUL</i> , The Position of Neutral States in the Process of European Integration in the Security Field	96

THE TRIBUNE OF DISCUSSION

<i>Самсон МАДИЕВСКИЙ</i> , Как это делалось в Третьем рейхе	101
---	-----

REVIEWS

<i>Diana CUCOȘ</i> , Review on the Monograph „The European Parliament: From the First Constructions to the Institution of the European Constitution” written by Carolina Smochină	109
---	-----

DOCUMENTS AND MATERIALS

EU–Moldova: Agreement of Actions	110
--	-----

SPECIALISED LIBRARY

О книге С.А. Микояна “Анатомия Карибского кризиса”	129
Высокое искусство дипломатии	131
A Refound Diplomat: Eugeniu NECULCEA	133
News of World’s Journals of International Law	134

ANNIVERSARY DATES

Andrei SMOCHINĂ at the Sixties Anniversary	138
--	-----

SCIENTIFIC NEWS

Moldavian-Greek international scientific conference: „The Institutional Reforms in the Republic of Moldova in the Context of the European Integration”	140
Defense of the doctoral theses in Law at the specialty 12.00.10 – Public International Law	144
The requirements regarding the publications in the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”	150

DESTRĂMAREA SISTEMULUI SOCIALIST ȘI APARIȚIA NOILOR STATE INDEPENDENTE ÎN EUROPA DE SUD-EST

Dumitra POPESCU,
doctor în drept, profesor universitar,
Institutul de Cercetări Juridice, Academia Română

Avec la dissolution du système socialist, en principe, la même partie du monde a été soumise à une autre modification essentielle dans sa structure, représentée de la démembrement ou et la dissolution des quelques unions des Etats et l'apparition des autres Etats indépendants en Europe de Sud-Est.

Les évolutions produites au début des années 1990 en Europe ont eu comme effet l'apparition des nouveaux Etats indépendants par leur détachement des Etats fédérales représentatives dans la sphère des relations internationales contemporaines. Le détachement des Etats des ex-fédérations a produit une série des problèmes concernant la reconnaissance des Etats et notamment les problèmes concernant la succession des Etats.

1. Preliminarii

După 1989, în societatea internațională au avut loc modificări fundamentale, marcate, pe de o parte, de destrămarea sistemului socialist, iar pe de altă parte, de dispariția bipolarismului.

O dată cu destrămarea sistemului socialist, în principiu, aceeași parte a lumii a mai suferit o modificare esențială în structura sa, reprezentată de dezmembrarea sau/și disoluția unor uniuni de state și apariția unor noi state suverane și independente în Europa de Sud-Est.

Este vorba, în concret, de evenimente și procese cu largi rezonanțe politice, respectiv revoluțiile antitotalitare din țările socialiste est-europene, dezmembrarea U.R.S.S. și a blocului militaro-politic sovietic. Asemenea evenimente au coincis în timp – după cum se demonstrează, cu argumente plauzibile și solide în doctrina moldovenească de specialitate¹ – cu schimbările calitative nu numai din structura geopolitică ce s-a constituit în deceniile de după război, dar și în viața social politică dintr-o zonă dezvoltată a lumii. „Se poate spune, afirmă același autor, că dezmembrarea U.R.S.S. a devenit, totodată, cauza și efectul proceselor și fenomenelor care au generat astfel de schimbări. O schimbare atât de radicală a situației geopolitice la scară planetară s-a produs, practic, fără nici o împușcătură. Cel mai impresionant rezultat al ei a fost sfârșitul „războiului rece” și al stării de confruntare frontală permanentă dintre cele două blocuri militaro-politice mari”². Asemenea schimbări s-au produs în spațiul mai extins din sud-estul Europei, respectiv disoluția R.S.F. Iugoslavia (în acest caz, din păcate, însă pe cale armată) și a R.S. Cehoslovacia pe calea așa-zisei „revoluții de catifea”.

De altfel, de-a lungul timpului omenirea a fost martora nu numai a creării și ascensiunii unor imperii, cum au fost Imperiul Roman, cel Persan, cel Otman și altele, dar și a prăbușirii și dispariției lor și a proclamării unor noi state.

Evoluțiile care s-au produs începând cu anul 1990 în Europa au avut ca efect apariția unor noi state independente prin desprinderea lor din unele state federale reprezentative în sfera relațiilor internaționale contemporane. Desprinderea lor din fostele federații a generat o serie de probleme de drept internațional, între care probleme privind recunoașterea statelor și îndeosebi probleme referitoare la succesiunea statelor.

Dacă în ceea ce privește recunoașterea noilor state situațiile ivite nu au fost atât de complicate – cu toate că și în acest domeniu au intervenit unele evoluții în concordanță cu particularitățile și împrejurările concrete ale fiecărui caz – cât privește succesiunea, sub multiple aspecte, aceasta a constituit prilej de controverse și negocieri îndelungate.

2. Evoluții privind recunoașterea statelor noi în contextul evenimentelor de după 1990 din Europa de Sud-Est

În ce privește recunoașterea, evoluțiile au vizat un obiectiv dublu, constând atât în definirea regulilor recunoașterii, care au devenit mai stricte, mai precise și riguroase, stabilind adevărate condiții pentru recunoașterea statelor în cauză, cât și în conturarea unei noi doctrine a recunoașterii, respectiv „legitimitatea democratică”³. Astfel, la 16 decembrie 1991, Consiliul de Miniștri al Comunității Europene (C.E.) a adoptat două declarații: una privind recunoașterea statelor din Europa de Est și U.R.S.S.⁴, iar cealaltă referitoare la situația din fosta Iugoslavie. În prima declarație, pentru noile state din Europa de Est și fosta U.R.S.S. sunt stabilite, în calitate de condiții ale recunoașterii, următoarele :

- respectarea dispozițiilor Cartei O.N.U., ale Actului final de la Helsinki (1975) și ale Cartei de la Paris pentru o nouă Europă (1990) privind statul de drept, democrația și drepturile omului;
- garantarea drepturilor grupurilor etnice și naționale, precum și ale minorităților, în conformitate cu angajamentele din cadrul C.S.C.E.;
- respectarea inviolabilității tuturor granițelor, care nu vor putea fi modificate decât prin mijloace pașnice și de comun acord;
- preluarea tuturor angajamentelor relevante referitoare la dezarmare și neproliferarea nucleară, precum și la securitatea și stabilitatea regională;
- angajamentul de a reglementa prin acord, inclusiv prin recurgerea la arbitraj, dacă este cazul, a tuturor problemelor privind succesiunea statelor și a disputelor regionale.

În cadrul Conferinței europene pentru pace în Iugoslavia s-a creat o Comisie de arbitraj, care, pe baza răspunsurilor furnizate de fiecare republică, a întocmit avize privind întrunirea condițiilor de recunoaștere a statelor desprinse din fosta Iugoslavie, pe care le-a transmis instituțiilor comunitare și statelor membre ale C.E. Totuși nu s-a ținut seama în totalitate de aceste avize, iar pentru Macedonia și Croația s-a procedat altfel decât prevedeau avizele Comisiei de arbitraj. Pentru recunoașterea noilor state desprinse din fosta U.R.S.S. nu s-a creat o asemenea comisie. Experiența iugoslavă ilustrează o evoluție a elementelor de condiționare a recunoașterii atât pe linia multiplicării acestor elemente, cât și a conferirii unui caracter convențional procesului de recunoaștere⁵.

Poate că este prematur să considerăm că o astfel de condiționare prealabilă, într-un fel, de fapt, o subordonare a recunoașterii întrunirii unor asemenea criterii, poate fi generalizată pentru a duce la crearea unor norme de drept internațional în domeniu. Nu este mai puțin adevărat însă că evoluțiile denotă că, în procesul recunoașterii, condiționarea este mai extinsă, trecând dincolo de capacitatea guvernului noii entități de a controla teritoriul, și pune în discuție legitimitatea acestui guvern, în ce măsură el exprimă voința noului stat de a accepta principiile statului de drept, ale democrației, ca și angajamentele asumate prin tratatele internaționale privind drepturile omului.

Totodată, remarcăm că pe lângă recunoașterea „condiționată” s-a recurs și la „recunoașterea colectivă”, astfel că, la 11 ianuarie 1992, Comunitatea Europeană și statele membre au acordat recunoașterea lor internațională Bosniei-Herțegovina, Macedoniei, Croației și Sloveniei, ceea ce semnifică apariția unei poziții concertate a statelor europene în legătură cu recunoașterea noilor entități. Acest tip de recunoaștere reamintește o practică mai veche (Congresul de la Viena – Actul final, 1815, care recunoștea numai statele „civilizate”, ori Tratatul de la Berlin, 1878, prin care au fost recunoscute România, Serbia, Bulgaria și Muntenegru), care devenise desuetă, recunoașterea fiind considerată prin excelență un act individual⁶.

Problemele legate de recunoaștere s-au rezolvat rapid în ce privește revoluțiile antitotalitare din Europa de Răsărit, nesuscitând îndoieli privind legitimitatea noilor autorități. Oarecum similar s-a prezentat situația în ce privește destrămarea fostei U.R.S.S. și apariția unor noi state suverane și independente care își revendicau fiecare calitatea de a fi membre cu drepturi depline și egale ale Comunității Internaționale.

În acest context, un exemplu de recunoaștere printr-un act individual, cu caracter expres, îl constituie Declarația Guvernului României de recunoaștere a Republicii Moldova, în care se subliniază îndeosebi faptul că Guvernul României își îndeplinește o nobilă îndatorire de a saluta actul istoric de autodeterminare a poporului Republicii Moldova și, totodată, își exprimă încrederea că celelalte țări participante la C.S.C.E. vor acorda întregul lor sprijin noului stat independent, îl vor primi în marea familie a statelor europene și îl vor „accepta ca partener egal la opera de edificare a unei Europe unite, bazată pe valorile comune ale

democrației, libertății și statului de drept”⁷. Prin această Declarație România a fost primul stat care a recunoscut Republica Moldova, după cum a fost, de asemenea, primul stat care a recunoscut Georgia.

Cât privește însă practica de ansamblu și sub alte aspecte, situația a fost oarecum diferită, făcându-și loc anumite discriminări. Astfel, în timp ce Rusiei i s-a recunoscut calitatea de „succesoare a fostei U.R.S.S.”, inclusiv ca membru permanent al Consiliului de Securitate al O.N.U., Yugoslaviei i-a fost refuzată recunoașterea calității de continuatoare a fostei R.S.F. Iugoslavia, punându-se problema admiterii sale din nou ca membră O.N.U. – ca și celelalte state din spațiul iugoslav, deși Iugoslavia se număra printre fondatorii O.N.U. – ceea ce s-a și întâmplat la 1 noiembrie 2000⁸.

3. Probleme de succesiune a noilor state independente desprinse din fostele state federale

În plan internațional domeniul succesiunii statelor este reglementat în baza a două convenții, având fiecare ca obiect raporturi de succesiune cu caracter distinct. Prima convenție în materie este Convenția privind succesiunea statelor la tratate, adoptată la Viena la 23 august 1978, în vigoare din 6 noiembrie 1996, cea de-a doua este Convenția privind succesiunea statelor la bunuri, arhive și datorii, adoptată la Viena la 8 aprilie 1983, nu a intrat încă în vigoare⁹.

Cu toate acestea, după cum se subliniază în doctrina de specialitate¹⁰, de cele mai multe ori soluționarea unor probleme complexe, mai recente, cu un grad sporit de dificultate s-a făcut nu atât prin recurgerea la dispozițiile acestor convenții, ci mai degrabă la necesitatea soluționării pe bază de acord a problemelor cu care s-au confruntat statele respective ori, în cazul fostei Iugoslavii, pe baza regulilor pertinente ale dreptului cutumiar, ținând seama de egalitatea în drepturi și obligații a statelor, conform dreptului internațional. În aceste condiții, este greu să se emită reguli generale aplicabile tuturor situațiilor.

Schimbările statale susceptibile de a se produce sunt variate, cum ar fi : a) unificarea unor state (Republica Democrată Germană și Republica Federală a Germaniei – 3 octombrie 1990); b) crearea unor state noi ca urmare a procesului deconolizării în Asia, Africa și alte zone ale lumii; c) secesiunea sau desprinderea/separarea unor state (crearea statului Eritrea prin separarea de Etiopia, 27 aprilie 1993, ori a Pakistanului de India, 1947); apariția ca state noi independente a republicilor care formau ex-U.R.S.S. sau R.S.F. Iugoslavia (1991) etc.

Indiferent de forma prin care se fac mutațiile teritoriale, ele au ca rezultat o trăsătură comună, și anume succesiunea asupra unui teritoriu determinat duce la înlocuirea ordinii juridice a statului predecesor cu ordinea juridică a statului succesor. Trebuie să ținem seama însă de faptul că uneori însuși statul succesor poate avea interesul de a menține o oarecare continuitate juridică, de a nu repudia total ordinea juridică a predecesorului, după cum s-ar putea ca nici interesul comunității internaționale, în ansamblul său, și nici al statelor terțe să nu coincidă cu faptul ca succesiunea unui stat să ducă la înlăturarea tuturor legăturilor cu obligațiile internaționale asumate de statul predecesor.

După anul 1990, cazuri practice interesante de succesiune, prin problemele juridice implicate, sunt cele legate de dezmembrarea fostei Uniunii Sovietice și a R.F.S. Iugoslavia (1991) și dispariția Cehoslovaciei (31 decembrie 1992). Nu toate mutațiile teritoriale care au avut loc înseamnă în mod necesar succesiune¹¹, uneori fiind vorba, pur și simplu, de substituirea unei autorități statale de către alta cu privire la un anumit teritoriu și populația în cauză.

3.1. Cazul fostei U.R.S.S.

Cât privește succesiunea referitor la fosta Uniune Sovietică, în raport de realitățile practice concrete se pot distinge trei situații¹²:

a) în primul rând, sunt cele trei state baltice (Estonia, Lituania, Letonia), a căror integrare a avut loc în mod forțat în 1940 prin încălcarea dreptului internațional, dispariția lor nefiind admisă de restul comunității internaționale, și care continuă personalitatea juridică internațională anterioară anului 1940;

b) în al doilea rând, Federația Rusă care a fost acceptată de toate statele care au succedat U.R.S.S. în calitate de continuatoare directă a personalității fostei Uniunii Sovietice și, în special, calitatea de membru în O.N.U. și membru permanent în Consiliul de Securitate;

c) în al treilea rând, celelalte republici, în măsura în care nu erau deja subiecte de drept internațional (după cum este cazul Ucrainei și Belarus) și care sunt de fapt adevăratele succesoare ale U.R.S.S.

Principiile succesiunii au fost stabilite în baza Acordului cu privire la crearea Comunității Statelor

Independente (S.C.I.), semnat la Minsk (8 decembrie 1991), și a Declarației de la Almatî din 21 decembrie 1991, adoptată de Consiliul Șefilor de State ale C.S.I. Atât Acordul, cât și Declarația prevăd că membrii C.S.I. vor garanta „îndeplinirea obligațiilor decurgând din tratatele și înțelegerile fostei U.R.S.S.”. Au urmat acorduri încheiate între țările membre C.S.I.: Memorandumul cu privire la înțelegerea reciprocă relativă la acordurile ex-U.R.S.S. de interes reciproc (1992), Acordul cu privire la distribuirea întregii proprietăți de peste hotare a U.R.S.S. (1992), Acordul cu privire la succesiunea la arhivele de stat ale ex-U.R.S.S. (1992), Hotărârea Consiliului Șefilor de State ale C.S.I. (20 martie 1992) în problemele succesiunii la tratate.

Statul continuator. Federația Rusă, ca stat predecesor, a suportat diminuări corespunzătoare separării anumitor părți din teritoriul său, respectiv republicile care, proclamându-și independența, și-au preluat teritoriul, în principiu, cu activul și pasivul în cauză.

Președintele Federației Ruse, printr-o scrisoare din 24 decembrie 1991, a notificat Secretarului General al O.N.U. că pe viitor calitatea U.R.S.S. de membru în O.N.U., inclusiv în Consiliul de Securitate și în toate celelalte organe și organizații din sistemul O.N.U., va fi continuată de Federația Rusă cu sprijinul statelor membre C.S.I. Prin Declarația semnată la 21 decembrie 1991 la Almatî statele membre C.S.I. au acceptat poziția Rusiei.

Totodată, Rusia a solicitat ca denumirea „Federația Rusă” să fie folosită în cadrul O.N.U. în locul denumirii „Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste” și a informat Secretarul General că Federația Rusă își menține întreaga responsabilitate pentru toate drepturile și obligațiile U.R.S.S. decurgând din Carta O.N.U. și tratatele multilaterale depuse la Secretarul General, inclusiv obligațiile financiare (cotizații)¹³, ce se vor diminua proporțional cu teritoriile statelor desprinse din U.R.S.S. Ca atare, Rusia nu a trebuit să ratifice din nou Carta O.N.U. sau alte acte constitutive.

Totuși, în ce privește O.M.P.I. s-a făcut o excepție. Federația Rusă a declarat că dorește să fie considerată ca stat succesor al U.R.S.S. și nu continuator, devenind astfel, la 25 decembrie 1991, membru O.M.P.I., prin aplicarea art.34 al Convenției de la Viena din 1978, pe calea succesiunii în mod automat¹⁴. De asemenea, Rusia a fost recunoscută ca parte la acordurile de dezarmare, care au avut un rol considerabil în asigurarea trecerii de la „războiul rece” la o politică de pace și cooperare în Europa.

Statul continuator identic. Având în vedere particularitățile și specificitatea fiecărui caz în parte, integrarea fostelor republici sovietice în ordinea juridică internațională a avut loc în mod diferențiat. Astfel, Ucraina și Belarus aveau statut de state independente încă de la terminarea celui de-al doilea război mondial, când au devenit membrii fondatori ai O.N.U. (24 octombrie 1945) și deci ele au calitatea de state continuatoare identice. În același mod s-a procedat și cu unele instituții specializate, cum sunt O.M.S., U.N.E.S.C.O., O.M.P.I.; în timp ce la altele, ca de exemplu O.A.C.I., au devenit parte pe calea aderării¹⁵.

O situație similară ar fi putut avea statele baltice, cărora li s-a recunoscut, în general, continuitatea personalității juridice de dinainte de război (ele ratificaseră în 1921 Carta constitutivă a O.I.M.), dar recunoașterea retroactivă a calității de membru punea probleme financiare privind plata cotizațiilor în perioada 1940-1991. Pentru astfel de motive ori și motive de ordin politic nu s-a mai invocat statutul de continuator, ci s-a urmat procedura de admitere obișnuită¹⁶.

Statul succesor. Spre deosebire de Ucraina și Belarus, pentru celelalte foste republici sovietice a fost necesară acceptarea lor ca membre O.N.U. potrivit procedurii prevăzute în art.4 din Carta O.N.U. Ca atare, au devenit membrii O.N.U. cu titlu individual următoarele state: Armenia și Azerbaidjan (2 martie 1992), Georgia (31 iulie 1992), Kazahstan și Kîrgîzstan (2 martie 1992), Letonia, Lituania și Estonia (17 septembrie 1992), Moldova, Turkmenistan, Tadjikistan și Uzbekistan (2 martie 1992). În principiu, la fel s-a procedat și în ceea ce privește instituțiile specializate ale O.N.U.¹⁷.

Fostele republici sovietice au recurs la o practică similară și în ceea ce privește o serie de înțelegeri internaționale la care au devenit parte prin aderare fără a se prevala de semnătura ex-federației sovietice. De exemplu, țările baltice, respectiv Letonia, a devenit parte prin aderare la Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale la 14 aprilie 1992, Lituania a aderat la acest instrument la 20 noiembrie 1991 și Estonia la 21 octombrie 1991. Dintre celelalte republici, de pildă, Azerbaidjan a aderat la 13 august 1992 la Pactul privind drepturile civile și politice, în timp ce Moldova a aderat la Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor la 26 ianuarie 1993, iar Georgia a aderat la Convenția privind dreptul mării din 1982 la 21 martie 1998¹⁸.

Remarcăm că noile state apărute ca urmare a dezmembrării U.R.S.S. au devenit părți în nume propriu la o serie de tratate internaționale tocmai pentru a-și exercita în mod direct noua lor suveranitate. Prin urmare, din examinarea practicii se desprinde, ca regulă generală, că participarea la tratate, inclusiv la actele constitutive ale organizațiilor internaționale, a fostelor republici sovietice nu s-a realizat pe calea succesiunii și nici a notificării succesiunii, ci prin aderare.

Un loc important în rezolvarea acestor probleme complexe îl au și acordurile încheiate de Federația Rusă cu fostele republici sovietice, în cadrul cărora se stabilește regimul proprietății unei părți pe teritoriul celeilalte, reorganizarea relațiilor bilaterale, dreptul de proprietate asupra bunurilor imobile aparținând fostei armate sovietice și altele asemenea¹⁹, menționându-se principiul negocierii unor soluții în legătură cu aspectele de succesiune²⁰.

Crimea și împărțirea flotei Mării Negre au tensionat o perioadă relațiile dintre Rusia și Ucraina, ridicându-se probleme juridice deosebite, însă după negocieri îndelungate, dar în final fructuoase, au fost semnate, la 28 mai 1997, Acordul ruso-ucrainian privind împărțirea flotei ex-sovietice din porturile Mării Negre și, la 31 mai 1997, Tratatul de prietenie și cooperare între Rusia și Ucraina²¹.

3.2. Cazul ex-Iugoslaviei

R.F. Iugoslavia (Serbia și Muntenegru). Referitor la succesiune, statele occidentale au refuzat să recunoască R.F. Iugoslaviei alcătuită numai din Serbia și Muntenegru, statutul de continuatoare a fostei Iugoslavii. Constituția Iugoslaviei din 27 aprilie 1992 revendica pentru noua federație iugoslavă calitatea de continuatoare a R.S.F. Iugoslavia, dar prin Rezoluția nr. 757 (30 mai 1992, ca și prin cea din 15 mai), Consiliul de Securitate al O.N.U. s-a opus, constatând că afirmația R.F. Iugoslavia, potrivit căreia ea ar asigura automat continuitatea fostei Iugoslavii ca membru al O.N.U., „nu a fost general acceptată”.

Ulterior, la 9 septembrie 1992, printr-o nouă rezoluție Consiliul de Securitate a constatat că R.S.F.I. a încetat să existe, iar R.F.I. nu poate să asigure automat continuitatea fostei Federații Iugoslavia. În consecință Consiliul a considerat că R.F. Iugoslavia „ar trebui să prezinte o cerere de admitere în O.N.U. și nu poate participa la lucrările Adunării Generale”.

La rândul său, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat, în același sens, Rezoluția 47/1 (22 octombrie 1992). Totuși, după cum se arată și în doctrină²², Rezoluția 47/1 prezintă unele ambiguități, deoarece nu se referă direct la încetarea calității de membru al O.N.U., ci numai la imposibilitatea de a participa la lucrările Adunării Generale. Delegația R.F.I. la O.N.U. a continuat însă să existe, a primit și a transmis documente (fără a participa la vot) și a participat la ședințele altor organe O.N.U. până în 2000, când R.F.I. a devenit membru O.N.U. conform procedurii prevăzute în art.4 din Carta O.N.U.

Poziția Adunării Generale a O.N.U. a fost adoptată și de alte instituții specializate, cum sunt: A.I.E.A., O.A.C.I., O.M.P.I., O.I.M., O.M.S., U.N.E.S.C.O., F.A.O., care au solicitat R.F. Iugoslavia o nouă cerere de admitere. Consiliul Europei a apreciat și el, în mod neechivoc, în septembrie 1992, că potrivit Consiliului Europei „R.S.F.I. a încetat să existe”. În mod similar a acționat și O.C.D.E.

O atitudine oarecum pragmatică a fost adoptată de instituțiile financiare (F.M.I. și B.I.R.D.), care au acceptat o anumită succesiune pentru toate statele noi desprinse din ex-Iugoslavia, în măsura în care calitatea de stat succesori nu le-a fost contestată²³.

Având în vedere vocația statelor succesoare ale fostei Iugoslavii, Republica Bosnia-Herțegovina a încercat, în fața Curții Internaționale de Justiție (C.I.J.), să se prevaleze de calitatea sa de succesoare automată la convențiile privind protecția drepturilor omului încheiate de fosta Iugoslavia, fapt contestat însă de R.F.I. (Serbia și Muntenegru).

Pe de altă parte, Curtea Internațională de Justiție, în hotărârea privind aplicarea Convenției asupra prevenirii și reprimării crimei de genocid²⁴, s-a referit la continuarea de către R.F.I. a dispozițiilor Convenției, declarație care trebuie considerată ca una de succesiune „în absența unui principiu de succesiune automată”²⁵. În cazul dat, C.I.J. a luat notă de declarația R.F.I. referitoare la continuarea dispozițiilor Convenției, dar a ezitat să se pronunțe direct asupra caracterului automat sau nu al succesiunii și nici asupra caracterului său retroactiv. După admiterea R.F.I. ca membru O.N.U. (2000) s-a deschis calea soluționării problemelor participării sale la tratate și la alte organizații internaționale.

Situația Sloveniei și a celorlalte state succesoare. Subliniem că spre deosebire de practica noilor state desprinse din Federația Sovietică, ce au devenit parte la o serie de tratate internaționale prin aderare,

manifestându-se deci în nume propriu, fără a se prevala de semnătura fostei U.R.S.S., noile republici iugoslave au invocat – în vederea asigurării continuității unor angajamente internaționale – semnarea și ratificarea unor tratate de către statul predecesor (R.S.F.I.) – succesiunea automată. Dintre fostele republici iugoslave Slovenia este considerată un caz mai special, ea devenind parte, într-un timp scurt, la un număr considerabil de tratate multilaterale și acte constitutive ale multor organizații internaționale, inclusiv regionale, recurgând la principiul succesiunii automate²⁶.

Referindu-ne la noile state care s-au desprins din fosta Iugoslavie, proclamându-se state independente, precizăm că toate au devenit membre ale O.N.U. și ale altor organizații internaționale, după cum urmează: Slovenia, Croația, Bosnia-Herțegovina la 22 mai 1992, iar Macedonia, care a acceptat denumirea de „Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei” (F.Y.R.O.M.), din cauza opoziției Greciei, a fost admisă în O.N.U. la 8 aprilie 1993²⁷.

Cât privește situația tratatelor multilaterale, menționăm că, de exemplu, pe calea succesiunii au devenit părți la Convenția privind privilegiile și imunitățile Națiunilor Unite – Croația la 12 octombrie 1992, Slovenia la 6 iulie 1992, F.Y.R.O.M. la 18 august 1993; la Convenția privind relațiile diplomatice, ca și la cea privind relațiile consulare au devenit părți, pe calea Declarațiilor de succesiune, Croația la 12 octombrie 1992, Slovenia la 6 iulie 1992, invocând semnarea și ratificarea acestei convenții de către Federația Iugoslavă în 1961 și, respectiv, 1963; la Convenția asupra relațiilor consulare a devenit parte la 1 septembrie 1993 și Bosnia-Herțegovina. La Pactul cu privire la drepturile civile și politice Croația a devenit parte, pe calea Declarației de succesiune, la 12 septembrie 1992, Slovenia la 6 iulie 1992, iar Bosnia-Herțegovina la 1 septembrie 1992²⁸. De asemenea, au devenit părți la Convenția asupra dreptului mării din 1982, pe cale de succesiune, Bosnia-Herțegovina (1994), Croația (1995), Slovenia (1995), F.Y.R.O.M. (1994) etc.²⁹

În legătură cu practica noilor state desprinse din ex-Federația Iugoslavă observăm, în primul rând, că dacă la tratatele multilaterale al căror depozitar este Secretarul General al O.N.U. noile state s-au folosit de statutul juridic al predecesorului lor (Federația Iugoslavă), la tratatele bilaterale ale acestora cu statele vecine sau cu alte state s-a procedat, în general, la încheierea de noi acorduri. În al doilea rând, remarcăm că, spre deosebire de dezmembrarea federației sovietice, caz în care atribuțiile ex-U.R.S.S. au fost, în general, preluate de Rusia, în situația Iugoslaviei, exceptând calitatea de parte la o serie de tratate multilaterale, nu a existat o recunoaștere generală a succesiunii noilor state apărute față de fosta Federație Iugoslavă³⁰.

În doctrină³¹ se menționează totuși acordurile încheiate de R.F.I. cu Macedonia (8 aprilie 1996), Croația (1 august 1996) și Bosnia-Herțegovina (3 octombrie 1996), prin care a avut loc o recunoaștere reciprocă de state.

Pe această linie, **Comisia de arbitraj**, instituită în cadrul Conferinței pentru pace în Iugoslavia, în Avizul nr. 4 din 4 iulie 1992, având prilejul să se pronunțe asupra regulilor relative la succesiunea statelor între R.F. Iugoslavia și noile state apărute pe teritoriul Iugoslav, a dovedit prudență, estimând că în negocierile lor statele trebuie să se străduiască să ajungă la un rezultat echitabil, întemeindu-se pe principiile convențiilor din 1978 și 1983 și pe regulile pertinente ale dreptului internațional cutumiar, ținând seama pe deplin de „egalitatea în drepturi și îndatoriri între state față de dreptul internațional”³².

C.I.J. în hotărârea sa din 11 iulie 1996, în speță referitoare la aplicarea Convenției privind prevenirea și reprimarea crimei de genocid, care opunea Bosnia-Herțegovina și Iugoslavia, a apreciat că Iugoslavia este legată prin dispozițiile Convenției din 1951, dar a ezitat să se pronunțe asupra susținerii că R.F.I. ar fi continuatoarea fostei R.S.F. Iugoslavia³³. Curtea nu a împărtășit nici opinia Bosniei-Herțegovina, care și-a susținut legitimitatea procesuală argumentând că ar exista o regulă cutumiară de succesiune automată la tratatele privind protecția drepturilor omului³⁴.

3.3. Cazul Cehoslovaciei

Disoluția Republicii Federative Cehe și Slovace s-a produs în mod amiabil. În aceeași zi, la 1 ianuarie 1993, și-au proclamat independența atât Republica Cehă, cât și Republica Slovacă. Ambele state, pe baza noilor Constituții, au prevăzut preluarea integrală a angajamentelor internaționale ale fostei Republici Cehoslovace. Ele au încheiat o serie de tratate și acorduri reglementând numeroase probleme, de la libera circulație a cetățenilor celor două state pe teritoriul lor până la problemele monetare comune.

Cele două state succesoare au ratificat Carta O.N.U., devenind simultan membre în O.N.U., la 19 ianuarie 1993. Pentru instituțiile specializate s-a dovedit că dreptul organizațiilor internaționale a avut prevalență asupra dreptului succesiunii statelor la tratate, în sensul că cele două state noi au fost admise fiecare în parte

ca membri potrivit actelor constitutive și nu pe baza unei propuneri făcute de Cehia și Slovacia prin care ele își împărțeau calitatea de state continuatoare între diferite organizații internaționale³⁵.

Repartiția drepturilor și obligațiilor fostei Cehoslovacii s-a realizat de către F.M.I. pe o bază de 69,61% pentru Cehia și 30,39% pentru Slovacia³⁶.

4. Reflecții asupra raporturilor României cu noile state apărute după destrămarea fostelor federații din Europa de Sud-Est

În decembrie 1989 România și-a exprimat dorința de a continua angajamentele internaționale anterioare³⁷ care corespundeau intereselor naționale și nu aveau legături directe cu orientările fostului regim.

În raporturile bilaterale, fiind vorba de relații directe, este esențială voința statelor succesoare de a continua anumite raporturi anterioare, pe baza propriei lor suveranități, avându-se în vedere tocmai interesul și utilitatea menținerii unor asemenea angajamente. Ca atare, România, în raporturile cu noile state independente, apărute ca urmare a destrămării fostelor federații, s-a orientat spre examinarea, în colaborare cu statele care s-au confruntat cu probleme de succesiune, a stadiului înțelegerilor internaționale anterioare, hotărând fie continuarea acestora, fie încetarea aplicării lor³⁸.

Referindu-ne la o primă categorie de raporturi bilaterale, relevăm, de pildă, continuarea unor tratate bilaterale a căror obligativitate era neîndoielnică pentru noile autorități – ceea ce rezultă din chiar textul convențiilor încheiate ulterior, care arată că, la intrarea în vigoare a prezentei convenții, își încetează valabilitatea convenția anterioară³⁹. În această categorie intră și unele tratate de cooperare economică, tehnico-științifică, din domeniul turismului, navigației etc. În ce privește problemele generate de asemenea tratate de cooperare, relevăm, între altele, două acte juridice semnificative: Protocolul româno-ceh privind acordurile internaționale încheiate între România și ex-Cehoslovacia, care erau în vigoare la 31 decembrie 1992, semnat la 26 mai 1995, și Protocolul româno-macedonean privind cadrul juridic bilateral din 8 martie 1996. Prin aceste protocoale, pe bază de liste separate, s-au stabilit în mod distinct tratatele care rămăneau în vigoare până la încheierea unor noi acorduri (anexa nr. 1) și tratatele a căror existență înceta la data intrării în vigoare a protocoalelor respective (anexa nr. 2)⁴⁰.

Într-o a doua categorie de tratate care au fost preluate, dar nu integral, ci cu modificările necesare, sunt incluse tratatele de înțelegere, cooperare și bună vecinătate⁴¹.

O a treia categorie de înțelegeri internaționale include acordurile care și-au păstrat valabilitatea, dar desfășurarea lor necesită renegocierea condițiilor ce stau la baza acestora. Este, de pildă, cazul Convenției guvernamentale româno-sovietice semnată la Moscova la 29 decembrie 1986 privind construirea combinatului minier de îmbogățire a minereurilor acide cu conținut de fier de la Krivoi Rog (Ucraina).

A existat și o a patra categorie de înțelegeri internaționale, care, fiind incompatibile cu noile realități instaurate după 1989, au fost denunțate de statul român (erau înțelegeri încheiate de fosta conducere fără cunoștința Ministerului Afacerilor Externe). De asemenea, România a retras „rezervele și declarațiile interpretative” formulate în trecut la unele convenții și documente internaționale privind drepturile omului.

Din cele ce precedă rezultă că poziția României este, în general, de acceptare a continuității tratatelor încheiate de statele predecesoare, a căror obligativitate a fost preluată de statele succesoare.

În contextul acestei rețele dense, complexe, cu multiple ramificații de tratate, acorduri și multe alte angajamente internaționale, ne întrebăm care este situația raporturilor bilaterale ale României cu Republica Moldova la cea de-a 15-a aniversare a sa?⁴²

Parlamentul Republicii Moldova a adoptat la 27 august 1991 Declarația de Independență a Republicii Moldova, prin care solicită tuturor statelor, guvernelor și lumii recunoașterea independenței sale și își exprimă dorința de a stabili relații cât mai diversificate cu toate statele, adresează O.N.U. cererea de a fi admisă ca membru în O.N.U. și în instituțiile sale specializate și alte asemenea cerințe pe cât de firești, pe atât de necesare Republicii Moldova ca stat nou, suveran și independent.

Pe aceeași dată, 27 august 1991 – după cum am arătat, – Guvernul României a emis Declarația de recunoaștere a Republicii Moldova. În timp, România a stabilit relații diplomatice și consulare cu Republica Moldova și, începând din 1992, a încheiat cu aceasta o serie de acorduri, tratate și alte înțelegeri internaționale (dintre care am reținut ca fiind mai importante 14 instrumente juridice), constituind cadrul juridic bilateral privind cooperarea în diferite domenii, cum sunt: învățământul și cultura, protejarea investițiilor și evitarea dublei impuneri, transporturile, navigația, turismul, cooperarea economică și tehnico-științifică etc.

Totuși, din evantaiul desfășurat al acestor înțelegeri lipsește tocmai ceea ce ar trebui să fie suportul trainic și fundamental al tuturor înțelegerilor și raporturilor bilaterale româno-moldovene, în speță Tratatul de prietenie, bună vecinătate și cooperare, care ar configura o altă orientare relațiilor bilaterale dintre cele două state și poate ar deschide căi noi și pentru reglementarea altor probleme în această parte a lumii.

În legătură cu încheierea tratatului de bază cu Republica Moldova se aduc în discuție consecințele Pactului Ribbentrop-Molotov, inclusiv ale protocoalelor secrete. În această privință ne limităm la a remarca, în primul rând, că pe parcursul războiului atât conținutului Pactului, cât și consecințele acestuia au fost supuse unor modificări radicale și, în al doilea rând, că Tratatul de pace semnat la Paris la 19 februarie 1947 între România și Puterile Aliate (11 state) și Asociate prevede în preambul că tratatul de pace va reglementa, **în conformitate cu principiile de justiție**, chestiunile aflate încă în suspensie în urma evenimentelor de război.

Partea I din tratat, care se ocupă de „Frontiere”, cuprinde numai două articole. Primul în alin. 1 se referă la frontierele României în ansamblu, iar alin. 2 dispune că „Frontiera sovieto-română este astfel fixată în conformitate cu Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940 și cu Acordul sovieto-ceshoslovac din 29 iunie 1945.”

Art. 2 din Tratat prevede că „Hotărârile Sentinței de la Viena din 30 august 1940 sunt declarate nule și neavenite. Frontiera dintre România și Ungaria este restabilită prin articolul de față astfel cum exista la 1 ianuarie 1938”.

Rezultă așadar, în mod clar, că voința puterilor aliate și asociate exprimată printr-un tratat multilateral solemn și, până la urmă, și a României a fost de a confirma situația existentă la 28 iunie 1940 (când Pactul Ribbentrop-Molotov era în vigoare), iar pentru partea de apus, dimpotrivă, din voința acelorași părți, Dictatul de la Viena a fost declarat nul și nulitatea sa a fost pusă în acțiune prin restabilirea frontierei în situația din 1 ianuarie 1938. Acest Tratat de pace este în vigoare și, ca orice tratat de pace, este încheiat pe termen nelimitat, producând drepturi și obligații pentru România, al cărei guvern s-a obligat să-l execute (articolul unic din Legea nr. 304 de ratificare a Tratatului).

Apariția Republicii Moldova ca stat nou, independent, prin desprinderea de U.R.S.S., a însemnat, conform principiilor de drept internațional (**cutumiar** și convențional) al succesiunii, două soluții certe: 1) Republica Moldova a înlocuit fosta federație pe partea de teritoriu pe care îl ocupă și în prezent, corespunzător diminuându-se teritoriul fostei federații; 2) succesiunea de state nu afectează frontierele stabilite printr-un tratat, precum și nici obligațiile și drepturile referitoare la regimul de frontieră sau alte regimuri teritoriale (art. 11 și 12 din Convenția privind succesiunea la tratate, 1978).

Republica Moldova substituindu-se în teritoriu ex-U.R.S.S., înseamnă în mod automat că Tratatul de pace din 1947, care consfințește frontiera între România și Uniunea Sovietică, a devenit după dezmembrarea U.R.S.S. un tratat cu privire la frontiera între Republica Moldova și România.

Reținem și faptul că C.I.J., în speță privind Barajul Gabcikovo - Nagymaros⁴³, a fundamentat soluția pe baza unei reguli general admise, consacrate tocmai de art. 11 și 12 ale Convenției din 1978, că tratatele de frontieră și cele care stabilesc un regim teritorial nu sunt afectate de succesiunea statelor.

Subliniem, totodată, că tendința actuală de dezvoltare în dreptul internațional general urmează aceeași linie, marcată de Convenția de la Viena din 1969 privind dreptul tratatelor, care în art.62 prevede că schimbarea fundamentală a împrejurărilor nu poate fi invocată de către un stat ca motiv pentru a pune capăt sau a se retrage dintr-un tratat care stabilește o frontieră.

Mai mult, Actul final de la Helsinki (1975), confirmând soluția, consacră ca principiu fundamental inviolabilitatea frontierelor, care nu vor putea fi modificate decât prin mijloace pașnice și de comun acord. Mai recent, cele două declarații adoptate în cadrul Comunității Europene (1991), între condițiile stabilite pentru recunoașterea noilor state din Europa de Est și fosta U.R.S.S., includ și respectarea inviolabilității tuturor frontierelor, ca și rezolvarea problemelor privind succesiunea statelor prin acord comun.

În concluzie, față de cele ce precedă, ne exprimăm convingerea că în conformitate cu normele dreptului internațional, ținând seama în special de principiul egalității în drepturi, al independenței și integrității teritoriale, precum și de principiul inviolabilității frontierelor, de cerințele conviețuirii pașnice, de interesele naționale ale ambelor state, România și Republica Moldova vor fi în măsură – într-un viitor cât mai apropiat – să încheie tratatul de bază și să rezolve și alte probleme aferente.

Referințe bibliografice:

1. **Al. Burian**, *Geopolitica lumii contemporane*, F.E.P. „Tipografia Centrală”, Chișinău, 2003, p. 171.

2. Ibidem.

3. **V. Duculescu**, *Instituții de drept public și relații internaționale în dinamică*, Editura „Lumina Lex”, București, 2002, p. 456-458; **R. Miga-Beșteliu**, *Drept internațional, Introducere în dreptul internațional public*, Ediția a III-a, Editura All Beck, 2003, p. 106; **P.M. Dupuy**, *Droit international public*, 5e édition, DALLOZ – 2000, p. 92-94.

4. „Declarația asupra liniilor directe ale recunoașterii noilor state în Europa de Est și Uniunea Sovietică”. Vezi **A. Bolintineanu, A. Năstase, B. Aurescu**, *Drept internațional contemporan*, ediția a II-a, Editura All Beck, 2000, p. 86-87.

5. **A. Pellet**, *L'activité de la Commission d'arbitrage de la Conférence européenne pour la paix en Yougoslavie*, în AFDI, 1993; **P.M. Duluy**, *op.cit.*, p. 93, 45.

6. **D. Popescu, A. Năstase**, *Drept internațional public*, ediție revăzută și adăugită, Casa de Editură și Presă „ȘANSA” – S.R.L., București, 1997, p.78.

7. Pentru textul Declarației de Independență a Republicii Moldova și al Declarației Guvernului României de recunoaștere a Republicii Moldova, din 27 august 1991, vezi **A. Bolintineanu, A. Năstase, B. Aurescu**, *op. cit.*, p. 356.-357; 358.

8. Pe data de 12 februarie 2003 R.F. Iugoslavia a informat O.N.U. că și-a schimbat denumirea, devenind Serbia și Muntenegru începând cu 4 februarie 2003 (Basic Facts about the United Nation, United Nation, New York, 2004, p. 305-306), denumire care și aceasta s-a schimbat.

9. România nu a devenit parte la niciuna dintre aceste convenții. Pentru textul ambelor convenții, vezi **M. Niciu, V. Marcu** și alții, *Documente de drept internațional public*, vol. II, Lumina Lex, București, 2002, p. 37-61; 61-80.

10. **V. Duculescu**, *Dreptul succesiunii statelor. Tratatul internațional și problemele succesiunii statelor*, Editura Veritas, Tg.Mureș, p.275; **P.M. Dupuy**, *op. cit.*, p.45.

11. Conform art.2 alin. b (respectiv a) identic al Convențiilor din 1978 și 1983, expresia „succesiunea statelor” înseamnă înlocuirea unui stat cu altul în privința responsabilității în relațiile internaționale ale unui teritoriu. Această „înlocuire” este calificată drept succesiune a statelor și pune problema transmiterii către statul succesor a drepturilor și obligațiilor statului care și-a încetat existența sau a suferit schimbări în exercițiul suveranității sale.

12. **V. Duculescu**, *op. cit.*, 2000, p. 286; **P.M. Dupuy**, *op.cit.*, p.45.

13. Lettre datée du 24 décembre 1991, adressée au Secrétaire Général par le Président de la Fédération de Russie. Reținem și faptul că preluarea tuturor acordurilor nu a fost contestată nici de depozitarii tratatelor și nici de celelalte părți.

14. The International Law Association (I.L.A. – founded 1873), Report of the Sixty-eight Conference, held at Taipei, Republic of China, 24-30 May 1998, Londra, 1998, p.620-622.

15. I.L.A. Report, p. 625

16. Idem, p.225-226.

17. Idem, p.226-227.

18. Idem, p. 227; **M. Popescu**, *Dreptul mării – zone de jurisdicție națională*, Editura ARTPRINT, București, 2000, p. 296 și urm.

19. Vezi art. 9 din Tratatul dintre Rusia și Armenia, semnat la Moscova la 29 decembrie 1991; Comunicatul cu privire la convorbirile dintre delegațiile guvernamentale ale Federației Ruse și Republicii Letone, semnat la Riga la 1 februarie 1992 (ambele citate de **V. Duculescu**, *op.cit.*, 2000, p.299).

20. Vezi Tratatul dintre R.S.F.S.R. și Ucraina, semnat la Kiev la 19 noiembrie 1990, art. 9 alin. 3 (Sovetskii jurnal Mejdunarodnogo prava, 1991, nr. 1, p. 133).

21. **Horia Matei**, *Statele lumii. Mică enciclopedie de istorie*, Editura Merone, București, 1999, p. 484; vezi și **M. Rădulescu**, *Kievul și Moscova își normalizează relațiile bilaterale*, în „Adevărul” nr. 2185, 31 mai 1997.

22. I.L.A. Report, p. 628; **V. Duculescu**, *op.cit.*, 2000, p.292.

23. Idem, p. 629; 636 – 638 și resp. 293.

24. C.I.J. Report, 1996, p.4.

25. I.L.A. Report, p.630.

26. Idem, p.631 – 632; 645.

27. Basic Facts, *op.cit.*, p. 297 și urm.

28. Doc. ONU, ST/LEG/SERE, 16 Multilateral Treaties Deposited with the secretary general, Status as at 31 December 1998, United Nations, New York, 1998.
29. **M. Popescu**, *op. cit.*, p. 295 și urm.
30. **M. Bothe, Ch. Schmidt**, *Sur quelque questions de succession posées par la dissolution de l'URSS et celle de la Yougoslavie*, în R.G.D.I.P., nr. 4, 1992, p. 811-842.
31. **V. Duculescu**, *op.cit.*, 1999, p.282.
32. **P.M. Dupuy**, *op. cit.*, p. 45.
33. I.C.J. Report, 1996, p. 4.
34. I.L.A. Report, p.630.
35. Idem, p.641, 633-634.
36. Idem, p.638.
37. În „Comunicatul către țară al Consiliului Frontului Salvării Naționale” din 22 decembrie 1989 se arată că vor fi respectate „angajamentele internaționale ale României, iar întreaga politică a țării trebuie să servească promovării bunei vecinătăți, prieteniei și păcii în lume...”. (M. Of. al României, Anul I, nr.I, 22 dec. 1989).
38. **V. Duculescu**, *op.cit.*, 1999, p. 443; 169.
39. Vezi, de ex.: Convenția consulară româno-polonă din 25 ianuarie 1993, cea româno-albaneză din 31 iulie 1992.
40. Menționăm că rămâneau în vigoare Tratatul româno-cehoslovac de comerț și navigație din 1963, Acordul dintre România și R.F. Cehă și Slovacă privind schimburile de mărfuri și plăți din 1991 și, respectiv, Acordul comercial româno-iugoslav din 1961, Convenția româno-iugoslavă din 1970 privind colaborarea vamală etc.
41. Astfel de tratate au fost încheiate cu : Bulgaria (1992), Polonia (1993), Republica Slovacă (1993), R.F. Iugoslavia (1996), Ungaria (1996), Ucraina (1997), Federația Rusă (2004).
42. În legătură cu interesantele și complexe probleme ținând de istoricul mai îndepărtat sau mai recent al Republicii Moldova, vezi **Al. Burian**, *op.cit.*, p. 333-342. Din doctrina românească, vezi **V. Duculescu**, *op.cit.*, 1999. p.151-157.
43. Arrêt du 23 septembre 1997, C.I.J., 1997.

*Raport prezentat la Conferința științifică internațională
„15 ani de independență a Republicii Moldova”, Chișinău,
22.08.2006*

© Dumitra Popescu, 2006.

CODIFICAREA REGULILOR CU PRIVIRE LA REPREZENTAREA STATELOR ÎN RELAȚIILE LOR CU ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE

*Natalia CHIRTOACĂ,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei*

La reconnaissance du rôle de plus en plus important de la diplomatie multilatérale, comme et les résultats obtenus dans l'œuvre de codification et de développement du droit international dans la sphère des relations bilatérales, ont influencé sur l'adoption du texte de la Convention concernant la représentation des Etats dans les relations avec les organisations internationales universelles:

Cette convention représente une codification, même qu'une développement progressive du droit international.

Recunoașterea rolului din ce în ce mai important al diplomației multilaterale, precum și rezultatele obținute în opera de codificare și dezvoltare a dreptului internațional în sfera relațiilor bilaterale¹ au condus la convocarea unei Conferințe a Națiunilor Unite cu privire la reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale.

Această Conferință a fost convocată în baza hotărârii Adunării Generale a O.N.U. și ținută la Viena în perioada 4 februarie - 14 martie 1975, la ea participând 81 de state în calitate de membri cu drepturi depline și două state (Iran și Portugalia) în calitate de observatori. Pentru examinare a fost prezentat un proiect de articole, pregătit de către Comisia de Drept Internațional, acțiune începută încă în 1962 la cea de-a XIV-a sesiune a Comisiei.

Conferința s-a încheiat cu adoptarea textului Convenției cu privire la reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale universale. Prin adoptarea acestei Convenții a fost finalizată, practic, opera de codificare a dreptului diplomatic în ansamblul său².

Obiectivul Conferinței a fost de a elabora reguli menite să guverneze relațiile dintre state și organizațiile internaționale, să definească în termeni clari statutul reprezentanților statelor în organizațiile internaționale, în scopul de a le asigura egalitatea completă cu agenții diplomatici tradiționali.

Textul Convenției este astfel structurat încât să trateze separat și sistematic statutul juridic, imunitățile și privilegiile misiunilor permanente ale statelor pe lângă organizațiile internaționale universale și ale reprezentanților lor, precum și ale delegațiilor la organele acestor organizații și la conferințele internaționale. Totodată, pentru prima oară în practica dreptului internațional, în Convenție au fost formulate norme privind statutul juridic, privilegiile și imunitățile observatorilor permanenți pe lângă organizațiile internaționale, precum și ale observatorilor la organe și la conferințe internaționale.

Prevederile acestei Convenții au fost criticate pe diverse motive: unele delegații ar fi examinat problemele numai din punctul de vedere al statului trimitător, ignorând interesele legitime ale statului de sediu. Practic, a fost impus un regim de privilegii și imunități mult mai larg decât cel pe care statul de sediu este dispus să-l conceedă. Statele de sediu au fost dezamăgite de rezultatul conferinței, deoarece au primit o protecție insuficientă³.

Considerăm că statele de sediu, înaintându-și propunerile lor de a reduce imunitățile și privilegiile atât ale misiunilor permanente, cât și ale delegațiilor la organele organizațiilor internaționale și la conferințele internaționale, nemaivorbind de cele ale observatorilor, încercau să ignore, în mod evident, faptul că și ele sunt state trimitătoare și, prin urmare, trebuie să fie interesate de asigurarea imunităților cuvenite misiunilor și delegațiilor proprii.

Convenția cu privire la reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale cu caracter universal se aplică reprezentării statelor în relațiile lor cu orice organizație internațională cu caracter universal și reprezentării lor la conferințele convocate de o asemenea organizație, în cazul în care Convenția a fost acceptată de statul gazdă și Organizația aplică Convenția, comunicând acest lucru Secretarului General al O.N.U.

Această Convenție își limitează aplicațiunea sa normală la organizațiile internaționale cu caracter universal și la conferințele la care aceste organizații sunt invitate. Însă nici o dispoziție a acestei Convenții nu se

opune încheierii de acorduri între state sau între state și organizații internaționale având ca obiect să facă Convenția aplicabilă, în totalitate sau în parte, organizațiilor internaționale sau conferințelor, altele decât cele menționate mai sus⁴. Convenția reprezintă atât o codificare, cât și o dezvoltare progresivă a dreptului internațional.

Convenția de la Viena din 1975 reglementează activitatea a patru forme de organe ale relațiilor externe, realizând reprezentarea statelor în relațiile cu organizațiile internaționale sau în cadrul conferințelor internaționale. Acestea sunt:

- misiunile permanente ale statelor pe lângă organizațiile internaționale;
- misiunile permanente de observatori pe lângă organizațiile internaționale;
- delegațiile statelor la organele organizațiilor internaționale și la conferințele internaționale;
- delegațiile de observatori la organele organizațiilor internaționale și la conferințele internaționale.

Cel mai important dintre aceste organe este acela al misiunilor permanente ale statelor pe lângă organizațiile internaționale. Convenția le definește ca misiuni de reprezentare și cu caracter permanent, care se înființează de către statele membre pe lângă organizații. Sub acest aspect, organizațiile internaționale apar ca titulare ale unui drept de legăție pasivă, deoarece primesc reprezentanții statelor acreditați sau trimiși. Ele nu dispun însă de un drept reciproc de legăție, posibilitatea pe care o au unele organizații internaționale de a trimite pe teritoriul statelor membre funcționarii lor pentru a îndeplini anumite atribuții neputând fi asimilată cu dreptul de legăție activă.

Participarea statelor membre la activitățile organizațiilor internaționale constituie o prerogativă suverană a statelor respective, fiind de atributul lor să decidă dacă să ia sau nu parte la acestea și în ce formă. Deși modul de participare a statelor la activitățile organizațiilor este determinat prin decizia statului în cauză, se face totuși într-un anumit cadru instituțional. Deci, trebuie luate în considerare și regulile aplicabile în acea organizație internațională, deoarece activitățile organizației se desfășoară după anumite reguli, care au fost instituite sau acceptate de statele respective, ele constituind cadrul stabilit.

În privința reprezentării la sesiunile organizației se aplică principiul potrivit căruia fiecare stat este liber să aleagă persoanele care urmează să-l reprezinte într-un anumit organism internațional. Însă, cu toate acestea, regulile organizației pot cuprinde criterii după care statele urmează să se conducă în alegerea acestor persoane. În alte cazuri, actul constitutiv poate, în mod deliberat, să tindă a asigura reprezentarea națională la un anumit nivel, astfel încât să dea posibilitatea ca activitatea organizației să primească gradul necesar de atenție și de colaborare.

Delegații trimiși de guverne la organizațiile internaționale, în principiu, reprezintă statul care i-a numit și exercită funcții care au multe puncte comune cu funcțiile îndeplinite la conferințele internaționale, precum și de către misiunile diplomatice permanente: salvagardarea și promovarea intereselor naționale prin negocieri, discuții și observații, potrivit cu instrucțiunile oficiale.

Totuși, sarcina pe care o au aceștia nu poate fi identificată cu executarea directă și imediată a politicii naționale, pentru că realizarea obiectivelor organizației cere ca să fie acordată atenție intereselor ca un tot întreg.

Un aspect aparte al reprezentării statelor îl constituie înființarea de misiuni permanente la sediul organizației internaționale respective.

Misiunea permanentă este organul unui stat membru al organizației internaționale, înființată de acesta pentru a fi reprezentat în această organizație și a menține relațiile între ea și acest stat⁵. Misiunile permanente sunt folosite de state pentru a fi în măsură să urmărească și să influențeze, îndeaproape și permanent, lucrările și activitatea organizației.

Practica statelor de a înființa misiuni permanente la sediul organizației internaționale este relativ recentă. Instituția misiunii permanente a apărut ca urmare și în strânsă legătură cu cea a organizației internaționale, a evoluat și s-a conturat în paralel cu aceasta din urmă.

Apariția misiunilor permanente se situează în primii ani ai Societății Națiunilor, deși existența lor nu era cătuși de puțin prevăzută în Pact. Polonia a fost țara care a înființat pentru prima oară o misiune permanentă, începând cu anul 1920. Exemplul a fost urmat de un număr mare de state. Nici fondatorii O.N.U. nu au acordat o importanță specială problemei misiunilor permanente. Deși Carta conține o referire la acest subiect, prevăzând că fiecare membru al Consiliului de Securitate va avea întotdeauna un reprezentant la sediul organizației, este evident că autorii Cartei nu s-au gândit la misiunile permanente în perspectiva activității globale a O.N.U.

O etapă importantă în istoria misiunilor permanente a fost adoptarea la 3 decembrie 1948 a Rezoluției 257 (III), prin care se consacră denumirea oficială de “misiune permanentă” și de “reprezentant permanent” la O.N.U.⁶ Instituția misiunii permanente nu este menționată ca atare în convenții – constituțiile organizațiilor internaționale sau convențiile generale privind privilegiile și imunitățile organizațiilor internaționale, cu excepția Convenției de la Viena din 1975. Trebuie să observăm că nici acordurile de sediu încheiate de Elveția cu O.N.U. și instituțiile sale specializate nu menționează aceste misiuni. Această lacună a fost înlăturată printr-o decizie a Consiliului federal elvețian din 1948, care a asimilat delegații permanente cu membrii misiunilor diplomatice de rang echivalent acreditați la Berna.

Deși similară cu misiunea diplomatică permanentă, misiunea permanentă pe lângă organizația internațională constituie o instituție distinctă față de prima, originalitatea ei decurgând din următorii factori:

- faptul că organizațiile internaționale nu posedă teritoriu face ca misiunile permanente să-și exercite activitățile pe teritoriul statului de sediu. Ca urmare, raporturile nu sunt bilaterale, adică numai între organizația internațională și misiune, ci triangulare, pentru că la raport ia parte și statul de sediu;

- rolul unei misiuni permanente este asigurarea legăturii între statul pe care îl reprezintă și organizația internațională, și nu stabilirea și menținerea relațiilor cu statul de sediu;

- participând la mecanismele de luare a deciziilor în organizațiile internaționale, misiunea permanentă contribuie la instituționalizarea progresivă și dezvoltarea sa organizațională, exercitând, totodată, o influență care permite aprecierea rolului lor în procesul de integrare internațională;

- în privința relațiilor reprezentanților permanenți cu guvernele trimitătoare, fiecare misiune trebuie să concilieze două obiective diferite: reprezentarea guvernului trimitător și promovarea politicii naționale în cadrul organizației la care este trimisă, pe de o parte, și extinderea propriilor funcții în procesul apropierei dintre guvernul trimitător și organizația respectivă, pe de altă parte;

- în virtutea sarcinilor lor, reprezentanții permanenți sunt diplomați de tip nou, acreditați pe lângă organizații internaționale;

- calitatea de reprezentant permanent se poate acorda unui diplomat bilateral la post în localitatea unde organizația își are sediul.

În privința creării de misiuni permanente pe lângă o organizație internațională se aplică principiul potrivit căruia înființarea poate avea loc numai dacă regulile organizației o permit. Dacă regulile o permit, statul respectiv, în virtutea calității sale de membru, este îndreptățit să-și exercite reprezentarea în limitele stabilite prin actul constitutiv. De asemenea, dacă regulile organizației o permit, un stat care nu este membru al organizației poate înființa pe lângă aceasta o misiune permanentă de observatori⁷. Trebuie să menționăm că înființarea de misiuni permanente nu are un caracter obligatoriu, acesta fiind un drept al statului, și nu o obligație.

Pentru a înființa o misiune permanentă, statul membru al organizației internaționale nu are nevoie să obțină în prealabil consimțământul acesteia. În cazul înființării, încetării etc. misiunilor permanente nu se aplică regulile riguroase care există pentru misiunile diplomatice, ci reguli mult mai suple, mai flexibile.

Înființarea unei misiuni permanente nu se face în baza unui acord între organizația internațională și statul pe care îl reprezintă, ci prin actul de voință al statului în cauză. Deci, crearea unei misiuni permanente este rodul unui act unilateral al statului membru. Libertatea statelor membre de a înființa asemenea misiuni decurge din două împrejurări:

- organizația internațională nu se poate opune, deoarece este interesată în existența misiunilor permanente, care îi ușurează activitatea;

- dacă un stat poate înființa o misiune, în virtutea egalității în drepturi care există între membrii unei organizații, toate celelalte state pot face același lucru.

Nici statul de sediu nu se poate opune la înființarea unei astfel de misiuni, chiar dacă ar invoca faptul că nu recunoaște sau nu întreține relații diplomatice cu statul respectiv, deoarece aceste inconveniente au fost avute în vedere la acceptarea înființării organizației respective pe teritoriul său. Organizația internațională este obligată să notifice statului de sediu înființarea unei misiuni permanente a unui stat străin, însă acest stat nu poate ridica obiecții în ceea ce privește înființarea misiunii.

O situație diferită apare în cazul înființării unei misiuni permanente de către un stat nemembru. Atunci când un stat nemembru este interesat în urmărirea lucrărilor unei anumite organizații internaționale, el poate proceda la înființarea unei misiuni de observator la această organizație. Deși orice organizație este interesată ca activitatea ei să fie cunoscută și de alte state decât cele care sunt membre, nu este exclus ca în anumite

situații să existe obiecții în acest sens. Statul de sediu, la rândul lui, se poate opune, pentru că angajamentul asumat nu este la fel de categoric ca în cazul statelor membre ale organizației⁸.

Structura și mărimea efectivului unei misiuni permanente depind de importanța statului pe care îl reprezintă, de importanța organizației pe lângă care activează, de atenția pe care o acordă statul respectiv acelei organizații, precum și de circumstanțele și condițiile existente în statul de sediu⁹. Mărimea efectivului este stabilită de statul care înființează misiunea, care nu trebuie să depășească limita a ceea ce este rezonabil și normal, statul de sediu neavând dreptul de a cere o limitare. Totuși, statele de sediu sunt preocupate de posibilitatea de a exercita un control asupra mărimii misiunilor permanente.

În privința organizării interne, misiunea permanentă se apropie foarte mult de misiunile diplomatice clasice. Acestea pot avea birouri specializate pe categoriile de probleme de care se ocupă. Structura misiunilor variază de la organizație la organizație, precum și de la stat la stat, neexistând uniformitate.

În ce privește structura personalului unei misiuni permanente, trebuie să menționăm că în afară de șeful misiunii, aceasta poate cuprinde personal cu rang de agenți diplomatici (personal diplomatic), personal administrativ și tehnic și personal de serviciu²⁰.

De obicei, misiunea permanentă este condusă de un ambasador, numit reprezentant permanent. Alegerea unei persoane pentru a reprezenta un stat la o organizație internațională aparține ordinii juridice a statului trimițător. Întrucât misiunea permanentă are rolul de a reprezenta statul său la organizația internațională, în practică, același diplomat este acreditat și ca reprezentant al său în cel mai important organ permanent. Reprezentanții permanenți sunt desemnați fie de către șeful de stat sau de guvern la propunerea Ministerului de Externe, fie de către ministrul de externe. Practica în acest domeniu este similară diplomației bilaterale.

Trebuie să menționăm că în cazul unei misiuni permanente nu se pune problema ca șeful misiunii să fie *persona grata* organizației și nici problema obținerii acordului.

Acreditându-și reprezentantul la organizația internațională respectivă, un stat membru nu face decât să-și exercite dreptul său de participare la lucrările acesteia.

Procedura acordului nu se pune nici din punctul de vedere al statului de sediu, pentru că acesta este terț în raporturile care se stabilesc între statul trimițător și organizația internațională. Cu toate acestea, atât statul de sediu, cât și organizația internațională dețin un anumit control asupra persoanei care face parte din misiunea permanentă. De aceea statul trimițător este obligat să comunice Secretarului organizației numele și calitățile șefului misiunii, precum și sosirile și plecările oricărei persoane aparținând unei misiuni, care, la rândul lui, le va transmite statului de sediu.

Deși nu i se cere acordul, statul de sediu are totuși posibilitatea să obiecteze la numirea unui reprezentant pe care nu-l agreează. Dacă statul trimițător nu ține seama de obiecții, statul de sediu va putea să-l expulzeze pe reprezentantul respectiv. Această procedură a acordului există totuși în cazul C.E.E., unde aproape toate misiunile permanente provin din statele membre.

Cu excepția șefilor de stat și de guvern, precum și a miniștrilor de externe care, în conformitate cu practica stabilită, nu au nevoie să facă dovada împuternicirii de a-și reprezenta statele, un reprezentant acreditat sau trimis la o reuniune a unei organizații internaționale trebuie, în mod normal, să prezinte un document – scrisori de acreditare sau depline puteri – care să ateste faptul că este abilitat să-și reprezinte țara. Însă pentru îndeplinirea unor funcții speciale și cu ocazii speciale, reprezentantul permanent trebuie să aibă o legitimație distinctă și specifică. Procedura legitimării îi vizează și pe alți membri ai misiunii permanente care îndeplinesc funcții diplomatice, aceasta făcându-se prin notificare.

Șeful misiunii permanente trebuie să aibă scrisori de acreditare care emană de la șeful de stat sau de guvern sau de la ministrul afacerilor externe al statului trimițător și sunt adresate organului executiv al organizației – Secretarul general sau Directorul general.

Deși Secretarul general îndeplinește unele funcții subsidiare, inclusiv primirea scrisorilor de acreditare de la reprezentanții permanenți care vin la o scurtă ceremonie organizată de secția protocol al Secretarului O.N.U., totuși reprezentanții permanenți sunt acreditați la organizație însăși, deoarece aceștia nu fac decât să transmită scrisorile de acreditare Secretarului general, nefiind vorba de o veritabilă acreditare.

Cel mai frecvent întâlnit în cazul misiunilor permanente este acreditarea multiplă¹¹. Deseori se întâmplă ca reprezentantul permanent sau un alt membru al misiunii să fie, în același timp, șeful sau membru al misiunii diplomatice din statul de sediu ori dintr-un stat terț. Convenția de la Viena din 1961 prevede, în articolul 3, o asemenea posibilitate: “Un șef de misiune sau un membru al personalului diplomatic al misiunii poate reprezenta statul acreditant pe lângă orice organizație internațională”.

Este posibil însă ca mai multe state să acrediteze aceeași persoană ca reprezentant permanent, după cum este posibil ca aceeași misiune permanentă să fie acreditată pe lângă mai multe organizații internaționale¹².

Activitatea misiunilor permanente se concretizează în funcțiile pe care le au de îndeplinit acestea¹³, funcții ce constau în: asigurarea reprezentării statului trimițător la organizația respectivă; menținerea legăturii între statul trimițător și organizația în cauză; purtarea de negocieri cu organizația respectivă și în cadrul acesteia; informarea privind activitățile din organizație și raportarea asupra acestora guvernului statului trimițător; asigurarea participării statului trimițător la activitățile organizației; protecția intereselor statului trimițător la organizație; promovarea realizării scopurilor și principiilor organizației în cooperare cu organizația și în cadrul acesteia.

În funcție de mărimea și influența țării respective, rolul misiunii este să asigure, în măsura posibilului, aprobarea de rezoluții într-o formă cât mai acceptabilă pentru acea țară și să informeze ministerul afacerilor externe despre poziția altor state.

Chiar dacă funcțiile misiunii permanente sunt aproximativ aceleași ca și a misiunilor diplomatice, totuși funcțiile misiunii permanente comportă anumite caracteristici specifice. Trebuie să menționăm, mai întâi, că unele funcții ale misiunilor diplomatice nu sunt caracteristice misiunilor permanente, cum ar fi funcțiile consulare și protecția diplomatică. De asemenea, ordinea de importanță a funcțiilor unei misiuni permanente este foarte diferită de ordinea celor ale unei misiuni diplomatice. În cazul unei misiuni permanente, pe primul plan se află funcțiile de negociere, informare și cooperare internațională, în timp ce reprezentarea statului trimițător este cu totul secundă, iar observarea este o activitate redusă. Pentru misiunea permanentă sunt caracteristice atribuțiile de reprezentare a statului la reuniunile de organe ale organizațiilor. În cazul negocierii, aceasta nu vizează decât arareori semnarea unui tratat, ci mai curând încercarea de înlăturare a unor dificultăți.

Din punctul de vedere al participanților la negocieri, cea mai mare parte a negocierilor nu au loc între organizația internațională și statul pe care delegația îl reprezintă, ci între toate statele membre, fiind, deci, negocieri multilaterale. Acestea sunt mai ales orale și au tendința de a se face în culisele organizației, iar atunci când se fac în scris capătă de obicei forma unor prezentări de rezoluții sau de amendamente la rezoluții și mai puțin de schimb de note între state.

Dacă misiunea diplomatică se preocupă, dacă nu exclusiv, cel puțin în principal, de apărarea intereselor statului său, o misiune permanentă are ca îndatorire de bază să contribuie la realizarea funcției de dezvoltare a cooperării internaționale, încercând să pună în armonie cu interesele statului pe care îl reprezintă idealurile de justiție și de progres internațional care aparțin organizației.

Delegațiile permanente sunt obligate ca, în întreaga lor activitate, să respecte legile din statul de sediu și să nu se amestece în treburile interne ale acestuia. Sancțiunea nerespectării acestei obligații este expulzarea persoanei respective.

Funcțiile misiunii permanente de observare constau, în special, în asigurarea reprezentării statului trimițător; salvagardarea intereselor sale la organizația respectivă și menținerea legăturii cu ea; informarea despre activitățile organizației și raportarea asupra acestui subiect guvernului statului trimițător; cooperarea cu organizația și purtarea de negocieri cu ea.

Activitatea unei misiuni permanente poate înceta din diferite motive: retragerea misiunii permanente în cazul în care statul trimițător ajunge la concluzia că existența acesteia pe lângă o organizație internațională nu mai prezintă interes pentru el; ruperea relațiilor dintre organizație și un stat care nu era membru; expulzarea unui stat membru dintr-o organizație.

În privința cauzelor de încetare a activității membrilor unei misiuni permanente, trebuie să menționăm că sunt aceleași ca și în cazul membrilor unei misiuni diplomatice: schimbarea de la post, decesul, demisia etc. Încetarea activității unui membru al misiunii poate avea loc și prin plecarea impusă de statul de reședință în urma declarării lui ca *persona non grata* sau chiar a expulzării, în cazul în care acel membru ar viola obligațiile pe care le are în baza legilor țării de sediu ori ar practica spionajul. Spre deosebire de cazul unui membru al misiunii diplomatice, în această situație entitatea competentă pentru a-l declara *persona non grata* ori a-l expulza pe membrul misiunii permanente nu este cea pe lângă care acest membru este acreditat, ci o terță entitate, și anume statul de sediu.

Pentru a evita riscul abuzului de declarații *persona non grata*, este necesar ca organizația internațională să fie informată referitor la expulzare și la motivele ei. În cazul în care organizația consideră că expulzarea este nejustificată, ea poate interveni pe lângă autoritățile statului de sediu.

În ceea ce privește statutul juridic al misiunilor permanente pe lângă o organizație internațională și al membrilor acestora, acesta nu este identic cu cel al misiunii diplomatice permanente. Datorită caracterului triangular al raporturilor pe care le presupune reprezentarea la o organizație, statutul misiunii se definește prin raportare atât la organizația internațională pe lângă care este acreditată, cât și la statul în care își are sediul organizația respectivă. De asemenea, trebuie să adăugăm și faptul că, pe lângă reglementarea introdusă în 1975¹⁴, problema statutului privilegiat al misiunilor permanente și al reprezentanților statelor derivă și din alte tratate: Constituția organizației, convențiile generale asupra privilegiilor și imunităților și acordurile de sediu.

În asigurarea protecției misiunilor și reprezentanților permanenți sunt interesați atât statul trimitător, cât și organizația internațională, deoarece, ca și diplomații, reprezentanții permanenți trebuie să aibă condiții pentru a-și exercita reprezentarea de stat în deplină libertate. În plus, organizația internațională poate cere ca reprezentanții permanenți să dispună de condiții care să le permită să se consacre în totalitate formării și exprimării voinței lor.

Spre deosebire de dreptul diplomatic tradițional, care s-a bazat pe cutumă, normele juridice în problema imunităților și privilegiilor ce urmează a fi acordate misiunilor permanente și reprezentanților statelor la organizațiile internaționale sunt în primul rând convenționale.

Făcând o analiză a acestor tratate, putem spune că misiunea permanentă și membrii ei beneficiază, în general, de următoarele imunități și privilegii: imunitatea de jurisdicție, imunitatea de executare, inviolabilitatea personală, a sediului și a reședinței, inviolabilitatea documentelor, dreptul de a folosi codurile cifrate și de a primi documente sau corespondență prin curieri diplomatici, fax sau prin valize diplomatice, libertatea de deplasare, scutiri fiscale și vamale, privilegiu și imunități privind bagajele personale, ca și trimișii diplomatici. Inviolabilitatea localurilor misiunii permanente are un dublu sens: în sens negativ, vizează abținerea din partea statului de sediu de la orice act de autoritate în localul misiunii permanente a unui stat străin reprezentat la o organizație internațională; în sens pozitiv și activ, desemnează obligația din partea statului de sediu de a lua măsuri pentru a asigura protecția sediului respectiv. Principiul general al inviolabilității localului misiunii se materializează într-o pluritudine de prohibiții specifice care se stabilesc în legătură cu bunurile materiale care sunt necesare pentru organizarea activității misiunii și, ca atare, se află în localul misiunii și cu actele care nu pot fi efectuate în sediul misiunii – percheziții, descinderi ale poliției, sechestre, acte de executare etc.

În privința scutirilor fiscale, se are în vedere atât sediul misiunilor permanente, cât și al misiunilor de observare ale statelor nemembre, principiul care guvernează acest tratament fiind cel al scutirilor globale.

Referitor la jurisdicția locală, trebuie să subliniem că statutul reprezentanților permanenți este asimilat statutului diplomatic. Personalul misiunii permanente are obligația să respecte legile și regulamentele statului gazdă și să nu se amestece în treburile interne ale acestui stat. Statul gazdă poate lua măsurile necesare pentru propria sa protecție.

Este de menționat că există mai multe sisteme în privința modului de acordare a privilegiilor și imunităților diplomatice depline: cel aplicat la sediul O.N.U. din New York, cel al Oficiului Națiunilor Unite de la Geneva și cel aplicat organizațiilor europene la Bruxelles și Luxembourg.

Documentul relevant în privința acordării imunităților și privilegiilor la sediul O.N.U. din New York, afară de Cartă și Convenția generală, este Acordul de sediu încheiat între organizație și S.U.A. în 1947. Acest acord vizează, în principal, reprezentanții permanenți ai statelor membre, prevăzând că toți membri permanenți numiți pe lângă O.N.U. de către un stat membru se vor bucura pe teritoriul S.U.A., indiferent că locuiesc înăuntrul sau în afara districtului administrativ, de aceleași privilegii și imunități care sunt acordate de către Statele Unite trimișilor diplomatici acreditați în acestea, sub rezerva condițiilor și obligațiilor corespondente¹⁵.

Referitor la Oficiul Națiunilor Unite de la Geneva în cazul reprezentanților permanenți ai statelor membre, s-a prevăzut, printr-o decizie a Consiliului Federal al Elveției din 31 martie 1948, să li se acorde aceleași privilegii și imunități care se acordă personalului misiunii diplomatice acreditate la Berna. Pentru a beneficia de regimul prevăzut de această decizie, este necesar ca membrii misiunii să îndeplinească funcțiile lor la Geneva pe o bază permanentă.

În cazul Comunităților Europene, statele de sediu sunt obligate prin acorduri să asigure privilegiile, imunitățile și facilitățile cutumiare reprezentanților statelor membre și personalului lor și imunitățile diplomatice cutumiare misiunilor statelor terțe acreditate la comunități. Privilegiile și imunitățile acordate sunt analoge celor acordate misiunilor diplomatice acreditate în statele de sediu de către respectivele state

terțe. Dacă statul terț nu întreține relații diplomatice cu aceste țări, misiunilor lor li se va aplica standardul de tratament acordat de către alte state membre ale Comunității în care este acreditat. Reprezentanților permanenți, precum și membrilor familiilor lor li se recunoaște, în general, o imunitate de jurisdicție, la fel ca și agenților diplomatici.

În privința Consiliului Europei trebuie să menționăm că, prin Protocolul adițional la Acordul general din 1949 (adoptat la 6 noiembrie 1952), s-a prevăzut că reprezentanții permanenți ai statelor membre pe lângă Consiliul Europei beneficiază de imunitățile și privilegiile agenților diplomatici de grad echivalent (art. 4).

În general, se poate afirma că statutul misiunilor, delegațiilor și observatorilor la organizații internaționale față de statul gazdă (unde se află sediul organizației respective) este similar, în ce privește privilegiile, imunitățile și obligațiile de a respecta normele statutului respectiv, cu cel al misiunilor diplomatice din cadrul relațiilor bilaterale.

În plus, organizația internațională sprijină statul trimitător în ce privește asigurarea privilegiilor și imunităților misiunii și membrilor acesteia și, în același timp, asistă statul gazdă în asigurarea respectării obligațiilor față de acesta ale misiunilor și membrilor lor.

Referințe bibliografice:

3. Menționăm Convențiile de la Viena asupra relațiilor diplomatice și consulare din 1961 și, respectiv, din 1963 și Convenția din 1969 asupra misiunilor speciale.

2. V. Conference des Nations Unies sur la representation des Etats dans leur relations avec les organisations intrnationales (Vienne 4 fevrier - 14 mars 1975), Documents officiels, vol. I, p. 5.

3. Statele de sediu ale organizațiilor internaționale s-au abținut de la votul pentru adoptarea textului Convenției, cu excepția Italiei, care a votat pentru adoptarea acesteia (vezi Cuznețov S. A., *Predstaviteli gosudarstv v mejdunarodnih organizacijah*, Moscova, 1980, p. 36).

4. V. art. 2 din Convenția din 1975 cu privire la reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale universale.

5. V. Popescu Dumitra, *Drept internațional public*, Editura Universității „Titu Maiorescu”, București, 2005, p. 254; Cuznețov S.A., *op. cit.*, p. 39; *Международное публичное право*, ответственный редактор К. А. Бекяшев, 4-е издание, Издательство Проспект, Москва, 2005, стр. 274.

6. Printre altele, Rezoluția cuprinde următoarele recomandări: împuternicirile reprezentanților permanenți să emane fie de la șeful de stat, fie de la șeful de guvern, fie de la ministrul afacerilor externe și să fie comunicate Secretarului General; Secretarul General să studieze toate chestiunile pe care instituția misiunilor permanente le ridică.

7. V. art. 5 din Convenția cu privire la reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale universale.

8. V. Cuznețov S.A., *op. cit.*, p.40.

9. V. art. 14 din Convenția cu privire la reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale universale.

10. V. art. 13 din Convenția cu privire la reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale universale.

11. V. art. 6 din Convenția cu privire la reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale universale; precum și Cuznețov S.A., *op. cit.*, p. 41-42.

12. De exemplu, misiunile permanente de la Geneva care sunt acreditate pe lângă Oficiul european al Națiunilor Unite și diferite instituții specializate care își au sediul în acest oraș.

13. V. art. 8 din Convenția cu privire la reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale universale.

14. Este vorba de Convenția de la Viena privind reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale cu caracter universal.

15. V. secțiunea 15 din Acordul de sediu încheiat între O.N.U. și S.U.A. din 1947.

© Natalia Chirtoacă, 2006.

PROTECȚIA DIPLOMATICĂ ȘI CONSULARĂ A CETĂȚENILOR REPUBLICII MOLDOVA

Diana CUCOȘ,
doctor în drept, cercetător științific superior,
Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

Frequent changes with the national and foreign policies of the Republic of Moldova have generated a deeper attention with the Moldovan citizens abroad.

According to the Constitution of the Republic of Moldova and other national legal provisions, citizens of the Republic of Moldova enjoy the protection of their State both home and abroad – protection granted by the embassies and consulates of Moldova in the foreign countries. Nowadays, it is possible to identify the particularities of diplomatic and consular protection of Moldovan citizens inside the Commonwealth of Independent States and protection granted to Moldovan migrant workers in Italy, Greece, Spain, Portugal, Russian Federation, Ukraine and Israel.

Schimbările profunde și continue din cadrul politicii interne și externe a R.M., produse în mod special datorită deschiderii societății moldovenești, au necesitat acordarea unei atenții sporite protecției cetățenilor R.M. aflați peste hotarele țării.

Extinderea ariei de contact și intensificarea relațiilor dintre cetățenii R.M. și cetățenii, instituțiile publice și societățile comerciale din alte state, aceste relații manifestându-se în diferite sfere ale vieții sociale, economice, comerciale, turistice, culturale, științifice, au dus la o sporire semnificativă a numărului cetățenilor moldoveni aflați peste hotare, precum și a numărului de străini veniți în Moldova. Numărul cetățenilor moldoveni care locuiesc în prezent peste hotarele R. M. este mai mare decât oricând în trecut. Deseori, din cauza diferitelor împrejurări, ei au fost supuși unor discriminări, iar drepturile și interesele lor legitime au fost lezate. Lipsa resurselor locale la care ar putea face apel cetățenii lezați în drepturi sau existența unor recursuri ineficiente au generat situația când unica metodă de reabilitare a drepturilor și intereselor prejudiciate este intervenția statului național. După cum demonstrează practica internațională, statele preferă inițial să acorde cetățenilor săi protecție diplomatică necontencioasă (protecție diplomatică în sensul vast al accepțiunii sale), adică ele intervin prin toate metodele diplomatice și consulare disponibile pentru a preveni sau repara prejudiciul adus cetățenilor săi în urma unui delict internațional. În cazul în care protecția diplomatică necontencioasă nu atinge efectul propus sau atunci când delictul internațional are drept obiect drepturi și interese vitale (de exemplu, dreptul la viață), statul național are dreptul să înainteze o acțiune în nume propriu în fața unui for internațional, cum a procedat Germania în cauza *LaGrand*, în acest caz fiind vorba despre protecția diplomatică *stricto sensu*.

Practica R.M. în acest domeniu este caracterizată prin acordarea protecției diplomatice în sens vast, pe care deseori ar fi mai corect să o calificăm drept protecție consulară. Sesizarea printr-o cerere din partea cetățeanului prejudiciat a reprezentanței diplomatice acreditate pe teritoriul statului de reședință unde s-a cauzat prejudiciul servește drept temei pentru a cerceta cauza concretă și a acorda protecție. De asemenea, reprezentanța diplomatică poate să acorde orice tip de protecție din inițiativă proprie. În funcție de natura delictului internațional, acțiunile de protecție vor fi coordonate în prealabil cu M.A.E.I.E. al R.M., iar în cazul acordării protecției diplomatice *stricto sensu*, coordonarea acțiunilor cu M.A.E.I.E. al R.M. este un element imperativ, care trebuie respectat de către reprezentanța diplomatică. În rapoartele finale adresate M.A.E.I.E., reprezentanțele diplomatice vor menționa toate cazurile de intervenție diplomatică sau consulară în favoarea cetățenilor R.M., indiferent de caracterul dreptului încălcat sau de volumul prejudiciului.

Constituția Republicii Moldova [1, articolul 18] și Legea cetățeniei Republicii Moldova [2, articolul 8] prevăd că cetățenii R.M. beneficiază de protecția statului atât în țară, cât și în străinătate¹. Deși, conform concepției tradiționale a protecției diplomatice, dreptul de a interveni în favoarea cetățeanului prejudiciat aparține statului, R.M., de altfel ca și alte state, și-a asumat obligația de a proteja cetățenii prejudiciați peste hotare. Misiunile diplomatice și oficiile consulare ale R.M. sînt obligate să asigure protecția cetățenilor moldoveni, în conformitate cu legislația și tratatele internaționale la care R.M. este parte.

Cetățenii R.M. care se află peste hotarele țării și care beneficiază de protecție din partea statului R. M.² pot fi grupați convențional în următoarele categorii:

1. Cetățeni ai R.M. care locuiesc pe teritoriul unui stat străin;
2. Cetățeni ai R.M. care se află într-o deplasare de serviciu de lungă durată;
3. Cetățeni ai R.M. care se află într-o deplasare de serviciu de scurtă durată;
4. Cetățeni ai R.M. care efectuează o deplasare turistică sau cu scop privat peste hotarele țării;
5. Cetățeni ai R.M. care se află temporar peste hotarele țării în scopul realizării unui contract de muncă, studiilor, tratamentului medical ș. a.

Activitatea reprezentanțelor diplomatice ale R.M. practic nu s-a modificat cu privire la primele două categorii de cetățeni, ceea ce nu poate fi afirmat atunci când se pune în discuție activitatea reprezentanțelor diplomatice cu privire la cetățenii R.M. aflați temporar peste hotare. Acest lucru se explică prin mișcarea masivă și frecventă a unei părți mari din populație peste hotare, iar misiunile diplomatice sînt puse în situația când trebuie să adopte noi abordări pentru soluționarea problemelor legate de protecția drepturilor și intereselor conaționaliilor lor aflați pe teritoriul statului de reședință.

O dată cu trecerea frontierei statului, cetățenii R.M. devin străini, iar asupra lor se răsfrîng obiceiurile locale și legislația civilă, penală și administrativă a statului de reședință. Statul, cu respectarea principiilor contemporane ale dreptului internațional public și a tratatelor internaționale la care este parte, va stabili drepturile, obligațiile și libertățile străinilor aflați pe teritoriul său. Conținutul drepturilor și libertăților trebuie să fie de așa natură încît să le ofere străinilor un mod decent de viață, sănătate, precum și să le asigure dreptul la odihnă, indiferent de termenul de ședere. De aici rezultă că, ori de cîte ori drepturile și interesele legitime ale străinilor vor fi încălcate pe teritoriul statului de reședință, statul național va avea dreptul să intervină în scopul protecției cetățenilor săi. Conform Convenției de la Viena cu privire la relațiile diplomatice (1961), Convenției de la Viena cu privire la relațiile consulare (1963), precum și tratatelor bilaterale, această protecție poate fi realizată, în majoritatea cazurilor, prin intermediul misiunilor diplomatice sau chiar al oficiilor consulare. Menționăm că protecția cetățenilor nu trebuie să servească drept motiv pentru amestecul în treburile interne ale statului de reședință, iar îndeplinirea funcțiilor consulare se va efectua cu respectarea legislației statului de reședință [4], după cum stipulează punctul 42 din Statutul consular.

După cum se știe, statul de reședință stabilește un anumit volum de drepturi și obligații pentru cetățenii străini³ aflați pe teritoriul său. De aici rezultă că statul de reședință are obligația de a asigura un anumit nivel de protecție a acestor drepturi personale și patrimoniale ale străinilor, iar străinii sînt obligați să se conformeze legislației statului pe teritoriul căruia se află. Chiar dacă se află peste hotarele țării, legătura juridică dintre cetățenii R.M. și statul R.M. nu încetează. Astfel, cetățenii R.M. aflați peste hotare se află într-o situație de supunere dublă. Legislația R.M. care reglementează situația juridică a cetățenilor R.M. peste hotare este: Constituția Republicii Moldova, Legea cetățeniei Republicii Moldova, Legea Republicii Moldova cu privire la serviciul diplomatic și Statutul consular, care fixează principiul și obligația statului de a proteja cetățenii R.M. aflați peste hotare.

Moldova este astăzi parte la multe tratate internaționale, convenții, pacte. De asemenea, R.M. a semnat majoritatea documentelor internaționale ale O.N.U., precum și alte acte multilaterale care pot servi drept bază pentru acțiunile misiunilor diplomatice în scopul protecției cetățenilor săi. Aici menționăm:

- Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice (1961);
- Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare (1963);
- Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948);
- Pactele internaționale cu privire la drepturile omului (1966);
- Declarația cu privire la drepturile indivizilor care nu sînt cetățeni ai țării de reședință (1985);
- Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale (1950);
- Actele O.S.C.E., în mod special Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (1975), Actul Final al Reuniunii de la Viena a statelor membre ale O.S.C.E. (1989);
- Regulamentul privind Comisia drepturilor omului a C.S.I. (1993);
- Convenția C.S.I. cu privire la drepturile și libertățile fundamentale ale omului (1995) ș.a.

Din categoria tratatelor bilaterale, un rol important pentru protecția cetățenilor R. M. aflați peste hotare îl au convențiile consulare și tratatele cu privire la asistența juridică în materie civilă, familială și penală încheiate între R.M. și alte state⁴.

După cum am menționat deja, situația cetățenilor R.M. aflați peste hotarele țării este reglementată de legislația internă a statului teritorial, precum și de legislația R.M. Prevederile tratatelor încheiate de către R.M. și alte state au, de asemenea, o importanță majoră.

Unul dintre obiectivele principale de activitate ale instituțiilor serviciului diplomatic al R.M. este protecția drepturilor și intereselor R. M., ale cetățenilor săi, potrivit practicii internaționale și în limitele admise de normele și principiile dreptului internațional [3, articolul 3 (d)]. Funcționarii reprezentanțelor diplomatice ale R.M., la cererea cetățenilor R. M., precum și din inițiativă proprie, întreprind toate măsurile necesare pentru asigurarea unei șederi în siguranță a cetățenilor R.M., precum și pentru respectarea drepturilor și intereselor lor legale pe teritoriul statului de reședință. Specificul acestor acțiuni diferă în funcție de categoria cetățenilor, și anume:

1) Pentru cetățenii R.M. aflați temporar pe teritoriul unui stat străin, acordarea protecției diplomatice în sensul vast al accepțiunii sale presupune protecția și asistența juridică care se referă la informarea cetățenilor cu privire la conținutul legilor, regulilor și obiceiurilor statului de reședință, în special acelor care privesc statutul străinilor⁵; în cazul arestului sau al reținerii, consulul va clarifica toate detaliile și motivele acțiunii de reținere sau arest, iar la cererea persoanelor interesate sau din inițiativă proprie, va solicita o vizită la cetățeanul arestat și se va asigura că sînt respectate toate regulile de procedură, care asigură cetățeanului dreptul la apărare și la un proces obiectiv; în scopul protecției drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor R.M., în baza unei plîngeri sau pretenții parvenite de la cetățeanul lezat în drepturi ori din inițiativă proprie, reprezentantul misiunii are dreptul și este obligat să adreseze o cerere către organele oficiale și să ceară orice informație cu privire la cazul sau incidentul dat, iar dacă este nevoie, să acorde toată asistența necesară pentru protecția drepturilor și intereselor cetățeanului în instanța de judecată; să execute alte funcții consulare cu privire la eliberarea și legalizarea actelor, realizarea dreptului de vot ș.a.

2) Pentru cetățenii R.M. care locuiesc pe teritoriul statului străin, protecția și asistența presupune aplicarea tuturor măsurilor pentru ca cetățenii R.M. să beneficieze din plin de drepturile oferite de către statul de reședință și tratatele internaționale la care sînt parte statul de reședință și R.M.; la cererea cetățenilor R.M., reprezentanța statului național va lua toate măsurile pentru a restabili drepturile încălcate. De obicei, la etapa inițială intervine consulul, iar dacă în urma intervenției sale drepturile și interesele legitime nu sînt restabilite, atunci consulul va informa șeful misiunii diplomatice sau, în caz de necesitate urgentă, M.A.E.I.E. al R.M.; vizitarea cetățenilor R.M. care au fost reținuți, arestați sau privați de libertate și asigurarea cu privire la respectarea drepturilor lor legitime conform legislației statului teritorial, tratatelor internaționale la care statul de reședință și R.M. este parte, precum și principiilor dreptului internațional; reprezentarea sau asigurarea reprezentării necesare a cetățenilor R. M. în instanțele de judecată sau în alte instituții ale statului de reședință, respectînd legislația locală, dacă în legătură cu absența sau din alte motive cetățenii prejudiciați nu își pot realiza protecția drepturilor și a intereselor lor; protecția drepturilor copiilor care posedă cetățenia R. M. și care au fost înfiați de către cetățenii statului de reședință; alte funcții de natură consulară, cum ar fi înregistrarea cetățenilor R.M. care locuiesc pe teritoriul statului de reședință, executarea de funcții notariale, înregistrarea actelor de stare civilă, unele funcții cu privire la cetățenie⁶, declararea tutelei și curatelei, legalizarea documentelor, unele atribuții cu privire la moștenire.

Pentru a prezenta o analiză mai structurată a legislației R. M. care reglementează protecția unor categorii de cetățeni moldoveni aflați peste hotare, vom efectua următoarea clasificare:

Protecția cetățenilor R.M. în cadrul C.S.I. Destrămarea Uniunii Sovietice a dus la apariția unei noi organizații regionale în cadrul comunității internaționale, și anume C.S.I., al cărei membru este și R.M. Dezvoltarea relațiilor diplomatice în cadrul C.S.I. au avut o amploare specifică și intensă. Astfel, în cadrul C.S.I. toate statele membre dispun de reprezentanțe permanente. Cetățenii statelor C.S.I., în cazul în care întrunesc condițiile generale de acordare a protecției din partea statului național, pot apela oricînd la reprezentanța statului lor de pe teritoriul statului de reședință. Lipsa unui regim de vize pentru cetățenii statelor membre ale C.S.I. le permite cetățenilor moldoveni să circule liber în cadrul Comunității. Bineînțeles că în situația creată protecția cetățenilor moldoveni în regiunea dată a devenit un factor important și o direcție prioritară în cadrul politicii interne și externe a statului, precum și cea mai importantă direcție de activitate a reprezentanțelor diplomatice ale R.M. în statele C.S.I. Pentru soluționarea cît mai eficientă a tuturor problemelor care pot apărea, inclusiv acordarea protecției diplomatice sau consulare, în fața serviciului diplomatic al R.M. a fost pusă problema creării unei rețele a reprezentanțelor diplomatice și consulare ale R.M. Baza juridico-legală de reglementare a procedurii de intervenție a oficialilor misiunilor diplomatice sau oficiilor consulare dintre R. M. și C.S.I. o constituie acordurile bi-⁷ și multilaterale⁸ încheiate între R. M. și statele membre, în conformitate cu articolul 5 al Statutului Comunității Statelor Independente [7]. Dispozițiile

tuturor convențiilor consulare încheiate între statele membre ale C.S.I. au dus la formarea unei practici consulare interstatale, și anume evidențierea necesității protecției drepturilor și intereselor cetățenilor statului acreditant, statul de reședință fiind obligat să acorde tot sprijinul reprezentanților misiunilor diplomatice pentru asigurarea acestei funcții. Conform Convenției privind asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală (1993), de exemplu, cetățenii statelor membre la convenție se bucură pe teritoriul acestor state de aceleași metode de protecție a drepturilor lor personale și patrimoniale ca și propriii cetățeni ai statului semnatar [5, articolul 1]. Cu regret însă, mecanismul de realizare a prevederilor convenției funcționează foarte slab [6, p. 95] și unica metodă de protecție a drepturilor și intereselor cetățenilor statelor membre pe teritoriul altor state membre se realizează prin intermediul intervenției statului național, adică prin aplicarea protecției consulare sau chiar a celei diplomatice (în funcție de caracterul și intensitatea prejudiciului).

Recunoaștem că toate documentele cu privire la drepturile și libertățile omului, adoptate în cadrul C.S.I., au un caracter ineficient. De exemplu, decizia adoptată în anul 1993 referitor la crearea unei Comisii a C.S.I. cu privire la drepturile omului nu a fost realizată nici pînă în prezent. Necesitatea creării unui mecanism de control bi și multilateral al executării dispozițiilor tratatelor și acordurilor de către toate statele membre ale C.S.I. rămîne a fi de natură actuală. Trebuie menționat că dreptul statului național de a interveni în favoarea cetățenilor prejudiciați se exercită cu respectarea legilor statului de reședință, aceasta fiind regula prevăzută de către toate convențiile consulare bilaterale încheiate între statele C.S.I., în corespundere cu articolul 55 al Convenției de la Viena cu privire la relațiile consulare.

Protecția lucrătorilor migranți din R. M. în Italia, Grecia, Spania, Portugalia, Federația Rusă, Ucraina, Israel. Evaluările sugerează ca între 400 de mii și un milion de persoane (adică fiecare al patrulea cetățean) au părăsit Moldova în căutare de locuri de muncă. Nimeni nu știe numărul exact. Este binecunoscut că la nivel bilateral nu există nici un document care să reglementeze relațiile de muncă și statutul juridic al lucrătorilor în țările respective. Anumite reglementări ale relațiilor de muncă există doar în cadrul C.S.I., iar la nivel bilateral R.M. a semnat convenții cu privire la activitatea de muncă și protecția socială a lucrătorilor cu Ucraina și Republica Belarus. Guvernul Moldovei nu a depus eforturi suficiente pentru a încheia acorduri cu privire la migrațiune cu țările în care mulți cetățeni moldoveni și-au găsit de lucru. Ratificarea tratatelor interstatale ar legaliza statutul lucrătorilor și le-ar garanta anumite drepturi, iar în cazul în care drepturile și interesele legitime le-ar fi prejudiciate, statul național ar putea interveni pentru a repara dauna. De asemenea, acordurile cu privire la migrațiune ar micșora riscul deportării multor cetățeni ai R.M. aflați la muncă în baza unor condiții ilegale.

Avînd în vedere amploarea procesului de migrațiune economică în scop de muncă al cetățenilor, este de maximă importanță cunoașterea de către aceștia a drepturilor și obligațiilor care le revin. Protecția drepturilor cetățenilor moldoveni trebuie să derive din acordurile, convențiile, înțelegerile și tratatele internaționale în domeniul circulației forței de muncă și securității sociale la care R.M. este parte. Aici menționăm: Convenția între Guvernul R. M. și Guvernul Ucrainei cu privire la activitatea de muncă și protecția socială a cetățenilor R.M. și Ucrainei, încadrați în muncă în afara hotarelor statelor lor (13 decembrie 1993), Acordul între Guvernul R.M. și Guvernul Republicii Belarus cu privire la activitatea de muncă și protecția socială a cetățenilor R.M. încadrați în muncă pe teritoriul Republicii Belarus și a cetățenilor Republicii Belarus încadrați în muncă pe teritoriul R.M. (5 mai 1994), Acordul privind colaborarea în domeniul migrațiunii forței de muncă și al protecției sociale a lucrătorilor migranți (15 aprilie 1994), Acordul cu privire la crearea consiliului consultativ pentru problemele muncii, migrațiunii și protecției sociale a populației statelor membre ale C.S.I. (13 noiembrie 1992), Acordul cu privire la călătoria fără vize a cetățenilor statelor Comunității Statelor Independente pe teritoriul membrilor acesteia (9 octombrie 1992), Acordul privind colaborarea statelor membre ale Comunității Statelor Independente în lupta cu migrațiunea ilegală (6 martie 1998), Protocolul cu privire la prevenirea, suprimarea și sancționarea traficului de persoane, în special femei și copii, care completează Convenția Națiunilor Unite pentru combaterea crimei organizate transnaționale (2000). Remarcăm lipsa tratatelor care să reglementeze activitatea de muncă și protecția socială a lucrătorilor din R.M. cu Spania, Italia, Portugalia, Grecia, țări care au atras un număr impunător de cetățeni ai R.M. Totuși, în lipsa unor acorduri speciale în domeniu și conform cadrului legal general care stă la baza activității reprezentanțelor unui stat peste hotare (articolul 3 (1) (b) al Convenției de la Viena cu privire la relațiile diplomatice), misiunile R.M. acreditate în țările de destinație ale emigrației în scop de muncă sînt obligate: să acorde sprijin cetățenilor

moldoveni aflați pe teritoriul statului respectiv cu privire la aplicarea acordurilor, convențiilor, înțelegerilor și tratatelor internaționale în domeniul circulației forței de muncă și al securității sociale la care R.M. este parte; să informeze cetățenii R.M. cu privire la prevederile legale în vigoare în domeniul muncii și asigurărilor sociale, aplicabile pe teritoriul statului respectiv; în scopul respectării drepturilor cetățenilor R.M. care lucrează în străinătate, să acorde și să asigure consultanță în litigiile de muncă care pot interveni între lucrătorii moldoveni și angajații străini, în condițiile legislației aplicabile statului respectiv. În procesul de acordare a oricărui tip de ajutor, consultanță sau asistență, instituțiile serviciului diplomatic vor respecta acordurile bilaterale în domeniu, dacă ele există, precum și se vor supune limitărilor prevăzute în Convenția de la Viena privind relațiile diplomatice (1961), Statutul consular, precum și în legislația internațională și legislația statului primitor.

În acest context nu poate fi evitată menționarea conflictului diplomatic dintre Moldova și Rusia cu privire la Valeriu Pasat. Ambasada Federației Ruse în R.M. a anchetat condițiile în care autoritățile moldovene l-au reținut pe cetățeanul moldovean, Valeriu Pasat, angajat al companiei R.A.O. U.E.S., concern energetic rusesc. Motivul reținerii l-a constituit investigarea cazului privind comercializarea a 21 de avioane "MIG-29", dar acesta nu este unicul dosar pe marginea căruia reținutul va fi interogat.

Ancheta declanșată de reprezentanța diplomatică a Rusiei la Chișinău în cazul reținerii lui Valeriu Pasat a fost făcută publică de către purtătorul de cuvânt al Ministerului rus de Externe, Aleksandr Iakovenko. Intervenția Rusiei a avut drept argument faptul că „Valeriu Pasat este un oficial cu rang înalt al unei mari companii ruse de stat”, a declarat reprezentantul Ministerului de Externe de la Moscova. Președintele R.A.O. U.E.S., Anatoli Ciubais, a cerut Chișinăului să îl elibereze pe Valeriu Pasat. Rusia a considerat că arestarea acestuia era nefondată și, nu în ultimul rând, că R. M. ar trebui să fie conștientă de eforturile Rusiei privind dezvoltarea relațiilor economice bilaterale. Mai mult ca atât, arestarea lui Valeriu Pasat „poate fi considerată drept o provocare”, a declarat Anatoli Ciubais, adăugând că R.A.O. U.E.S. colaborează îndeaproape cu autoritățile ruse în acest caz.

Rusia este liberă să intervină pe toate căile diplomatice în favoarea lui Valeriu Pasat, indiferent de motivele care au provocat arestarea lui. Nimic nu poate împiedica un stat să apeleze la toate metodele diplomatice pentru a interveni în scopul protecției unui cetățean străin. Bineînțeles că aceste cazuri sînt foarte rare, iar intervențiile, de obicei, ascund anumite motive politice sau de alt ordin. În acest caz, datorită funcției importante pe care a deținut-o Valeriu Pasat la această mare companie rusească de stat, precum și datorită funcției sale anterioare de ambasador al R.M. la Moscova, intervenția Rusiei poate fi parțial justificată. Totuși, acțiunile întreprinse de către Rusia nu pot fi calificate drept protecție diplomatică, deoarece lipsește condiția esențială de acordare a protecției, și anume legătura de cetățenie a lui Pasat cu Rusia. Din contra, Valeriu Pasat este cetățean al statului împotriva căruia se aduc acuzațiile și, pe lângă legătura continuă de cetățenie cu R.M., Pasat a ocupat și funcții oficiale în cadrul administrației centrale a R.M. Desigur, R.M. poate să ia în considerare apelul Rusiei cu privire la acest caz, însă nu este obligată să respecte cerințele înaintate.

Nu poate fi evitată nici menționarea situației cetățenilor R.M. din regiunea transnistreană. În practică nu sînt excluse cazurile cînd statul este obligat să protejeze propriii cetățenii de acțiunile altui stat nemijlocit pe teritoriul său. Sînt binecunoscute situațiile cînd drepturile și interesele cetățenilor R.M. care locuiesc în Transnistria au fost încălcate de nenumărate ori și pe o durată ce depășește ani de zile de către autoritățile separatiste din Transnistria, care sînt susținute de către forțele armate ruse dislocate pe acest teritoriul al R.M. Tratatul pașnice, dar care deseori au emanat o presiune indirectă, nu au redresat acest conflict. Nici intervenția organizațiilor internaționale nu și-a atins scopul propus. Drepturile și interesele cetățenilor R.M. de pe acest teritoriu continuă să fie încălcate.

Serviciul diplomatic al R.M. este chemat să fie cît mai aproape de cetățenii R.M. și să le garanteze respectarea drepturilor și intereselor legitime peste hotarele țării. El trebuie să dea dovadă de flexibilitate la evenimentele și incidentele care se petrec, să fie capabil de a oferi informația necesară și de a acorda protecție cetățenilor R.M. care se află în situații de urgentă necesitate, toate aceste acțiuni fiind exercitate cu respectarea legislației R.M., a legislației statului de reședință și a tratatelor la care R.M. este parte.

Referințe bibliografice:

1. Deși, conform concepției tradiționale a protecției diplomatice, dreptul de a interveni în favoarea cetățeanului prejudiciat aparține statului, R.M., de altfel ca și alte state, și-a sumat obligația de a proteja cetățenii prejudiciați peste hotare.

2. Prin intermediul reprezentanțelor R.M. acreditate peste hotare.
3. Statutul juridic al străinilor este totuși deosebit de cel al cetățenilor statului, însă acest fapt nu poate fi calificat drept discriminare față de străini.
4. R.M. a încheiat tratate cu privire la asistența juridică în materie civilă, familială și penală cu Federația Rusă, Turcia, Ucraina, România, Republica Letonă, Republica Lituania.
5. Nerespectarea normelor care reglementează statutul străinilor pot avea drept consecințe amenda, privațiunea de libertate, expulzarea din țară însoțită de interdicția de a intra pe teritoriul țării respective pentru o perioadă care uneori poate atinge zece ani.
6. Soluționarea problemelor legate de cetățenie este una dintre direcțiile principale de activitate a misiunilor R.M. în străinătate. În acest sens, funcționarii consulari au competența, recunoscută de dreptul cutumiar, de a îndeplini acte referitoare la pierderea și dobândirea cetățeniei. Pentru soluționarea problemelor legate de cetățenie, Federația Rusă, de exemplu, a încheiat tratate privind reglementarea problemelor dublei cetățenii cu Turkmenistan (1993) și Tadjikistan (1995), privind procedura simplificată de obținere a cetățeniei – cu Kazahstan (1995) și Kîrgîzstan (1996) ș.a.
7. Convențiile consulare încheiate între R.M. și unele state membre ale C.S.I. au format o bază legală solidă pentru funcționarea oficiilor consulare ale R.M.
8. Acordul cu privire la călătoria fără vize a cetățenilor statelor Comunității Statelor Independente pe teritoriul membrilor acesteia (1992), Convenția cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală (1993), Convenția C.S.I. cu privire la drepturile și libertățile fundamentale ale omului (1995), Acordul cu privire la procedura simplificată de obținere a cetățeniei (1996), Acordul cu privire la colaborarea statelor membre ale C.S.I. în lupta cu privire la migrațiunea ilegală (1998) ș. a.

Bibliografie

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 1 din 12 august 1994 (articolul 18 în redacția Legii 1469-XV din 21 noiembrie 2002 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 169/1290 din 12 decembrie 2002))).
2. Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024-XIV din 2 iunie 2000 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 98-101/709 din 10 august 2000).
3. Legea Republicii Moldova cu privire la serviciul diplomatic nr. 761-XV din 27 ianuarie 2001. <http://www.mfa.gov.md>.
4. Statutul consular, aprobat prin Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova nr. 368 din 28 martie 2002. <http://www.mfa.gov.md>.
5. Конвенция о правовой помощи и правовых отношениях по гражданским, семейным и уголовным делам (1993). <http://www.sansan.ru/zknd/zknd8.htm>.
6. Смирнов, Ю. М. *Консульское право: практика применения*. Курс лекций. М.: Издательство «НИМП», 2001.
7. Устав Содружества Независимых Государств. <http://sng.rian.ru/688/news250456.html>.

© Diana Cuceș, 2006

L'EXEQUATUR DES DECISIONS JUDICIAIRES ETRANGERES

Violeta COJOCARU,
Docteur en droit, Maître de conférences
à la Faculté de droit de l'Université d'État de la République de Moldova

Știm că recunoașterea unei hotărâri judecătorești străine înseamnă admiterea autorității de lucru judecat și a puterii probante de act autentic, care fac opozabilă hotărârea față de terțe persoane, dar nu se admite și forța executorie a hotărârii judecătorești străine. Ea se dobândește în stat și produce alte efecte întocmai ca și o hotărâre a instanțelor proprii numai în cazul când se obține exequatur-ul pentru această hotărâre pe teritoriul statului în care se cere executarea ei.

Exequatur este termen împrumutat din limba latină, care semnifică: „a exercita a urmări în justiție”. Presupune un ordin emanând de la o autoritate dintr-un Stat care are drept obiectiv de a incorpora în ordinea juridică statală pe care o reprezintă un element exterior acesteia.

În dreptul internațional privat: decizie prin care un tribunal de mare instanță (deliberând un singur judecător) conferă forță executorie unei sentințe arbitrale străine sau autorizează executarea unei hotărâri sau a unui act străin.

Nous savons que la reconnaissance d'une décision judiciaire étrangère désigne l'admission du pouvoir de la chose jugée et de la force probante d'acte authentique, ce qui fait la décision opposable envers les tierces personnes, mais n'admet pas sa force exécutoire. La force exécutoire des décisions étrangères est acquise en l'État et produit d'autres effets pareils à ceux des décisions prononcées par les instances propres uniquement lorsqu'on obtient l'exequatur pour la décision sur le territoire de l'État concerné.

La notion d'exequatur ne doit pas être limitée seulement au domaine de jugements étrangers. Elle concerne également les rapports consulaires établis entre deux États. De ce point de vue, par exequatur on sous-entend l'acte par lequel le gouvernement de l'État où le fonctionnaire consulaire est reçu le reconnaît et déclare son accord pour que celui exerce son activité dans la ville ou dans la région sur laquelle on a convenu avec l'État qui l'a envoyé.¹

Dans le droit international privé l'exequatur a une autre signification.

Ainsi, dans la littérature de spécialité² l'exequatur est considéré comme une procédure judiciaire par laquelle on doit exécuter la décision qui est déroulée sur le territoire d'un Etat, sous le contrôle du tribunal de la circonscription respective, qui commence à la demande de la personne intéressée.

Donc, pour être susceptible d'exécution forcée, les décisions judiciaires étrangères doivent obtenir la formule exécutoire. L'attribution de la formule exécutoire à la décision étrangère est disposée, selon la loi, par le Cour d'Appel où on a demandé l'exécution, conformément à l'art. 468 CPC :

«Le jugement étranger, qui n'est pas exécuté volontairement, peut être mis en exécution sur le territoire de la République de Moldova à la demande de créancier en vertu de l'approbation donnée par le Cour de l'Appel de droit commun dans la circonscription duquel l'exécution va être effectuée.

Au cas où le créancier n'a son domicile ou sa résidence en République de Moldova ou, si tel n'est pas le cas, on applique la loi du lieu des biens de celui-ci».

Il s'ensuit que l'exequatur intervient uniquement si la décision étrangère n'est pas volontairement exécutée par les personnes obligées. Ainsi on met en œuvre la force coercitive de l'État en vue de réaliser la justice. La force coercitive de l'État ne peut intervenir que sur le territoire de l'État qui l'exerce, et les organes d'exécution d'un Etat ne peuvent pas se soumettre à l'ordre donné par l'instance d'un autre Etat, car les Etats sont souverains et égaux. La force exécutoire d'une décision étrangère est obtenue de la même manière que celle de la décision propre de l'État sur le territoire duquel on demande l'exécution, si on obtient l'exequatur.

L'objet de l'exequatur consiste en accorder à la décision judiciaire étrangère sur le territoire d'un autre Etat la force exécutoire, après la vérification de la régularité internationale de celle-ci par l'instance judiciaire. Mais l'objet de l'exequatur ne doit pas être limité seulement à ce domaine. Il est plus large en réalité: par l'exequatur la décision étrangère acquiert également l'autorité de la chose jugée dans le pays où on l'invoque. L'autorité de la chose jugée ne peut pas exister jusqu'à l'acquisition de l'exequatur de la décision judiciaire. Dans la doctrine roumaine³ on explique cela selon le principe de la souveraineté des Etats et selon l'organisation judiciaire de chaque Etat. L'autorité de la chose jugée est une interdiction, un ordre adressé au juge en vue de ne pas juger définitivement de nouveau une affaire. Cette interdiction ou cet ordre concerne seulement les juges de l'Etat respectif, en laissant au-dehors les juges de l'autre Etat, puisque, autrement, cela constituerait qu'ils devraient se soumettre à un ordre appartenant à la souveraineté d'un Etat étranger. Dans la littérature de spécialité roumaine, D. Stăncescu affirme que le pouvoir de la chose jugée existe indépendamment de l'acquisition de l'exequatur. Par cela on explique que la reconnaissance de la décision étrangère signifie l'admission du pouvoir de la chose jugée et de l'opposabilité de la décision envers les tierces personnes. Cela ne concerne pas la force exécutoire pour l'acquisition de laquelle il faut avoir l'exequatur. La reconnaissance des décisions étrangères a un caractère déclaratif et donc ne crée pas des effets nouveaux; elle implique seulement la valorisation des effets qui lui appartiennent conformément à la loi de l'Etat où on l'a prononcée.

En résultat, l'exequatur a un objet double: il accorde à la décision étrangère l'autorité de la chose jugée, ainsi que la force exécutoire sur le territoire d'un autre Etat.

Quant à l'objet de l'exequatur, si nous examinons l'affaire jugée par la Cour de Cassation du 07.01.1964 Münzer envers Münzer⁴, celui-ci tombe sous la protection de l'ordre juridique et des intérêts français. Ainsi pour accorder l'exequatur, le juge français devait être convaincu que les 5 règles de régularité sont présentes dans la décision étrangère: la compétence du tribunal étranger ayant rendu la décision, la régularité de la procédure de l'instance respectives, l'application de la loi compétente selon les règles conflictuelles françaises, la conformité avec l'ordre public international et l'absence de la fraude de la loi. Il est suffisant par cette vérification d'assurer la protection de l'ordre juridique et des intérêts français, ce qui constitue l'objet de l'institution de l'exequatur, et la décision devient exécutable dans le pays concerné.

La révision au fond a été expressément condamnée par l'arrêt Münzer puisque la Première Chambre civile y affirme que la vérification de la régularité de la décision étrangère " suffit à assurer la protection de l'ordre juridique et des intérêts français" sans que celui-ci doive procéder à une révision au fond de la décision⁵. Selon cet arrêt, pour accorder l'exequatur, le juge français doit s'assurer que cinq conditions se trouvent remplies.

L'énumération donnée par l'arrêt Münzer a été quelque peu modifiée par un second arrêt de la Première Chambre civile, l'arrêt Bachir du 4 octobre 1967, qui a ramené à quatre les cinq conditions initialement prévues par l'arrêt Münzer. Cette réduction du nombre des conditions tiens au fait que la condition de vérification de la régularité de procédure suivie par le juge étranger n'apparaît plus comme une condition indépendante, mais est intégrée dans la condition de respect de l'ordre public procédural.

La vérification de la régularité du jugement étranger porte donc aujourd'hui:

1. Sur la compétence du tribunal étranger;
2. Sur la loi appliquée au fond;
3. Sur le respect de l'ordre public au sens du droit international privé ;
4. Sur l'absence de fraude à la loi.

L'acte juridictionnel étranger bénéficie de l'intangibilité, la révision au fond étant interdite (art.470 (6) CPC).

Depuis l'entrée en vigueur de Code de procédure civile, le droit moldave ne fait plus de différence entre les conditions d'une reconnaissance et celles d'un exequatur, qui peut être obtenu par l'intéressée. L'exequatur ne peut être obtenu que par voie principale, car une exécution forcée ne peut pas avoir le caractère relatif d'une reconnaissance faite à titre préalable. La requête est portée devant les autorités où l'exécution doit avoir lieu. Le juge de l'exequatur doit limiter son contrôle à la question de savoir si les conditions de la reconnaissance sont remplies, et si la requête comporte les pièces dont la production sont requises par l'art. 469(3) CPC.

Le juge d'exequatur ne pourra donc procéder qu'à une vérification formelle du jugement étranger. L'essentiel de son contrôle portera sur une atteinte évidente à l'ordre public et surtout sur la réalité de la signification de l'acte d'introduction d'instance au défendeur, si celui-ci n'avait pas comparu dans la procédure

d'origine. Les jugements étrangers reconnus en République de Moldova ont les mêmes effets que ceux qu'il produit dans l'État d'origine.

L'exécution suppose une condition additionnelle : le jugement étranger doit être susceptible d'exécution, tant selon la loi de l'État d'origine, que d'après la loi moldave.

Tout d'abord l'idée classique en droit conventionnel soutient que la différence de la reconnaissance, l'octroi de la formule exécutoire est soumise à une condition positive, à savoir que le jugement étranger soit également exécutoire dans le pays d'origine. En effet un jugement ne peut avoir à l'étranger plus d'effets qu'il n'en a dans le pays où il a été rendu. Si donc le caractère exécutoire est suspendu en raison d'un moratoire ou s'il est perdu en raison d'une prescription, on ne pourra plus demander l'exequatur dans les autres Etats contractants⁶.

Convention relative à la procédure civile, conclue le premier mars 1954 à la Haye, prévoit dans l'art. 19 que les décisions relatives aux frais et dépenses seront déclarées exécutoires sans entendre les parties, sauf recours ultérieur de la partie condamnée, conformément à la législation du pays où l'exécution est poursuivie.

L'autorité compétente pour statuer sur la demande d'exequatur se bornera à examiner :

1. Si, d'après la loi du pays où la condamnation a été prononcée, l'expédition de la décision réunit les conditions nécessaires à son authenticité ;

2. Si, d'après la même loi la décision est passée en force de chose jugée ;

3. Si, le dispositif de la décision est rédigé, soit dans la langue de l'autorité requise, soit dans la langue convenue entre les deux Etats intéressés, ou bien s'il est accompagné d'une traduction faite dans une de ces langues et, sauf, entente contraire certifiée conforme par un agent diplomatique ou consulaire de l'État requérant ou par un traducteur assermenté de l'État requis.

L'article 467(4) CPC impose :

«Les jugements étrangers par lesquels on a pris des mesures conservatoires et les jugements prononcés avec exécution provisoire ne peuvent pas être mis en exécution sur le territoire de la République de Moldavie».

Ces mesures, dans leur volet conservatoire, en effet, sont généralement ordonnées en cas d'urgence afin de maintenir un statu quo, d'assurer la sauvegarde de certains droits, de telle manière que les parties puissent faire utilement valoir leur prétention au fond. Par essence, elles sont de nature seulement temporaire ; la durée exacte de leur validité et efficacité étant définie par la loi ou par le juge ordonnant ces mesures, de manière à maintenir un équilibre entre les droits des parties.

En droit anglais, le principe classique veut que, pour être reconnue ou exécuté, la décision étrangère soit définitive (final), en ce sens qu'elle met un terme définitif au litige existant entre les parties. Or, traditionnellement, les mesures provisoires ou conservatoires n'entrent pas dans cette catégorie. Il semble donc qu'en droit commun il n'y ait pas encore de possibilité de reconnaître ou exécuter sur le territoire britannique, une mesure conservatoire étranger.

Aux Etats-Unis quand à la reconnaissance ou l'exécution d'une saisie prononcée à l'étranger alors que les biens en cause sont sur le territoire du juge requis, la question ne se pose vraisemblablement même pas puisque les tribunaux américains prennent la peine d'ordonner le rapatriement de biens pour prononcer une saisie.

Très peu de discussion a été menée jusqu'à maintenant sur cette question en droit français. On doit simplement faire référence au droit commun de la reconnaissance et de l'exécution des jugements étrangers. Traditionnellement, en France, pour qu'un jugement étranger puisse être exécutoire, il n'est pas nécessaire qu'il soit définitif mais il doit être exécutoire à l'étranger. Le jugement étranger revêtu de l'exequatur n'a pas plus de force en France que dans son pays d'origine. Par conséquent, s'il vient à être remis en cause dans son pays d'origine, l'exequatur en France devient.

Les exigences pour l'acquisition de l'exequatur sont établies par la loi du lieu où l'exécution de la décision judiciaire étrangère doit intervenir. Ces conditions sont différentes dans les divers Etats. Dans la législation de certains Etats elles peuvent être prévues expressément (par exemple, la Roumanie, l'Allemagne, l'Italie). Dans d'autres Etats ces exigences s'ensuivent des traités internationaux conclus par l'État où on demande l'exequatur (par exemple, la Convention de la Communauté des Etats Indépendants concernant l'assistance juridique en matière civile, pénale et de la famille de 1993). Il y a des cas où celles-ci s'ensuivent de la pratique judiciaire de l'État respectif.

Les conditions pour la reconnaissance d'une décision étrangère peuvent être invoquées dans le cadre de l'autorisation de l'exécution forcée aussi. Mais à ces conditions de régularité il faut ajouter encore quelques, étant spécifiques pour la procédure de l'exequatur, telles que:

1) La décision judiciaire étrangère doit être possible d'exécution dans l'État où on demande l'exequatur, c'est-à-dire dans l'État où vit la personne obligée d'exécuter ou il y a ses biens faisant l'objet d'exécution.

2) La personne obligée par la décision respective doit refuser l'exécution spontanée de la décision.

3) Le droit de demander l'exécution forcée n'est pas prescrit par les normes juridiques de la République de Moldova.

Ainsi, le juge de l'instance qui examinera la requête concernant l'autorisation pour l'exécution forcée doit soumettre à un contrôle rigoureux les conditions pour délivrer l'exequatur.

La requête pour autoriser l'exécution forcée est faite par la personne intéressée directement à l'instance judiciaire compétente de la République de Moldova ou à l'instance judiciaire ayant prononcé la décision respective en 1ère instance, c'est-à-dire par voie de commission rogatoire. Selon la pratique judiciaire de la République de Moldova ces deux modalités sont combinées. Mais des divergences peuvent apparaître si la législation d'un Etat sollicité prévoit seulement une modalité de saisir le tribunal, comme par exemple celle par la voie de commission rogatoire – et l'État d'origine n'autorise que la requête directe. Dans une telle situation, lorsque les instances d'origine refusent d'envoyer une commission rogatoire à l'étranger, la partie concernée ne peut pas accomplir toutes les conditions exigées en vue de saisir valablement l'instance d'exequatur dans l'État sollicité.

Il y a des différences entre la réclamation directe et la réclamation indirecte.

Ainsi, la réclamation directe constitue la procédure prévue dans les dispositions législatives internes de l'État sollicité dans le cas où on a violé les droits subjectifs d'une personne.

La réclamation par voie de commission rogatoire est une procédure spéciale propre aux rapports de droit international privé.

En conséquence pour obtenir l'exequatur la pratique judiciaire admet les deux possibilités de réclamation.

Si la partie intéressée utilise la voie de commission rogatoire, l'instance d'exequatur n'est pas libérée de l'obligation de vérifier si la décision étrangère a rempli toutes les conditions de régularité internationale.

L'instance judiciaire ayant reçu la requête pour autoriser l'exécution forcée d'une décision judiciaire étrangère doit vérifier le respect de la forme prévue pour de telles requêtes et les annexes. La forme de la requête concernant l'autorisation de l'exequatur est soumise à la loi du lieu de l'exécution. La requête doit correspondre aux exigences imposées dans l'art. 464 CPC. La personne intéressée pour obtenir l'exequatur doit préciser d'une manière complète l'objet de la requête, en indiquant explicitement les effets qui se produiront par la créance consacrée dans la décision. Par exemple, même si la décision étrangère provient d'un Etat dont la législation admet la solidarité de plein droit entre les débiteurs de toute matière, on ne spécifie pas ces effets dans le dispositif et la partie qui sollicite l'exequatur doit les énoncer sous la forme de certaines distinctions de la pétition introductive.

Dans la littérature de spécialité française⁷, D. Holleaux invoque que la requête d'exequatur peut être accompagnée d'une requête complémentaire où on examinera le fond de la décision étrangère lorsque la demande d'autorisation sera exclue. Du point de vue de la compétence interne (matérielle et territoriale) la requête complémentaire ne crée pas de difficultés au tribunal, dans le même temps une liaison étant faite entre ces deux requêtes. Du point de vue de la compétence internationale, le lien respectif est un facteur de la compétence internationale et elle est contredite ici puisqu'elle permettra d'apporter n'importe quel litige devant le juge, car eux, ils sont compétents pour statuer sur l'acquisition de l'exequatur d'une décision judiciaire étrangère. La requête complémentaire du fond ne peut être connectée à celle de l'exequatur car elle relève une seule compétence internationale. En tout cas, le juge de l'exequatur peut examiner le fond, si la reconnaissance et l'approbation de l'exécution de la décision étrangère sont refusées.

Il y a l'opinion que l'autorisation de l'exequatur n'empêche pas l'instance d'exequatur de reconnaître de nouvelles requêtes, additionnelles ou reconventionnelles, n'étant pas soumises à la juridiction étrangère, mais ayant liaison avec celles de l'exequatur. Mais le juge ne doit pas réviser la décision étrangère ou la substituer. Le seul obstacle pour recevoir la nouvelle requête est la compétence internationale. En indiquant déjà les motifs, la compétence française doit concerner les requêtes respectives indépendamment des causes examinées à l'étranger et de celles de l'exequatur. Et pourtant, dans certains cas, lorsque le juge est le même qui examinera également la requête d'exequatur, on permet la connexion de la requête concernée avec celle d'autorisation de l'exécution forcée.

Les requêtes pour l'autorisation de l'exécution forcée des décisions judiciaires étrangères constituent exclusivement la compétence de Cour d'Appel.

Nous pouvons observer qu'il n'y a aucune différence entre la requête pour la reconnaissance et celle d'exécution de la décision étrangère, si l'on les compare sous le rapport de la compétence matérielle de l'instance.

Ainsi, le point déterminant la compétence territoriale constitue le lieu de l'exécution. Le non respect de la réglementation respective a comme conséquence le suivant: dans le cas où la requête d'exequatur a été admise par une instance non compétente de l'État sollicité, *ratione loci*, pourtant la décision étrangère ne peut pas être dans la circonscription d'un autre tribunal où il n'y a pas le bien poursuivi pour l'exécution forcée. Par exemple, dans la pratique judiciaire on a décidé qu'une décision d'un Tribunal d'Italie ne peut pas produire des effets sur le territoire du district Braşov où se trouvait l'immeuble à cause de l'exequatur accordé à Bucarest.⁸

Il y a des cas lorsque l'exécution est nécessaire en plusieurs lieux, situés dans les circonscriptions des tribunaux différentiels. Dans une telle situation le pétitionnaire jouit du fait d'obtenir un droit, étant autorisé à introduire la requête en n'importe quelle instance.

La procédure d'approbation de l'exécution forcée des décisions étrangères a un caractère contentieux, et donc il faut citer obligatoirement les parties intéressées: tant le créateur requérant que le débiteur réclamé. Le caractère contradictoire de la procédure assure au débiteur la possibilité de valoriser ses moyens de défense avant que l'exécution forcée proprement dite commence.

En ce qui concerne les parties, celles-ci sont les mêmes que dans l'instance d'origine et donc celui qui a été réclamé peut être le requérant dans la procédure d'exequatur.

En général, lorsqu'on détermine les personnes susceptibles d'être citées dans la procédure de l'exequatur il faut tenir compte du fait que la procédure de la reconnaissance et de l'exequatur reçoit tant l'efficacité substantielle et l'autorité de la chose jugée de la décision étrangère, que l'attribution à celle-ci de la force exécutoire. Et donc quant à cette procédure sont normales les participations du requérant, ainsi que du réclamant, des personnes intéressées par la régularité ou par l'irrégularité de la décision étrangère, même si elles ne sont pas les destinataires directes de celle-ci. Ces tierces personnes peuvent avoir le rôle d'une partie principale en faveur de l'une des parties ou elles peuvent être citées par celles-ci. La possibilité respective s'ensuit de l'art. 470 CPC.

Conformément à l'art. 26(4) CPC on reconnaît à toutes les personnes d'une manière égale la capacité d'avoir des droits et des obligations processuelles civiles.

Le texte concerne, régissant également la matière respective, n'indique pas quelle loi il faut appliquer pour établir la capacité de jouissance processuelle. Selon les normes conflictuelles, contenu dans le Code Civil, on admet l'incidence de la loi nationale au sujet de droits, personne physique ou juridique. *Lex patriae* établira également si le requérant dans sa requête d'exequatur n'est pas privé de sa capacité d'exercice (à cause de l'âge, de l'interdiction judiciaire) pour participer personnellement devant l'instance judiciaire de l'État sollicité.

En ce qui concerne la qualité du requérant il faut constater que lui même est le titulaire du droit consacré par la décision étrangère, pouvant demander l'exécution forcée dans l'État sollicité. La qualité de réclamer peut être attribuée dans la procédure de l'exequatur uniquement à la personne qui est le débiteur. On vérifie la qualité des parties en fonction du contenu des décisions étrangères et de la législation en vertu de laquelle on l'a prononcée.

On doit constater l'accomplissement des conditions légales susmentionnées et ensuite l'instance d'exequatur approuve l'exécution de la décision étrangère sur le territoire de la République de Moldova, en admettant cela par l'intermédiaire d'une décision indépendante.

L'exequatur peut être admis partiellement aussi, s'il faut exécuter sur l'État sollicité seulement certains aspects du dispositif de la décision étrangère. Un tel exemple est celui des décisions étrangères qui contiennent tant une condamnation pénale que l'obligation de la partie civile au paiement des dommages ou à une autre forme de réparation des dommages. Seulement les effets civils de la décision pénale justifieront une solution d'admission donnée par l'instance de l'exequatur.

Dans la littérature française⁹ B. Audit parle de l'admission de l'exécution partielle de la décision étrangère. Ainsi, on connaît l'exequatur partiellement sélectif sur la base du caractère dissociable ou non dissociable des diverses parties du dispositif de la décision étrangère et l'exequatur partiellement réductif, même s'il est interdit; une autre situation étant d'accorder l'exequatur lorsqu'on constate qu'après sa prononciation la décision a été partiellement exécutée.

Si les exigences légales pour l'autorisation de l'exequatur de la décision étrangère ne sont pas accomplies, l'instance d'exequatur refusera de l'accorder.

Le jugement de l'instance judiciaire sur l'autorisation ou le refus de l'exécution de la décision a la forme d'une décision judiciaire, où il faut obligatoirement avoir la motivation sur l'admission de l'exécution forcée ou le refus d'accorder l'exequatur pour la décision étrangère. La motivation de la décision contient uniquement les motifs indiqués dans la loi de l'État sur le territoire duquel on invoque la force exécutoire de la décision judiciaire étrangère ou ceux indiqués dans le traité international.

D'habitude, dès qu'on obtient l'exequatur, on assimile la décision judiciaire aux décisions judiciaires des instances de l'État concerne et elle produit les mêmes effets juridiques que les décisions des instances nationales.

La réforme moldave du droit international privé a traité des conflits de juridictions de manière sélective. La loi comprend des règles, quoique incomplètes, concernant la compétence internationale ainsi que deux normes synthétiques sur les effets des décisions étrangères. Elle écarte cependant toute autre problème pouvant résulter d'une procédure comportant un caractère international. Dans sa substance, la réforme n'est guère novatrice. Certes, elle contribue à la clarification du droit. Mais en même temps, elle a laissé passer une bonne occasion de supprimer des règles surannées comme la réciprocité requise pour l'exequatur.

Bibliographie

1. **Grigore Geamănu**, *Drept internațional*, București, 1965, pp. 449.
2. **C. Jugastru, O. Ungureanu**, *Drept internațional privat*, ed. All Beck, București, 1999, pp. 238.
3. **I.P. Filipescu**, *Drept inernațional privat*, ed. Actami, București, 1999, vol II, pp. 237-248.
4. **B.Ancel, Y. Lequette**, *Le grands arrêt de la jurisprudence française de droit international privé*; Éd. Dalloz, Paris, 3 éd., 1998, 668 p.;
5. **Y. Loussouarn & P. Bourel**, *Droit International Privé*, Paris, Dalloz, 1999, pp. 590-591
6. **G. Droz**, *Le jugement rendu dans la communauté*, pp.71-76, dans *L'influence des Communautés européennes sur le droit international prive des Etats membres*, sous la direction scientifique de Fr. Rigaux, Bruxelles, 1981.
7. **D.Holleaux, J. Foyer, G. de Geouffre de la Pradelle**, *Droit international privé*, colloque Droit-sciences économiques, Masson, 1987, pp.466.
8. **O.Căpățină**, *Efectele hotărârilor judecătorești străine în România*, ed. Academiei R.S.R., București, 1971, pp.171.
9. **B. Audit**, *Droit international privé*, ed. ECONOMICA, Paris 2ed., 1999, pp. 405.

REGLEMENTĂRI ÎN MATERIA NEEEXECUTĂRII CONTRACTELOR DE COMERȚ INTERNAȚIONAL

Aurel BĂIEȘU,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

*Viena Convention on the International Sale of Goods of 11 April 1980 (CISG) is one of the most important international conventions serving as an efficient instrument for the harmonization of the international trade. Others two great projects for the harmonization of the contract law were elaborated in the course of the last years: „UNIDROIT principles regarding the international commercial contracts” and „Principles of the European Contract Law” worked out by the Commission for European Contract Law. The common objectives of the instruments subject to consideration are the following: to offer a “source of inspiration” to national and international lawmakers; to facilitate the international trade; to serve as a modern formulation of *lex mercatoria* for judges and arbitrators in case of settlement of litigations arising in the international trade; to offer the parties a species of neuter autonomous law that they can adopt as a law to govern their agreement – *lex contractus*. In the present article we have analyzed the specific features of the concept of breach of the contract and of the system of remedies provided in the instruments under consideration meant to ensure the uniformity of the law.*

Izvoarele de reglementare juridică. Convenția de la Viena din 11 aprilie 1980 asupra contractelor de vânzare internațională de mărfuri¹ (în continuare – CVIM), constituie unul dintre principalele instrumente de armonizare a dreptului comerțului internațional². Importanța acestei convenții depășește domeniul vânzării internaționale de mărfuri; fiind o sursă de *lex mercatoria*, ea „conține inima unui veritabil Cod de comerț internațional”³. Neexecutarea contractului de vânzare internațională de mărfuri constituie obiectul unei reglementări minuțioase, cuprinse, în special, în partea a treia a CVIM: „Vânzarea de mărfuri”. După stabilirea unei serii de „dispoziții generale” privind noțiunea de „încălcare esențială” (art.25) și efectuarea rezoluțiunii contractului (art.26 și 29), CVIM reglementează în mod distinct remediile (mijloacele) – *remedies (engl.)*, *moyens (fr.)* – de care dispune „cumpărătorul în cazul încălcării contractului de către vânzător” (art.45 – 52) și cele care aparțin „vanzătorului în cazul încălcării contractului de către cumpărător” (art.61 – 65).

Alte două mari proiecte de armonizare a dreptului contractelor au văzut lumina zilei în ultimii ani. În 1994 Institutul Internațional pentru Unificarea Dreptului Privat (UNIDROIT) a publicat o culegere intitulată „Principiile referitoare la contractele de comerț internațional”⁴ (în continuare – PU). Un an mai târziu, Comisia pentru Dreptul European al Contractelor – o organizație neguvernamentală compusă din 22 de juriști din statele membre ale UE, prezidată de profesorul danez Ole Lando⁵ – publică prima versiune a „Principiilor Dreptului European al Contractelor” (în continuare – PDEC). În 1999 apare versiunea completată și revăzută a PDEC⁶, iar în 2004 UNIDROIT publică o redacție nouă a PU⁷. Într-o formă sintetică obiectivele comune ale instrumentelor examinate pot fi descrise în felul următor: a furniza o „sursă de inspirație” legislatorilor naționali și internaționali; a contribui la armonizarea dreptului contractelor; a facilita comerțul internațional; a servi drept o formulare modernă a *lex mercatoria* pentru judecători și arbitri în cadrul soluționării litigiilor ce apar în comerțul internațional; a oferi părților o specie de drept autonom neutru pe care pot să-l adopte ca lege care va governa contractul lor – *lex contractus*.

În PDEC neexecutarea contractului și remediile (mijloacele) sunt tratate în capitolul 3 „Neexecutarea și remediile în general” și în capitolul 4 „Diferitele mijloace în caz de neexecutare”. În PU acestei materii îi este consacrat capitolul 7 „Neexecutarea”, împărțit în câteva secțiuni. După secțiunea intitulată „Neexecutarea în general” urmează secțiunile care reglementează diferitele remedii: „dreptul la executare” (secțiunea 2), „rezoluțiunea” (secțiunea 3) și „daunele-interese” (secțiunea 4).

Noțiunea de neexecutare (încălcare) a contractului. În sistemele adoptate de CVIM, PDEC și PU neexecutarea contractului este o noțiune uniformă, care înglobează toate formele posibile de nerespectare

a contractului⁸. O parte execută contractul în modul convenit atunci când ea acționează în conformitate cu toate clauzele lui exprese și implicite. Termenul „neexecutare” este utilizat pentru desemnarea faptului de a nu onora în orice mod o obligație născută din contract; neexecutarea poate fi o executare defectuoasă, o executare ce nu este efectuată la scadența prevăzută (fie că ea este anticipată sau tardivă) sau o neexecutare definitivă. Astfel, potrivit art. 1.301(4) PDEC, „termenul «neexecutare» denotă faptul de a nu executa o obligație născută din contract, indiferent de faptul dacă beneficiază sau nu de o exonerare, și se aplică de asemenea unei executări tardive sau defectuoase și refuzului la o colaborare care permite contractului să producă efectul său deplin”. Art. 7.1.1 al PU definește neexecutarea ca „orice nerespectare de către una dintre părți a unei obligații ce rezultă din contract, inclusiv executarea defectuoasă sau tardivă”.

Neexecutarea include și nerespectarea unei obligații accesorii, cum este, de exemplu, obligația unei părți de a nu dezvălui secretele comerciale ale cocontractantului sau obligația vânzătorului de a expedia cumpărătorului o factură exactă⁹. Astfel, art. 45 CVIM, care cuprinde dispozițiile generale cu privire la mijloacele cumpărătorului și, respectiv, art. 61 CVIM cu referire la mijloacele vânzătorului, consideră ipoteza în care cumpărătorul sau, respectiv, vânzătorul „...nu a executat *oricare din obligațiile* ce rezultă pentru el din contractul de vânzare sau din prezenta convenție...” Prin urmare, în cazul în care părțile au stipulat în contractul lor obligații accesorii neprevăzute de CVIM, încălcarea acestora acordă creditorului dreptul la aplicarea aceluiași mijloc de apărare.

În lumina prevederilor enunțate, neexecutarea poate fi definită ca orice lipsă a executării oricărei obligații contractuale din partea unui contractant – „*failure to perform*” (engl.), „*manquer à exécuter*” (fr.) –, care permite cocontractantului de a exercita unul sau mai multe mijloace (remedii)¹⁰.

Remediile în caz de neexecutare a contractului. Instrumentele de uniformizare a dreptului analizate consacră următoarele remedii:

a) **Executarea în natură.** Dreptul de a cere executarea obligațiilor cocontractantului este situat pe primul loc în lista remediilor, prevăzută de CVIM pentru fiecare din părți (art. 46.1 și 62.1). În ceea ce privește obligația vânzătorului de livrare, executarea în natură presupune, de regulă, două posibilități. Prima este repararea lipsei de conformitate, cu condiția ca acest lucru să nu fie nerezonabil (art.46.3); de exemplu repararea bunurilor, dacă acest lucru este posibil din punct de vedere material. A doua posibilitate este livrarea mărfurilor de înlocuire, cu condiția ca lipsa de conformitate să fie o încălcare esențială a contractului (art. 46.2). Art. 9.102 PDEC și art. 7.2.2 PU acordă creditorului unei obligații, alta decât plata unei sume de bani, dreptul de a cere executarea în natură, inclusiv corectarea unei executări defectuoase. Prevederile articolelor menționate conțin însă numeroase limitări ale dreptului la executarea silită în natură. Astfel, ambele articole prevăd că executarea în natură nu este posibilă atunci când: a) executarea este imposibilă în fapt sau în drept (este ilicită); b) executarea comportă eforturi și cheltuieli nerezonabile; c) executarea prezintă un caracter strict personal; d) creditorul poate obține în mod rezonabil executarea într-un alt mod; e) creditorul nu cere executarea într-un termen rezonabil din momentul în care a avut sau trebuia să aibă cunoștința de neexecutare.

b) **Excepția de neexecutare.** Dreptul unei părți de a suspenda executarea propriei obligații până când cealaltă parte nu își va executa obligația ce îi incumbă își găsește fundamentul în dispozițiile art. 58 CVIM: în principiu, dacă altceva nu este prevăzut în contract, cumpărătorul nu este ținut să plătească costul atâta timp cât marfa nu a fost nu numai livrată, dar și propusă spre examinare; în timp ce vânzătorul are dreptul de a refuza remiterea mărfii (sau ale documentelor reprezentative ale ei) până când costul nu va fi achitat. *Excepția de neexecutare* este prevăzută și în art. 9.201 PDEC și art. 7.1.3 PU (PDEC stipulează condiția ca realizarea acestui drept să fie „rezonabilă, ținând cont de împrejurări”).

c) **Rezoluțiunea.** Condițiile de fond și de procedură cărora le este supusă rezoluțiunea sunt definite în art. 49 și 64 CVIM. Ambele texte prevăd, mai întâi de toate, că rezoluțiunea poate fi decisă atunci când neexecutarea obligațiilor contractuale de către fiecare parte reprezintă o „încălcare esențială a contractului”. Potrivit art. 25 CVIM, „o încălcare a contractului comisă de către una din părți este esențială atunci când ea cauzează celeilalte părți un prejudiciu care o privează în mod substanțial de ceea ce aceasta era în drept să aștepte de la contract, cu excepția cazului în care partea care a încălcat contractul nu a prevăzut un astfel de rezultat și nici o persoană rezonabilă de aceeași calitate plasată în aceeași situație nu l-ar fi prevăzut nici ea”.

PDEC (9.301) și PU (art.7.3.1) prevăd dreptul creditorului de a rezolvi contractul în două cazuri:

- atunci când există o neexecutare esențială a contractului de către debitor;
- în cazul întârzierii în executare, atunci când creditorul i-a acordat debitorului un termen suplimentar pentru executare și acest termen a expirat fără succes.

De menționat faptul că în sistemele instituite de CVIM, PDEC și PU rezoluțiunea operează prin declarația notificată celeilalte părți; creditorul poate decide aplicarea acestui remediu în mod unilateral, controlul judecătorului sau arbitrului putând, eventual, să fie exercitat *a posteriori*.

d) **Daunele-interese.** Atât sistemul CVIV, cât și cel al PDEC și PU stabilesc ca principiu general că creditorul trebuie să fie pus, pe cât este posibil, în situația în care el s-ar fi aflat dacă contractul ar fi fost executat în modul convenit. Această condiție presupune că creditorul are dreptul la repararea integrală a prejudiciului pe care l-a suportat din cauza neexecutării; acest prejudiciu cuprinde pierderea pe care a suferit-o și beneficiul de care a fost lipsit creditorul (art.74 CVIM; art.9.502 PDEC; art.7.4.2 PU). La fel ca CVIM, PDEC și PU prevăd că poate fi reparat numai prejudiciul care a fost prevăzut sau trebuia să fie (în termenii PU – „putea să fie”) prevăzut, în mod rezonabil, la momentul încheierii contractului, ca o consecință probabilă a neexecutării (art.74 CVIM; art.9.503 PDEC; art.7.4.4 PU). De la regula previzibilității prejudiciului PDEC fac excepție cazurile când neexecutarea a avut loc intenționat sau din culpă gravă.

În afară de daune-interese, CVIM prevede plata *dobânzii moratorii*. Art.78 dispune că, „dacă o parte nu plătește prețul sau orice altă sumă datorată, cealaltă parte are dreptul la o dobândă asupra acestei sume, fără a prejudicia dreptul la daunele-interese pe care aceasta este îndreptățită să le ceară în virtutea art.74”. PDEC și PU prevăd că, în cazul neplății unei sume de bani la scadență, creditorul are dreptul la o dobândă asupra acestei sume de bani, între scadență și data plății, calculată conform ratei bancare medii de bază la termen scurt practicate pentru moneda de plată a contractului la locul unde trebuie să se efectueze plata (art.9.508 PDEC și art.7.4.9(2) PU).

Trăsături caracteristice. Una dintre trăsăturile caracteristice ale instrumentelor de drept uniform analizate în ceea ce privește neexecutarea contractului și efectele ei este *libertatea alegerii remediilor* puse la dispoziția părților, cu condiția respectării principiului bunei credințe. În cazul neexecutării de către debitor, creditorul are posibilitatea de a alege remediu care îi convine cel mai mult. El are opțiunea între mai multe remedii utilizabile în speță și faptul că el recurge la unul dintre ele nu-l împiedică să utilizeze, în același timp sau ulterior, un alt remediu. Nu există reguli privind interzicerea cumulului, din contra, art.8.102 PDEC dispune că remediile care nu sunt incompatibile prin însăși natura lor pot fi cumulate. Astfel, creditorul poate cere executarea în natură sau rezoluțiunea contractului și, pe lângă aceasta, plata daunelor-interese. Unicele limite sunt acelea care se aplică fiecărui remediu în parte și acelea ce țin de faptul că un remediu nu poate fi utilizat dacă, în speță, el nu este compatibil cu remediu pe care creditorul l-a utilizat anterior. De exemplu, creditorul care a rezolvit deja contractul nu mai poate cere executarea în natură, însă nimic nu se opune ca el să ceară mai întâi executarea, iar apoi, dacă se învederează că are puține șanse s-o obțină, să rezoluționeze contractul.

În acest sens, autorii reglementărilor analizate au avut de ales între soluțiile consacrate în cele două mari sisteme de drept – dreptul de tradiție civilistă și *common law*. Abordarea adoptată în sistemele juridice de tradiție civilistă constă în aceea că creditorul obligației neexecutate are dreptul de a alege sancțiunea (remediu) pe care o consideră cea mai potrivită în speță sau chiar să îmbine diferite sancțiuni. În dreptul anglo-american abordarea este diferită: remediu principal în cazul neexecutării contractului este plata daunelor-interese, iar executarea în natură reprezintă un remediu excepțional și poate fi ordonat numai atunci când daunele-interese se învederează a fi un remediu „neadecvat”. PU și PEDC au adoptat o soluție de compromis. Executarea în natură este calificată ca un remediu obișnuit și daunele-interese nu ocupă o poziție privilegiată. Totuși, exercitarea dreptului la executarea silită în natură este supusă unor limitări inspirate din *common law*. În această ordine de idei, Denis Talon, unul dintre autorii ambelor proiecte, estimează că este de așteptat ca un judecător dintr-o țară de *common law* să aplice într-un mod mai extensiv limitările aplicării executării silită enunțate mai sus, pe când în țările dreptului continental tendința va fi de a cere executarea silită în natură¹¹.

Și CVIM a menținut în acest sens o poziție de compromis: ea prevede că, „dacă, în conformitate cu dispozițiile prezentei convenții, una din părți are dreptul să ceară alteia executarea unei obligații, un tribunal este ținut să ordone executarea în natură numai dacă ar face-o în virtutea propriului său drept pentru contractele de vânzare asemănătoare neguvernate prin prezenta convenție” (art. 28).

Atât în PDEC, cât și în PU părțile sunt libere, într-o mare măsură, să *modeleze remediile* pe care le au la îndemână, în corespundere cu necesitățile lor. Astfel, este perfect valabilă stipulația contractuală care autorizează rezoluțiunea contractului în anumite situații expres prevăzute. La fel, părțile pot conveni asupra daunelor-interese sau penalităților ce trebuie să fie plătite în cazul neexecutării obligațiilor contractuale, sub rezerva unui control judiciar în cazul penalităților manifest excesive (art.9.508 PDEC; art.7.4.13 PU), sau să limiteze ori chiar să excludă aplicarea unor remedii prin inserarea unor clauze limitative sau exoneratoare de răspundere (art.8.109 PDEC; art.7.1.6 PU)¹².

O altă trăsătură caracteristică a sistemelor consacrate de CVIM, PDEC și PU se manifestă prin faptul că recurgerea de către partea lezată la remedii nu este condiționată de culpa părții care a comis încălcarea. Debitorul este supus măsurilor de remediere pentru încălcarea comisă ca rezultat al simplului fapt că nu a executat sau a executat defectuos, culpa sa neavând importanță. Autorii CVIM au renunțat la conceptul de culpă ca o condiție pentru recurgerea la remedii (sanctiuni), consacrat în sistemele juridice de tradiție romanistă, în favoarea teoriei responsabilității obiective, caracteristice pentru sistemele de *common law*.

Toate sistemele promovează principiul desemnat în doctrină sub noțiunea de *favor contractus* – favorizarea contractului¹³. Faptul că negocierea și derularea contractului comercial internațional comportă procese complexe și costisitoare, punând în joc interese importante, a impus elaborarea unui șir de măsuri având ca scop privilegierea existenței lui, menținerea raporturilor contractuale cu preferință față de desființarea lor. Ansamblul acestor măsuri, în armonie cu obligația de colaborare a părților contractului, pătrunde textele instrumentelor de drept uniform examinate și găsește aplicații în diferite domenii. În secțiunile consacrate neexecutării și remediilor, această tendință se manifestă în faptul că regulile din compartimentele în cauză sunt îndreptate mai mult spre găsirea unor soluții pentru a salva contractul decât pentru a-l rezolvi; de exemplu, art.49 și 64 CVIM, art.8.301 PDEC și art.7.3.1 PU prevăd că rezoluțiunea este posibilă numai în cazul unei *neexecutări esențiale* a contractului.

În același context se înscriu prevederile art.8.106 PDEC și 7.1.5 PU referitoare la acordarea de către creditor a unui termen suplimentar pentru executare (termen de grație), prevederi inspirate din doctrina germană *Nachfrist*¹⁴. În această privință există două abordări diferite în sistemele juridice naționale. În majoritatea sistemelor neexecutarea obligației contractuale este suficientă pentru ca partea lezată să recurgă la mijloacele pe care le posedă în caz de încălcare a contractului, ea nu este obligată să acorde un termen de grație; instanța de judecată sau de arbitraj poate să facă acest lucru doar în cazuri excepționale. În alte sisteme naționale (de ex., în cel german), pentru ca partea lezată să poată utiliza sancțiunile neexecutării contractului, ea trebuie să acorde celeilalte părți un termen de grație. Instrumentele de drept uniform au adoptat prima soluție. Astfel, art.45.3 și 61.3 CVIM enunță foarte clar că nici un termen de grație nu poate fi acordat părții care a comis încălcarea de către un judecător sau un arbitru atunci când partea lezată a decis să utilizeze unul dintre mijloacele de care dispune în caz de încălcare a contractului. Necesitățile comerțului internațional au obligat autorii CVIM să excludă posibilitatea acordării unui termen de grație de către judecător sau arbitru, întrucât în această ipoteză părțile sunt supuse puterii discreționare a judecătorului sau a arbitrului, care, de obicei, are naționalitatea uneia dintre părțile în litigiu¹⁵. Numai creditorul însuși are dreptul de a acorda debitorului un termen suplimentar pentru executare.

Referințe bibliografice

1. *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990–1998)*, vol. VIII, Chișinău, 1999, p.51-82.

2. **Bridge M.** *The International Sale of Goods, Law and Practice*, Oxford University Press, Oxford, New York, 1999, p. 3 și urm.; **Heuzé V.** *La vente internationale des marchandises. Droit uniforme*, LGDJ, Paris, 2000, p.7 și urm.; *Венская конвенция о договорах международной купли-продажи товаров. Комментарий*, Москва, Юридическая Литература, 1994, p.6.

3. *Treaties and International Documents used in International Trade Law* by Alain Prujiner, Montreal, 1992, p.29 și urm; **Honnold J.O.** *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*, Kluwer Law International, The Hage, 1999, p.13-21; **Bianca C.M., Bonnel M.J.** *Commentary of the International Sales Law*, the 1980 Vienna Sales Convention, Giuffrè, Milan, 1987, p. 6 și urm.
4. *Principes relatifs aux contrats du commerce international*, Rome, Unidroit, 1994.
5. **Lando O.** *Principles of European Contract Law*, <http://www.kclcl.or.jp/english/sympo/EUDialogue/lando.htm>; **Lando O.** *Some Features of the Law of Contracts in Third Millennium*, http://frontpage.cbs.dk/law/commission_on_european_contract_law/literature/lando01.htm.
6. *Principles of European Contract Law*, <http://www.storme.be/PECL2en.html>.
7. *UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*, <http://www.org/english/principles/contracts/main.htm>.
8. **Eberhard S.** *Les sanctions de l'inexécution du contrat et les Principes UNIDROIT*, CEDIDAC, Lausanne, 2005, p.95.
9. **De Lamberterie I., Rouhette G., Tallon D.** *Les Principes du droit européen du contrat: L'exécution, l'inexécution et ses suites*, La documentation Française, Paris, 1997, p.137-139.
10. **Van Der Mergh M., Philippe D.** *L'inexécution dans les contrats du commerce international*, in: Les sanctions de l'inexécution des obligations contractuelles. Etudes de droit comparé, sous la direction de M. Fontaine et G. Viney, Bruylant Bruxelles, LGDJ Paris, 2001, 1227p.; p.730.
11. **Tallon D.** *Breach of Contract and Reparation of Damage*, in *Towards a European Civil Code*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, Boston, London, 1994, p.223-235, 225-228; **Tallon D.** *Les dommages-interets dans les Principes UNIDROIT*, in *Contratti commerciali internazionali e Principi UNIDROIT a cura di Bonnel J.M. e di Bonelli F.*, Giuffrè Editore, Milano, 1997, p.299-301.
12. **De Lamberterie I., Rouhette G., Tallon D.**, *op. cit.*, p.25-26.
13. **Van Der Mergh M., Philippe D.**, *op. cit.*, p.741-743.
14. **Pédamon M.** *Le contrat en droit allemand*, 2 édition, LGDJ, Paris, p.173, 186, **Babusiaux U.** *L'influence des instruments internationaux d'uniformisation du droit sur le nouveaux droit allemand général des troubles de l'exécution du contrat*, in *La réforme du droit allemand des obligations*, sous la direction de C. Witz et F. Ranieri, Société de législation comparée, Paris, 2004, p.182-183.
15. **Erdem H.E.**, *La livraison des marchandises selon la Convention de Vienne*, Editions Universitaires Fribourg Suisse, 1990, p.140-141.

RECUNOAȘTEREA ȘI EXECUTAREA SENTINTELOR ARBITRALE STRĂINE ÎN SISTEMUL CONVENȚIEI DE LA NEW YORK

Lilia GRIBINCEA,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

Arbitration means any arbitration whether or not administered by a permanent arbitral institution. An arbitration is international if:

(a) the parties to an arbitration agreement have, at the time of the conclusion of that agreement, their places of business in different States; or

(b) one of the following places is situated outside the State in which the parties have their places of business:

(i) the place of arbitration if determined in, or pursuant to, the arbitration agreement;

(ii) any place where a substantial part of the obligations of the commercial relationship is to be performed or the place with which the subject-matter of the dispute is most closely connected; or

(c) the parties have expressly agreed that the subject-matter of the arbitration agreement relates to more than one country¹.

Litigiul arbitral transmis spre soluționare tribunalului ia sfârșit prin pronunțarea unei sentințe sau a unei încheieri de închidere a procedurii arbitrale.

Hotărârea arbitrală reflectă rezultatul întregii activități desfășurate de către tribunal și de către părți din momentul încheierii convenției de arbitraj până la ultimul act de procedură, care constă în adoptarea hotărârii.

Hotărârea arbitrală constituie actul în care, în baza puterilor conferite prin convenția de arbitraj, arbitrii tranșează chestiunile litigioase transmise lor spre soluționare de către părți².

Convenția pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine din 10 iunie 1958 de la New York (în continuare – Convenția de la New York)³ nu definește noțiunea de sentință arbitrală, dar în art. I precizează că prin sentințe arbitrale se înțeleg nu numai sentințele pronunțate de către arbitrii numiți pentru cazuri determinate, dar și acelea care sunt pronunțate de către instituții de arbitraj permanente, cărora părțile li s-au supus.

În privința stabilirii caracterului străin al sentinței arbitrale, Convenția de la New York în art. I instituie două criterii. Astfel, sentințele arbitrale străine sunt cele pronunțate pe teritoriul unui alt stat decât acela unde se cere recunoașterea și executarea sentințelor, precum și sentințele arbitrale care nu sunt considerate ca sentințe naționale în statul unde este cerută recunoașterea și executarea lor.

Atunci când tribunalul arbitral consideră că toate elementele cauzei în litigiu au fost clarificate:

a) declară deschisă dezbaterile litigiului;

b) au loc dezbaterile și

c) se pronunță hotărârea.

Hotărârea se adoptă în situația în care tribunalul soluționează litigiul în fond, admițând integral sau parțial acțiunea și cererea reconvențională.

Hotărârea arbitrală se adoptă, de asemenea, în cazul în care reclamantul renunță la pretențiile sale. Dacă reclamantul își retrage cererea de arbitraj înainte de constituirea tribunalului arbitral, procedura arbitrală se încheie printr-o încheiere a Președintelui Curții de Arbitraj.

Hotărârea arbitrală este redactată imediat după deliberare și stabilirea soluției în litigiul supus arbitrajului.

Hotărârea arbitrală se redactează în scris și are următorul conținut:

a) componența nominală a Tribunalului arbitral; numele asistentului arbitral; locul și data pronunțării hotărârii;

b) numele părților, domiciliul sau reședința lor ori – după caz – denumirea și sediul, precum și numele reprezentanților părților și ale celorlalte persoane care au luat parte la dezbaterile litigiului;

c) menționarea convenției arbitrale în temeiul căreia s-a procedat la arbitraj;

- d) obiectul litigiului și susținerile pe scurt ale părților;
- e) motivele de fapt și de drept ale hotărârii;
- f) dispozitivul;
- g) semnăturile tuturor arbitrilor și a asistentului arbitral.

Hotărârea arbitrală are următoarele caracteristici:

- a) există doar prin compromisul dintre părți, având aceeași natură juridică ca și compromisul;
- b) are un caracter contractual, argumentul de bază în acest sens îl constituie izvorul, sursa și temeiul arbitrajului, intervenit între părți;
- c) hotărârea pronunțată are o natură juridică mixtă: contractuală și jurisdicțională.

Executarea hotărârii arbitrale înseamnă a da satisfacție reclamantului care a declanșat acțiunea de soluționare a litigiului, ca urmare a faptului că, anterior, nu a ajuns la o soluționare pe cale amiabilă⁴. În multe cazuri părțile precizează, chiar în convenția de arbitraj a contractului comercial internațional, că hotărârea arbitrală care se va pronunța va fi obligatorie și se va executa benevol.

Particularitățile raporturilor contractuale de comerț internațional au generat mai multe dezbateri, în principal asupra efectelor sentințelor arbitrale străine.

În condițiile dezvoltării cooperării economice internaționale și expansiunii comerțului mondial s-au conturat un nou concept și o nouă abordare în problema complexă a efectelor hotărârilor arbitrale străine⁵.

Principalele reglementări consacrate recunoașterii și executării hotărârilor arbitrale străine sunt cuprinse în Convenția de la New York.

Convenția europeană de arbitraj comercial internațional de la Geneva din 21 aprilie 1961 (în continuare – Convenția de la Geneva) limitează, prin prevederile art. IX, motivele de anulare a unei sentințe arbitrale, care pot să justifice apoi refuzul de recunoaștere sau de executare într-un alt stat contractant.

Convenția de la Washington pentru reglementarea diferendelor relative la investiții între state și persoane ale altor state din 1965 instituie un sistem autonom de control al sentințelor arbitrale de către un comitet ad-hoc format din trei membri și stipulează că fiecare stat contractant recunoaște orice sentință emisă în cadrul acestei convenții ca fiind obligatorie și asigură executarea pe teritoriul său a obligațiilor pecuniare pe care sentința le impune ca și când ar fi vorba de o hotărâre definitivă a unui tribunal care activează pe teritoriul respectivului stat contractant.

În ceea ce privește aplicarea prevederilor Convenției de la New York, putem concluziona că în unele state, caracterul străin al sentinței arbitrale depinde atât de criteriul sediului arbitrajului, cât și de legea care guvernează procedura arbitrală. Această concepție o întâlnim în dreptul german, având anumite influențe și în jurisprudența engleză. Potrivit acestei concepții, sentința arbitrală emisă pe teritoriul statului solicitat va fi considerată o sentință străină dacă legea care guvernează procedura arbitrală nu aparține statului respectiv.

Însă majoritatea sistemelor de drept și Legea-model a UNCITRAL⁶ prevăd că instanțele de judecată competente să se pronunțe în cazul unei acțiuni în anulare sunt numai instanțele din țara unde s-a aflat sediul arbitrajului.

Potrivit dispozițiilor art. III al Convenției de la New York, fiecare dintre statele contractante va recunoaște autoritatea unei sentințe arbitrale și va acorda executarea acestei sentințe conform regulilor de procedură în vigoare pe teritoriul unde sentința este invocată în condițiile stabilite în Convenție. Pentru recunoașterea sau executarea sentințelor arbitrale supuse prevederilor Convenției nu pot fi impuse condiții mai riguroase, nici cheltuieli de judecată mai ridicate decât acelea care sunt impuse pentru recunoașterea sau executarea sentințelor arbitrale naționale.

Convenția de la New York formulează următoarele reguli cu privire la documentele necesare pentru obținerea recunoașterii și executării sentințelor arbitrale străine:

a) recunoașterea și/sau executarea se acordă la cererea părții interesate. În scopul obținerii recunoașterii și/sau executării, partea va prezenta, o dată cu cererea:

– originalul sentinței arbitrale autentificat în mod corespunzător sau o copie a acestui original, întrunind condițiile cerute pentru autentificarea sa;

– originalul convenției arbitrale (clauză compromisorie sau compromis scris, semnate de părți sau cuprinse într-un schimb de scrisori sau telegrame) sau o copie întrunind condițiile cerute pentru autentificarea sa;

b) dacă sentința arbitrală sau convenția de arbitraj nu este redactată în limba statului solicitat, partea care cere recunoașterea și executarea sentinței trebuie să prezinte o traducere a acesteia. Traducerea trebuie să fie

certificată de un traducător oficial sau de un agent diplomatic ori consular. Convenția nu precizează însă statul cărui îi vor aparține aceste persoane în vederea interpretării în mod flexibil a cerinței instituite.

Dacă în reglementarea aspectelor de ordin procedural ale recunoașterii și executării sentințelor arbitrale străine preponderente sunt normele de drept ale statului solicitat, reglementarea condițiilor de fond rezultă, în principal, din dispozițiile Convenției de la New York.

S-a remarcat că pentru a formula condițiile de fond ale recunoașterii și executării sentințelor arbitrale străine, Convenția de la New York utilizează metoda abordării negative prin enunțarea impedimentelor recunoașterii sau executării, reversul acestora reprezentând condițiile pozitive impuse pentru legitimarea efectelor extrateritoriale. Pârâtului îi va reveni sarcina de a demonstra existența unui impediment, care lipsește hotărârea invocată de aptitudinea de a produce efecte extrateritoriale urmărite de reclamant⁷. Pârâtului care se opune la cererea de recunoaștere ori încuviințare a executării îi revine doar sarcina probării neîndeplinirii cerințelor intrinseci ale arbitrajului străin, în timp ce verificarea condițiilor extrinseci, decurgând din legislația statului primitor, este considerată ca independentă de orice demers al părților, fiind lăsată pe seama inițiativei autorității sesizate din statul primitor⁸.

Art. V al Convenției de la New York conține o enumerare cu caracter limitativ a temeiurilor care pot fundamenta refuzul recunoașterii și al executării sentințelor arbitrale străine.

Temeiurile care pot fundamenta refuzul recunoașterii și al executării sentințelor arbitrale străine sunt următoarele:

1. *Părțile la convenția de arbitraj erau, conform legii aplicabile lor, lovite de incapacitate sau convenția nu este valabilă conform legii cărora părțile au subordonat-o sau, în lipsa unei capacități în acest sens, în baza legii țării în care sentința arbitrală a fost emisă.* O prevedere similară este consacrată și de Convenția de la Geneva în art. IX par. 1 lit. a). Convenția de la New York, în art. V face distincție între legea care guvernează capacitatea părților la convenția de arbitraj și legea aplicabilă celorlalte condiții de fond. Astfel, în ceea ce privește legea care guvernează capacitatea părților, Convenția nu consacră nici o normă conflictuală. Prin urmare, instanța de judecată din statul solicitat urmează să determine legea aplicabilă capacității părților conform propriei norme conflictuale. În materia celorlalte condiții de fond ale convenției de arbitraj, Convenția de la New York consacră norma conflictuală *lex voluntatis*. Dacă părțile nu au determinat legea aplicabilă convenției de arbitraj, aceasta va fi guvernată de legea țării în care sentința a fost emisă.

2. *Partea împotriva căreia este invocată sentința nu a fost informată în modul corespunzător despre desemnarea arbitrilor sau despre procedura de arbitraj ori i-a fost imposibil, din orice alt motiv, să își pună în valoare mijloacele de apărare.* O prevedere similară întâlnim și în Convenția de la Geneva în art. IX par. 1 lit. b). Prin urmare, potrivit Convenției de la New York, încălcarea principiului contradictorialității de către tribunalul arbitral constituie temei pentru refuzul recunoașterii și executării sentinței arbitrale. Principiul contradictorialității și cel al dreptului la apărare trebuie să fie respectate indiferent dacă arbitrii soluționează litigiul conform normelor de drept strict sau în echitate. Majoritatea autorilor sunt de părere că nerespectarea principiului contradictorialității permite invocarea art. V par. 1 din Convenția de la New York pentru a solicita refuzarea recunoașterii și a executării sentinței arbitrale, independent de orice dovadă a unui eventual prejudiciu suportat de adversar.

Principiul contradictorialității este în strânsă legătură cu principiul dreptului la apărare, fiecare concurând la realizarea celuilalt. În literatura de specialitate se admite⁹ că norma de drept material conținută în art. V par. 1 din Convenția de la New York nu implică adoptarea concepțiilor existente în materie în țara forului, dar presupune promovarea unor exigențe uniforme pe plan internațional.

3. *Sentința se referă la un litigiu care nu este menționat în compromis sau care nu intră în prevederile clauzei compromisorii ori ea conține hotărâri care depășesc termenii compromisului sau ai clauzei compromisorii. Totuși, dacă dispozițiile sentinței care au legătură cu problemele care sunt supuse arbitrajului pot fi disjuncte de cele care au legătură cu probleme care nu sunt supuse arbitrajului, primele pot fi recunoscute și executate.* O prevedere similară este consacrată și de Convenția de la Geneva în art. IX par. 1 lit. c). Convenția de la New York în art. V instituie două categorii de motive. Astfel, recunoașterea și executarea sentinței vor fi refuzate în situația în care tribunalul arbitral nu a ținut seama de domeniul de aplicare *rationae personae* sau *rationae materiae* al convenției de arbitraj ori în cazul excesului de putere al arbitrilor.

4. *Constituirea tribunalului arbitral sau procedura arbitrală nu a fost conformă cu convenția părților sau, în lipsă de convenție, ea nu a fost conformă cu legea țării în care a avut loc arbitrajul.* Părțile pot să

stabilească atât regulile de constituire a tribunalului arbitral, cât și pe cele aplicabile procedurii arbitrale. Convenția de la New York în art. V prevede respectarea tuturor regulilor de procedură care au fost stabilite de părți sau, în lipsa convenției părților, a regulilor care sunt prevăzute de legea țării unde s-a desfășurat arbitrajul. Sub acest aspect, în unele ipoteze poate să prezinte interes invocarea criteriului normei mai favorabile consacrat la art. VII par. 1 din Convenția de la New York. Pe de altă parte, în doctrină și în jurisprudență se manifestă tot mai pregnant tendința conform căreia recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale în baza Convenției de la New York trebuie acordate în eventualitatea în care încălcarea regulilor privind constituirea tribunalului arbitral ori a celor referitoare la procedura arbitrală nu a influențat situația procedurală a persoanei care se prevalează de dispozițiile art. V par.1 sau sentința care a fost pronunțată¹⁰. Convenția de la Geneva prevede că o sentință arbitrală poate fi anulată și în cazul în care constituirea tribunalului arbitral sau procedura arbitrală nu a fost conformă cu convenția părților sau, în lipsa unei asemenea convenții, cu dispozițiile art. IV al Convenției de la Geneva.

5. *Sentința încă nu a devenit obligatorie pentru părți sau a fost anulată ori suspendată de o autoritate competentă a țării în care sau după legea căreia a fost organizat arbitrajul.* În literatura de specialitate se admite că, potrivit art. V par. 1 lit. e) din Convenția de la New York, instituirea condiției referitoare la caracterul obligatoriu al sentinței arbitrale străine (nu a caracterului ei definitiv) semnifică înlăturarea formalității dublului executur, unul în statul de origine al sentinței, celălalt în statul solicitat¹¹.

6. *Obiectul litigiului nu era susceptibil, în conformitate cu legea țării unde este cerută recunoașterea și executarea sentinței arbitrale, să fie reglementat pe calea arbitrajului.* Modul de rezolvare a problemei referitoare la determinarea dreptului aplicabil arbitrabilității litigiului depinde de organul de jurisdicție în fața căruia se pune această chestiune și de etapa în care este analizată. Astfel, tribunalul arbitral poate să examineze problema arbitrabilității în funcție de prevederile legii care guvernează convenția de arbitraj, ale legii statului unde se desfășoară arbitrajul sau ale legii țării unde va fi executată sentința arbitrală.

Potrivit art. VI par. 2 al Convenției de la Geneva, instanța de judecată, în etapa executării convenției de arbitraj, va ține seama de dispozițiile legii forului. Legea forului se aplică și în etapa verificării hotărârii arbitrale ca urmare a promovării unei acțiuni în anulare, precum și în etapa recunoașterii și executării sentinței arbitrale.

În cazul în care se solicită recunoașterea și executarea sentinței arbitrale, aplicarea legii forului se justifică prin aceea că sentința respectivă va avea autoritate de lucru judecat și caracter executor în statul solicitat.

7. *Recunoașterea sau executarea sentinței arbitrale ar fi contrară ordinii publice din statul solicitat.* Din prevederile art. V par. 2 al Convenției de la New York rezultă că ordinea publică la care trebuie să ne raportăm este ordinea publică din țara în care se solicită recunoașterea sau executarea sentinței arbitrale, dar nu ordinea publică internațională sau transnațională. Noțiunea de ordine publică utilizată în art. V par. 2 din Convenția de la New York este susceptibilă de sensuri diferite în sistemele de drept ale statelor. De exemplu, în dreptul român se face distincția între ordinea publică de drept intern și ordinea publică de drept internațional privat. În dreptul francez se reține deosebirea între ordinea publică internă și ordinea publică internațională. În sistemele de *common law* se face referire doar la noțiunea de ordine publică.

Încuviințarea executării hotărârilor arbitrale străine presupune sesizarea instanței de executur, depunerea documentelor cerute de Convenția de la New York sau de legea națională, citarea părților și ascultarea lor, pronunțarea unei hotărâri susceptibile de a fi atacată, iar după aceasta rămâne definitivă, investirea cu formulă executorie, urmată de o cerere adresată organului de executare. Soluționarea unei cereri de executur poate dura la fel de mult ca o judecată în fond a litigiului, ceea ce constituie un dezavantaj care nu poate fi ignorat.

Referințe bibliografice:

1. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, United Nations Document A/40/17, Annex 1, As adopted by the United Nations Commission on International Trade Law on 21 June 1985, www.uncitral.org
2. Marie-Claire Rondeau-Rivier, *Arbitrage. La sentence arbitrale*, Juris-Classeur, 1996, Nr.1, p.2.
3. Republica Moldova a aderat la Convenție prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 87-XIV din 10.07.1998, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 71/471 din 30.07.1998. Aderarea s-a efectuat cu următoarele rezerve: 1. Convenția va fi aplicată de către Republica Moldova numai la sentințele

arbitrale pronunțate după intrarea ei în vigoare pentru Republica Moldova; 2. Convenția va fi aplicată de către Republica Moldova pe bază de reciprocitate numai la sentințele arbitrale pronunțate pe teritoriul unui alt stat parte la convenție.

4. Dumitru Mazilu, *Dreptul comerțului internațional*, Partea specială, București, 2000, p.435.

5. Dumitru Mazilu, *Introductory Remarks on the effect: enforceability of arbitration agreements and arbitral decisions*, at the Colloquium held on 10 June 1998 at the United Nations in New York to celebrate the 40th anniversary of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards concluded on 10 June 1958 în “Enforcing Arbitration Awards ...”, citat de Dumitru Mazilu în *op.cit.*, p.437, nota 43.

6. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, United Nations Document A/40/17, Annex 1, As adopted by the United Nations Commission on International Trade Law on 21 June 1985, www.uncitral.org

7. Viorel Roș, *Arbitrajul comercial internațional*, Editura Regia autonomă Monitorul Oficial, București, 2000, p.549.

8. Octavian Căpățână, *Circulația transnațională a sentințelor arbitrale*, Revista de Drept Comercial, nr.1, 1998, p.6, București, Lumina Lex, 1998.

9. Philippe Fouchard, Emmanuel Gaillard, Berthold Goldman, *Traite de L'arbitrage commercial international*, Editions Litec, 1996, p.1001.

10. *Ibidem*, p.1009.

11. A se vedea în acest sens T.R. Popescu, *Dreptul comerțului internațional*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 490; Philippe Fouchard, Emmanuel Gaillard, Berthold Goldman, *op. cit.*, p.992; P. Sanders, *Vinght années de la Convention de New York de 1958*, Droit et pratique du commerce internationals, 1979, p.360.

© Lilia Gribincea, 2006.

REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL GEOPOLITIC CONTEMPORAN

*Alexandru BURIAN,
doctor habilitat în drept, profesor universitar,
Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei*

L'apparition de la République de Moldavie sur la carte du monde en 1991 a mis aux yeux du pays et de la société moldave des nouveaux problèmes et, en même temps les a propulsé les vieux problèmes, parce-que même le fait de la proclamation de l'indépendance d'une nouvelle formation étatique et la reconnaissance de jure de celle-ci, ne signifie pas encore que cet Etat a été constitué ou le fait que l'Etat sous-mentionné se développera avec succès dans l'avenir.

Existe un grande nombre des exigences et des conventionnalismes, une grande partie des elles ne sont pas écrites, qui dans une modalité ou autre influence sur le développement et l'existence d'Etat. De cette cause chaque Etat, du moment de sa proclamation, tend vers l'auto conservation. C'est l'intérêt majeur de la société civile, qui existe en chaque Etat souverain et est déterminé sous l'aspect politologique et géopolitique comme intérêt national ou intérêt étatique. Autrement dit, les citoyens de la Moldavie, en proclamant leur pays comme Etat indépendant et souverain, doivent poursuivre un seul but : de le maintenir et de le consolider.

Apariția Republicii Moldova pe harta lumii în anul 1991 a pus în fața societății moldovenești probleme noi și, totodată, le-a perpetuat pe cele vechi, deoarece proclamarea independenței unei noi formațiuni statale și recunoașterea ei de jure nu înseamnă că acest stat s-a consolidat sau că se va dezvolta cu succes în viitor.

Există un număr enorm de cerințe și cutume, multe dintre ele nescrise, care influențează, într-un fel sau altul, asupra dezvoltării și existenței statului. Tocmai aceste considerente orice stat, din momentul proclamării sale, tinde spre autoconservare. Acesta este interesul major al societății civile, care există în cadrul oricărui stat suveran și este definit, sub aspect politologic și geopolitic, ca **interes național** sau **interes de stat**.

Mai precis, cetățenii Moldovei, proclamând independența și suveranitatea statului, trebuie să urmărească un singur scop: să-l mențină și să-l consolideze. Cel puțin așa ar trebui să fie din punct de vedere teoretic, așa cum o confirmă realitatea din alte țări. Totodată, dacă vom analiza procesele care au avut loc în Moldova în etapa inițială a independenței acesteia, vom constata că formarea noului stat a început aici nu cu consolidarea societății civile, ci cu împărțirea acesteia în tabere adverse.

Referitor la problematica construcției de stat a țărilor nou-formate, vom spune că principala greșală politică pe care a comis-o conducerea de atunci a Moldovei a fost, probabil, aceea că, în momentul proclamării Republicii Moldova în anul 1991 **nimeni** nu a formulat ideea cu caracter civic general care ar fi fost chemată să unească societatea și statul: **toți cei care trăiesc în Moldova sunt moldoveni**, deoarece **toți sunt cetățeni ai Moldovei**, deși **toți au origini etnice diferite**.

La prima vedere, acest mod de abordare a problemei ar putea să pară inaccesibil. Aceasta se întâmplă din cauza că pe primul plan sînt puse valorile imaginare, și nu cele reale ale societății civile. Trebuie menționat că în întreaga lume pivotul principal al unui stat democratic este cetățenia, adică apartenența individului la societatea civilă a unui stat sau altul, și nu originea etnică sau confesiunea. Celelalte aspecte sînt secundare, întrucît cetățenii sînt egali în drepturile și posibilitățile lor, indiferent de originea etnică, de confesiune etc. În fapt, pe nimeni nu interesează de ce origine etnică este cutare sau cutare cetățean al SUA, al Argentinei sau, bunăoară, al Cehiei. Cel mai important este că el e american sau argentinian, sau poate ceh, și nu faptul că strămoșii lui au fost irlandezi, incași sau poate slavi. Pe nimeni, în principiu, nu-l neliniștește, de asemenea, ce religie practică ei: creștinismul, islamismul sau iudaismul.

Tocmai dezvoltarea și consolidarea conștiinței naționale, a reprezentărilor conștientizate despre propria istorie, despre starea actuală și perspectivele dezvoltării propriei țări, precum și despre locul Moldovei și al moldovenilor printre alte state și popoare ale lumii ne vor permite să depășim barierele obiective și subiective

în calea statornicirii Statului Moldovenesc independent. Aceasta este singura cale de a accede la adevărata statalitate și independență, temelia securității naționale și a statului.

Prin **securitate națională** sau statală înțelegem, în primul rând, supraviețuirea fizică a statului respectiv, apărarea și menținerea suveranității și integrității lui teritoriale, capacitatea de a reacționa în mod adecvat la orice pericol real sau potențial din afară și din interior.

Totodată, noțiunea de securitate națională a statului cuprinde asigurarea unor condiții normale pentru autorealizare tuturor cetățenilor, apărarea vieții, libertății și proprietății lor împotriva oricăror atentate din partea unei persoane, organizații sau chiar a statului.

În asigurarea securității naționale este antrenat, practic, întregul mecanism al statului, inclusiv șeful statului, parlamentul, guvernul, organele de ocrotire a drepturilor și organele autoadministrării locale. Este evident că fiecare realizează acest obiectiv doar în limitele competenței sale. Din păcate, în spațiul ex-sovietic este deformată percepția termenului de “securitate de stat sau națională”, deoarece, în virtutea obișnuinței, ea se asociază cu abrevierea “KGB”. Iată de ce aproape toți se împotrivesc instinctiv oricărei aluzii despre necesitatea asigurării securității naționale a statului.

În securitatea națională a statului se întîlnesc, fragmentate, diferite domenii și elemente de structură din care, în principal, fac parte: securitatea politică, economică, militară, informațională, socială, ecologică, precum și securitatea dezvoltării culturale a națiunii.

Esența **securității politice** constă în capacitățile și posibilitățile națiunii (societății civile) de a rezolva de sine stătător problemele orînduirii de stat, de a promova în mod independent politica internă și externă în interesul persoanei și al societății.

Pentru Moldova acest aspect este extrem de important, deoarece sînt foarte puține statele unde nu numai unii reprezentanți ai partidelor și formațiunilor politice, ci și unii membri ai parlamentului și guvernului public nu recunosc însuși statul din a cărui structură fac parte și nu respectă în mod demonstrativ Constituția și alte acte legislative ale țării. Acesta este un atentat direct la posibilitățile statului de a promova o politică internă independentă.

Același lucru se observă și în planul politicii externe, cînd declarațiile și acțiunile unor funcționari suspuși înrăutățesc considerabil relațiile Moldovei cu alte țări. Tocmai neasigurarea securității politice cuvenite a făcut să apară pericolul la integritatea teritorială a Moldovei, ceea ce, în ultimă instanță, nu înseamnă altceva decît imposibilitatea de a promova o politică externă independentă.

Securitatea economică se caracterizează prin nivelul de dezvoltare a forțelor de producție și relațiilor economice din societate, existența infrastructurii, resurselor strategice, forței de muncă calificate și a unui sistem de pregătire a ei, precum și prin caracterul integrării în sistemul relațiilor economice mondiale.

Pentru Moldova aceasta înseamnă protejarea propriului producător, precum și a pieței interne și externe. Deosebit de importantă pentru orice țară, inclusiv pentru Moldova, este asigurarea livrărilor neîntrerupte de resurse energetice, care poate fi realizată prin identificarea a trei-patru parteneri strategici, relațiile reciproce cu aceștia, inclusiv cele politice, necesitînd un control deosebit.

Specificul **securității militare** constă în menirea ei este de a asigura interesele securității naționale a statului cu mijloace de influență militară. Din acest punct de vedere, ținînd cont de faptul că Republica Moldova și-a declarat neutralitatea, ea trebuie să întrețină o armată puțin numeroasă, bine instruită și bine înarmată. Cu toate acestea, Moldova are nevoie imperioasă de garanți serioși și puternici ai neutralității sale.

Cele menționate anterior reprezintă minimul obligatoriu fără de care Moldova nu va putea exista ca stat independent și suveran. Totuși, acestea sînt insuficiente. Mai este nevoie de voință politică, deoarece se impune necesitatea acută de a se face ordine în țară, de a se pune capăt corupției, criminalității și lipsei de responsabilitate la toate nivelurile puterii de stat. Numai respectarea riguroasă a legilor de către toți cetățenii fără excepție și tragerea la răspundere a infractorilor pot stopa procesul de destabilizare a Statului Moldovenesc fragil.

Astăzi problema existenței în viitor a Republicii Moldova și a strategiei ei geopolitice este mai actuală ca niciodată. În principiu, Moldova continuă să se afle la frontiera dintre Est și Vest, dintre CSI și UE, dintre rublă și euro, dintre NATO și... multe alte cunoscute și necunoscute. S-au schimbat forțele, s-au schimbat partenerii, s-au schimbat regulile jocului, dar nu s-a schimbat situația geopolitică a Moldovei.

În esența sa, procesul de elaborare a liniei geostrategice a unui stat nu este deloc simplu. Să ne amintim de istoria SUA. După Pearl Harbor a fost nevoie de aproximativ șase ani pentru elaborarea concepției securității naționale a țării. Acest lucru nu se făcea în mod public, ci într-o atmosferă strict confidențială, însă rezultatele

acestei activități au devenit vizibile chiar la câteva luni după tragedia amintită. Dar istoria Rusiei contemporane? Dar schimbările care au loc în alte țări? În Moldova însă, în anii precedenți nu s-au observat schimbări serioase în această direcție, doar lozinci despre o aparentă “orientare prooccidentală” a țării, fără nici o argumentare serioasă, fără acțiuni cu rezultate vizibile din partea statului.

Doar începînd cu anul 2004, cînd a fost oficial declarat vectorul european în politica externă a Moldovei, direcțiile strategice de dezvoltare a țării au început să se contureze mai cu claritate. Planul de acțiuni „Republica Moldova – Uniunea Europeană” are drept scop stabilirea priorităților și căilor integrării europene pentru Moldova, ajustarea legislației moldovenești la standardele europene și internaționale, corelarea activităților comune în domeniul economiei, finanțelor, educației, științei, actualizarea planurilor de aprovizionare a țării cu resurse energetice etc.

Concomitent, menționăm că orientarea europeană a politicii externe moldovenești nu soluționează „din start” problemele majore cu care se confruntă societatea. Problemele exportului producției noastre și importului resurselor energetice devin, probabil, și mai acute. În opinia noastră, este necesară efectuarea unei analize aprofundate a situației geopolitice și geostrategice din lume și, pornind de la această realitate, determinarea locului Moldovei în lume și în Europa. Cel mai important este să nu ne lăsăm induși în eroare, să nu ne facem iluzii, căci euforia care a domnit cîteva ani la rînd în societatea moldovenească, mai ales în perioada inițială a independenței Moldovei a fost, se pare, oarecum prea puțin motivată.

În afară de aceasta, este necesar de a înțelege că a fi în centrul geografic al Europei nu înseamnă nicidecum a conduce Europa. Trebuie lăsate la o parte ideile aberante că Moldova va aproviziona cu produse întreaga Europă, după cum, chipurile, a aprovizionat și a îmbrăcat cîndva întreaga URSS. Să conștientizăm faptul că în Europa nu este foamete și, practic, nu este nevoie de produsele moldovenești.

Este cunoscut faptul că, în fosta URSS, Moldova deținea întîietatea nu numai în ceea ce privește producția de vinuri, coniacuri și articole de tutungerie, dar și la fabricarea aparatelor de precizie, tehnicii electrocasnice și agricole, pompelor, covoarelor, mobilei, conservelor, uleiurilor aromate și tehnice (detrandafir, delevănțică) etc. De asemenea, să nu uităm că producția nominalizată era destinată aproape în exclusivitate pieței URSS și doar parțial desfacerii pe piețele fostelor țări socialiste și țărilor de orientare socialistă. Mai mult, producția noastră nu era cunoscută în Occident, chiar și în cazurile cînd era exportată în această zonă, din cauza faptului că era utilizată marca comercială sovietică, și nu cea moldovenească.

Cît privește standardele și calitatea, această producție poate fi astăzi vîndută doar pe piețele unor țări ale CSI și, eventual, pe piețele unor țări din lumea a treia. Dar și acest lucru ar putea fi posibil doar datorită faptului că în aceste țări producția moldovenească avea pînă nu demult o imagine favorabilă. În prezent Moldova, pur și simplu, este obligată să se mențină pe piața CSI, fără a se lăsa eliminată de acolo în ciuda încercărilor de a-i face concurență. Aceasta este șansa succesului ei, viitorului ei și numai această variantă îi va permite Moldovei să primească investiții și credite din Occident.

Din punct de vedere geopolitic, Moldova a fost întotdeauna o punte între Est și Vest, deși, în practică, nu întotdeauna îi reușea acest rol. Astăzi însă a sosit timpul de a da un curs efectiv posibilităților existente, cu atît mai mult că ele coincid cu interesele și necesitățile unora sau altor țări, ba chiar ale unor grupuri de țări.

Lista statelor cu care Moldova poate și trebuie să-și dezvolte relațiile începe cu China, Iranul și India în Asia și se termină cu Brazilia, Peru și Chile în America Latină. Doar la prima vedere pare neverosimilă colaborarea între aceste țări atît de îndepărtate. Aberante sînt tocmai planurile de “integrare” în Europa cu mîna întinsă, cu intenții obsesive de a “cucerii” piața europeană cu o producție mediocră.

Să ne amintim de trecutul apropiat, cînd mica Finlandă (țară cu o populație aproximativ egală cu populația Moldovei) juca rolul de punte economică între URSS și Occident. Finlandezii nu puteau să-și vîndă producția în Occident. Este clar de ce. Nimeni, nici din Orient, nici din Occident, n-ar fi investit nici măcar un cent în economia finlandeză, dacă finlandezii ar fi dorit să “inunde” Europa sau Japonia cu mărfurile lor. Totodată, Finlanda comercializa cu succes producția sa în URSS și, pe baza acestei piețe enorme de desfacere, spre economia finlandeză s-au îndreptat vertiginos imense investiții occidentale sub formă de mijloace financiare și tehnologii performante. Oare Moldova nu poate deveni astăzi o nouă Finlandă?

În ce formă și sub care formulă? Fiind membră a CSI sau a UE? Sau și membră a CSI, și membră a U.E.? Sau, poate, nici membră a CSI și nici membră a U.E.? Acestea sunt întrebări la care nu se poate da un răspuns univoc. Ideală ar fi situația ca Republica Moldova, în decurs de 3-5 ani, să adere la Uniunea Europeană, păstrîndu-și, concomitent, piețele sale de desfacere în arealul CSI. Nu este obligatoriu ca Moldova să-și

păstreze calitatea de membru al acestei organizații. Există posibilități de a menține piețele de desfacere în țările CSI și prin intermediul relațiilor bilaterale.

Pentru realizarea acestor posibilități este necesară încadrarea în activitățile practice ale integrării europene. Guvernul Moldovei urmează să finalizeze Planul de acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană și să stabilească condițiile și termenii de aderare la această organizație. O importanță deosebită o au precizarea sarcinilor și obiectivelor principale care stau în fața țării în legătură cu posibila aderare la UE, precum și conștientizarea obligațiilor și garanțiilor necesare.

La fel de importantă este și problema referitoare la formula de perspectivă a Moldovei în sens militar-strategic. Să păstreze instituția armatei, pentru a cărei întreținere va trebui să cheltuiască o parte considerabilă a mijloacelor sale bugetare, sau să renunțe la ea, așa cum recomandă unii lideri și formațiuni politice? Să-și păstreze și în continuare neutralitatea, în conformitate cu statutul ei proclamat prin Constituția anului 1994, sau să renunțe la ea și să adere la vreo alianță militar-politică?

Nu este ușor să răspundem la aceste întrebări, deoarece de hotărârea luată depinde viitorul țării. Totodată, analiza situației geostrategice din Europa arată că Moldova continuă să fie un stat-tampon, iar acest fapt presupune un interes sporit față de ea atât de o parte, cât și de cealaltă parte a baricadelor. Și, oricât ar părea de straniu, decizia referitor la orientarea noastră politică și geostrategică trebuie adoptată aici, la Chișinău.

Îmi exprim speranța și încrederea că actuala conducere a țării va analiza profund situația reală, atât din lume, cât și din țară, și va lua acea decizia corectă, conform intereselor Moldovei.

Referințe bibliografice:

1. Bull, Hedley, *Societatea anarhică, Un studiu asupra ordinii în politica mondială*, Chișinău, 1998.
2. Burian, Alexandru, *Geopolitica lumii contemporane*, Chișinău, F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2003.
3. Hobsbawm, E. J., *Națiuni și naționalism din 1780 pînă în prezent. Program, mit, realitate*, Chișinău, 1997.
4. Huntington, Samuel P., *Ordinea politică a societăților în schimbare*, Iași, 1999.
5. Hinsley, F.H., *Suveranitate*, Chișinău, 1998.
6. Wight, Martin, *Politica de putere*, Chișinău, „ARC”, 1998.
7. Tămaș, Sergiu, *Geopolitica*, București, 1995.
8. Serebrian, Oleg, *Politosfera*, Chișinău, 2000.
9. Șofranksy, Octavian, *Republica Moldova: capital geopolitic*, Chișinău, 1999.
10. Буриан А., *Кто мы, где мы и с кем?* // «Независимая Молдова», 05.02.1999 г.
11. Буриан А., *Молдавская экономика: Восток или Запад? Внешнеэкономические перспективы Республики Молдова* // «Независимая Молдова», 26.03.1999 г.
12. Дергачев В.А., *Геополитика*, Киев, 2000.
13. Дугин А., *Основы геополитики*. – Москва, 1999.
14. Кальвокоресси Питер, *Мировая политика после 1945 года*. – Москва, 2000.
15. Моро-Дефарж Ф., *Введение в геополитику*, Москва, 1996.
16. Нартов Н.А., *Геополитика*, Москва, 2000.
17. Хантингтон С., *Столкновение цивилизаций*// „Политические исследования”, 1994, № 1.

*Raport prezentat la Conferința științifică internațională
„15 ani de independență a Republicii Moldova”, Chișinău, 22.08.2006*

© Alexandru Burian, 2006

POLITICA EXTERNĂ A SUA ȘI SECURITATEA INTERNAȚIONALĂ

*Alla ROȘCA,
doctor habilitat în științe politice*

The tragic events of 9/11 2001 have been changed the international security system, which marked the end of the geopolitical era and the inauguration of the era of global politics. USA Foreign policy after September 11 is dominated of the neo-conservationism perspectives, which underlines the primacy of the USA role in the international relations, designated of the coordinate of the "soft power", but in special of the "hard power".

Contemporary world are confronting with the threat of international terrorism, failed states, weapons of mass destruction, and the USA will need to reorient its foreign policy to become the "real power", which Samuel Huntington has defined as „power that protect freedom, democracy and international order”.

Mediul de securitate internațională a suferit transformări esențiale după 11 septembrie 2001, mai ales în ceea ce privește direcțiile de politică externă și de securitate inițiate de SUA, 11 septembrie însemnând sfârșitul erei geopolitice și inaugurarea unei ere a politicii globale. Politica externă americană și-a deplasat accentul de pe geografia politică, fiind determinată de interacțiunea celor două variabile: puterea pe plan mondial a SUA și fenomenul de globalizare extensivă. Politica externă a SUA trebuie să fie reorientată spre noul mediu de securitate pentru a face față amenințărilor, care sunt de natură globală – terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, problema statelor falimentare, a celor slabe și utilizarea puterii militare, economice și politice a SUA în scopul asigurării securității internaționale.

Finalitatea politicii externe americane este limitată de percepțiile celorlalți actori ai sistemului internațional, care urmează să stabilească dacă politica promovată de SUA corespunde și propriilor lor interese. Astfel, într-o eră a politicii globale imperativul SUA este corelarea puterii sale cu interesele legitime ale comunității internaționale: „Noua guvernare americană urmează să-și propună drept scop maximalizarea intereselor publice: pacea și stabilitatea, creșterea bunăstării economice, a asistenței medicale, a democrației și respectarea drepturilor omului”.¹

Astfel, sustenabilitatea puterii americane depinde de *scopul* în realizarea căruia este angajată, de capacitatea de a crea o ordine internațională legitimă, care să reflecte interesele vitale nu numai ale SUA, ci mai ales ale celorlalți actori internaționali. Prioritățile în materie de politică externă a SUA sunt determinate de provocările de natură globală din etapa actuală. SUA nu pot acționa pe o bază unilaterală în fața noilor provocări care substanțializează mediul de securitate post 9/11, care necesită un efort multilateral al comunității internaționale. Mediul de securitate de după 11 septembrie impune nu numai SUA, dar și pe plan internațional o agendă globală, o reacție la nivel global.

Proiectările sistemului internațional contemporan pot fi înțelese mai bine prin prisma coordonatelor generale ale strategiilor avansate de SUA în perioada postbelică.

Politica externă promovată de SUA în perioada postbelică

Dilema strategică cu care se confruntau Statele Unite în perioada postbelică consta în configurarea unei ordini sistemice în condițiile unor relații de putere asimetrice. În acest context, ordinea politică, instituită de SUA, se baza pe structura sa de securitate și era construită pe fundamentul puterii americane și pe legături instituționale și parteneriate politice strategice. Statele Unite au optat pentru o ordine sistemică configurată în jurul unui sistem integrat și interdependent de alianțe de securitate, piețe deschise, instituții multilaterale și formule comune.

În perioada postbelică Statele Unite au recurs la ceea ce am putea numi strategia multilateralismului liberal, care consideră că interesele naționale și de securitate ale SUA sunt maximizate de o ordine internațională formată în jurul structurilor democratice, al piețelor libere, al instituțiilor multilaterale, dar mai ales în jurul „creării centurilor de securitate” („*binding security ties*”). S-a recurs la o astfel de strategie în scopul de a institui o serie de mecanisme prin care s-a stabilit constrângerea asupra exercițiului arbitrar al puterii și de a fixa această putere într-o ordine postbelică consensuală. Statele Unite au înțeles că interesele lor vor fi promovate mai eficient prin crearea unui cadru global de reguli și instituții, având scopul de a situa SUA în centrul unui sistem internațional favorabil și permisiv, capabil să ofere legitimitate puterii americane.

Strategia politicii externe a SUA în perioada postbelică era orientată spre instaurarea unei ordini internaționale constituite pe alianțe politico-militare, securitate colectivă și instituții internaționale. La baza demersului postbelic al Statelor Unite se afla o strategie de „*creare a securității*” („*security binding*”) care viza coalizarea celor mai avansate democrații capitaliste prin parteneriate de securitate, alianțe militare, în scopul creării unei structuri interdependente de angajamente și constrângeri instituționale și mecanisme de reasigurare. Alianțele SUA cu statele din Europa și Japonia au fost create pentru a stabiliza și dirija relațiile dintre partenerii de alianță de securitate, ceea ce a permis SUA să gestioneze relațiile de putere din Europa și Asia.

Sustenabilitatea ordinii politice postbelice este explicată prin preponderența puterii americane în sistem și, în mod complementar, printr-o formă de hegemonie instituționalizată și transparentă. „Alianțele serveau scopul de a uni Japonia, SUA și Europa de Vest pentru a reduce conflictele și pentru a minimaliza șansele unei posibile rivalități între aceste mari puteri. Aceste alianțe ajută la formarea unor mecanisme de angajamente reciproc credibile, care oferă fiecărui stat posibilitatea de a fi la curent cu procesele decizionale care au loc în celelalte state.”²

În perioada de după cel de-al doilea război mondial, SUA s-au angajat într-un vast proces de „*constituire instituțională*” („*institutions building*”) destinat de a furniza lumii postbelice o arhitectură de securitate și stabilitate care să reflecte prin natura ei interesele tuturor actorilor din sistem. Această agendă postbelică a vizat nu numai crearea de instituții de securitate, precum ONU și NATO, ci și regimuri internaționale proiectate să promoveze reconstrucția economică, dezvoltarea și prosperitatea, precum Planul Marshall, sistemul monetar de la Bretton Woods, acordurile GATT de promovare a comerțului liber, care au asigurat beneficii tuturor celor care au colaborat. Aceste „*instituții create*”, cum ar fi NATO și WTO, stabilesc constrângeri instituționale care limitează în mod efectiv exercițiul concentrat de putere; acestea sunt mecanisme multilaterale de restrângere a puterii, care limitează puterea statului dominant și face posibilă rezistența statelor slabe în fața acestuia.

Pe de altă parte, SUA se transparentizează și se leagă de partenerii săi, proiectând un cadru instituționalizat care permite reproducerea stabilității acestor parteneriate pe termen lung, devenind un „*utilizator amical*” („*user friendly*”). Ordinea politică generată preia o serie de caracteristici constituționale. În perioada postbelică a fost creată nu numai o ordine politică de tip balanță, ci și dezvoltate caracteristicile constituționale – un sistem internațional prin care regulile și drepturile sunt consimțite în masă, sunt instituționalizate și sunt evidente pentru toți. Natura transparentă a politicii americane și rețeaua de instituții multilaterale reasigură statele slabe de faptul că pot fi sigure că Statele Unite sunt angajate să îndepărteze exercițiul arbitrar al puterii: „Puterea Statelor Unite este sigură pentru întreaga lume, în schimb toată lumea acceptă să trăiască în sistemul american.”³

SUA au căutat să fixeze puterea americană în centrul comunității internaționale, promovând o politică externă de autolimitare, de corelare a sa cu alți actori internaționali în anumite instituții, în scopul gestionării pe baze comune. Efectul acestei politici de instituționalizare, cu potențial de limitare a exercițiului arbitrar al puterii, a fost de a forma condițiile anarhiei internaționale în sensul transformării SUA într-o putere transparentă, predictibilă și imputabilă. SUA se transformă într-o putere benignă, constrânsă și limitată de un cadru normativ legitim. Astfel, puterea statului dominant devine mai puțin amenințătoare pentru puterile secundare, întrucât acesta operează în cadrul unor reguli și instituții care, în fond, limitează și controlează modalitățile de exercitare a puterii. Aderența statului dominant la așa-numita „*ordine bazată pe reguli*” („*rule-based order*”) minimalizează acțiunile arbitrare ce pot amenința securitatea celorlalți actori.

Politica externă a SUA după 11 septembrie 2001

Mediul de securitate post 11 septembrie poate fi analizat și din perspectiva strategiei postbelice de securitate internațională: cu cât Statele Unite își manifestă intenția de a opera, de a funcționa în interiorul unor instituții internaționale multilaterale, cu atât celelalte state vor alege mai degrabă să coopereze decât să reziste statului dominant (o formă de hegemonie transparentă și benignă). Și dimpotrivă, cu cât SUA își vor afirma intenția de a se dezangaja dintr-o ordine internațională bazată pe reguli care limitează și constrâng libertatea de acțiune a statului dominant sau chiar vor adopta acțiuni unilaterale, cu atât ceilalți actori vor alege mai degrabă să reziste decât să coopereze cu acesta.

Statele Unite n-ar putea să se izoleze de haosul planetar care ar urma. Securitatea poporului american reprezintă prioritatea politicii mondiale a Statelor Unite, și propria securitate națională obligă Statele Unite să se implice în construirea unei noi ordini mondiale. Dar nu oricum: „Urmărirea securității trece prin căutarea

unui sprijin internațional cât mai amplu cu putință. Altminteri, resentimentul și invidia îndreptate împotriva supremației americane ar sfârși prin a deveni o amenințare. Într-o anumită măsură, această tendință îngrijorătoare este deja manifestă”.⁴

Politica externă și de securitate a SUA au suferit transformări majore mai ales după 11 septembrie 2001. Noile amenințări au determinat administrația Bush să-și regândească strategiile, să-și redefinească misiunea. Politica externă americană post 11 septembrie poate fi racordată la un anumit comportament internațional fundamentat în ceea ce am putea numi perspectiva neoconservatoare (sau hegemonistă). Fundamentul pe care se sprijină această doctrină este primatul Statelor Unite asupra sistemului internațional, determinat de coordonatele de „soft power”, dar mai ales de „hard power”. SUA nu vor încerca să-și maximalizeze securitatea prin clasică strategie de a opera în sistemul global promovând o politică a „*balanței de putere*” („*power balancing*”) și nu vor încerca să adopte o strategie liberală în care instituțiile internaționale și piețele integrate constrâng și limitează libertatea lor de acțiune. Statele Unite vor fi atât de puternice în raport cu ceilalți actori, încât rivalitățile strategice și competițiile de securitate dintre marile puteri vor dispărea. Unul dintre promotorii cei mai influenți ai perspectivei neoconservatoare, Robert Kagan, consideră că scopul principal al Statelor Unite ar trebui să fie „prezentarea hegemoniei globale americane, iar finalitatea politicii externe americane ar trebui să fie transformarea momentului unipolar în era unipolară”.⁵

În același timp, gruparea neoconservatoare înțelege puterea, în special puterea militară, ca fiind mijlocul esențial de maximizare a intereselor naționale și de securitate. Hegemoniștii au voința și hotărârea de a angaja puterea militară în scopul securizării intereselor vitale ale SUA, punând accent pe primatul Statelor Unite pentru a-și promova propriile interese de securitate prin angajarea necondiționată a resurselor de „hard power”, indiferent de poziția celorlalți actori din sistem.

Hegemoniștii își imaginează o lume în care securitatea SUA este amenințată de un complex de factori interdependenți: terorism, state falimentare și arme de distrugere în masă. Acest complex de amenințări depășește paradigma clasică, în care pericolul era reprezentat de un anumit stat din sistem. Noua realitate strategică poate afecta securitatea întregii lumi și nu funcționează după regulile acceptate de comunitatea statelor. Școala neoconservatoare consideră că preponderența puterii americane reprezintă elementul principal capabil să asigure securitatea SUA prin eliminarea acestor amenințări. În caz de necesitate, pentru a-și securiza interesele vitale, America este pregătită să acționeze unilateral, iar primatul SUA permite autonomia obiectivelor sale de politică externă în fața constrângerilor potențiale ale comunității internaționale.

SUA percep sistemul lor de alianțe ca fiind secundar în raport cu imperativul afirmării nelimitate a libertății lor de acțiune, preferând formulele flexibile agregate în jurul intereselor americane și cu o agendă dictată de Washington și promovând „coalitiile de voință” flexibil coagulate în jurul principiului „misiunea definește coaliția”.

Doctrina neoconservatoare își propune să ofere și o finalitate puterii unipolare prin proiectarea stabilității internaționale și promovarea democrației. Se pledează pentru folosirea activă a puterii unipolare care să genereze o schimbare a regimurilor politice din statele ce amenință pacea și securitatea internațională. Această politică de tipul „*schimbarea de regim*” („*regime change*”) reprezintă finalitatea unei strategii extinse de promovare a unei guvernări liberal-democratice în întreaga lume.⁶

În acest cadru se încadrează campania de eliminare a regimului Saddam Hussein și războiul din Irak. Proiectul neoconservator este orientat împotriva amalgamului exploziv de opresiune politică, intoleranță religioasă și presupune liberalizarea/democratizarea forțată a Orientului Mijlociu prin reformarea elementelor care alimentează radicalismul arabo-islamic.

Un alt punct de vedere îl prezintă *Zbigniew Brzezinski*,⁷ care îndeamnă la moderarea elanului de a transforma societățile musulmane în democrații de tip occidental: „Obiectivul ar trebui să fie evitarea unei ciocniri frontale între Occident și Islam, promovarea unor curente mai constructive în sânul acestuia (...). Promovarea democrației, dacă este întreprinsă cu zel fanatic, ignorând tradițiile culturale și istoria Islamului, riscă să genereze propria sa negație. Nerăbdarea istorică și îngustimea culturală sunt răi sfătuitoari... Este crucial ca liderii politici americani să nu se lase seduși de doctrinarii nerăbdători ai unei democratizări impuse «de sus». Formulele acestora sunt uneori însoțite de o bună doză de dispreț față de Islam”.⁸ Aspecte importante într-un moment în care – deși președintele Bush ține mereu să sublinieze că dușmanul democrației nu este Islamul, ci terorismul – destule voci, marcate de teoria lui Huntington și de indignarea suscitată de atentatele islamiste, se grăbesc să pună la stâlpul infamiei întreaga lume musulmană pentru crimele unor fanatici minoritari în propria lor cultură.

În ceea ce privește Irakul, chiar și neoconservatori dintre cei mai convinși sunt acum de acord că democrația occidentală nu trebuie impusă cu forța în această țară; din nefericire, concluzia nu este rezultatul unei analize lucide, ci urmarea sângeroaselor revolte šiite și sunnite, care i-au convins pe pragmatici – cu prețul a sute de victime – că armata americană trebuie să se retragă în câteva baze fortificate, lăsându-i pe irakieni să-și definească singuri sistemul politic.

Pentru a descrie cât mai plastic alternativa cu care se confruntă America, Zbigniew Brzezinski reia imaginea „cetății de pe munte”, împrumutată de „părinții fondatori” ai Statelor Unite din Evanghelia lui Matei: „O fortăreață înălțată pe un munte și sortită izolării aruncă o umbră amenințătoare peste tot ceea ce se află mai jos. Din această poziție, Statele Unite ar atrage asupra lor resentimentele întregii lumi. O cetate de pe munte poate, dimpotrivă, să lumineze omenirea dându-i speranța unui progres omenesc, cu condiția că acest progres să pară o perspectivă vizionară și o realitate la îndemâna tuturor”.

Concluzii

Lumea globală generează în etapa actuală o interdependență a insecurității, ceea ce impune coagularea unui cadru normativ care să regularizeze cadența instabilității. Noul context implică o reformare a coordonatelor clasice ale sistemului internațional, între care un loc central îl ocupă conceptul de suveranitate. Aceasta nu mai are o dimensiune absolută, ci trebuie să fie percepută ca fiind imputabilă (*accountable*), statul având drepturi, dar și obligații în fața comunității internaționale pentru consecințele politicilor sale.

O ordine constituțională capabilă să-și proiecteze politicile la normele și regulile comunității internaționale este imperativă la etapa actuală. Lumea se confruntă cu amenințarea terorismului internațional, cu statele falimentare, cu epurările etnice, cu statele care dețin arme de distrugere în masă, provocările fiind majore și necesitând mai multe strategii de securitate internațională.

În prezent, existența diverselor percepții ale amenințărilor actuale, atitudinile diferite asupra locului central al diplomației multilaterale și al instituțiilor multilaterale în confruntarea cu noile provocări conduc la anumite „rupturi în creștere” între Europa și Statele Unite. Pentru europeni, procesul multilateralismului este deseori singurul lucru care contează. În contrast, SUA sunt mai interesate de rezultate decât de procesul propriu-zis și folosesc expresia „multilateralism eficient” pentru a-și defini scopurile. După cum arată autorii unor studii,⁹ s-ar putea ca Europa să prefere să pună accentul pe cuvântul „multilateralism”, iar SUA pe cuvântul „eficiență”.

Existența unor dezacorduri asupra faptului dacă războiul este necesar ca mijloc de a rezolva problemele de securitate și în ce condiții de legalitate pot fi lansate războaiele contemporane, în special atunci când este vorba de conflictele anticipative sau preventive, conduc la o deconectare transatlantică. Eventual, un parteneriat transatlantic puternic în viitor va trebui să se bazeze pe noile realități, și anume primatul puterii americane, unitatea crescândă a Europei și dorința ei de a deveni un actor important pe scena lumii și un spectru mai larg și confuz al provocărilor de securitate.

SUA sunt obligate să-și reajusteze politica externă în așa fel, încât să redevină ceea ce Samuel Huntington a definit ca “puterea dominantă capabilă să protejeze libertatea, democrația și ordinea internațională”. Corectitudinea și eficiența arhitecturii instituționale capabile să genereze un sistem de control internațional vor fi demonstrate în timp, dar îmbinarea ei cu democratizarea societăților poate deveni strategie de viitor.

Referințe bibliografice:

1. Rice Susan E., *U.S. National Security Policy Post-11: Perils and Prospects*, The Fletcher Forum of World Affairs, vol.28:1, Winter 2003-04, p.136.
2. Ikenberry G. John, *American Grand Strategy in the Age of Terror*, Survival, vol 43, Winter 2001-2002, p.24.
3. Ibidem, p.21.
4. Brzezinski Zbigniew, *The Choice. Global Domination or Global Leadership*, Basic Books, 2004.
5. Kagan Robert and Kristol William, *The Present Danger*, The National Interest, Spring, 2000, www.epnet.com.
6. Ibidem.
7. După o bogată carieră universitară ca sovietolog, Zbigniew Brzezinski a fost invitat, în 1976, la Casa Albă, în echipa noului președinte democrat Jimmy Carter. Profesorul universitar născut în 1928 la Varșovia devenea astfel urmașul altui „imigrant” european, Henry Kissinger, cel ce adusese în prim-plan funcția de

consilier pentru securitatea națională, retrasă până atunci în penumbra cabinetelor din preajma Biroului Oval. Carter a fost cel care a făcut din respectarea drepturilor omului un criteriu major în relațiile Americii cu guvernele străine și mai ales cu cele comuniste. Într-o perioadă de „nouă glacițiune“ a războiului rece, mandatul său nu a fost lipsit de succese: Egiptul și Israelul au semnat primul acord de pace dintre statul evreu și vecinii săi arabi, comunitatea democratică internațională s-a mobilizat împotriva invaziei sovietice în Afganistan (eliberând, fără s-o știe, demonul islamismului care avea să-i dea naștere lui Osama bin Laden), iar în 1980 sindicatul polonez *Solidaritatea* a zguduit din temelii sistemul comunist european. Stagiul lui Brzezinski la Casa Albă s-a încheiat însă printr-un dezastru politic și strategic de proporții: revoluția islamică din Iran – pe care nimeni, la Washington, nu a fost în stare s-o prevadă –, urmată de calvarul diplomaților americani din Teheran, deveniți (încă de atunci) ostatici radicalilor șiiți. Experiența acelor vremuri agitate, adăugată staturii sale academice, a consacrat autoritatea lui Zbigniew Brzezinski în analiza marilor probleme ale politicii mondiale (în 1988, și președintele George Bush-tatăl avea să-i solicite sfaturile).

8. Brzezinski Zbigniew, *op. cit.*

9. *America Unbound. The Bush Revolution in Foreign Policy*, Ivo H. Daalder, James M. Lindsay, Brookings Institution Press, Washington, 2004.

Scurtă bibliografie:

1. *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Ivo H. Daalder, James M. Lindsay, Brookings Institution Press, Washington, 2004.

2. Cohen A., *Promoting Security, Prosperity, and Freedom*, Issues 2002 (www.heritage.org).

3. Brzezinski Zbigniew, *The Choice. Global Domination or Global Leadership*, Basic Books, 2004.

4. Kagan Robert and Kristol William, *The Present Danger*, The National Interest, Spring, 2000, www.epnet.com.

5. Kagan Robert and Kristol William, *The Bush Doctrine Unfolds*, The Weekly Standard. 4.03.2002.

6. Rice Susan E., *U.S. National Security Policy Post-11: Perils and Prospects*, The Fletcher Forum of World Affairs, vol.28:1, Winter 2003-04.

7. Ikenberry G. John, *American Grand Strategy in the Age of Terror*, Survival, vol. 43, Winter 2001-2002, p.24.

8. *The State of the Union Address by the President of the United States*, Congressional Record House. 29.01.2002.

9. Posen B., and Ross A., *Competing Visions for U.S. Grand Strategy*, International Security, vol.21, № 3 (Winter 1996/97).

10. McFaul M., *The Liberty Doctrine*, Policy Review, No 112 (April/May 2002).

11. Walt S. Beyond Bin Laden, *International Security*, Vol. 26, No.3 (Winter 2001/02).

© Alla Roșca, 2006.

DILEMELE POLITICE ALE EXTINDERII UNIUNII EUROPENE SPRE EST

Cristina CEBAN,
doctor în drept, cercetător științific superior,
Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

The step of the European Union enlargement implied different disputes related to its implication on regional security. The enlargement of the European Union towards the centre of Europe will have various consequences. It is important to mention, first of all, the fact that will have important meanings in the context of the issues related to security, and, namely that the part of the European Union will be decisive for the guaranteeing of a democratic political system in the new member states. The adherence to the European Union will ensure the transformation process through the value consolidation of all member states, such as pluralist democracy, rule of law, abiding by the rights of national minorities and market economy.

Extinderea Uniunii Europene a suscitat multiple discuții privind implicațiile acesteia asupra securității regionale. Dacă Uniunea Europeană va avea în vedere un număr mare de candidați, unii dintre ei vor fi în mod inevitabil mai puțini pregătiți și adaptați pentru statutul de stat-membru. Acest fapt va crea o prăpastie între actualii membri ai Uniunii Europene și nou-veniții, ceea ce ar putea genera anumite probleme în cadrul UE.

La întrunirea de la Copenhaga din 12-13 decembrie 2002, Consiliul European a aprobat rezultatele negocierilor privind aderarea la Uniunea Europeană a zece state, dintre care 8 sunt din Europa Centrală. Tratatul de aderare a fost semnat la 16 aprilie 2003 la Atena. Toate aceste zece state au devenit membre ale Uniunii Europene la 1 mai 2004, după ce tratatul de aderare a fost ratificat. Aderarea a zece state la 1 mai 2004 a însemnat prima extindere, care a cuprins și state din fostul bloc comunist. Acest eveniment unul foarte important în istorie. Semnificația lui politică constă, mai întâi de toate, în faptul că acordarea acestor state a calității de membru a însemnat sfârșitul divizării Europei după Conferința de la Yalta din 1945.

Acest pas semnifică unificarea Europei și realizarea proiectului politic al părinților fondatori ai Comunităților Europene și, în același timp, realizarea aspirațiilor națiunilor Europei Centrale. Totodată, Uniunea Europeană a decis în decembrie 2004 să aprobe rezultatele negocierilor privind aderarea la Uniunea Europeană a României și Bulgariei. La 25 aprilie 2005 la Luxemburg a fost semnat tratatul de aderare, iar la 1 ianuarie 2007 se preconizează că aceste două state vor deveni membre cu drepturi depline ale Uniunii Europene.

Studierea problemei propuse va avea ca obiect de referință statele care au devenit membre ale Uniunii Europene în 2004, pe de o parte, și noii vecini ai organizației europene, pe de altă parte.

Extinderea Uniunii Europene spre centrul Europei va avea multiple consecințe. Este necesar de accentuat, mai întâi de toate, faptul care va avea semnificații importante în contextul problemelor legate de securitate, și anume că apartenența la Uniunea Europeană va fi decisivă pentru garantarea consolidării sistemului politic democratic în noile state membre. Aderarea la Uniunea Europeană va asigura ireversibilitatea procesului de transformare prin consolidarea valorilor la care au aderat toate statele Europei Centrale și de Est, cum ar fi democrația pluralistă, statul de drept, respectarea drepturilor și minorităților naționale și economia de piață.

Aceasta va da posibilitate tuturor statelor din Europa Centrală și de Est să participe la inițierea și elaborarea deciziilor de mare importanță din punctul de vedere al intereselor acestor state, inclusiv în privința problemelor legate de securitate. Mai mult chiar, unul dintre cele mai mari beneficii politice ale extinderii Uniunii Europene pentru stabilitatea regională constă în faptul că statele admise în 2004 vor fi percepute altfel decât erau în perioada anterioară aderării lor.

Aceste state sunt deja privite ca parte integrată a unui important grup politic și economic și fără nici o îndoială, a unui defensiv. De aceea, ele vor avea posibilitatea să exercite o influență semnificativă în privința rezolvării problemelor de importanță internațională, fapt care este imposibil de realizat în aceeași măsură în cazul în care nu ești membru al Uniunii Europene.

Este de menționat faptul că statele care au aderat la Uniunea Europeană în 2004 au trebuit să respecte criteriile de la Copenhaga din 1993:

- 1) instituții democratice stabile, stat de drept, respectarea drepturilor omului și a minorităților;
- 2) existența unei economii de piață funcționale;
- 3) armonizarea legislației naționale cu cea comunitară;

4) uniunea Europeană trebuie să fie gata să admită noi membri în rândurile sale.

Criteriile de la Copenhaga reprezintă un set de scopuri ideale spre care trebuie să tindă statele aplicante. În mod cert, majoritatea statelor care au fost admise în Uniunea Europeană mai au foarte mult de lucru până a respecta întru totul condițiile care au fost impuse de forurile acestei structuri. Decizia de extindere a fost mai întâi de toate o decizie politică, al cărei scop este susținerea și consolidarea democrației în statele aplicante și intensificarea relațiilor dintre state în cadrul acestei structuri. Așa cum a subliniat Neil Nugent, „toate extinderile Comunității Europene/Uniunii Europene au avut un pronunțat scop politic”.

Uniunea Europeană, în politica sa externă, acordă preferință metodelor politice, economice și diplomatice în procesul de asigurare a securității.

După extinderea din 2004, Uniunea Europeană a devenit vecina Rusiei, Belarusiei, Ucrainei, iar din 2007 se va învecina și cu Republica Moldova. Acest fapt va implica o atenție sporită din partea Uniunii Europene față de aceste state. De altfel, UE a elaborat diferite instrumente și metode de colaborare cu statele în cauză. Relațiile cu aceste state s-au dezvoltat pe baza încheierii Acordurilor de Parteneriat și Cooperare (APC). Aceste acorduri au drept obiectiv stabilirea unui regim de comerț cu aceste state, instituționalizarea relațiilor politice. Politica Uniunii Europene față de aceste state a fost în multe privințe incoerentă. La începutul anilor '90 ai secolului trecut atitudinea UE față de aceste state se fundamenta pe presupunerea că ele vor dori să formeze un grup coerent în jurul Rusiei în cadrul Comunității Statelor Independente (CSI) și, de aceea, Uniunea Europeană nu a oferit calitatea de membru asociat nici unei țări din CSI.

În 1999 UE a elaborat o Strategie Comună față de Rusia, semnată în același an, care prevede colaborarea în domeniul comerțului, armonizarea legislației Rusiei cu cea a Uniunii Europene, dezvoltarea dialogului și parteneriatului în domeniul energetic și explorarea posibilităților de cooperare în domeniul securității și politicii apărării. Abilitatea Rusiei de a contribui semnificativ la asigurarea securității energetice a Europei depinde de investiții și de cerințele în creștere ale statelor UE față de energie. În ceea ce privește parteneriatul pentru asigurarea securității Europei, acesta depinde de dezvoltarea PESAC a UE și de măsura în care Rusia este gata să împartă responsabilitățile cu Uniunea Europeană în termenii menținerii securității europene.

Uniunea Europeană a semnat un APC și cu Belarus în 1995, care însă nu a intrat încă în vigoare din cauza regimului autoritar al lui Alexandr Lukașenko.

În 1999, Consiliul European de la Helsinki adoptă o Strategie Comună față de Ucraina, care merge mai departe decât APC. Strategia Comună identifică următoarele obiective:

- 1) sprijinirea procesului de tranziție spre democrație și economia de piață în Ucraina;
- 2) asigurarea stabilității și securității în fața provocărilor comune;
- 3) sprijin pentru o intensificare a cooperării între UE și Ucraina în contextul extinderii UE.

Strategia menționează poziția geografică unică a Ucrainei și importanța ei regională. La summitul de la Luxemburg din 2002 a fost propusă “politica noii vecinătăți” care vizează Ucraina, Belarus și Moldova și care este percepută de ucrainenii ca o încercare de a simplifica natura relațiilor cu noii vecini, reducând-o la problemele legate de migrație, comerț și crimă internațională. În februarie 2005, Ucraina și UE au semnat un Plan de Acțiuni în contextul „politicii noii vecinătăți”.

În ceea ce privește Moldova, putem menționa că în 1994 a fost semnat APC, care a intrat în vigoare în 1998. Deși a fost admisă în Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est în 2001, semnarea unui acord de asociere și stabilizare este puțin probabilă în viitorul apropiat. La 22 februarie 2005 a fost semnat Planul de Acțiuni, un instrument de colaborare între UE și Moldova pe termen de trei ani, când expiră perioada de implementare a APC. Planul de Acțiuni nu prevede însă aderarea la Uniunea Europeană.

O dată cu extinderea Uniunii Europene spre est, este de așteptat ca o serie de state să-și intensifice activitatea în elaborarea unor politici și instrumente pentru a asigura securitatea în regiune.

Fără nici o îndoială, după extinderea Uniunii Europene din 2004, Polonia va trebui să fie activ implicată în modelarea politicii estice a acestei organizații. Aceasta decurge din faptul că, dintre toate statele care au aderat la Uniunea Europeană, Polonia are cele mai întinse frontiere cu statele rămase în afara acestei organizații. Polonia se învecinează cu Ucraina, Belarus și Rusia. Totodată, zona Europei Centrale a fost din secolul al XVII-lea locul unor conflicte crâncene, iar Polonia a reprezentat o zonă tampon între Germania și Rusia. Așezarea geografică a acestei țări a fost extrem de dezavantajoasă din punct de vedere geostrategic. Polonia este așezată pe câmpia Europei Centrale, iar frontierele sale sunt foarte vulnerabile, deoarece nu sunt marcate de munți de netrecut sau de mări întinse. Acest fapt a dus chiar la pierderea suveranității de stat în secolul al

XVIII-lea. Astfel, după cum s-a menționat mai sus, Polonia trebuie să aibă un rol important în noua conjunctură politică, fiind situată la extrema estică a Uniunii Europene. Acest lucru este însă foarte dificil din cauza influenței pe care o exercită Rusia asupra acestei regiuni și, mai ales, până nu demult, asupra Ucrainei. Relațiile apropiate dintre Uniunea Europeană și Rusia, recunoașterea influenței Federației Ruse asupra Ucrainei au avut consecințe negative asupra inițiativelor Poloniei în această regiune. Urmează de văzut care va fi situația după ultimele evenimente politice din Ucraina, unde Uniunea Europeană, în general, și Polonia, în particular, au jucat un rol important în soluționarea crizei politice.

Aici putem aduce exemplul legat de influența asupra politicii externe a Uniunii Europene exercitată de către Polonia în timpul crizei din Ucraina. Polonia, fiind acum un stat aflat la frontiera estică a Uniunii Europene, este interesată în crearea unei zone de stabilitate la frontiera sa estică. Astfel, în timpul crizei politice din Ucraina, legată de problema alegerii președintelui acestui stat, Polonia a susținut candidatura lui Victor Iușcenko, considerat un politician proeuropean, în defavoarea candidatului promoscovit, Victor Ianukovici. Rolul președintelui polonez, Alexander Kwasniewski, a fost semnificativ, el făcând mai multe vizite la Kiev și determinând Uniunea Europeană să acționeze în favoarea lui Victor Iușcenko. Grație intervenției lui Alexander Kwasniewski pe lângă cancelarul Germaniei, Gerhard Schroeder, și președintele Franței, Jacques Chirac, Înalțul Reprezentant pentru Politica Externă a Uniunii Europene, Javier Solana a fost unul dintre cei mai importanți mediatori din perioada conflictului. După intervenția hotărâtă a Uniunii Europene în favoarea alegerilor libere și corecte, părțile conflictului s-au așezat la masa tratatelor, iar cel de-al doilea tur al alegerilor a fost declarat nevalabil de către instanțele judecătorești superioare din Ucraina.

Interesul Poloniei pentru evenimentele din Ucraina este explicabil. Pe de o parte, Polonia este situată la frontiera estică a Uniunii Europene și are linii de demarcație teritorială întinse cu Ucraina, fiind interesată în construirea unor relații amicale cu această țară. Criza politică din Ucraina ar fi creat instabilitate intrastatală și prezenta o amenințare și pentru Polonia. Pe de altă parte, Polonia este extrem de interesată ca vecinul său estic să aibă o politică orientată spre Occident și să iasă din sfera de influență a Rusiei.

Politica de Est, în particular relațiile cu Rusia, urmează să obțină o importanță tot mai mare, mai ales în virtutea faptului că Uniunea Europeană a început să pătrundă pe arena internațională promovând o politică de securitate și de apărare comună, unde Rusia are o experiență și avantaje deosebite și unde scopurile sale politice nu sunt întotdeauna potrivite cu interesele Uniunii Europene.

Trebuie amintite aici și relațiile istorice și politice care au existat între statele din această regiune: Polonia, Lituania, Ucraina și Belarus. Experiența poloneză în această regiune este deosebit de importantă, de aceea se impune elaborarea și implementarea unui plan cât mai vast de colaborare cu aceste state, folosind diferite instrumente și resurse.

Un astfel de plan ar trebui să includă:

- obiective generale: promovarea unui dialog politic eficient și de bună vecinătate, în baza scopurilor Uniunii Europene stipulate în tratate, extinderea ariei democrației, securității și pieței libere spre est;
- promovarea pieței libere și a liberei inițiative, susținute de armonizarea legislației și crearea instituțiilor democratice;
- cooperarea în dezvoltarea și reconstruirea infrastructurii transportului, mediului și de frontieră;
- cooperarea în domeniul științific, cultural și educațional, precum și schimbul de studenți și tineri specialiști.

Dilema pe care Uniunea Europeană trebuie să o rezolve în promovarea politicii sale față de est presupune un dialog cu Rusia în vederea asigurării stabilității și securității în Europa, fără a oferi perspective în privința aderării Federației Ruse la Uniunea Europeană și fără a-i permite să domine în problemele legate de apărare și securitate. Rusia este departe de a fi un partener politic cu care ar putea fi soluționate în mod lejer anumite probleme. Din cauza diferitelor probleme cu care se confruntă Rusia și a arsenalului său nuclear, este greu de făcut o apreciere justă a rolului și locului acestui stat atât în politica europeană, cât și în cea mondială.

O problemă importantă în relația Uniunii Europene cu Rusia o constituie dorința celei din urmă de a-și reface influența avută în perioada sovietică. Rusia, condusă de țari, apoi de nomenclatura comunistă, a manifestat întotdeauna tendința de a-și controla vecinii. Dorința de a menține statele din spațiul sovietic în sfera sa de influență se traduce în gradul înalt de instabilitate care caracterizează situația ex-republicilor sovietice. Din cauza susținerii de către acest stat a anumitor fracțiuni proruse, multe dintre statele independente se confruntă cu grave conflicte interne și cu fenomenul separatismului. Sprijinirea eforturilor de democratizare a acestor state constituie o metodă sigură pentru promovarea stabilității. Ultimele evenimente care au avut loc

în câteva foste republici sovietice par să marcheze o nouă etapă în relațiile lor cu Rusia. „Revoluția rozelor” din Georgia în iarna 2003, „Revoluția Oranj” din Ucraina la sfârșitul anului 2004 și orientarea Republicii Moldova spre Uniunea Europeană ar putea să însemne sfârșitul unei lungi perioade de dominare a lor de către Rusia. Este deosebit de importantă în acest context atitudinea Uniunii Europene. Aceste state și-au manifestat clar dorința de a adera la Uniunea Europeană. Eșecul unei astfel de cooperări ar putea duce la apariția euroscepticismului în aceste state și la reorientarea lor spre Rusia. Totodată, aceste state depun eforturi să reînvie organizația GUUAM (Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaidjan, Moldova), care încă de la constituirea sa în 1997 a fost privită ca o alternativă la Comunitatea Statelor Independente dominată de Rusia.

În luna martie 2004 liderii „revoluționari” din Georgia și Ucraina au vorbit la Kiev despre revitalizarea GUUAM pentru a „restabili linia de securitate de la Marea Baltică la Marea Neagră”. Deși până la valul de revoluții din spațiul CSI, organizația intrase într-un con de umbră accentuat, liderul ucrainean a vorbit despre „reușita” GUUAM „ca idee și ca proiect de cooperare regională”. Iușenko a trebuit să recunoască implicit că lucrurile nu stau chiar atât de bine, anunțând că țara sa va oferi un sediu secretariatului organizației pentru a-i asigura o activitate eficientă. La rândul său, Saakașvili a făcut o aluzie transparentă la discursul președintelui Bush dinaintea ultimei extinderi a Alianței Nord-Atlantice. El a descris GUUAM ca un instrument pentru „restabilirea liniei de stabilitate de la Marea Baltică la Marea Neagră” și a anunțat că, la următorul summit al organizației de la 22 aprilie, vor fi invitați atât liderul lituanian, Valdas Adamkus, cât și Traian Băsescu, președintele României. Cu aceeași ocazie, a precizat Iușenko, Ucraina va prezenta propriul proiect de rezolvare a situației din Transnistria, va susține discutarea situației din cele două regiuni separate prorus ale Georgiei, Abhazia și Osetia de Sud. Liderul ucrainean a anunțat că va cere rediscutarea statutului flotei ruse la Marea Neagră, staționată în Ucraina în baza unui acord semnat în 1997.

Astfel, la 22 aprilie la Chișinău a avut loc summitul GUUAM, unde liderii Moldovei, Ucrainei, Georgiei, Azerbaidjanului, Lituaniei, României au accentuat semnificația construirii unui spațiu al stabilității, economiei libere și al democrației. Țările membre intenționează să creeze, în baza actualei structuri, o organizație regională, care va avea drept scop dezvoltarea și democratizarea regiunii. Într-o altă declarație se menționa că organizația își propune să promoveze democrația de la Marea Baltică până la Marea Neagră. Putem afirma că scopurile GUUAM se identifică cu scopurile Uniunii Europene. GUUAM va consolida stabilitatea în regiune și va depune eforturi pentru soluționarea problemelor regionale, inclusiv a celor legate de separatism. Rusia nu a fost invitată ca observator la aceste lucrări, ceea ce denotă dorința părților de a ieși de sub influența Federației Ruse și de a se alătura valorilor europene.

România este o altă țară care ar putea avea o influență decisivă pentru realizarea stabilității în regiune. După aderarea României la Uniunea Europeană în 2007, această organizație se va învecina cu Republica Moldova. România ar putea să joace un rol important în soluționarea conflictului transnistrean, fiind, totodată, și cel mai posibil susținător și apărător al Republicii Moldova în vederea integrării europene. Uniunea Europeană pare să fie tot mai interesată de soluționarea conflictului transnistrean, din perspectiva extinderii sale. Conflictul transnistrean, producerea armamentului și crima organizată din această regiune reprezintă un adevărat focar de instabilitate în această parte a Europei.

Uniunea Europeană a manifestat până acum un interes scăzut față de conflictul din Transnistria, însă situația pare să se schimbe o dată cu extinderea acesteia spre est. Astfel, în martie Uniunea Europeană l-a numit pe fostul diplomat olandez Adriaan Jacobovits de Szeged în calitate de Reprezentant Special al acestei organizații pentru Republica Moldova. Reprezentantul Special acționează în numele Uniunii Europene în conflictele ce vizează interesele acesteia și este o persoană-cheie în procesul de elaborare a politicilor UE. Reprezentantul Special al UE (RSUE) este delegat de către Consiliul de Miniștri al Uniunii Europene și își coordonează acțiunile cu Înalțul Reprezentant pentru Politica Externă și de Securitate Comună, Javier Solana.

Ideea unui RSUE pentru Moldova a apărut în toamna anului 2003 în contextul discuțiilor privind implicarea Uniunii Europene în soluționarea crizei transnistrene. În iarna anului 2004 a început să fie discutată public, devenind una dintre principalele recomandări ale diverselor grupuri de experți și oficiali din Moldova și Occident care se ocupau de relațiile Moldova-UE și reglementarea crizei transnistrene.

Este de așteptat ca în viitorul apropiat Uniunea Europeană să-și intensifice rolul său în soluționarea conflictului transnistrean. Din 2007, după aderarea României, Uniunea Europeană se va învecina cu Republica Moldova. În această situație atât România, cât și Uniunea Europeană vor fi interesate de existența unei zone de stabilitate la frontiera lor.

Mai mult ca sigur, va fi foarte dificil de obținut succese importante în colaborarea cu Rusia în problemele legate de securitate, altfel zis, în sfera „politicii înalte”. În acest context, este evident că cea mai potrivită politică față de Rusia ar trebuie să fie construită pe ideea fuziunii graduale a intereselor economice și comerciale ale Rusiei cu Uniunea Europeană, care ar putea, în viitor, să ducă spre forme mult mai avansate ale cooperării politice.

Oferta Uniunii Europene în relațiile sale cu Rusia, Belarus, Ucraina și Moldova ar trebui să fie clar și explicit formulată: un parteneriat de cooperare care are drept scop obținerea unui nivel mai înalt al securității pentru toți, a unei calități a vieții mai înalte, măsuri mai bune în domeniul educației și al protecției sănătății, respectarea drepturilor omului și ale minorităților, stimularea liberei inițiative, a concurenței, sporirea eficienței autorităților locale, administrarea mai bună a justiției și legilor.

Ca o concluzie la cele relatate mai sus, trebuie menționat că, după ultimul val de extindere, Uniunea Europeană va fi foarte diferită de ceea ce a fost până în 2004 și chiar 2007. În cazul în care Uniunea Europeană nu va ține pe rol o eventuală calitate de membru pentru celelalte state, dezvoltarea relațiilor cu noii vecini ar putea fi deosebit de complicată. Închiderea porților față de aceste state ar putea trezi sentimente de excludere și ar putea cauza instabilitate în regiune.

Bibliografie:

1. *Republica Moldova și integrarea europeană, Cooperarea în Pactul de Stabilitate*, IPP, Chișinău, 2003, p.78.
2. *Moldova Suverană*, 25 februarie 2005, nr.33-34
3. *On the Road to the European Union, applicant countries perspective*, edited by Dariusz Milczarek and Alojzy Z.Novak, Warsaw, 2003, p. 230, 231.
4. Roland Dannreuther, *European Union Foreign and Security Policy, Towards a neighbourhood strategy*, London, 2004, p. 80, 85.
5. www.europa.eu.int/comm./external_relations/Russia.

© Cristina Ceban, 2006

MIGRAȚIUNEA MUSULMANILOR ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

Ruslana GROSU,
magistru în relații internaționale, cercetător științific stagiar,
Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

One of sharp aspects of the Islamic problem in Europe is demographic increasing and migration. The demographic analysis already for a long time is tied with political tendencies and consequently has the right to be considered from this point of view. Other circumstance causing heightened interest to a demographic factor, the political and social competition of various groups is ethnic, but also and in confessional form.

The Islam already became the second European religion. There comes time for its comprehension as one from main religions of continent. The nearest decades "correction" of its identity is necessary to the Europe. The people from EU countries should realize that Islamic tradition, at all ambiguity of its perception, becomes an organic and legitimate part of the European culture. Permanent residents of continent will appear tens millions Muslims which, along with aspiration to be entered in the European tradition, will keep genetic and confessional attachment to the "the historical centers".

Numărul populației musulmane este în continuă creștere, în timp ce în regiunile învecinate și în alte zone ale lumii acesta este în stagnare sau chiar în scădere, ceea ce conduce la schimbări extrem de importante ale raporturilor demografice din lumea de astăzi, în favoarea populației musulmane. În mod constant, creșterea demografică din statele musulmane este net superioară celei din alte țări. De exemplu, între anii 1965 și 1980, rata anuală a creșterii demografice a fost de 1,85 %. În statele musulmane, această rată s-a situat între 2 și 3 la sută, uneori chiar depășind acest prag. Rezultatul final este că ponderea populației musulmane în ansamblul populației lumii a crescut vizibil.¹

Numărul musulmanilor care au invadat Europa nu este o premisă pentru o revoluție demografică. Dar nu se poate nega faptul că există regiuni și țări unde problema demografiei musulmane devine una stringentă. Acest lucru se întâmplă nemijlocit în teritoriile din imediata vecinătate a statelor islamice dens populate, în condițiile migrării lor în aceste state. La acest capitol se pot menționa și conflictele politice, etnice și altele, nici pe departe confesionale, dar capabile să se transforme în ele.

Xenofobia a atins cote maxime în statele din UE. Câteva dintre statele ce se pronunțau pentru toleranță etnică și confesională într-o societate pluriculturală încearcă astăzi să modifice esențial politica față de străinii aflați pe teritoriul lor în vederea obținerii cetățeniei.²

În uzanța științifică și publicistică s-a consolidat definiția statelor limitrofe, în cazul dat state limitrofe pentru lumea creștină sunt cele musulmane și invers. Inițial, această noțiune avea un sens geografic, dar pentru a argumenta poziția statelor limitrofe din punct de vedere geopolitic este nevoie de introdus o altă noțiune – interconfesionalitatea limitrofă – care este deja caracteristică aproape întregii lumi (cu excepția, bunăoară, a Americii Latine), unde frontierele de comunicare a creștinilor, indușilor, musulmanilor trec nu pe la hotarele statului, ci pe străzi, piețe și prin case. Frontierele de stat și cele regionale își păstrează importanța, dar a venit timpul să examinăm această vecinătate interreligioasă în sensul cultural, ideologic și sociopolitic, deoarece există regiuni unde vecinătatea interconfesională este mai reliefată și are un caracter conflictogen. Aici problema demografică capătă un caracter dramatic, din cauza apropierii imediate și a interacțiunii compacte a comunităților confesionale vecine.³

O altă circumstanță este interesul sporit față de factorul demografic. Acest interes este cauzat de concurența politică și socială dintre diferitele grupuri, care, în ultimele decenii, are o conotație nu numai etnică, dar și confesională. Factorul demografic poate avea consecințe grave de tip social, politic și cultural în țările Uniunii Europene.

De exemplu, Europa este de mult timp preocupată de migrarea musulmanilor. Conform unor prognoze

făcute de cercetătorul rus A. Malașenko, populația Europei se va reduce către anul 2050 cu 14% și va constitui 630 mil. Cota musulmanilor în Europa a crescut din 1950 până în 2000 de la 1% la 3%, numărul lor oscilând între 14 și 20 mil. persoane. Unii experți prognozează că spre anul 2050 musulmanii vor constitui o treime, dacă nu chiar o jumătate din populația Europei.⁴

O explozie demografică musulmană în Europa devine posibilă o dată cu intrarea Turciei în Uniunea Europeană. Cu o populație de 70 mil., Turcia va ocupa locul doi după Germania, depășind cu 15-20 mil. numărul populației britanice, franceze și italiene. Potrivit acestui indice, Turcia se va apropia de Germania după numărul populației și, în scurt timp, ar putea s-o depășească. Probabil aceasta este cauza care îi determină pe 57 % de nemți să aibă o atitudine negativă față de intrarea Turciei în UE.⁵

În Franța cifra musulmanilor a depășit 5 mil., în Italia a crescut de la 240 000 în 1992 până la 650 000 – 700 000 în 1999, 3 mil. de musulmani au fost înregistrați în Germania, mai mult de 1,5 mil. – în Marea Britanie, 730 000 – în Olanda, 710 000 – 720 000 – în Elveția, mai mult de 400 000 de musulmani locuiesc în Suedia și Spania, circa 300 000 – în Belgia, aceeași cifră a fost înregistrată în Austria, circa 200 000 – în Danemarca. Se pare că cel mai puțin afectată de problema migrației musulmane este Finlanda. În 1999 acolo locuiau mai mult de 10 000 musulmani, dintre care mulți originari din Somalia. Afară de aceasta, în Finlanda a rămas „ca moștenire” rusească o comunitate nu prea mare de tătari.⁶

A crescut impresionant numărul musulmanilor și în Grecia. În anul 2003 oficialitățile din Republica Elenă au făcut o declarație, în care a fost numită cifra de 500 000 musulmani. Acestea sunt însă datele oficiale; se presupune că cifra reală ar fi dublă.

În orașele mari din Europa Occidentală se formează enclave musulmane de proporții, unde viața este reglementată de norme nescrise, iar populația, de cele mai multe ori, se află în afara jurisdicției statutului. De exemplu, 85% din locuitorii sectorului Bricade din Marseille sunt musulmani, originari din Magreb. Aceeași cotă a migranților este înregistrată în cel de-al doilea oraș din Suedia – Malme. Tendința lor de a locui compact, evident, va spori proporțional cu creșterea migrației musulmanilor. Este clar că majoritatea noilor veniți se va strădui să-și ușureze existența în noua patrie, viața în comunitatea lor oferindu-le garanții, sau iluzia unei garanții, de susținere și ajutor.

Creșterea migrației musulmane în Europa este mai mult decât previzibilă. Forța motrice a acesteia este dorința normală a oamenilor să-și îmbunătățească traiul și să-și aranjeze viața, prin asigurarea bunăstării și securității. Migrațiunea musulmanilor poate fi considerată un semn al crizei apărute ca rezultat al asimetriei potențialului economic al statelor europene și islamice. Europa va reprezenta și în continuare un punct de atracție pentru migranți, care cu timpul nu se vor mai simți atât de străini pe vechiul continent.⁷

O mare parte a imigrației postbelice europene a fost musulmană; magrebieni în Franța și Belgia, pakistanezi și bangladesieni (dar și alții) în Marea Britanie; turci în Germania, omani din Orientul Mijlociu. Aceștia nu au reușit să se integreze în societatea modernă, cum a făcut-o majoritatea celorlalți: est-europeni, extrem-orientali, hinduși și africani. O parte a rămas în sărăcia datorată ignoranței, o altă parte s-a transformat în elite de mâna a doua, acceptabili profesional, însă incapabili de a-și exercita funcția formatoare și progresistă de elită. Astăzi sunt evidente rezultatele: musulmani care declară că araba trebuie să devină limbă oficială în Belgia, alături de franceză și flamandă⁸, bătrâni desfigurați de către bande de tineri musulmani în Marea Britanie⁹, zone întregi, mici orașe chiar, declarate “zone interzise pentru albi”, poliție neputincioasă în fața violenței, jafului și autosegregării¹⁰.

La creșterea ratei migrației contribuie și creșterea populației în țările Orientului Apropiat, în Magreb, în Asia de Sud și în alte părți ale lumii islamice. Așadar, migranții din Pakistan și Bangladesh constituiau în anul 1990 aproape jumătate din migranții din Marea Britanie, iar algerienii – jumătate din migranții din Franța. Cât privește migrația turcilor, aceștia constituie deja 68% din musulmanii din Germania, reprezentând una dintre problemele majore cu care se confruntă UE. Migranții turci, la fel ca și cei din Bosnia și Albania, al căror număr crește considerabil în Italia și Austria, nu vor mai fi priviți ca factor demografic cu influență din exterior.

Cifrele cu care am operat anterior, cu toate că reflectă o stare a lucrurilor apropiată de cea reală în ceea ce privește dinamica demografiei musulmane în interiorul UE, nu pot fi absolute. Este cunoscut faptul că unii politicieni europeni, ca și unii lideri musulmani, au tendința de a exagera cifrele, însă din considerente diametral opuse: primii vor să-și pună în gardă conaționalii și, în același timp, să obțină sprijinul reprezentanților societății cu orientare naționalistă, iar ceilalți, dimpotrivă, se străduiesc astfel să legitimizeze și să consolideze

prezența musulmană. De exemplu, în Italia numărul lor este rotunjit la 2 mil., în Franța la 7 mil. Interesant este faptul că și specialiștii islamologi și orientologi europeni sunt de părerea că numărul real al musulmanilor în Europa, inclusiv al celor care au primit cetățenia, migranților legali și ilegali, este mult mai mare decât ceea ce a putut fi documentat.

Oricum ar fi, islamul devine a doua religie în Europa. Această problemă este deja bine cunoscută în Franța. Va veni timpul când islamul va fi conștient considerat ca fiind una dintre religiile de bază pe continentul european.

Convertirea creștinilor din Europa la islam vine să confirme această teză. Datele statistice sunt și în acest caz relative, dar este cert faptul că anual se convertesc la islam 50000 francezi, aproximativ 40000 de italieni, 10000 nemți și britanici, 3000 spanioli. Din numărul converțițiilor majoritatea sunt femei, în proporție de 4:1.¹¹

În următoarele decenii nu este exclusă o posibilă “corectare” a identității europene. Francezilor, nemților, englezilor, scandinavilor, italienilor nu le va rămâne decât să conștientizeze și să accepte ideea că tradiția islamică devine o parte organică și legitimă a culturii europene. Locuitori permanenți ai Europei vor deveni zeci de milioane de musulmani care, pe lângă tendința de a se conforma la tradiția europeană, își vor păstra atașamentul genetic și confesional față de originea istorică.

Tentația actuală de a exclude Turcia din Europa are, așadar, motive de înțeles, pe care Cardinalul Joseph Ratzinger le-a explicat înainte de a fi ales Papă. Însă ideea că islamismul și creștinismul nu pot să interacționeze în mod pozitiv este un efect al unor evenimente foarte recente. Au trecut doar câteva decenii, nu secole, de când armenii din Turcia au fost exterminați, iar grecii ortodocși expulzați, evreii au dispărut din țările arabe și din Magreb, numeroși spanioli, italieni și francezi – evrei și creștini deopotrivă – au dispărut din Algeria, unde locuiau. Alexandria din Egipt este locuită doar de musulmani arabi și nu mai este un oraș cosmopolit așa cum a fost dintotdeauna, în care grecii și italienii conviețuiau cu egiptenii. Minoritățile creștine din țările arabe din Orientul Mijlociu au fost reduse și mai drastic, depopulate de exodul spre Occident. Să nu uităm ce s-a întâmplat la sfârșitul secolului al XX-lea în fosta Iugoslavie, unde ciocnirea civilizației teoretizate de Samuel Huntington a fost concretizată în conflictele dintre catolici, ortodocși și musulmani, cu masacre și expulzări de oameni vinovați de a fi trecut granițe politice și religioase fixate de secole. Și, desigur, nu este deloc liniștitor faptul că un partid islamic radical precum Hamas a obținut victorie în alegerile din Palestina.¹²

Democrația nu poate fi considerată drept o simplă procedură; ea este o cultură, o cultură formată din libertatea individuală și din libera interacțiune dintre politică și religie. Și aici Hamas și celelalte partide neofundamentaliste aflate acum în ascensiune – majoritatea dintre ele legate de Fraternitatea Musulmană, care are mare influență asupra imigranților islamisti din Europa – se află în dificultate. Ele nu au soluții nici pentru problema guvernării diverselor grupuri. Și tocmai aceasta a făcut din Europa o civilizație în același timp unită și variată, pe fundamentul ei greco-romano-creștin, neexcluzând, ci mai degrabă incluzând, islamismul.

Integrarea musulmanilor în Europa modernă poate fi realizată prin doi pași. Aceștia sunt autoreformarea islamismului și schimbarea mentalității. Primul pas este foarte dificil, dar posibil. Este dificil deoarece Coranul nu este echivalentul Sfintei Scripturi. El ar putea fi comparat cu Iisus Hristos, Cuvântul Etern al lui Dumnezeu coborât din ceruri pe pământ. Așadar, Coranul nu este privit de musulmani ca ceva deschis la interpretări și adaptări, cum este Biblia. Unul din pașii de bază este acela de a ajunge la o interpretare admisă și practică a Coranului care să satisfacă în egală măsură întreaga lume musulmană – în primul rând șiiită, dar și sunită – din Maroc până în Turcia și Indonezia, deoarece unele sunt capabile să conjuge principiile acestuia cu democrația modernă. Împreună cu foștii săi studenți de la teologie, Papa Benedict al XVI-lea a dedicat la sfârșitul lunii septembrie a anului trecut, la Castel Gandolfo, o întâlnire de studiu tocmai acestor multiple abordări ale divinei revelații făcute de către musulmani.¹³

Integrarea musulmanilor în Europa, adică educarea mentalității, constituie al doilea pas. Primul care a insistat asupra acestei măsuri a fost Papa Benedict al XVI-lea la 20 august anul trecut la întâlnirea din Köln cu reprezentanții comunității musulmane din Germania. Condamnând actele de terorism înfăptuite “ca și cum ar putea fi ceva plăcut lui Dumnezeu”, Papa a adresat musulmanilor prezenți următorul apel: “Să îi călăuziți pe credincioși în islamism și să îi educați în credința musulmană. Educația este vehiculul prin care se transmit idei și convingeri. Cuvântul este calea principală pentru educarea minții. Voi aveți, de aceea, o mare responsabilitate în formarea noilor generații. Împreună, creștini și musulmani, trebuie să înfruntăm numeroasele provocări pe care ni le ridică în față aceste timpuri”.¹⁴ Papa Benedict s-a pronunțat astfel pentru stabilirea dialogului interconfesional și intercultural dintre creștini și musulmani, cerându-le “iubiților prieteni

musulmani” unitate de acțiune “în slujba valorilor morale fundamentale transmise nouă în mod inconfundabil de vocea tăcută, dar clară a conștiinței”. Acest apel este adresat fiecăruia dintre noi, chemare îndemnând Europa să creadă în identitatea sa creștină, purtătoare a unei mari civilizații, ai cărei parte integrantă sunt și musulmanii.

Valul de imigrație nu poate fi însă stopat, din diverse motive: Europa de Vest, ca și cea de Est, înregistrează indici negativi ai sporului demografic: mor mai mulți decât se nasc, și atunci când se nasc, se nasc în familiile de imigranți; dacă nu vrem ca economia să “moară” o dată cu populația de origine europeană, ea trebuie “alimentată” cu populație “de completare”.

Decalajul de incidici demografici între UE și Africa de Nord–Orientul Mijlociu reprezintă o imensă diferență de potențial, care atrage anual milioane de oameni spre “polul demografic negativ” al Europei.

Referințe bibliografice:

1. Huntington, Samuel, *Ciocrirea civilizațiilor. Noua ordine mondială*, București, Ed. Antet, 1998, p. 171.
2. Сумленный Сергей, *Миграция – Закрытое общество*//Эксперт №7 (501), 20 февраль 2006.
3. Алексей Всеволодович Малашенко, *Тень Ислама над Европой*// Международная жизнь, № 9, 2004, стр. 95.
4. Алексей Всеволодович Малашенко, *Население и глобализация*, Москва, 2002, стр. 202.
5. http://www.expert.ru/printissues/expert/2006/07/problema_migracii_v_evrope/
6. Алексей Всеволодович Малашенко, *op. cit.*, p. 203.
7. http://www.expert.ru/printissues/expert/2006/07/problema_migracii_v_evrope/
8. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2529683.stm>
9. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1294021.stm
10. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/1389730.stm, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1160552.stm
11. Алексей Всеволодович Малашенко, *Тень Ислама над Европой*//Международная жизнь, № 9, 2004, стр. 99.
12. <http://magister.blogautore.espresso.repubblica.it/?topic=03/04/09/3080386>
13. <http://www.catholica.ro/revista/index.asp?articol=10>
14. <http://www.catholica.ro/revista/index.asp?articol=10>

*Recenzent: Alexandru BURIAN,
doctor habilitat în drept, profesor universitar*

© Ruslana Grosu, 2006.

REGLEMENTAREA PROCESELOR INFORMAȚIONALE GLOBALE

*Tatiana BICHERSCHI,
magistru în relații internaționale, cercetător științific stagiar,
Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei*

The transition towards an informational society doesn't only mean modernization and expansion of the informational and communicational infrastructures; moreover it means the coverage of the legislation's lack regarding the informational activities, the informational process and broadly the informational technology domain.

The legislation is to ultimately face the consequences that the technology development brings.

Predicțiile unor futuriști ca Marshall McLuhan și Alvin Toffler se adeveresc, iar lumea se transformă rapid într-un „sat global”, unde distanțele geografice, zonele orare și frontierele naționale nu mai reprezintă bariere pentru afaceri și comerț [1].

Globalizarea reprezintă procesul universal de interconexiune a componentelor comune și individuale ale civilizației umane. Tendința de globalizare se remarcă în diferite domenii ale colaborării internaționale și, în viitor, presupune crearea unui spațiu informațional unic pe baza celor mai noi tehnologii informaționale. Aceste procese influențează tot mai activ sfera statalității și a dreptului, a guvernării (guvernării globale), a politicii, a democrației și a legalității.

Este o axiomă faptul că societatea informației bazată pe cunoaștere are un profund impact asupra sistemului economic, social, politic și juridic. În mai puțin de o generație, revoluția informațională datorată introducerii calculatoarelor a schimbat lumea.

Preocupările principale ale tuturor societăților moderne sînt atît utilizarea eficientă și dezvoltarea continuă a tehnologiei informației, cît și crearea cadrului legal pentru dezvoltarea interacțiunilor în acest domeniu.

Revoluția informațională a găsit statele total nepregătite în ceea ce privește sistemul de drept. Un mare specialist în domeniul tehnologiei informației spunea, cu o ironie dureroasă, că „e o groază de tehnologie în societatea informațională și așa de puțin drept” [2].

Perioada contemporană de dezvoltare a societății se caracterizează prin trecerea la o societate informațională, iar noua civilizație informatică se bazează pe disponibilitatea și accesibilitatea informației. Informația a devenit o proprietate națională vitală, cu valoare strategică: dacă nu este protejată prin drept, ea poate fi cucerită sau distrusă.

Este cazul să ne referim și la tehnologiile informaționale globale. Această noțiune este întrebuintată și în globalistică. Tehnologiile globale sînt acele tehnologii care abordează procesele informaționale ce au loc în cadrul societății mondiale (sau a sistemelor informaționale regionale).

Implementarea tehnologiilor informaționale și comunicaționale a creat oportunități noi și unice pentru dezvoltarea activă și efectivă a economiei și politicii, a statului și cetățeanului. În limitele rețelelor informaționale dispar frontierele geografice și geopolitice ale statului, tot mai des au loc coliziuni ale legislației diferitelor țări. În aceste condiții crește necesitatea de juriști competenți în domeniul proceselor tehnologice informaționale contemporane.

Deci, pentru a încuraja exploatarea noilor tehnologii, dreptul trebuie să țină pasul cu tehnica și să facă față tuturor provocărilor, atît în domeniul normelor materiale, cît și al celor procesuale.

Armonizarea legislației internaționale în societatea informațională vizează, în principal: protecția dreptului de autor, confidențialitatea datelor și a regulilor antitrust, prevenirea și combaterea criminalității informatice, precum și promovarea standardelor tehnice care să asigure intercomunicarea noilor rețele de comunicații.

Procesele informaționale globale necesită reglementare juridică. O importanță deosebită în acest sens îl are Dreptul Internațional Informațional (DII). DII nu este o ramură de sine stătătoare a Dreptului Internațional, ci doar un institut complex al Dreptului Internațional, care cuprinde cele mai diverse acte juridice internaționale.

DII are un obiect propriu de reglementare – acestea sînt relațiile informaționale internaționale. Ele apar în procesul de însușire a spațiului informațional internațional, al activității transfrontaliere a mijloacelor de informare în masă, al realizării dreptului statelor și popoarelor la informație.

Deosebit de important este rolul DII pentru schimbul global de informație specializată științifică, tehnico-

științifică, economică etc., pentru stabilirea regimului juridic al bazelor și băncilor de date internaționale ale sistemelor computerizate cu caracter cosmic și militar, pentru aprecierea statutului juridic al informației, atât ca resursă internațională, cât și ca bun al întregii omeniri.

Numeroase organisme și instituții naționale și internaționale analizează și încercă să găsească soluții acestor probleme (instituții guvernamentale, Consiliul Europei, Parlamentul, Consiliul și Comisia UE, G8/G10, OECD, UNESCO, WB etc.), alături de reprezentanți ai mediului de afaceri și ai societății civile.

În cadrul forumurilor și dezbaterilor pe care le-a prilejuit lansarea programului Uniunii Europene (început în 1995) de antrenare a țărilor din Europa Centrală și de Est în procesul de tranziție către societatea informațională – Bruxelles, 1995, Praga, 1996 etc. – s-a menționat printre altele că rolul guvernelor din țările Uniunii Europene și din Europa Centrală și de Est este hotărâtor în crearea unui cadru de reglementări și politici naționale care să contribuie la formarea unui climat favorabil și care, totodată, să stimuleze dezvoltarea de aplicații și servicii specifice societății informaționale.

În 2000 reprezentanții țărilor G8 au semnat la Okinawa Carta edificării societății informaționale globale [3]. Pentru prima dată, Carta a fixat la nivel juridic internațional măsurile juridice, politice și tehnologice chemate să stimuleze eforturile societății internaționale de formare a societății informaționale globale.

Carta nu reglementează conceptul de societate informațională globală. Ea detaliază însă trăsăturile caracteristice ale acesteia – și anume prezența, alături de procesele informaționale globale, a proceselor informaționale regionale și statale. Respectiv, procesul globalizării este prezentat la 3 niveluri: universal, regional și național.

Carta stabilește principiile de bază de formare a societății informaționale globale: asigurarea accesului la informație pentru toți membrii societății și posibilitatea de a comunica liber, individual și colectiv, principiul suveranității informaționale [4], principiul egalității între membrii societății, între popoare și națiuni.

Între 16 și 19 noiembrie 2005, la Tunis a avut loc Conferința WSIS (summit-ul mondial pentru societatea informațională), a doua conferință mondială de acest gen (prima conferință mondială asupra acestui subiect s-a desfășurat în 2003 la Geneva). Secretarul general al ONU, șefi de state și guverne, politicieni și specialiști au convenit asupra Declarației de la Tunis, document de referință, care reprezintă cadrul general al dezvoltării acestui domeniu pentru următorii ani.

Factorul de bază al dinamicii informatizării juridice este crearea rețelei globale a informației juridice (proiectul GLIN). Acest centru de date va concentra informația despre actele normative ale tuturor țărilor lumii. Proiectul în cauză este derulat sub egida Congresului SUA (acesta este cel mai computerizat parlament din lume: 9 mii de computere și terminale).

Lumea tehnologiilor informaționale este vastă și diversă: este vorba de tehnologiile de colectare, transmitere, acumulare, păstrare, prelucrare și utilizare a informației. Aceste tehnologii cuprind și domeniul statului și dreptului.

Un instrument puternic în rezolvarea problemelor informaționale globale îl constituie rețeaua universală Internet. Aceasta, cu tehnologiile sale, influențează economia și capacitatea de apărare a statului, dezvoltarea socială, businessul și comerțul.

Putem evidenția următoarele posibilități ale Internetului, care contribuie la realizarea funcțiilor globalizării (enumerarea nu este exhaustivă) :

– Utilizarea rețelei globale Internet în vederea accelerării proceselor de globalizare în sfera politică [5].

Globalizarea oferă posibilități enorme în domeniul comunicațiilor politice la nivel mondial, în realizarea de chestionare și referendumuri, în extinderea cercului informației politice și a accesului la ea a comunității mondiale, precum și în manifestarea altor fenomene ale „democrației electronice”.

– Implementarea Internet-tehnologiilor în activitatea guvernelor (eGuvern) și a puterii executive (a ministerelor și altor autorități administrative) [6].

În Strategia Națională de edificare a societății informaționale „Moldova electronică” [7], guvernarea electronică cuprinde trei componente de bază : Guvern – cetățean, Guvern – business și Guvern – Guvern. Subcategoria Guvern – angajații autorităților administrației publice include managementul electronic al relațiilor dintre instituțiile administrației publice centrale și locale și angajații acestora prin intermediul noilor tehnologii informaționale și de comunicații.

– Utilizarea rețelei globale Internet în domeniul luptei cu încălcările de lege și criminalitatea.

În acest sens, rețeaua este utilizată pentru analiza informației care apare pe înseși monitoarele ei. O astfel

de analiză oferă posibilitatea de a depista (chiar vizual) persoanele și obiectele căutate, precum și de a planifica nimicirea grupărilor criminale.

– Cea mai productivă este utilizarea rețelei în domeniul economic. Ea dă posibilitatea de a încheia „contracte electronice” între părți care se află în diferite colțuri ale planetei etc.

Internetul nu are o reglementare generală. Totuși, nu este exclus că în viitor, în fața pericolelor cu caracter global, va fi necesară o reglementare drastică a domeniului dat.

În societatea contemporană informația joacă un rol primordial, iar resursele informaționale sînt situate la același nivel cu cele mai importante resurse ale statului. A fost creat un spațiu informațional global. În acest spațiu funcționează cele mai mari conglomerate informaționale, care unesc sistemele de creare a informației și rețelele de difuzare a ei. Sfera informațională devine nu numai una dintre cele mai importante sfere ale colaborării internaționale, ci și un obiect al concurenței. De aceea actualitatea și oportunitatea unei astfel de reglementări sunt tot mai de evidente.

Referințe bibliografice:

1. Ioana VasIU, Lucian VasIU, *Probleme juridice ale societății informaționale*, <http://www.academiaromana.ro>

2. Ibidem.

3. Pînă la prelucrarea și adaptarea Cărții n-au existat baze juridice solide. Carta a fixat bazele strategiei și tacticii de formare a societății informaționale globale. Termenul „societate informațională globală” poartă un caracter convențional. Aceasta este mai curînd o expresie decît un termen fix.

4. Conform statutului informației generale și al științei dreptului informațional, suveranitatea informațională este dominația / supremația statului asupra spațiului său informațional, a resurselor informaționale și sistemelor comunicaționale cu utilizarea mijloacelor de protecție tehnică și de drept, ce asigură protecția complexă a obiectelor indicate.

5. Rezultatele calculelor voturilor alegătorilor, efectuate cu ajutorul sistemului automatizat „Alegeri”, sînt făcute publice prin rețeaua Internet.

6. În conformitate cu Carta edificării societății informaționale globale, globalizarea cuprinde și procesele din interiorul statului.

7. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova privind Strategia Națională de edificare a societății informaționale – „Moldova electronică” nr.255 din 9 martie 2005 (Monitorul Oficial al R. Moldova nr.46-50/336 din 25.03.2005).

Bibliografie:

1. D.Nica, *Guvern, cetățean, societate informațională*, Ed.SemnE, 2001.

2. Ioana VasIU, Lucian VasIU, *Probleme juridice ale societății informaționale*, <http://www.academiaromana.ro/>.

3. К. Демьянова, *Интернет - средство массовой информации?* // Законодательство, выпуск № 9, 2000.

4. Т.В. Ершова, *Концептуальные вопросы перехода к информационному обществу XXI века*, размещено на веб-сайте по адресу: http://intra.rfbr.ru/pub/vestnik/V3_99/

5. И.С. Мелюхин, *Информационное общество и государство*, размещено на веб-сайте по адресу: <http://www.relcom.ru/win/Archive/1997/ComputerLaw/>

6. Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova privind Strategia Națională de edificare a societății informaționale – „Moldova electronică” nr.255 din 9 martie 2005 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.46-50/336 din 25.03.2005).

Recenzent: Alexandru BURIAN,
doctor habilitat în drept, profesor universitar

© Tatiana Bicherschi, 2006.

ACTUALITATEA CONVENȚIEI DE LA BERNA PENTRU PROTECȚIA OPERELOR LITERARE ȘI ARTISTICE

*Ion ȚIGANAȘ, competitor,
Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei*

Du point de vue historique, les premières essais concernant la protection des droits des auteurs étrangers ont apparues dans le XIX-ème siècle. Dans ce moment, la majorité des Etats européennes s'orientent vers la démocratie et l'économie de marché, ce qui en conséquence a provoqué la consolidation de l'identité nationale, le développement des langues nationales, la proclamation des droits et des libertés de l'homme, le développement de la presse. Avec l'extension des relations économiques et culturelles sur le plan international, un saut immense a provoqué l'édition des œuvres littéraires et la croissance des échanges des livres.

Creația intelectuală este, prin natura sa, destinată la o largă răspândire, favorizată astăzi de dezvoltarea și perfecționarea mijloacelor de informare și comunicare. Progresul societății nu este posibil fără accesul larg al comunității umane la realizările geniului și talentului omenesc, dincolo de barierele naționale [Lazăr, V. Infracțiuni contra drepturilor de proprietate intelectuală. Studii juridice, București: Editura All Beck, 1999. – 165 p., p. 5].

În calitate de particularitate distinctă a dreptului de autor de multe ori se menționează *caracterul teritorialității*, potrivit căruia dreptul de autor apare în conformitate cu legislația unui stat și acțiunea lui se limitează doar la teritoriul acestuia.

Realizarea vocației internaționale a creației intelectuale este însă indisolubil legată de asigurarea unei protecții eficiente a drepturilor autorilor de opere nu numai în țara de origine, dar și pe teritoriul altor state, în care sunt utilizate și valorificate [Lazăr, V. Infracțiuni contra drepturilor de proprietate intelectuală. Studii juridice, București: Editura All Beck, 1999. – 165 p., p. 6].

Din punct de vedere istoric, primele încercări privind protecția drepturilor autorilor străini au avut loc încă în sec. al XIX-lea. În acel moment, majoritatea statelor europene au luat cursul democrației și economiei de piață, ceea ce a condus la consolidarea identității naționale, la dezvoltarea limbilor naționale, la proclamarea drepturilor și libertăților omului, la dezvoltarea presei. O dată cu extinderea relațiilor economice și culturale pe plan internațional, un salt imens a fost reprezentat de editarea operelor literare și creșterea schimbului de cărți.

Aceste circumstanțe obiective au demonstrat că protecția drepturilor subiecților dreptului de autor numai prin intermediul legislației naționale este practic imposibilă.

Metoda cea mai rapidă de trecere peste caracterul teritorialității dreptului de autor este încheierea convențiilor interguvernamentale privind protecția reciprocă a drepturilor autorilor din țările respective.

Protecția internațională a drepturilor intelectuale este în prezent asigurată prin două mijloace principale: convențiile bilaterale – prin care două state reglementează această protecție în relațiile lor reciproce și convențiile multilaterale – prin care mai multe state membre constituie uniuni internaționale.

Mai întâi au apărut înțelegerile bilaterale, care au obținut o aplicare largă în a doua jumătate a sec. al XIX-lea¹. Legislația națională a statelor a declarat întotdeauna prioritară tendința aplicării *principiului reciprocității*. Însă, în condițiile în care acordurile bilaterale nu sunt întotdeauna eficiente, deoarece, pe de o parte, permit obținerea protecției doar într-un singur stat și clauzele acestora sunt de fiecare dată diferite, iar pe de altă parte, principiul reciprocității este uneori periculos, a apărut ideea încheierii convențiilor internaționale universale privind dreptul de autor.

Probleme deosebite privind protecția dreptului de autor apăreau în statele² în care exista o singură limbă oficială. Cărțile neprotejate prin dreptul de autor erau editate în aceste state cu cheltuieli minime, iar tipărirea operelor de literatură fără acordul autorului și fără achitarea unei remunerații au condus la falimentarea editurilor din alte state.

Ideia elaborării și adoptării unei Convenții internaționale privind protecția drepturilor autorilor i-a aparținut lui Victor Hugo³ și unui grup de scriitori, care au înființat în 1958, la Bruxelles, Asociația literară și artistică. Au urmat câteva congrese la Antwerpen, în 1861 și 1877, și la Paris, în 1878. Cu începere din 1883, activitățile din acest domeniu au fost concentrate la Berna. În scopul racordării legislațiilor naționale ale statelor și al stabilirii nivelului minim de protecție a drepturilor autorilor, au fost organizate trei Conferințe diplomatice,

în 1884, 1885 și 1886. La ultima Conferință, după o serie de lucrări pregătitoare și după 25 de ani de activitate intensă, a fost aprobat textul inițial al Convenției de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works), fiind semnat de Belgia, Franța, Germania, Marea Britanie, Haiti, Liberia, Spania, Elveția, Tunisia [Богш, А. *Бернская конвенция в России // Международная жизнь*, № 10, Москва, 1995, стр. 35]. În septembrie 1887 guvernele acestor state, cu excepția Liberiei, și-au trimis unul altuia scrisorile de ratificare și, în conformitate cu art. 20 al Convenției, aceasta a intrat în vigoare după trei luni de la semnare, adică la 5 decembrie 1887.

Chiar din primele luni ale existenței sale, Convenția de la Berna a fost pusă în fața apariției noilor mijloace de informare și comunicare, prin intermediul cărora operele puteau fi valorificate. Astăzi, când Convenția de la Berna are peste 120 de ani „de activitate”, se poate afirma cu toată certitudinea că ea reprezintă instrumentul de bază privind asigurarea protecției internaționale a drepturilor de autor în societatea contemporană. Țările pe al căror teritoriu se aplică Convenția de la Berna constituie o Uniune pentru protecția drepturilor autorilor asupra operelor literare și artistice, funcțiile administrative ale acesteia fiind îndeplinite de către Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale.

Convenția de la Berna asigură protecția tuturor operelor din domeniul literar, artistic și științific, oricare ar fi forma de expresie a acestora, cum ar fi cărți, pamflete și alte scrieri, prelegeri, comunicări, discursuri și alte lucrări de același gen, dramatice sau muzical-dramatice; opere coregrafice și pantomime, opere muzicale cu sau fără text; opere audiovizuale (cine-, tele-, videofilme, filme cu diapozitive etc.); opere de pictură, grafică, arhitectură, sculptură, gravură și litografie, opere fotografice și opere obținute printr-un procedeu analogic fotografiei, opere de artă aplicată; ilustrații, hărți, planuri, schițe și opere tridimensionale referitoare la geografie, topografie, arhitectură sau știință.

Scopul Convenției este de a proteja, într-un mod cât se poate de eficient și uniform, drepturile de autor privind lucrările literare și artistice.

Având scopul de a apropia cât mai mult normele privind dreptul de autor din diferite state, Convenția de la Berna proclamă trei principii de bază:

- principiul regimului național de protecție;
- principiul volumului minim de protecție;
- principiul protecției automate.

Astfel, în cazul operelor ai căror autori sunt protejați conform acestei Convenții, pe teritoriul statelor Uniunii, altele decât țara de origine, autorii se vor bucura de drepturile pe care legile interne ale acestor țări le acordă sau le vor acorda în viitor cetățenilor lor, precum și de drepturile acordate expres de Convenție. Principiul regimului național constă în protecția bazată pe valoarea operei, și nu pe naționalitatea autorului [Legea SUA cu privire la dreptul de autor].

Principiul volumului minim de protecție presupune stabilirea limitelor drepturilor și că protecția nu poate fi mai redusă decât cea indicată de Convenție.

Una dintre prevederile importante ale Convenției de la Berna este că titularul de drepturi nu este obligat să respecte nici o formalitate în țara în care este necesară protecția, cu condiția că a îndeplinit formalitățile în țara sa de origine (principiul protecției automate).

Pentru determinarea subiecților protecției, Convenția utilizează *principiul teritorialității*, potrivit căruia protecția se extinde asupra:

- autorilor care sunt cetățeni ai unui stat membru al Uniunii, pentru operele lor, publicate sau nu;
- autorilor care nu sunt cetățeni ai vreunui stat membru al Uniunii, pentru operele lor publicate pentru prima dată în unul din aceste state sau publicate simultan într-un stat din afara Uniunii și în unul din cadrul Uniunii;
- autorilor care nu sunt cetățeni ai vreunui stat membru al Uniunii, dar au reședința în unul dintre ele;
- autorilor operelor cinematografice al căror producător are sediul sau reședința în unul dintre statele Uniunii;
- autorilor operelor arhitecturale construite într-un stat membru al Uniunii sau ai altor opere artistice încorporate într-o clădire sau într-o altă construcție aflată pe teritoriul unui stat membru al Uniunii.

Convenția de la Berna stabilește cele două categorii de drepturi de care beneficiază autorul unei opere:

- drepturi personale nepatrimoniale (morale);
- drepturi patrimoniale (economice).

În textul final al Convenției, toate drepturile poartă un caracter exclusiv, au un statut identic și beneficiază de o perioadă de protecție similară celorlalte categorii de obiecte ale dreptului de autor.

Trebuie menționat că nu toate categoriile de drepturi poartă un caracter obligatoriu pentru statele participante. De exemplu, *dreptul de succedare* are un caracter facultativ și statele sunt libere de a-l utiliza sau nu în legislațiile lor naționale⁴. Acesta presupune că autorul sau moștenitorii acestuia au dreptul inalienabil, în ce privește operele de artă originale sau manuscrise originale ale scriitorilor și compozitorilor, la o remunerație din orice vânzare a operei, ulterioară primului transfer efectuat de către autorul operei. Dreptul de succedare se atribuie în condiții materiale reciproce, spre deosebire de alte categorii de drepturi. Această reciprocitate constă în aceea că volumul de drepturi asigurat titularilor de drepturi străini este determinat concomitent de legislația națională a statului unde se cere protecția și de legislația țării al cărei cetățean este acesta.

Dreptul la traducerea operei dispune de același statut ca și alte categorii de drepturi patrimoniale, însă a fost obținut abia în 1908, atunci când Convenția de la Berna a fost revizuită la Conferința de la Berlin. Acest drept a fost reglementat pentru prima dată în textul inițial al Convenției, în care se menționa că dreptul la traducere acționează pe o perioadă de 10 ani de la crearea operei originale în unul dintre statele Uniunii. Dreptul la traducere a generat reacții opuse, mai ales din partea delegațiilor statelor exportatoare și ale statelor importatoare de opere. Astfel, de exemplu, delegația franceză considera că dreptul la traducere nu este altceva decât o componentă a dreptului la reproducere, pe când Norvegia a fost întotdeauna împotriva unor astfel de tratări [Липчик, Д. Авторское право и смежные права / Пер. с фр. Москва: ЮНЕСКО, 2002. - 945 стр., стр. 538]. În legislația Uniunii Sovietice de până la 1971 a funcționat principiul traducerii libere a unei opere editate [Codul Civil al URSS]. Pentru efectuarea unei asemenea traduceri nu se cerea acordul autorului, însă traducătorul era obligat să păstreze integritatea și sensul operei traduse [Иоффе, О. Основы авторского права. Москва: Знание, 1969 – 317 стр., стр. 33]. Astfel, dacă opera era publicată în URSS, iar apoi tradusă de cineva într-o altă limbă, atunci autorul nu putea pretinde la plata remunerației de autor.

Oricât ar părea de straniu, dar primele prevederi ale *dreptului la reproducerea operei* au apărut o dată cu revizuirea de la Stockholm din 14 iulie 1967 a Convenției de la Berna. Aceasta nu înseamnă că până atunci Convenția nu reglementa acest drept, însă de fiecare dată era tratat superficial.

Convenția nu specifică tipurile reproducerii, limitându-se la prevederea că orice imprimare audio sau video va fi considerată o reproducere. Se menționează, de asemenea, că autorii operelor literare și artistice vor avea dreptul exclusiv de a autoriza reproducerea operelor respective, în orice mod și sub orice formă. Prin reproducere se înțelege realizarea unuia sau a câtorva exemplare ale operei sau fonogramei în orice formă materială, inclusiv audio- și videoimprimare. Astfel, dreptul la reproducere acordă posibilitatea titularului de drepturi de a realiza fotografii ale creațiilor de modă, sculptură, arhitectură sau de a înregistra imaginea unei fotografii pe covoare sau înregistrarea operei în memoria calculatorului. Dreptul la reproducerea operei are un caracter exclusiv, ceea ce înseamnă că orice fixare a operei se efectuează doar cu acordul autorului. În același timp, Convenția de la Berna împuternicește autorul de a autoriza reproducerea operelor în cazuri speciale, cu respectarea a două condiții:

- reproducerea să nu fie în contradicție cu valorificarea normală a operei;
- reproducerea să nu prejudicieze interesele legitime ale autorului.

Spre deosebire de tratatele care au fost adoptate ulterior, Convenția de la Berna nu face o sistematizare a excepțiilor și limitărilor, ci le reglementează exhaustiv:

– prelegerile, comunicările și alte opere de acest gen, care sunt rostite în public, pot fi reproduse în presă, difuzate, comunicate publicului prin mijloace radioelectrice sau prin alte mijloace, în cazul în care o atare valorificare este justificată de un scop de informare;

– valorificarea, într-o măsură justificată de scop, a operelor literare și artistice pentru ilustrarea publicațiilor, a emisiunilor sau a imprimărilor audio și video în scopuri didactice, cu condiția ca o atare valorificare să nu contrazică practica legală. Trebuie menționat că această excepție poate fi specificată de acordurile dintre statele membre ale Uniunii sau de convențiile speciale existente sau care vor fi încheiate între acestea. În cazul unor asemenea valorificări este necesară indicarea obligatorie a sursei și numelui autorului, dacă acestea apar în operă. Altfel spus, în cazul excepției de la dreptul patrimonial la reproducerea operei există obligația de a respecta dreptul moral la paternitate;

– imprimările temporare realizate de o organizație de difuziune prin intermediul propriilor mijloace și valorificate în scopurile propriilor emisiuni;

- imprimarea operelor muzicale și a oricăror texte, care a fost autorizată de autorul acestora o dată cu

imprimarea operei muzicale, de a permite imprimarea audio a operei muzicale respective, împreună cu cuvintele, dacă acestea există. Această condiție se va aplica doar pe teritoriul statului care și-a impus-o și nu vor prejudicia, în nici o împrejurare, drepturile autorilor respectivi de a obține o remunerare echitabilă, care, în absența unui acord, va fi fixată de o autoritate competentă;

– reproducerea în presă, în emisiuni sau periodice, în articole referitoare la economia curentă, la subiecte politice sau religioase, precum și reproducerea operelor difuzate, având același caracter, în cazurile în care dreptul la reproducere, difuzare sau comunicare publică a acestora nu este expres rezervat;

– dreptul de a determina condițiile în care, în scopul relatării evenimentelor curente prin intermediul fotografiei, cinematografului, al emisiunii sau al comunicării publice, operele literare și artistice, audio sau video, publicate în cursul evenimentului, pot fi, în măsura justificată de scopul de informare, reproduse și publicate.

Dreptul la interpretarea publică a operei, reflectat în art. 11 al Convenției de la Berna, se referă doar la trei categorii de opere: dramatice, muzical-dramatice și muzicale. Conținutul acestuia îi asigură autorului dreptul exclusiv de a autoriza comunicarea și interpretarea publică, prin orice mijloace sau procedee a operelor lor. Trebuie menționat că autorul se bucură de dreptul la comunicarea și interpretarea operelor sale, dar această interpretare trebuie să fie publică. Astfel, nu pentru orice interpretare este nevoie de acordul autorului, ci numai în cazurile în care aceasta poartă un caracter public.

Interpretarea publică a operei este considerată nu numai interpretarea „vie” a operei, ci și interpretarea efectuată cu ajutorul mijloacelor tehnice, de exemplu prin intermediul fonogramei. Astfel, în cazul interpretării publice a operei este necesară încheierea unui contract cu autorul și plata unei remunerații, iar în cazul operelor dramatice și muzical-dramatice este obligatorie obținerea consimțământului autorului nu numai pentru opera originală, ci și pentru varianta tradusă.

Următoarea categorie este reprezentată de *dreptul la comunicarea publică*, care constă în dreptul exclusiv de a autoriza comunicarea reprezentării și a interpretării operelor autorilor prin orice metode. Conform opiniei Deliei Lipzik, în acest caz se abordează alte forme de transmitere a reprezentărilor și interpretărilor operelor (comunicarea prin intermediul liniilor telefonice) și nicidecum nu este vorba despre comunicarea publică a operei prin mijloace radioelectrice, pentru că această categorie de drepturi este reglementată de art. 11bis al Convenției [Липцик, Д. Авторское право и смежные права / Пер. с фр. Москва: ЮНЕСКО, 2002. - 945 стр., стр. 587].

În legătură cu *dreptul la comunicarea publică prin eter*, nici până în prezent nu există o părere univocă. Unii cercetători consideră că acest drept reprezintă posibilitatea autorilor de a autoriza difuzarea operelor lor sau comunicarea publică a acestora prin orice mijloace de difuzare a semnelor, sunetelor și imaginilor. Alții sunt de părerea că, suplimentar la imputernicirile menționate, autorii pot autoriza difuzarea repetată a operei prin cablu și comunicarea publică prin eter a operei cu ajutorul difuzoarelor sau a altui mecanism similar. O a treia categorie de specialiști menționează că dreptul la comunicarea publică prin eter constă în:

– difuzarea operelor sau comunicarea publică a acestora prin orice mijloace de difuzare a semnelor, sunetelor și imaginilor, altele decât cele radioelectrice;

– orice comunicare publică prin mijloace radioelectrice sau prin retransmitere a emisiunii unei opere, în cazul în care comunicarea respectivă este efectuată de o altă organizație decât cea inițială. Acest mod de comunicare este foarte răspândit în hoteluri, care captează semnalul de la satelit și îl transmit ulterior prin cablu în apartamentele hotelului;

– comunicarea publică prin difuzoare sau prin alte aparate similare care transmit prin semne, sunete sau imagini.

Convenția de la Berna reglementează alte două categorii de drepturi, care acordă autorilor dreptul a autoriza:

– *recitarea publică a operelor lor*, inclusiv o recitare publică prin orice mijloace sau procedee;

– *comunicarea publică prin orice mijloace a recitării operelor lor*.

Dreptul la recitarea publică a operelor este aproape similar cu dreptul la interpretarea publică. Deosebirea constă în obiectul acestor drepturi. Obiectul dreptului în cazul recitării publice este opera literară, pe când dreptul la interpretarea publică se referă la operele dramatice, muzical-dramatice și muzicale.

Convenția de la Berna face referire și la *dreptul la modificarea operei*, potrivit căruia autorii operelor literare și artistice se bucură de dreptul exclusiv de a autoriza adaptările, prelucrările sau alte modificări ale operelor lor.

Clauzele finale ale Convenției de la Berna pot fi clasificate în trei compartimente:

- clauze privind instituirea și funcționarea Uniunii de la Berna: Asambleea, Biroul Internațional, Comitetul Executiv al Asambleei, funcțiile directorului general privind administrarea Uniunii, bugetul Uniunii;
- clauze privind dispozițiile finale și tranzitorii: revizuirea, ratificarea, rezervele Convenției, soluționarea diferendelor privind interpretarea Convenției;
- compartimentul suplimentar: facilități, excepții, prevederi speciale privind țările în curs de dezvoltare.

Dacă până în anii '50 ai sec. al XX-lea Convenția de la Berna reprezenta unica reglementare internațională în domeniul dreptului de autor și a drepturilor conexe, atunci după această dată situația s-a schimbat radical. În 1952 a fost semnată Convenția mondială cu privire la dreptul de autor, în anii '90 au fost adoptate Acordul TRIPS, Tratatul OMPI privind dreptul de autor, Tratatul OMPI privind interpretările, execuțiile și fonogramele, pe arena europeană a apărut o nouă uniune interguvernamentală – Uniunea Europeană, relațiile în interiorul căreia sunt reglementate prin intermediul Directivelor UE și, în sfârșit, s-au dezvoltat noi tehnologii informaționale, care au modificat substanțial condițiile de valorificare a tuturor obiectelor dreptului de autor.

Cu toate acestea, Convenția de la Berna reprezintă documentul de bază al sistemului internațional de protecție a dreptului de autor. Nu există o altă convenție care să poată concura cu aceasta, nici după numărul de membri, nici după nivelul de protecție, nici după importanță.

Referințe bibliografice:

5. În anul 1886 existau deja 33 de convenții bilaterale încheiate de 15 state europene și americane.
6. Franța, Germania, Austria, Marea Britanie, SUA, Spania, Japonia, Italia, Polonia, Portugalia.
7. Primul Congres internațional consacrat proprietății literare și artistice a avut loc în 1978 la Paris și a fost prezidat de Victor Hugo. Acest Congres a avut un rol important până la adoptarea Convenției.
8. Legea Republicii Moldova prevede că în fiecare caz de revânzare publică a originalului operei de artă plastică (prin licitație, galerie de opere de artă plastică, salon de artă, magazin etc.), autorul sau moștenitorii lui au dreptul la primirea de la vânzător a unei remunerații în proporție de 5% din prețul de revânzare, dacă acest preț nu este mai mic de 20 salarii minime. Acest drept este inalienabil pe viață și trece exclusiv la moștenitorii autorului prin lege sau prin testament pentru termenul de valabilitate a dreptului de autor [Legea cu privire la dreptul de autor și drepturile conexe, art. 16].

Bibliografie:

1. *Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice* din 9 septembrie 1886.
2. *Legea Republicii Moldova cu privire la dreptul de autor și drepturile conexe* nr. 293-XIII din 23 noiembrie 1994.
3. *Legea SUA cu privire la dreptul de autor din 1989*.
4. Lazăr, V. *Infracțiuni contra drepturilor de proprietate intelectuală. Studii juridice*, București: Editura All Beck, 1999. – 165 p.
5. Богш, А. *Бернская конвенция в России* // *Международная жизнь*, № 10, Москва, 1995.
6. Липчик, Д. *Авторское право и смежные права* / Пер. С фр. Москва: ЮНЕСКО, 2002. - 945 стр.
7. Иоффе, О. *Основы авторского права*. Москва: Знание, 1969 – 317 стр.

*Recenzent: Vladimir Grosu,
doctor în drept, conferențiar universitar*

© Ion Țiganaș, 2006.

PROCEDURA DE ÎNCHEIERE A UNOR DOCUMENTE DE COOPERARE INTERNAȚIONALĂ ÎN DOMENIUL AFACERILOR INTERNE LA NIVEL EUROPEAN

*Cristian IONUȘ,
doctorand, Universitatea de Stat din Moldova*

Following the importance of the discussions among identification of best solutions in assuring security in the member states of the European Union, it would be of significant importance to know how cooperation in the field of internal security is structured. In short, a exemplification of some documents with outstanding relevance for the police cooperation in the European Union could show the difficulties of building an area of freedom, security and justice in the European Union, within the framework of intergovernmental cooperation of the member states.

În contextul structurării Uniunii Europene, urmare a Tratatului de la Maastricht, conform formulei celor trei piloni comunitari, domeniul afacerilor interne cunoaște, în continuare, modalitatea practică de lucru a cooperării în baza regulilor de drept internațional public, adică condițiile de creare a unui cadru juridic bi- și multilateral conform cu dreptul tratatelor.

O situație deosebită în esență, dar extrem de interesantă ca analiză tehnico-legislativă o reprezintă modul de adoptare a unor documente de cooperare bi- și multilaterale la nivelul statelor membre cu alte state, candidate sau în curs de aderare, și cu state terțe.

Încă din anul 1984, Franța și Republica Federală Germania au planificat inițierea negocierilor pentru crearea unui cadru juridic bilateral în vederea îmbunătățirii cooperării bilaterale polițienești transfrontaliere, care să asigure, în contextul tot mai bine conturat al primelor definiții ale celor patru tipuri de libertăți de care urmau să se bucure cetățenii europeni, măsurile necesare compensatorii pentru o viitoare eliminare a controalelor la frontierele comune.

Anul 1985 aduce însă o redimensionare numerică a participanților la această inițiativă¹. Statele semnatare² ale Acordului de la Schengen³ își iau angajamentul de a contribui la identificarea și luarea celor mai eficiente măsuri compensatorii pentru eliminarea graduală a controlurilor la frontierele comune, precum și la crearea unui sistem unic al frontierelor externe. În acest sens, în anul 1990 este semnată o convenție de aplicare a Acordului Schengen, care prevede modalitățile practice de realizare a dezideratului formulat de Acordul din 1985. Articolul 6 al Convenției de aplicare Schengen stipulează necesitatea creării unor măsuri unitare de control la frontiera externă, în baza căruia Manualul Schengen pentru frontiere externe va descrie, punctual și tehnic, o serie de instrucțiuni concrete privind condițiile de acces în spațiul comun, procedurile detaliate și regulile concrete de realizare a controlului în punctele de trecere a frontierei.

Pe lângă controlul frontierelor externe, acquis-ul Schengen mai conține reglementări distincte referitoare la politica comună de vize, la îmbunătățirea cooperării polițienești, vamale și judiciare, la azil și migrație.

Stabilirea unui cadru juridic atât de complex precum cel circumscris creării spațiului Schengen a necesitat, în primul rând, acordul de voință al statelor semnatare, inițial 5, în prezent 13⁴.

O situație specială este înregistrată de Marea Britanie și Irlanda, care au refuzat exprimarea acordului de voință pentru eliminarea graduală a controalelor la frontierele comune cu celelalte state membre, prin neaderarea la Acordul și Convenția Schengen. Totuși, având în vedere avantajele certe ale sistemului promovat prin acquis-ul Schengen⁵, ambele țări participă la acțiunile legate de cooperarea polițienească și judiciară.

Din punct de vedere legislativ, exprimarea acordului de voință constituției doar primul pas pe calea creării unui cadru juridic bi- sau multilateral. În funcție de sistemul de drept al fiecărui stat în parte, următorii pași pot decurge în sensul adoptării procedurii parlamentare sau guvernamentale, pe cale de consecință și conform nivelului documentului de cooperare încheiat.

Pentru a releva dificultatea și complexitatea adoptării unui cadru juridic în domeniul afacerilor interne la nivel comunitar, vom mai aduce o precizare legată de faptul că, deși nu sunt state membre ale Uniunii Europene, Norvegia și Islanda se bucură de același regim preferențial în ce privește libertatea de mișcare a cetățenilor acestor state în spațiul european, datorită statutului de stat asociat. Aceleași reguli se aplică la controlul frontierelor externe ale acestor state, nivelul stabilit de supraveghere și control statuat de acquis-ul

Schengen consemnând doar un nivel minimal, care este cu mult depășit de condițiile îndeplinite efectiv de cele două state nordice amintite.

De altfel, refuzul repetat al cetățenilor norvegieni de aderare la Uniunea Europeană poate fi justificat inclusiv prin standardul ridicat de viață existent în Norvegia, superior nivelului mediu european, standard care se reflectă, mai ales, în nivelul de securitate asigurat cetățenilor proprii, condiție sine qua non pentru creșterea economică și păstrarea unui climat de normalitate.

Pe de altă parte, intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam aduce cu sine o nouă modificare substanțială în domeniu, în ce privește integrarea unor noi state în Uniunea Europeană. Dacă până în acel moment (1999) calitatea de stat membru nu se identifica cu calitatea de participant la Spațiul Schengen, după adoptarea Protocolului 2 la Tratatul Uniunii Europene, acquis-ul Schengen devine obligatoriu pentru toate viitoarele state membre ale acestei organizații.

Semnificația acestei decizii derivă din conștiința faptului că Uniunea Europeană încetează a mai fi doar o comunitate economică și se transformă într-un organism în care securitatea internă dobândește un rol sporit. Un domeniu destinat inițial exclusiv colaborării guvernamentale se transformă într-un domeniu comunitar, pe măsură ce o serie întregă de elemente sunt transferate primului pilon comunitar (politica de vize, azil, migrație).

Statele candidate sau în curs de aderare nu mai pot exprima opțiuni (cum a fost cazul Marii Britanii sau al Irlandei), ci doar o singură opțiune, iar aderarea la Uniunea Europeană (cele trei comunități inițiale) se transformă într-o aderare la un complex de interese care vizează inclusiv politica de securitate internă.

Implicarea activă a statului care asigură președinția de câte șase luni a Uniunii Europene poate cunoaște urmări pozitive în sensul accelerării unor procese de apropiere, inclusiv în domeniul afacerilor interne, între state din vecinătatea UE.

Exemplul relevant al Republicii Austria demonstrează faptul că atunci când obiectivele inițiale nu tind decât spre crearea unor spații de comunicare într-un anumit domeniu, acestea se pot transforma în platforme de lucru, care, în timp, își pot demonstra pe deplin utilitatea. Deși inițiate la nivel declarativ⁶, tendințele de globalizare ale autorităților de aplicare a legii din statele membre ale UE (sub tutela Președinției austriece) și cele două mari state⁷ cu determinații solide în definirea unui cadru mult mai vast și angajant în combaterea criminalității organizate și a terorismului, infracțiunilor pendente și interconectate în cel mai înalt grad cu putință, nu pot fi decât benefice pentru securitatea cetățenilor europeni.

Deși inițiate la nivel politico-declarativ, demersurile de acest tip pot demonstra fiabilitate temporală adecvată, având în vedere că sub auspiciile viitoarei Președinții germane a UE (ianuarie-iunie 2007) se preconizează organizarea unei reuniuni a miniștrilor de interne ale celor trei părți (UE, SUA și Federația Rusă).

Spațiul european nu poate fi altfel individualizat decât ca o comunitate a diversităților, datorate diferitelor elemente care au concurat la realizarea definirii intelectuale a spiritului european. Influențe diverse au contribuit la definirea acestei unicități prin diversitate, iar această diversitate creează o serie de probleme complexe, extrem de dificile, pentru autoritățile de aplicare a legii din statele membre. Pe de o parte, se înregistrează o tendință explicită de modificare a stadiului actual al cooperării interguvernamentale în cel de-al treilea pilon comunitar. Pe de altă parte, renunțarea la atribuții de suveranitate în favoarea structurii europene poate întâmpina dificultăți deosebite în plan intern, la nivelul statelor membre. Există state care doresc o abordare comună a unor anumite tipuri de amenințări, de exemplu migrația ilegală, având în vedere că se și confruntă mai pregnant cu acest tip de problemă. Este cazul Franței, Spaniei, Marii Britanii, dar și al Maltei, stat mult mai redus ca teritoriu și număr al populației.

În acest sens, inițiativele promovării în continuare a măsurilor adoptate la nivel interguvernamental sunt, aparent, mai adaptabile nevoii de securitate a cetățeanului european, prin simplul fapt că demonstrează o preocupare pentru identificarea unor soluții la nivelul guvernelor naționale ale statelor respective, chiar dacă, în ansamblu, numai o abordare comună și necondiționată a aspectelor tradiționaliste sau naționale poate oferi o soluție fezabilă în contextul amenințărilor neconvenționale. Acest lucru este valabil datorită faptului că sistemul actual de securitate internă europeană este atât de sigur pe cât de sigur este cel mai slab pregătit punct de trecere a frontierei de pe frontiera externă a Uniunii Europene. În absența unor frontiere interne, unde, eventual, pot fi oprite elementele infractoare transnaționale, este practic obligatoriu să fie identificate elemente compensatorii pentru asigurarea securității spațiului european. Sistemul Schengen este un sistem relativ eficient, o demonstrează lacunele înregistrate în state cu tradiție europeană, precum Franța

sau Spania, în ce privește efectul migrației ilegale sau atacurile teroriste de la Londra sau Madrid. De aceea, demersurile privind depășirea stadiului Schengen și trecerea la o etapă superioară de deschidere a autorităților naționale spre o cooperare polițienească aprofundată nu poate fi apreciată decât ca o dovadă a preocupării viabile și credibile pe calea identificării unor soluții pentru aceste amenințări neconvenționale, la nivelul autorităților de aplicare a legii din statele membre.

O soluție temporară ar fi cea sugerată de inițiatorii Acordului de la Prüm⁸ privind îmbunătățirea cooperării polițienești între autoritățile statelor semnatare⁹. Susținem că aceasta este o soluție temporară, deoarece, așa cum am mai arătat, un singur punct slab în construcția de securitate europeană poate avea urmări grave. Autoritățile de aplicare a legii din statele membre au la dispoziție, deocamdată, aceste căi sinuoase ale formelor de cooperare internațională, strâns legate de o legislație internă complexă și opacă, greu accesibilă cetățeanului european simplu.

Revine în sarcina acestor autorități de a demonstra că încrederea manifestată la nivel global în capacitatea Uniunii Europene de a asigura un spațiu al securității, libertății și justiției nu este un simplu deziderat, ci un fapt cert trăit de cetățenii europeni. Tocmai în acest antinomism constă dificultatea domeniului securității interne europene, pe de o parte, autoritățile naționale implicate conform legislației naționale, pe de altă parte, responsabilizarea structurilor comunitare într-un domeniu în care, conform procesului decizional al celui de-al treilea pilon comunitar, autoritățile comunitare au un cuvânt prea mic de spus, cu valoare de comunicare sau recomandare, fără efect obligatoriu pentru toți actorii implicați.

Referințe bibliografice:

1. http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/freetravel/frontiers/fsj_freetravel_schengen.
2. Franța, Germania, Belgia, Luxemburg și Olanda.
3. *Agreement between the Governments of the states of the Benelux Economic Union, the French Republic and the Federal Republic of Germany on the gradual abolition of checks at their common borders.*
4. Adică Belgia, Danemarca, Germania, Grecia, Spania, Franța, Italia, Luxemburg, Olanda, Austria, Portugalia, Finlanda și Suedia.
5. Așa cum a fost definit prin Decizia Consiliului 1999/435/EC din 20 mai 1999.
6. http://www.eu2006.at/en/The_Council_Presidency/security/index.html.
7. Statele Unite ale Americii și Federația Rusă.
8. Acord privind îmbunătățirea cooperării transnaționale, în special pentru combaterea terorismului, a criminalității transfrontaliere și a migrației ilegale, semnat la 25 mai 2005, la Prüm, în RF Germania. Prin aplicarea prevederilor acestui acord se urmărește îmbunătățirea schimbului de informații între părțile semnatare pentru prevenirea și combaterea formelor grave de infracțiuni.
9. Franța, Olanda, Belgia, Luxemburg, Spania, Germania și Austria. Italia a aderat și ea la Acord, în luna iunie 2006.

Recenzent: Iurie Richicinski,
doctor în drept

© Cristian Ionuș, 2006.

UNELE ASPECTE PRIVIND APLICAREA CLAUZEI NAȚIUNII CELEI MAI FAVORIZATE

*Stela TOPALĂ,
magistru în drept, competitor,
Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei*

La clause du traitement de la nation la plus favorisée est une disposition par laquelle deux Etats s'engagent de faire ainsi pour bénéficier simplement ou dans certains conditions avec reciprocité ou sans elle, aussi et leurs citoyens, du traitement le plus favorable lequel ils ont accordé ou ils accorderont aux tiers Etats ou à leurs citoyens. La clause du traitement de la nation la plus favorisée est opposé à celle du traitement national, qui signifie que les nationales d'une partie contractante seront traité, en ce qui concerne les faits mentionnés, sur le territoire de l'autre partie contractante, comme et les nationales de la deuxième partie.

Clauza tratamentului națiunii celei mai favorizate constituie una dintre excepțiile de la principiul relativității efectelor tratatelor internaționale.

Clauza tratamentului națiunii celei mai favorizate este o dispoziție prin care două state se angajează să facă astfel încât să beneficieze, pur și simplu sau în anumite condiții, cu sau fără reciprocitate, ele, precum și cetățenii lor, de tratamentul cel mai favorabil pe care l-au acordat sau pe care îl vor acorda unor state terțe sau cetățenilor acestora.

Clauza tratamentului națiunii celei mai favorizate este opusă clauzei tratamentului național, care presupune că „naționali unei părți contractante vor fi tratați, în privința celor convenite, pe teritoriul celeilalte părți contractante, ca și cum ar fi naționali celei de a doua părți”.

Un tratat încheiat între două părți poate produce efecte față de un terț în virtutea unei dispoziții convenționale dintr-un alt tratat la care ea este parte, în cazul în care există, în acest ultim tratat, „clauza națiunii celei mai favorizate”. Dacă statul care promite tratamentul națiunii celei mai favorizate încheie sau a încheiat un tratat cu un alt stat, în care pentru aceeași materie se stabilește un avantaj, statul beneficiar al clauzei va putea să se prevaleze de acesta. Deci există un punct de referință – tratatul în care este înscris acel drept și la care beneficiarul nu este parte – și un punct de trimitere – tratatul în care figurează clauza.

O teorie obiectivă analizată de Scelle este un „procedeu de comunicare automată a regimului prevăzut de tratate unor subiecte de drept, resortisanți ai colectivităților rămase străine acestor tratate”.

Clauza națiunii celei mai favorizate, văzută în raport cu extensiunea drepturilor și obligațiilor convenționale la subiecte de drept care nu au participat la tratat, apare ca o normă juridică prin care subiectele contractante se angajează să acorde, unilateral sau reciproc, drepturile de care se poate prevala statul terț „cel mai favorizat”.^[13,163]

Clauza are ca efect să încorporeze, să consolideze, printre părțile tratatului în care este înscris tratamentul la care se face trimiterea, și statul terț beneficiar al clauzei, dar rolul *de facto* care-l declanșează aparține tratatului în care s-a înscris clauza.

Clauza națiunii celei mai favorizate face parte, de fapt, dintr-un tratat (tratament de comerț, de navigație, de stabilire etc.). Statul care beneficiază de tratamentul națiunii celei mai favorizate se află într-o situație complexă: el este, fără îndoială, terț în raport cu tratatul prin care s-au acordat anumite avantaje altor state și resortisanților lor, dar devine contractant în tratatul care, prin reciprocitate sau concesiune unilaterală, îi permite să se folosească de aceleași avantaje; beneficiarul tratamentului clauzei nu este deci, *res inter alios*, pentru că aceasta nu se extinde la statul beneficiar decât în virtutea unei dispoziții convenționale prealabile, la formarea căreia statul respectiv a luat direct parte în calitate de contractant.¹

Tratatul care conține clauza nu atribuie prin el însuși avantajul, pentru că el nu creează, în mod direct, dreptul la un anumit tratament, ci îl prilejuiește numai în măsura în care acest tratament este condat de un alt tratat. Din existența simultană a două tratate rezultă că beneficiarul va avea dreptul la un tratament care este fixat într-un tratat la care el nu este parte.

Dacă însă tratatul favorabil dispare, dispare *ipso facto* și avantajul.

Acest lucru a fost confirmat de Curtea Internațională de Justiție în decizia sa din 1952 cu privire la resortisanții americani în Maroc.^[49] Curtea a declarat că tratatul care dădea avantajul fiind dispărut, clauza nu era suficientă pentru a-i asigura menținerea, în consecință S.U.A. au pierdut beneficiul acesteia.

Pe de altă parte, legătura juridică începe la data încheierii tratatului care conține clauza și nu la data la care există dispoziția din care rezultă beneficiul.

Problema s-a pus în cauza anglo-iraniană OIL (decizia din 1952): Iranul a acceptat jurisdicția obligatorie a Curții pentru diferendele referitoare la tratatele ulterioare unei anumite date, or Marea Britanie încheiase cu Iranul un tratat conținând clauza națiunii celei mai favorizate la o dată anterioară și numai ulterior acestei date interveniseră tratate care dădeau unei terțe puteri avantaje de care Marea Britanie ar fi putut beneficia în virtutea clauzei. Marea Britanie susține că, deoarece beneficia de anumite avantaje în Iran în virtutea tratatelor încheiate de acesta cu statele terțe posterior datei critice, clauza de jurisdicție obligatorie putea opera.

Astfel a fost adusă în fața Curții problema stabilirii datei tratatului, care urmează a fi luat în considerare la aplicarea clauzei jurisdicției obligatorii (data tratatului care conține clauza sau data tratatului prin care se acorda avantajul puterii terțe).

Curtea a decis că „dacă data la care beneficiul unui tratat care rezultă din clauza națiunii celei mai favorizate este concedată Angliei este data tratatului de la care începe în virtutea clauzei, să fie acordat avantajul”.

Tratatul de care Marea Britanie se preva în virtutea clauzei este încheiat de Iran cu Danemarca; este *res inter alios acta*, iar pentru Marea Britanie nu rezultă un drept contractual direct.

În decizia din 1952, Curtea s-a exprimat astfel: „Tratatul care conține clauza națiunii celei mai favorizate este tratatul de bază pe care Regatul Unit trebuie să-l invoce. Acesta este tratatul care stabilește legătura juridică între Regatul Unit și un stat terț și care conferă Regatului Unit drepturile de care se bucură statul terț. Un tratat cu un stat terț, independent și izolat de tratatul de bază, nu poate produce nici un efect juridic între Regatul Unit și Iran, este *res inter alios acta*.”

Curtea a afirmat că legătura juridică rezultă din tratatul care conține clauza națiunii celei mai favorizate și nu din tratatul care, prin faptul că a creat un regim juridic preferabil, poate fi invocat în virtutea clauzei.^{2 [30, 789]}

Clauza are atât funcția de extindere a unui regim favorabil, cât și pe cea de sistem de garanție contra avantajelor mai mari acordate unui stat terț, mai ales în materie economică (*General Agreement for Tariffs and Trade* are la bază acest principiu), dar și în domeniul juridic (tratamentul străinilor).

Caracteristicile clauzei națiunii celei mai favorizate sunt:

1) determină o răsturnare a figurii statului terț – beneficiarul tratamentului cel mai favorabil, prevăzut de tratat, nu este un stat terț în raport cu clauza, ci unul dintre subiectele contractante ale clauzei respective;

2) nu este necesar ca statele participante la tratatul care cuprinde tratamentul la care se face referire să consimtă ca asemenea tratate să-și extindă efectele și asupra statului beneficiar al clauzei;

3) tratatul care este luat ca punct de referință nu conține, de regulă, nici o clauză în favoarea statului beneficiar al tratamentului celui mai favorizat și nu este necesar ca cealaltă parte la acest tratat să consimtă ca avantajele care-i sunt recunoscute să se extindă și asupra statului căruia i se acordă tratamentul națiunii celei mai favorizate;

4) clauza poate opera numai în legătură cu domeniul pe care statele l-au avut în vedere când au înscris-o.

Acordarea tratamentului națiunii celei mai favorizate constituie o procedură care se poate defini prin caracterul său automat, pentru că, de îndată ce este semnat cu un stat terț un tratat cu caracter mai favorabil, mecanismul se declanșează și funcționează prin el însuși.^{3 [33, 289]}

Cauza privind *droit des ressortissants de E.U. d'Amérique au Maroc*, între Franța și S.U.A., subliniază situația de egalitate în care se găseau, ca urmare a clauzei și a actului de la Algesiras, toate puterile din Maroc. Privilegiile cele mai întinse, mai ales în materie de jurisdicție consulară, acordate de Maroc Marii Britanii în 1856 și Spaniei în 1861, s-au extins în mod automat la alte state, în virtutea clauzei care figurează în Tratatul dintre S.U.A. și Maroc din 1836. Curtea a dat câștig de cauză S.U.A.

Clauza națiunii celei mai favorizate poate fi:

a) **generală** – clauza de acest tip, stabilită de Comitetul economic al Societății Națiunilor, are, conform opiniei dominante, două elemente constitutive: unul pozitiv (obligația de a garanta beneficiarului toate avantajele acordate unui stat terț) și altul negativ (interdicția de a acorda unui stat terț un tratament mai avantajos decât beneficiarului). Clauza este, de asemenea, cu caracter general dacă avantajul este limitat la un anumit domeniu și dacă anumite categorii bine definite sunt excluse;

b) **specializată** – (determinată sau limitată), în cazul în care precizează, pe cale de enumerare, domeniile sau natura obiectelor cărora se aplică.

Clauza națiunii celei mai favorizate poate fi necondiționată și condiționată.

Alegerea uneia forme sau alteia reprezintă o chestiune de ordin politic.

Clauza necondiționată (gratuită) există în cazul în care se concediază statului beneficiar tratamentul acordat unui stat, de îndată ce acest tratament este mai avantajos. În virtutea acestei clauze, un stat este îndreptățit să ceară pentru naționali săi cel mai bun tratament și cele mai mari privilegii acordate de cealaltă parte contractantă naționalilor oricărui stat terț, indiferent dacă aceste avantaje au fost acordate statului terț pentru cetățenii săi în schimbul unor concesiuni reciproce. Interpretarea necondiționată sau gratuită, susținută mai ales de Marea Britanie, constituie o interpretare pur formală de egalitate stipulată în clauză. Avantajul acordat statului terț se extinde deplin drept la statul beneficiar, indiferent dacă acest avantaj a fost acordat în mod gratuit sau în schimbul unei compensații (fiind un caz de reciprocitate juridică sau abstractă).

Clauza condiționată (oneroasă) a națiunii celei mai favorizate presupune că statul beneficiar, care înțelege să i se aplice clauza în favoarea sa, trebuie să furnizeze o prestație echivalentă celei a statului terț. În acest caz, un stat este îndreptățit să pretindă pentru naționali săi cel mai bun tratament acordat de cealaltă parte unui stat terț numai dacă statul pretendent a acordat același tratament care a fost dat de statul terț. Încheierea unei convenții speciale care stipulează conținutul compensației, condiția de aplicare a clauzei este deci necesară.

Dacă o regulă de drept internațional face ca aplicarea clauzei națiunii celei mai favorizate să depindă de acordarea reciprocității, clauza este considerată ca fiind condiționată.⁴ [30, 790-791]

Interpretarea condiționată sau oneroasă, susținută de S.U.A., este mai suplă: se consideră că tratamentul națiunii celei mai favorizate nu ar putea stabili dreptul de a dobândi gratuit avantajele pe care statele le-au obținut pe baza concesiunilor și că nu poate fi acordată statului beneficiar decât dacă acesta furnizează o compensație echivalentă.

Clauza națiunii celei mai favorizate trebuie să fie considerată, în caz de dubii, ca necondiționată. Reprezintă totuși o chestiune de interpretare a ști dacă, într-un caz anume, beneficiul clauzei trebuie să fie acordat sau nu.

Clauza națiunii celei mai favorizate a avut o mare importanță în decursul istoriei, deoarece a permis să se extindă regimuri convenționale într-o epocă în care nu existau tratate multilaterale. Dar sistemul a subzistat, în mare măsură, și după ce s-au răspândit tratatele multilaterale, această tehnică aplicându-se și raporturilor egale dintre organizațiile internaționale.

În ceea ce privește domeniul de aplicare, este de menționat că această clauză joacă un rol considerabil în relațiile internaționale. Cu toate că a apărut și este folosită mai ales în domeniul relațiilor comerciale (tarifele vamale), clauza este susceptibilă de o aplicație generală în raporturile internaționale: condiția juridică a străinilor, dreptul de stabilire, accesul la instanțele de judecată etc.

Comerțul constituie principala sferă în care se aplică clauza națiunii celei mai favorizate, dar conceptul a fost interpretat într-un sens mult mai larg, incluzând astfel domeniul economic și cel juridic (tratamentul acordat cetățenilor pe teritoriul unui alt stat), iar General Agreement for Tariffs and Trade a preluat mult din domeniul tradițional al clauzei și a devenit o versiune multilaterală a acestor clauze.⁵ [31, 178]

Cât privește semnificația ei, aceasta ne apare ca o clauză de egalitate, fiind urmărită aplicarea ei, în scopul evitării oricărei inegalități sau discriminări.

În materie vamală mai ales, tratatele care organizau tarife vamale convenționale erau preocupate ca statele terțe să nu obțină de la contractanți avantajele tarifare de care ar fi putut beneficia; de aceea a apărut clauza de restabilire.

Această clauză de egalitate s-a generalizat, trecând de la materia vamală la toate stipulațiile de ordin comercial. Curtea Supremă a S.U.A., în cauza din 1930, a declarat că obiectul general al tratatelor de prietenie și comerț este de a evita o discriminare dăunătoare într-o țară contra cetățenilor celeilalte.

Obiectul clauzei fiind stabilirea și menținerea egalității fundamentale fără discriminare între toate țările interesate, jurisprudența internă consideră în general că clauza nu poate fi invocată decât dacă obiectul din tratatul pe care-l stipulează este identic cu cel al tratatului în mod special favorabil, al cărui beneficiu este reclamat.

Problema cauzei națiunii celei mai favorizate a fost pusă ca un subiect pe ordinea de zi a Comisiei de Drept Internațional, ca urmare a observațiilor prezentate de către unii din membri ei în cursul elaborării Convenției privind dreptul tratatelor.

Comisia a examinat problema clauzei națiunii celei mai favorizate ca instituție juridică susceptibilă de multiple aplicații și fără a se referi exclusiv la domeniul comerțului internațional.⁶ [19, 203]

Proiectul de articole, adoptat de Comisie în 1978, corespunde atât codificării, cât și dezvoltării progresive

a dreptului internațional, prezentat în Comisia a VI-a a Adunării Generale, însă a generat aprige discuții și a fost supus examinării în cursul sesiunilor următoare. Dezbaterile s-au referit la textele legate de efectul unei clauze supuse unei condiții de contrapartidă și de condiția tratamentului reciproc, dispozițiile interesând țările în curs de dezvoltare, mai ales includerea unei excepții pentru uniunile vamale și asociații similare de state.

Referitor la problema dacă clauza națiunii celei mai favorizate se referă și la acordurile de contingentare, s-au formulat două puncte de vedere:

– beneficiul trebuie să fie acordat îndată ce statul care îl invocă poate dispune de un contingent la fel de important ca statul cel mai favorizat;

– statul care îl valorifică are obligația de a accepta o reducere corespondentă a importurilor, atunci când importul unui alt stat este contingent. Această ultimă abordare ar avea drept consecință ca statul care reușește să diminueze importurile provenite din alt stat să aibă dreptul de a restrânge, în aceleași proporții, importurile prevenind din statele terțe.

Or această soluție este considerată inadmisibilă, pentru că ea ar corespunde introducerii unei clauze a națiunii celei mai puțin favorizate.

În cazul în care clauza este acordată în domeniul economic, iar efectele sale interesează state inegale pe acest plan sau state care au legături speciale între ele, apar o serie de probleme.^{7 [19, 204]}

Se admite că statul beneficiar are dreptul la tratamentul concedat, fie că aceasta se face prin acord bilateral, fie că se face prin acord multilateral.

Această soluție a fost contestată, invocându-se posibilitatea de a adera la un acord multilateral. O clauză în acest sens exista în Carta de la Havana, însă din 1947 această soluție a fost anulată în cadrul General Agreement for Tariffs and Trade, cu toate că aceasta a redus interesul statelor de a participa la General Agreement for Tariffs and Trade. Practica s-a dezvoltat în sensul că tratatul multilateral să fie deschis sau închis.

Se prevede, în mod frecvent, printr-o clauză specială, că tratamentul națiunii celei mai favorizate nu se aplică în cazul în care este vorba de avantaje consimțite în cadrul unei uniuni vamale. Art. 24 din General Agreement for Tariffs and Trade conține o dispoziție expresă în acest sens.^{8 [8, 261]}

În cadrul Comisiei de Drept Internațional nu s-a realizat acordul privind inserarea unui text prin care să se excludă de la beneficiul tratamentului concedat de un membru al unei uniuni vamale un stat și el membru al uniunii. Această chestiune a rămas ca un obstacol fundamental pentru soarta proiectului Comisiei de Drept Internațional.

Institutul de Drept Internațional a examinat problema și a declarat că „statele beneficiare ale clauzei nu trebuie să poată să o invoce pe aceasta pentru a reclama un tratament identic celui care se acordă, în mod reciproc, între statele participante la un sistem regional de integrare”. Nu s-a acceptat însă propunerea raportului de a admite că aceasta este o excepție de plin drept.

Problema aplicării clauzei față de statele cu o dezvoltare economică inegală s-a pus, în principal, cu privire la clauza enunțată în art. 1 din General Agreement for Tariffs and Trade, care stabilește o multilateralizare a clauzei națiunii celei mai favorizate: „toate avantajele, favorurile, privilegiile sau imunitățile acordate de o parte contractantă unui produs originar cu destinația oricărei altei țări vor fi imediat și fără condiție extinse la orice produs similar, originar sau cu destinația teritoriului tuturor celorlalte părți contractante”.

Ideea generală este că aplicarea clauzei tuturor țărilor, indiferent de nivelul de dezvoltare, ar răspunde exigențelor unice, egalității formale, dar ar comporta, în fapt, discriminarea implicită față de membrii cei mai slabi ai comunității internaționale. Acest lucru a fost afirmat în 1964, cu ocazia Conferinței Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare. Fără a înlătura mecanismul tratamentului națiunii celei mai favorizate, s-a cerut ca această clauză să nu se aplice anumitor tipuri de relații comerciale internaționale.

În 1964 a fost adoptată partea a IV-a a General Agreement for Tariffs and Trade, care admite o excepție de la principiul stipulat în art. 1: „Părțile contractante dezvoltate nu așteaptă reciprocitate pentru angajamentele luate de ele în negocierile comerciale de a reduce sau elimina drepturile de vamă și alte obstacole la comerțul părților contractante puțin dezvoltate”. S-a considerat că există aici un regim de excepție de la sistemul General Agreement for Tariffs and Trade.

În 1969 Institutul de Drept Internațional a luat în considerare această situație la elaborarea rezoluției de la Edinburgh: „Clauza nu trebuie să împiedice stabilirea unui tratament preferențial în favoarea țărilor în curs de dezvoltare pe calea unui sistem generalizat de preferințe acordate după criteriile obiective”.

În urma celei de-a doua sesiuni a C.N.U.C.E.D., guvernele membre ale General Agreement for Tariffs and Trade au decis, printr-un acord, să autorizeze țările membre dezvoltate să adopte tarife generalizate nediscriminatorii și preferențiale în favoarea produselor originare din țările în curs de dezvoltare. Este vorba de o derogare bazată pe art. 25 din General Agreement for Tariffs and Trade, prevăzută pentru 10 ani, fără extinderea tratamentului preferențial la produse similare originare din alte părți contractante.

Efortul de a ameliora instituirea sistemului generalizat de preferințe a continuat, iar statele părți la General Agreement for Tariffs and Trade au renunțat la dreptul lor la tratamentul națiunii celei mai dezvoltate în cazul în care ele sunt părți la un acord de participare la sistemul generalizat de preferințe.

O altă dispoziție specială de limitare a efectelor clauzei este cea inclusă în Convenția privind dreptul mării (art. 126) și în acordurile speciale ale unui stat lângă litoral pentru a permite accesul acestuia la mare. ^[47, 98]

În art. 1 din General Agreement for Tariffs and Trade (1947) și în art. 18 din Tratatul de la Montevideo de creare a A.L.A.L.C. (1960), clauza are o aplicare generală, orice avantaj acordat de o parte extinzându-se imediat și necondiționat la toate celelalte. De aici decurg o serie de dificultăți, mai ales în cazul în care statele au niveluri economice diferite.

Referințe bibliografice:

1. Lord McNair A. *The Law of Treaties*, Oxford, 1961, p. 187.
2. S.Scăunaș. *Drept Internațional Public*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 789.
3. E.Decaux. *Droit International Public*, Paris, 1984, p. 289.
4. S.Scăunaș. *Op. cit.*, p. 790-791.
5. V.Crețu. *Drept Internațional Public*, Ed. Universitatea Spiru Haret, București, 1999, p. 178.
6. Gr.Geamănu. *Drept Internațional Contemporan*, București, 1965, p. 203.
7. *Ibid.*, p. 204.
8. A.Năstase, B.Aurescu, C.Jura. *Drept Internațional Public*, Ed. All Beck, București, 2002, p. 261.

***Recenzent: Aurel Băieșu,
doctor în drept, conferențiar universitar***

© Stela Topală, 2006.

REGLEMENTĂRI INTERNAȚIONALE ÎN MATERIE DE SOLUȚIONARE PAȘNICĂ A DIFERENDELOR INTERNAȚIONALE

Lilian DURNESCU,
doctorand,

Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

The main goal of peaceful settlement of international disputes in The Third Millennium is to guarantee the respect for peace and security through international regulations in force. Elaboration and establishment of rules and norms for peaceful settlement of disputes is a permanent concern of politicians, statesmen, ambassadors and international law authors. International law has established a system of principles and norms, institutions, mechanisms and procedures enables to ensure the process of peacekeeping, peace making and peace building. The states are invited to take relevant international legal steps for settling peacefully theirs disputes, actions based on commonly recognized norms and principles of international law included in treaties, conventions and other documents.

Primele consacărări în instrumentele de drept internațional a principiului reglementării pașnice a diferendelor internaționale au fost reflectate în Tratatul de Pace de la Paris (1856), iar mai cuprinzător în Convențiile de Haga din 1899 și 1907. Conferințele de Haga, deși au eșuat în problema dezarmării, au reușit sistematizarea și perfecționarea procedurilor diplomatice de reglementare a diferendelor, consacrarea în categoria mijloacelor pașnice a arbitrajului și instituționalizarea jurisdicției internaționale.¹

Conferința de la Haga din 1899 a adoptat Convenția pentru aplanarea conflictelor internaționale, instituind Curtea Permanentă de Arbitraj cu sediul la Haga. Această orientare către mijloacele pașnice s-a extins și la statele de pe continentul american, cu excepția S.U.A. și Mexicului, care nu au participat la Conferința de la Haga și care au promovat ideea arbitrajului, încheind în acest sens o serie de convenții, mai întâi bilaterale, iar apoi multilaterale.

În art. 1 al Convenției din 1899 de la Haga se arată: „În scopul de a preveni, pe cât este posibil, recurgerea la forță în raporturile dintre state, puterile semnatare convin să depună toate eforturile pentru a asigura reglementarea pașnică a diferendelor internaționale”. În termeni similari este redactat și art. 1 al Convenției din 1907. Aceste prevederi erau însă declarative și nu obligau statele să-și pună politica în acord cu ele.

În art. 2 al ambelor Convenții se afirmă: „Părțile semnatare au căzut de acord ca, în cazul unei confruntări sau neînțelegeri serioase, înainte de a recurge la arme, să apeleze, pe cât vor permite împrejurările, la bunele oficii sau la mediere din partea uneia sau câtorva părți semnatare”. Expresia „pe cât vor permite împrejurările” făcea această declarație dependentă direct de voința fiecărei părți la diferend și, lăsând la discreția părților alegerea, nu era o fază obligatorie pentru soluționarea diferendului.² Mai mult ca atât, în Convenție a fost introdus un articol special (art. 7), în care era indicat: „Recurgerea la mediere, în lipsa unei înțelegeri, nu poate avea prin consecințele sale prevenirea, încetinirea sau reținerea mobilizării sau altor măsuri pregătitoare pentru război... Dacă medierea se desfășoară în cazul acțiunilor militare deschise, atunci ea, în lipsa altor înțelegeri, nu întrerupe operațiile militare curente”.

Cea de-a doua Conferință de Pace de la Haga din 1907, realizând o codificare mai amplă a mijloacelor de soluționare pașnică a diferendelor dintre state, a adoptat o convenție care cuprinde prevederi mai detaliate privind bunele oficii și medierea (art. 2-8), comisiile internaționale de anchetă (art.9-36), arbitrajul internațional, inclusiv procedura arbitrală (art. 37-90) și, totodată, a creat condiții pentru instituirea, pe cale bilaterală, a unui nou mijloc de soluționare pașnică – concilierea internațională.³

Dar nici cea de-a doua Convenție nu a prevăzut obligația de rezolvare pe cale pașnică a diferendelor internaționale, ci numai recomandarea de a se folosi mijloace pașnice, așa încât recurgerea la calea pașnică și la oricare dintre mijloace era facultativă.

După primul război mondial, preocupările de asigurare a păcii și soluționare pașnică a diferendelor internaționale și-au găsit expresie în prevederile Pactului Ligii Națiunilor, adoptat la Conferința de Pace de la Versailles din 1919, care conține o serie de articole ce urmăresc să dea efect art. 12 din Pact, potrivit căruia membrii Ligii convin că, în cazul în care apare un diferend între ei, îl vor supune fie procedurii arbitrale sau unei reglementări judiciare, fie Consiliului spre examinare. Ei convin, de asemenea, că în nici un caz nu

trebuie să se recurgă la război înaintea expirării unui termen de trei luni după pronunțarea hotărârii arbitrale sau judeciare ori prezentării raportului Consiliului.⁴

Pactul Ligii Națiunilor a creat și un nou mijloc de soluționare – justiția internațională. În cadrul Societății Națiunilor a fost adoptat și un Protocol pentru reglementarea pașnică a diferendelor internaționale (Geneva, 2 octombrie 1924) – un pas important în domeniul dezarmării și reglementării pașnice. Acesta condamnă războiul de agresiune ca mijloc de soluționare a litigiilor dintre state, fără a obține însă forța juridică dorită, dar contribuind la formarea principiului de drept internațional care interzicea actul de agresiune.⁵ Protocolul conține dispoziții detaliate care completează articolele pertinente din Pact ce stabilesc proceduri care să asigure obținerea unei soluții pașnice a diferendelor, recurgându-se la Curtea Permanentă de Justiție Internațională și la Consiliul Societății Națiunilor.

Tratatele și convențiile încheiate în domeniul soluționării pașnice a diferendelor au dus atât la proliferarea și acceptarea ideii de rezolvare pașnică, cât și la formularea și configurarea mijloacelor și procedurilor de soluționare pașnică, contribuind astfel la recunoașterea posibilității de înlăturare a războiului din viața internațională, prin înlocuirea forței cu forța dreptului. Este ceea ce a statuat Tratatul multilateral de renunțare la război de la Paris din 27 august 1928 (Pactul Briand-Kellogg), care, instituind renunțarea de către state, inclusiv de către cele care nu erau membre ale Ligii, la dreptul de a purta război, a interzis războiul de agresiune și a proclamat principiul reglementării pașnice a diferendelor internaționale ca principiu de aplicabilitate generală.⁶ În art. 1 al Tratatului se arată: „*Înaltele Părți contractante declară solemn că ele condamnă recurgerea la război ca instrument de politică națională în relațiile lor reciproce*”. Art. 2 stipulează: „*Înaltele Părți contractante recunosc că reglementarea sau soluționarea oricăror diferende sau conflicte, de orice natură sau de orice origine ar fi ele, nu va trebui niciodată să fie căutată altfel decât prin mijloace pașnice*”. Tratatul însă nu specifică nici o procedură de constrângere colectivă destinată să reprime violarea sa și, ca una din principalele sale limitări, interzicea doar recurgerea la război, nu și alte forme de utilizare a forței sau amenințarea cu forța.⁷ Ulterior s-a încercat clarificarea noțiunii de agresiune. Ca rezultat, la 3 iulie 1933 a fost adoptată Convenția de la Londra de definire a agresiunii. Însă în textul acesteia poate fi regăsită doar o explicare a agresiunii armate, ignorându-se alte forme ale agresiunii, cum ar fi cea politică sau economică.

O dată cu crearea O.N.U. și adoptarea Cartei la 24 octombrie 1945, soluționarea pașnică a diferendelor a devenit nu numai un scop al Organizației, care, potrivit art. 1 alin. 1 din Cartă, trebuia „*să înfăptuiască, prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și dreptului internațional, aplanarea ori rezolvarea diferendelor sau situațiilor cu caracter internaționale care ar putea duce la o încălcare a păcii*”, ci și un principiu în conformitate cu care trebuie să acționeze toate statele, atât membre, cât și nemembre ale O.N.U.

Astfel, Carta O.N.U., care enunță principiile în acord cu care trebuie să acționeze statele membre, prevede în art. 2: „*Toți membrii Organizației își vor rezolva diferendele lor internaționale prin mijloace pașnice, în așa fel încât pacea și securitatea internațională, precum și justiția să nu fie puse în primejdie*”. Acest text definește elementele esențiale ale principiului și obligației tuturor statelor de protejare a valorilor fundamentale ale societății internaționale care se cer apărate de recurgerea la forță. Aceasta este o obligație față de umanitate și față de comunitatea internațională în ansamblu.

Carta încadrează principiul reglementării pașnice a diferendelor internaționale în contextul celorlalte principii ale dreptului internațional și, în primul rând, al principiului renunțării la forță sau la amenințarea cu forță. Totodată, Carta consacră în Capitolul VI (art. 33-38) mijloacele la care statele trebuie să recurgă în scopul soluționării oricărui diferend ivit între ele – tratative, anchetă, mediere, conciliere, arbitraj, calea judiciară, organizații sau acorduri regionale sau alte mijloace la alegerea lor. În virtutea Cartei O.N.U., organele O.N.U. îndeplinesc funcții de anchetă, de bune oficii (mijloc de soluționare utilizat în practica statală, dar nementionat concret în art. 33 din Cartă), de mediere, de conciliere. Respectarea și traducerea în fapt a imperioaselor comandamente ale Cartei cere din partea tuturor statelor, îndeosebi a marilor puteri, comprehensiune, cooperare, prudență, spirit de prevedere și o mare răspundere pentru soarta păcii și a securității internaționale.⁸

Referindu-ne la documentele de ordin general ale O.N.U., se cuvin amintite rezoluțiile Adunării Generale: nr. 2160 (XXI) din 30 noiembrie 1966 „Respectarea strictă a interdicției de a recurge la amenințarea cu forță sau la folosirea forței în relațiile internaționale și dreptul popoarelor la autodeterminare”, nr. 2734 (XXV) din 16 decembrie 1970 „Declarația asupra întăririi securității internaționale”, nr. 2626 (XXV) din 24 octombrie 1970 „Declarația asupra principiilor dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea dintre

state conform Cartei O.N.U.”, nr. 33 (XXIX) din 1 ianuarie 1975 „Definirea agresiunii”, nr. 34/102 din 14 decembrie 1979 „Reglementarea pașnică a diferendelor internaționale”, nr. 35/160 din 15 decembrie 1980 „Reglementarea pașnică a diferendelor internaționale”, nr. 36/110 din 10 decembrie 1981 „Reglementarea pașnică a diferendelor internaționale”, nr. 37/10 din 15 decembrie 1982 „Declarația asupra reglementării pașnice a diferendelor internaționale” (Declarația de la Manila).⁹ După cum se dispune în paragraful 13 al Declarației de la Manila, „*Nici existența unui diferend, nici eșecul unei proceduri de reglementare pașnică a unui diferend nu autorizează nici unul din statele părți la diferend să recurgă la forță sau la amenințarea cu forță*”. Este vorba despre o obligație generală, care se referă la toate categoriile de litigii, indiferent de natura sau gravitatea lor (economică, juridică, militară, politică etc.). Mai recent, prin Rezoluția Adunării Generale a O.N.U. nr. 55/2 s-a adoptat, la 8 septembrie 2000, “Declarația Mileniului”, care în paragraful 4 al Capitolului I “Valori și principii” proclamă: “*soluționarea diferendelor pe cale pașnică și în conformitate cu principiile echității și ale dreptului internațional*”.

De asemenea, în vederea menținerii păcii și a securității au fost încheiate și convenții cu caracter regional privind reglementarea pașnică a diferendelor internaționale, precum Tratatul pentru reglementarea pașnică a conflictelor dintre statele americane (Tratatul de la Londra din 1923) și Tratatul interamerican referitor la bunele oficii și mediere (1929), Convenția generală de conciliere interamericană (1929) și Tratatul interamerican la soluționarea pașnică a diferendelor (Pactul de la Bogota, 1948). Printre acordurile regionale mai pot fi menționate Convenția europeană pentru reglementarea pașnică a diferendelor, stabilind proceduri pentru anchetă și conciliere, și Convenția de conciliere și arbitraj din cadrul C.S.C.E. din 1992, precum și Statutele organizațiilor internaționale regionale (Organizația Statelor Americane, Organizația Unității Africane, Liga Statelor Arabe), care conțin prevederi referitoare la soluționarea pașnică a conflictelor.¹⁰ Multitudinea de litigii care s-au ivit și încă mai izbucnesc sporadic pe continentul african a determinat conjugarea eforturilor organizațiilor internaționale regionale în adoptarea unor măsuri menite să contribuie eficient la prevenirea și soluționarea diferendelor. Astfel, Capitolul IV (art. 20-23) al Cartei Organizației Statelor Americane consacră soluționarea pașnică a diferendelor internaționale. În Carta de la Bogota sunt menționate expres mijloacele de reglementare pașnică. În art. 26 al Cartei se face referire la un tratat special care stabilește modalitățile de reglementare pașnică și procedura ce trebuie urmată – este vorba de Tratatul american de reglementare pașnică (30 aprilie 1948).

Întocmită în 1963, Carta Organizației Unității Africane (OUA) conține o prevedere vizînd instituirea unei Comisii de mediere, de conciliere și arbitraj. Dispoziția din Cartă a fost concretizată prin Protocolul de la Cairo din 1964. Ulterior, în iunie 1993, la Cairo a fost adoptată rezoluția OUA privind crearea “Mecanismului special de prevenire, gestionare și soluționare a conflictelor în Africa”, care pune accent pe diplomația preventivă, mediere și bunele oficii.

Privitor la Liga Statelor Arabe (LSA), art. 5 al Pactului Ligii (22 martie 1945, Cairo) conferă Consiliului un rol arbitral. Consiliul, potrivit art. 5 alin. 3 din Pact, își oferă bunele oficii în toate diferendele susceptibile a da naștere unui conflict armat între statele implicate.

O altă organizație regională preocupată de aspectul reglementării pașnice este Comunitatea Economică a Statelor Africii de Vest (ECOWAS), care a fost instituită prin Tratatul ECOWAS, semnat la Lagos la 28 mai 1975 și revizuit la Cotonou la 24 iulie 1993 (prin includerea unor prevederi care privesc direct problema menținerii păcii și securității în regiune). În lumina prevederilor art. 4 „Principii fundamentale” din Tratatul ECOWAS revizuit, se dispune „*reglementarea pașnică a diferendelor ivite între statele membre*”.¹¹ Printre alte documente relevante ale acestei organizații în materie de reglementare pașnică se numără Protocolul de neagresiune (Lagos, 22 aprilie 1978) și Protocolul relativ la mecanismul de prevenire a conflictelor, managementul soluționării, menținerea păcii și securității (Lome, 10 decembrie 1999). În acest context, Secretarul General al O.N.U. declară că statele africane sunt determinate să concluzeze mai eficient pentru a preveni izbucnirea de noi conflicte și pentru promovarea păcii în regiune.¹²

În prezent pot fi menționate aproximativ 30 de instrumente juridice internaționale relevante în domeniul reglementării pașnice, începînd cu Convențiile de la Haga din 1899 și 1907 și terminînd cu declarațiile Adunării Generale a O.N.U. și Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (1 august 1975, Helsinki), care, în Capitolul I (V) paragraful B litera ii), prevede: „*Statele participante, dorind să întărească și să îmbunătățească metodele de care dispun pentru reglementarea pașnică a diferendelor sunt hotărîte să continue examinarea și elaborarea unei metode general acceptabile de reglementare pașnică a diferendelor, în scopul de a completa metodele existente[...]*”.

Diferite alte declarații și tratate consacără și ele principiul reglementării pașnice a diferendelor internaționale. În Carta de la Paris pentru o Nouă Europă din 21 noiembrie 1990, adoptată la Reuniunea la nivel înalt a statelor participante la C.S.C.E., s-a reafirmat principiul soluționării pașnice a diferendelor dintre state și s-a hotărât să se pună la punct mecanismele de prevenire și rezolvare a conflictelor dintre statele-părți: „Dorim ca Europa să fie o sursă a păcii, deschisă dialogului și cooperării cu celelalte state, favorabilă schimburilor și angajată în căutarea unor răspunsuri comune la provocările viitorului”. Ulterior aceste deziderate au fost completate prin adoptarea, la Summit-ul O.S.C.E de la Istanbul, a unui alt document – Carta Securității Europene din 19 noiembrie 1999, care în paragraful 7 stipulează: “Reafirmăm O.S.C.E. ca acord regional în cadrul capitolului VIII al Cartei O.N.U. și ca principala organizație pentru rezolvarea pașnică a disputelor din zona sa.”

Consacrarea și afirmarea principiului reglementării pașnice a diferendelor internaționale în instrumentele juridice convenționale au fost scopul unor rezoluții adoptate prin consens în Plenul Adunării Generale a O.N.U. Dezbaterea problemei privind soluționarea pașnică a conflictelor dă expresie uneia dintre direcțiile fundamentale ale activității O.N.U. și, integral, a comunității internaționale în vederea instaurării păcii durabile în lume.

Formulând unele concluzii, remarcăm: chiar dacă pe parcursul anilor s-au făcut încercări reușite pentru statuarea unor norme care să asigure reglementarea pașnică a litigiilor apărute, dificultățile s-au menținut pe planul transpunerii lor în viață. Astfel, viabilitatea măsurilor întreprinse în această direcție depinde numai de voința politică a statelor. Angajamentul solemn al tuturor statelor ar reprezenta o garanție politico-juridică și, totodată, o obligație morală față de întreaga umanitate de a nu admite izbucnirea situațiilor conflictuale. Incontestabil însă este faptul că un asemenea angajament ar avea efectul scontat doar dacă ar fi încorporat într-un instrument juridic universal de reglementare pașnică a diferendelor internaționale. În cuprinsul unui asemenea document de anvergură ar trebui să se afirme, fără rezerve, că recurgerea la forță sau la amenințarea cu forța, la intimidare directă, la amenințări și presiuni de ordin militar, politic, economic, la alte acte care ar periclita pacea și securitatea internațională, precum și recurgerea la alte mijloace, altele decât cele pașnice, pentru soluționarea disputelor sunt în totalitate incompatibile cu normele și principiile dreptului internațional recunoscute de națiunile civilizate. În așa mod mecanismele instituțional-juridice privind reglementarea pașnică și-ar reafirma pe deplin funcționalitatea și eficiența.

Referințe bibliografice:

1. Miga-Beșteliu R. *Introducere în dreptul internațional public*. All Beck, București, 1998, p.297.
2. Левин Д. *Принцип мирного разрешения международных споров*, Москва, 1977, с. 24-26.
3. Popescu D. *Soluționarea pașnică a diferendelor internaționale*. Editura Academiei R.S.R., București, 1983, p.14.
4. Bolintineanu Al., Năstase A., Aurescu B. *Drept internațional contemporan*, All Beck, București, 2000, p. 181.
5. Balan O., Rusu V., Nour V. *Drept internațional umanitar*, Departamentul Editorial al Universității de Criminologie, Chișinău, 2003, p. 236.
6. Popescu D. *Op.cit.*, p.14.
7. Miga-Beșteliu R., *Op.cit.*, p.299.
8. Grecescu I. *Carta Organizației Națiunilor Unite și Statutul Curții Internaționale de Justiție*, Editura Rosetti, București, 2002, p. 5.
9. La acestea se mai adaugă și rezoluțiile nr. 42/22 din 17 martie 1988 „Declarația asupra sporirii eficienței principiului renunțării la forță sau la amenințarea cu forța în relațiile internaționale”, nr. 49/57 din 9 decembrie 1994 „Declarația privind întărirea cooperării dintre ONU și acorduri sau organisme regionale în domeniul menținerii păcii și securității internaționale”.
10. Колосов Ю.М. *Международное право. Учебник*. Изд-во Международные Отношения, Москва, 2001, с. 303.
11. *Cooperating for peace in West Africa: An Agenda for the 21st Century*, United Nations Institute for Disarmament Research, UNIDIR, Geneva, 2001, p. 12
12. Annan A. Kofi. *Common Destiny. New Resolve. Annual Report on the work of the Organization*, New-York, 2000, p. 16.

Recenzent: Cristina CEBAN,
doctor în drept

© Lilian Durnescu, 2006.

NOȚIUNEA DE CONFLICT INTERNAȚIONAL ȘI ESENȚA RĂZBOIULUI CA FORMĂ DE MANIFESTARE A CONFLICTULUI

*Victoria BUCĂȚARU,
magistru în relații internaționale*

In a world of hostilities and power politics it is impossible not to focus the attention on the problems related to armed conflicts and their resolution. The present paper represents a study concerning the notion of the armed conflict and the war as its main form of manifestation. At the beginning the relations between states took two basic forms: cooperation and confrontation. Here you can find information concerning the notions of conflict, state of conflict, and the notion of war. The conflict can't be considered a new phenomenon, neither on a theoretical – conceptual level nor on the practical one. We can say for sure that this theme was broadly investigated by scientist during centuries and that's why we can present the evolution of this concepts and make an analysis concerning their impact on all the life spheres.

Un loc deosebit în studiul relațiilor internaționale îl ocupă cercetarea conflictelor internaționale și a modalităților de soluționare a acestora. Ce este totuși un conflict și cum se definesc noțiunile de „conflict” și „stare conflictuală”?

Statele, ca formațiuni de sine stătătoare, au intrat în raporturi reciproce, la început sporadic și incidental, ca apoi relațiile să se extindă treptat asupra tuturor domeniilor vieții sociale. La început, aceste relații au îmbrăcat două forme principale: de colaborare și de confruntare, ultima provocând deseori adevărate cataclisme mondiale, distrugând culturi și civilizații.

Fenomenul de confruntare poartă și denumirea de diferend internațional, acesta fiind definit ca o „neînțelegere, o opoziție între două sau mai multe state, care au atins stadiul în care părțile au formulat pretenții sau contrapretenții și care constituie un element de tulburare a relațiilor dintre ele.”¹ Precizând noțiunea dată, vom adăuga că diferendul este de facto o „contestație, litigiu, divergență sau conflict dintre actorii internaționali.”² Conform Dicționarului Enciclopedic, diferendul este „o neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord, antagonism, ceartă.”³ Diferendele internaționale apar nu numai între state, ci și în raporturile dintre state și organizațiile internaționale sau între organizațiile internaționale⁴.

Diferendele nu sunt fenomene noi, atât la nivel teoretico-conceptual, cât și la nivel practic. Omenirea se confruntă cu problematica apariției și dezvoltării diferendelor încă din cele mai străvechi timpuri, pământul fiind bântuit de războaie, iar popoarele terorizate de cruzimea lor.

Conflictele reprezintă un tip de relații reciproce între oameni, comunități sau instituții, în timpul cărora acțiunile unei părți implicate se ciocnesc de împotrivirea altelea în realizarea scopurilor și intereselor ei.

Starea conflictuală este esența geopoliticii și orizontul său de nedepășit. Oricare ar fi forma și intensitatea conflictului, acolo unde acesta se produce există substanță pentru o analiză geopolitică. Reciproc, acolo unde este analiză geopolitică există un conflict, căci imaginile geopolitice privind popoarele, ca și guvernele, sunt ele însele surse conflictuale. Conflictele pot fi latente, pot lua formele unei tensiuni diplomatice, ale unei crize internaționale, regionale sau locale. Ele pot lua și forma unei confruntări armate generale sau punctuale. De altfel, starea conflictuală a unei crize nu depinde de suprafața țărilor sau de importanța forțelor care se înfruntă, după cum ne demonstrează conflictul israeliano-palestinian și războiul din Liban.⁵

Conceptul de conflict scoate în evidență contradicțiile dintre integrare și ruptură, consens și disensiune, stabilitate și schimbare, deoarece opoziția dintre conflict și ordine se înscrie chiar la baza sistemului social. În demersul studierii conflictelor trebuie avut în vedere caracterul puterii în contextul confruntării cu un potențial adversar extern sau din interior; natura și nivelul angajării oponentilor; ideile și concepțiile care îl legitimează sau tipul de ruptură apărut.

Caracterul și evoluția conflictului sunt dependente de: gradul de conștientizare de către participanți a litigiului survenit; intensitatea participării actorilor într-o dispută, care poate suferi variații puternice; natura relațiilor care poate fi de ordinul cooperării și al conflictului, în timp ce altele țin exclusiv de confruntare; sursele de finanțare; posibilitatea întrebunțării structurilor de constrângere; mobilizarea simpatiilor și, nu în ultimul rând, eficiența strategiilor adoptate.

Din categoria conflictelor internaționale fac parte războaiele interstatale, conflictele armate dintre două sau mai multe state, chiar dacă starea de război nu este recunoscută de nici unul dintre state, lupte ale majorității societății împotriva unui regim rasist. Categoria de conflicte armate include: războaie civile, războaie religioase, războaie de secesiune și lupte pentru schimbarea regimului unei țări.⁶ Conflictele violente, războaiele întăresc de obicei unitatea internă a statelor implicate.

Conform *Dicționarului de Gândire Politică „Larousse”*, războiul este o înfruntare violentă între două grupuri înarmate. Nu există nici un concept unitar despre război. Există însă forme de război care corespund unor tipuri de societăți specifice și care ar avea nevoie de definiții diferite.⁷ Conceptul de conflict armat, care apare pentru prima oară în Convenția de la Geneva, adoptată în 1945, este definit ca un gen de luptă armată între doi subiecți ai relațiilor internaționale, care nu implică recunoașterea formală a stării de război de către beligeranți.

Războaiele sunt un rezultat al soluțiilor politice pentru atingerea scopurilor cu ajutorul forței armate. Anterior războiul era privit ca un mijloc rațional de atingere a scopurilor politice. Războaiele între popoare și state izbucnesc, de regulă, în virtutea motivelor social-politice și, în acest context, reprezintă un act politic. Mai mult, după cum scria Clausewitz, „războiul este nu numai un act politic, dar și o armă autentică a politicii, o continuare a relațiilor politice, promovarea lor cu alte mijloace”.⁸ Dar adeseori războiul este nu atât o problemă de tehnică și politică, cât una socio-culturală și sociopsihologică.

Războiul izbucnește atunci când una dintre părți este gata să meargă la anumite jertfe pentru a-și atinge scopul. De aici rezultă că războaiele încep atunci când există anumite probleme, care variază de la o perioadă istorică la alta. Dacă există o modalitate de soluționare a problemei, atunci conflictele nu izbucnesc. Atunci când vorbim despre război, este important să ținem cont de următoarele afirmații teoretice:

- războiul este o situație la care omenirea s-a adaptat deja;
- războiul este un proces, el are cauze, care nu conduc dintr-o dată la ciocniri în fază finală;
- războiul, de regulă, este rezultatul unui antagonism îndelungat;
- războiul este o modalitate de soluționare a problemei;
- războiul poate să aibă mai multe cauze;
- există mai multe tipuri de războaie.

Ca fenomen complex cu rădăcini adânci în istoria relațiilor internaționale, diferendele au făcut dintotdeauna obiectul de cercetare al diverșilor analiști. Ideea analizei diferendelor și a modalităților de reglementare a acestora a fost promovată de mulți gânditori, precum Niccolo Machiavelli, Thomas Hobbes, Hans Morgenthau, John Berton, Kenneth Waltz.⁹

Niccolo Machiavelli, un remarcabil cugetător din epoca Renașterii, fondatorul teoriei politice moderne, și-a format concepția politică sub influența conflictelor și a luptei politice. În centrul atenției lui s-a aflat teoria despre stat și conflictele sociale. Problema centrală a vederilor politice ale lui Machiavelli o constituie concepția cu privire la procesul istoric, la temelia căreia se află ideea despre conflictele sociale acute ca forță motrice a mutațiilor sociale și politice. La baza conflictelor din societate se află contradicțiile dintre interesele diferitelor păături sociale, care sunt exprimate plenar în lupta pentru obținerea în proprietate a bunurilor materiale și în apărarea lor. Conflictele dintre individ și societate, stat trebuie rezolvate pe contul individului, care trebuie să supună interese proprii intereselor statului.¹⁰

Thomas Hobbes, unul dintre fondatorii teoriei politice moderne, consideră că patimile naturale provoacă rivalitatea, nînrederea, setea de glorie și, în consecință, invidia, ura, discordia, răzbunarea, iar în ultimă instanță – „războiul tuturor contra tuturor”, ceea ce generează conflicte sociale continue. Oamenii, consideră el, au creat statul pentru a pune capăt, prin intermediul lui, acestui război.¹¹

Trăgându-și rădăcinile din îndelungata tradiție a filosofiei politice, precum și din antropologia de nuanță pesimistă, realismul politic face legătura dintre teoriile normative asupra relațiilor internaționale și praxisul politic, care, cu precădere în SUA, cultivat fiind ca model predominant, fundamentează o politică externă de succes. Realismul politic își formulează aserțiunile în încercarea de a atrage atenția asupra potențialului conflictual existent în cadrul relațiilor internaționale.

Premisele antropologice, care denotă permanența eforturilor de autoconservare făcute de individ

prin acumularea de putere în detrimentul altora, au certe filiații din concepțiile filosofice dezvoltate de Hobbes și Nietzsche. Însăși situația sa existențială, marcată de numeroase incertitudini și incapacități, explică tendința omului de a acumula putere ca aspirație constantă spre siguranță. Garantarea siguranței și a libertății existențiale poate fi realizată doar prin procesul de acumulare permanentă a puterii. Impulsul oamenilor de a acumula putere vine din conștiința slăbiciunilor lor naturale. Pentru exponenții realismului politic această predispoziție antropologică se identifică întru totul cu scopul politicii, în definițiile lui Max Weber și Nietzsche politica fiind o expresie evidentă a luptei pentru putere.

Hans J. Morgenthau (1904-1980), cel mai important reprezentant al realismului politic, susținea că „*prin putere se înțelege dominația unor oameni asupra gândirii și comportamentului altor oameni*”.¹² Pornind de aici, el identifică caracteristicile esențiale ale accepțiunii realiste a puterii și, implicit, a conflictului. Omniprezența puterii și, prin urmare, a conflictului, este prima. Cea de-a doua pune în evidență degenerarea puterii în abuz de putere, adesea cu urmări tragice. A treia caracteristică a puterii are ca expresie tendința sa necondiționat expansionistă, care contribuie la înțelegerea și explicarea escaladării conflictelor internaționale. A patra caracteristică relevă faptul că puterea și, totodată, scopurile imediate ale părților angajate în cucerirea ei, în cazul sistemului internațional al actorilor implicați în conflict, sunt orientate spre garantarea prestigiului, a suveranității și a securității naționale. Cea de-a cincea caracteristică reliefează tendința constantă a părților angajate în lupta pentru putere de a-și disimula scopurile proprii în formule ideologice. Din această cauză conflictele pentru putere pot fi percepute, uneori, ca fiind conflicte de altă natură sau pseudoconflicte, deși simpla identificare a cauzei lor reale nu ar trebui să mai lase loc interpretărilor duble.

Hans Morgenthau analizează conflictele la nivel interstatal. Fiind un reprezentant al abordării realiste a teoriei relațiilor internaționale, el consideră că principalii actori ai relațiilor internaționale sunt statele, însă nu este vorba de toate statele, ci doar de cele mai mari, ale căror relații de conflict sau cooperare reprezintă esența politicii internaționale. Acționând în sfera anarhică pe baza propriilor interese, statul este pus involuntar față în față cu faptul că interesele sale sunt contradictorii intereselor altor state – participanți la relațiile internaționale. De aici rezultă că principalul proces internațional, care merită atenția teoriei realismului politic, este *războiul*. Specificul relațiilor internaționale, după părerea realiștilor, constă în aceea că ele se dezvoltă în umbra războiului.¹³

Schema argumentativă centrală a realismului politic se construiește pe baza definiției lui Hegel, conform căreia statul este o totalitate de indivizi, și se referă la raporturile dintre indivizi și stat, atât individul, cât și statul fiind entități percepute în mod analog. Prin urmare, promotorii realismului consideră că suma calităților și defectelor omenești se transmite statului, ca actor în sistemul relațiilor internaționale; acesta se compune, la rândul său, din acțiunile statelor naționale și consecințele acestor acțiuni, cum ar fi, de exemplu, crearea organizațiilor internaționale. Ca și individul, statul încearcă să își asigure securitatea și protecția acumulând putere în detrimentul altor state.

Alături de conceptul de putere, conceptul de interes național are o importanță deosebită pentru realismul politic. Interesele naționale se compun din funcția de protecție, din suveranitatea națională și din monopolul folosirii forței fizice în interior. În timp ce la nivel statal conflictul de putere se desfășoară relativ liniștit, la nivel internațional, întrucât nu există instanțe regularizatoare atotputernice, universal și unanim recunoscute, conflictul pentru putere se manifestă ca o constantă, oscilând între încercările de slăbire a sistemului internațional prin anarhizarea acestuia, prin război, și perioadele de detensionare. Evident, spectrul relațiilor internaționale este reconfigurat permanent de politica externă a statelor, determinată de interesele naționale ale acestora, de cultura lor politică și chiar de pozițiile succesive pe care le ocupă în structura sistemului relațiilor internaționale. Conflictul apare ca un efort pro și contra unui anumit *status-quo*, ca un joc la sumă nulă, câștigul de putere al unei părți fiind echivalent cu pierderile de putere ale altei părți. Pornind de la acești termeni, o rezolvare sau o transformare a conflictului sunt aproape imposibile. În ultimii ani însă, datorită, în principal, declinului importanței statelor naționale, teoria realistă asupra conflictelor se modifică sub impactul teoriilor empiric-analitice despre natura conflictelor internaționale.

Complexitatea crescândă a raporturilor internaționale, fără a limita interacțiunea statelor naționale,

conduce la dezvoltări neorealiste, care își propun să integreze sistemul și teoria jocurilor într-o teorie empirico-analitică, însă pragmatic orientată, despre natura conflictelor internaționale.

Conform abordărilor neorealiste, propuse de așa-numita *Școală de Politică Internațională de la München*, este vorba de modificarea premiselor principale ale realismului și, în același timp, de continuarea tradiției cercetării realiste. Astfel, în opoziție cu conceptul de putere, acela de politică dobândește importanță, întrucât relațiile internaționale nu sunt cercetate doar ca relații între state, ci și ca legături între instituții, cetățeni ai diferitelor state și uniuni de state, organizații, asociații, trusturi internaționale etc. În mod corespunzător, politica este definită prin comportamentul decizional față de putere, care este acceptat ca fiind capacitatea de impunere, de realizare a obiectivelor formulate de politică. Autorii neorealiști renunță la definirea intereselor naționale prin tendința lor expansionistă. Aceștia consideră interesele în politica internațională ca fiind „*situații, percepții și scopuri condiționate de valoarea lor intensă, de orientarea spre finalități concrete a voinței decidenților, a centrelor de decizie, pentru reglementarea relațiilor externe ale statelor, ale altor sisteme cu alte state sau cu alte sisteme din mediul lor internațional.*”¹⁴

Această nouă accepțiune a intereselor naționale pune în evidență legăturile dintre teoria analitică a sistemului relațiilor internaționale și neorealism. Pentru a se ajunge la o imagine completă a unui „decupaj” internațional, neorealismul supune analizei constelații concrete ale unor situații politice internaționale din perspectiva teoriilor sistemelor, conducerii și deciziei.

În ciuda cuprinzătoarei reforme teoretice a realismului, neorealismul păstrează formulările cauzale necesare înțelegerii științifice; acesta leagă cercetarea de practica politică la nivelul decizional al statului. Conceptul de conflict rămâne același, realismul politic abordându-l unitar ca formă dominantă a relațiilor interstatale, însă nu neaparat faptică și exclusivă. Prin urmare, conflictele cauzate de anumite decizii politice sunt întotdeauna conflicte de putere între state, văzute ca actori individuali, ceea ce l-a determinat pe Morgenthau să sublinieze rolul „oamenilor de stat” și al „artei de stat”, ca artă de a conduce statul. Din această perspectivă, conflictul nu poate fi închis, rezolvat, anulat sau transformat, nici măcar atunci când factorii morali și culturali conduc la compromisuri și întreruperi. Practica politică apare aici, înainte de toate, ca o formă de motivare a unui comportament orientat spre raționalitatea scopurilor, ceea ce înseamnă o căutare și o utilizare optimă a mijloacelor în scopul creșterii necondiționate a puterii, exploatându-se potențialul cunoștințelor strategice și istorice.

Teoria neorealistă asupra conflictelor proiectează un model al politicii (și al politicienilor) care nu seamănă cu modelele lui Machiavelli și Clausewitz, dar care se conectează atât la realism, cât și la alte curente valorizatoare. Și pentru realiști, și pentru neorealiști pacea și stabilitatea sunt valori supreme, chiar dacă, uneori, pentru prezervarea lor, este necesară folosirea mijloacelor de putere. Niciodată însă împotriva acestora!

Autorii care s-au ocupat de definirea puterii, în totalitatea manifestărilor ei, au considerat-o ca fiind un fenomen major în sfera relațiilor internaționale. În cazuri extreme, puterea se identifică cu utilizarea mijloacelor ei, cu amenințarea sau numai cu etalarea psihologic eficientă a violenței fizice. Totuși, în situațiile în care nu primează forța fizică, conform lui Max Weber, puterea poate fi înțeleasă ca fiind „*capacitatea de a-și putea impune voința proprie împotriva rezistenței altora, indiferent pe ce anume se bazează această rezistență*”.¹⁵ Drept manifestări ale fenomenului de putere în relațiile internaționale sunt considerate conflictul și utilizarea directă a mijloacelor de putere, dar și situațiile în care puterea este introdusă în ecuație numai într-o formă latentă, pentru a amenința interese legitime, distrugând, selectiv sau aleatoriu, bunuri și vieți.

Karl W. Deutsch, precaut, diferențiază puterea ca fenomen al relațiilor internaționale, o definește ca fiind capacitatea de a învinge în conflict și de a depăși rezistențele. Această înțelegere a puterii îl situează nu departe de Johan Galtung, care așează, din punct de vedere conceptual, puterea și forța la același nivel. Teoreticienii principali ai școlii realiste, Hans J. Morgenthau, Georg Schwarzenberger, Edward Hallet Carr, Raymond Aron, și numeroșii lor adepți, îndeosebi din SUA, acordă o atenție deosebită elementului economic al puterii.

Din perspectiva lor, societatea internațională este structurată asimetric din punct de vedere eco-

nomic, ceea ce determină apariția unor conflicte majore între centru și periferie. În concepția lor, conflictele actuale sunt fundamentate economic și apar între poli antagonici de putere ai sistemului internațional. Eliminarea lor este posibilă fie prin schimbarea structurii economiei mondiale, fie prin decuplarea periferiei de la piața capitalistă dezvoltată. În centrul interesului lor se află relațiile putere – conflict, ca o permanentă provocare pentru politica de securitate și de asigurare a păcii.

În condițiile în care competiția internațională se manifestă pașnic în diferite domenii, este dificilă aprecierea puterii statelor în mod absolut. În plus, potențialul de putere al statelor poate fi pus în valoare, poate fi multiplicat printr-o participare activă la reconfigurarea sistemului de relații internaționale, acționând din interiorul unor alianțe, grupări regionale, comunități economice etc. Sistemul de coordonate corespunzător nu rămâne fără influențe asupra raporturilor de putere, astfel încât „interdependențele asimetrice” (Keohane/Nye) apar întotdeauna ca un caz-regulă.

Analizii interdependențelor (Robert Keohane, Joseph Nye, James N. Rosenau, Karl Kaiser, Ernst-Otto Czempiel) au tendința de a nu mai studia în mod predominant puterea în câmpul politicii de securitate, ci de a aborda, integral, spectrul în care statele își exercită influența sau sunt supuse influenței și constrângerilor exercitate de alte state. Interdependențele naturale, pluriforme, tot mai accentuate, dintre statele care compun sistemul internațional contemporan au ca urmare creșterea susceptibilităților și vulnerabilităților individuale, însă, în același timp, măresc șansele actorilor respectivi de a-și promova propriile interese prin influențarea și manipularea comportamentului altor state.

Școala neorealistă distinge cazuri în care influența unor state asupra altora nu este planificată, deliberată. În consecință, aceasta nu se concretizează prin exprimarea clară a unor obiective a căror realizare este solicitată în mod imperativ. În primul rând, marile state, acționând în interiorul structurilor de putere mondiale, exercită influențe asupra celorlalți actori, chiar dacă aceste influențe nu sunt premeditate și nu au la bază strategii de politică externă formulate explicit. Sunt cunoscute și modalitățile de folosire a puterii, ca și a mijloacelor acesteia. Adesea este suficientă etalarea instrumentelor de forță, așa-numita „diplomație coercitivă”. Alteori sunt implicate în acțiune mișcări subterane sau guerile sponsorizate discret, după cum pot fi susținute politic, material și financiar anumite părți angajate, de exemplu, într-un război civil. La fel de bine poate fi declarată propria disponibilitate pentru acțiuni militare cu caracter limitat sau nelimitat, desfășurate până la atingerea obiectivelor urmărite.

În secolul al XXI-lea, forțele armate, puterea economică, subversiunea și propaganda, alături de diplomația alianțelor, în combinații nuanțate, vor rămâne principalele instrumente de putere în sfera relațiilor internaționale, folosite, cu detașare, de statele care dețin superioritatea și temute de statele aflate în inferioritate.

Kenneth Waltz este cel care a studiat contribuția pe care o aduce teoria politică clasică la înțelegerea cauzelor războiului și la definirea condițiilor în care războiul poate fi ținut sub control sau eliminat, ca arbitru final în conflictele dintre grupurile de oameni, în absența unei autorități centrale. Waltz consideră că rădăcina tuturor relelor este omul, deci el însuși este rădăcina răului numit război.¹⁶

Conform primei imagini a relațiilor internaționale, cauzele majore ale războiului se regăsesc în natura și comportamentul omului. Războaiele pornesc din egoism, din direcționarea greșită a unor impulsuri agresive, din stupiditate. Celelalte cauze sunt secundare și trebuie interpretate în lumina acestor factori. Dacă acestea sunt cauzele fundamentale ale războiului, atunci războiul trebuie eliminat prin iluminarea și înnobilarea oamenilor sau prin asigurarea readaptării lor psihosociale. Această viziune asupra cauzelor și remediilor a predominat în scriile marilor gânditori importanți, de la Confucius până la pacifiștii de azi.¹⁷

În ultimii ani, în literatura occidentală și cea autohtonă se poartă discuții referitor la caracterul conflictelor și războaielor din lumea multipolară. Samuel Huntington, în lucrarea sa „Ciocnirea civilizațiilor”, are drept leitmotiv următoarea teză: dacă secolul al XX-lea a fost un secol al coliziunii ideologiilor, atunci secolul al XXI-lea va deveni un secol al coliziunii civilizațiilor sau religiilor.

În acest context, sfârșitul „războiului rece” este privit ca un hotar istoric între lumea veche, dominată de contradicții naționale, și lumea nouă, caracterizată prin coliziunea civilizațiilor. După sfârșitul acestuia, cele mai importante deosebiri dintre popoare nu sunt cele de ordin ideologic, politic sau economic, ci cele

culturale. Oamenii încep să se identifice nu cu statul sau cu națiunea, ci cu o formațiune culturală mai largă – cu civilizația, fiindcă deosebirile la nivelul civilizațiilor care s-au format de-a lungul secolelor sunt mai esențiale decât deosebirile dintre ideologiile politice și regimurile politice... Religia îi desparte pe oameni mai mult decât apartenența etnică. Poți fi semifrancez și semiarab, sau chiar cetățean al acestor două țări (Franța și oricare țară arabă). Mult mai complicat este să fii semicatic și semimusulman. Analizând evenimentele care se petrec astăzi în lume, și anume scandalul caricaturilor, ne dăm seama că Huntington a fost un clarvăzător, concepțiile lui descriind aproape în amănunt mersul istoriei.¹⁸

Luând în considerare cele enunțate mai sus, observăm că conflictul a reprezentat un subiect de interes încă din cele mai vechi timpuri, fiind analizat din mai multe perspective: socială, politică, culturală și economică. Pornind de la aceasta, putem afirma cu certitudine că, o dată apărut, conflictul poate evolua, devenind un conflict internațional, care să afecteze interesele mai multor state sau poate chiar interese de ordin global. Conflictele au avut întotdeauna la bază anumite scopuri egoiste, fie că este vorba de dorința de obținere de noi teritorii sau de autoritate, fie că este vorba de realizarea unui capriciu sau de demonstrarea vanității personale. Principalul lucru pe care trebuie să-l reținem este că, întotdeauna, conflictele au avut urmări dezastruoase, cu pierderi atât materiale, cât și umane, care sunt mult mai grave și conduc la stagnarea dezvoltării societății umane.

Referințe bibliografice:

1. *Dictionnaire de la terminologie de relation internationales*. Paris, 2000, p. 212.
2. Nicu I., *Drept Internațional Public, VII*. Iași, 1993, p. 185.
3. *Dicționar Enciclopedic*. Chișinău, 2003, p. 54.
4. Beniuc V., Rusnac Gh., *Conceptele și noțiunile de bază ale diplomației*. Chișinău, 1998, p. 57.
5. Chauprade A., Thual F., *Dicționar de geopolitică*. București, 2003, p. 476.
6. *Armed Conflicts* // www.geocities.com/Athens/8945/conf.html, 20.10.2004
7. *Dicționar de Gândire Politică Larousse*. București, 2003, p. 251.
8. Burian A. *Geopolitica lumii contemporane*. Chișinău, 2003, p. 221.
9. Цыганков П., *Международные отношения*. Moscova, 1996, p. 406.
10. Zavtur A., Moșneaga V., Rusnac Gh., *Puterea politică și conflictul social*. Chișinău, 1999, p. 28.
11. Ibidem, p. 41.
12. Vonackter T., *Konflikttheorien*. Opladen, 1996, p. 78.
13. Цыганков П., *op. cit.*, p. 109.
14. Vonackter T., *Konflikttheorien*. Opladen, 1996, p. 80.
15. Weber M., *Cercetare asupra păcii și războiului*. Opladen, 1996, p. 352.
16. Waltz K., *Omul, Statul și Războiul*. Institutul European, 2004, p. 11.
17. Ibidem, p. 24.
18. Burian A., *op. cit.*, p. 235.

*Recenzent: Alexandru Burian,
doctor habilitat în drept, profesor universitar*

© Victoria Bucătaru, 2006.

LEGILE COMPORTAMENTULUI ORGANIZAȚIONAL AL PARTIDELOR POLITICE SUB ASPECTUL UNIFICĂRII PROCESELOR POLITICE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

*Iurie CIOCAN,
competitor*

Studying the party making phenomena as the expression of the political and democratic pluralism requires a changing of the accent from the everyday reality to the perspectives, from present to future. The tendencies that have been manifested in the contemporary party systems and their legal way of evolution that are shaping up, can stand for a starting point in the process of evaluation regarding the place and the role of the political parties in the informational society.

Analiza comportamentului partidelor în comparație cu cel al altor tipuri de organizații nepolitice ne oferă posibilitatea să sintetizăm și să ne exprimăm punctul de vedere referitor la legitățile – unele consacrate și relativ cunoscute, altele în curs de formulare și validare – care guvernează viața protagoniștilor politici:

1) *legea interdependenței sistemelor de partid și a sistemelor electorale* (M. Duverger; D. Rae) subliniază relația reciprocă de influențare dintre sistemele electorale și partide sau sistemele de partide; raport ridicat la rang de “lege sociologică” de Duverger și dezvoltată de Rose, V.J. Handbly și Loosmore; sistemele electorale pluraliste cu circumscripții uninominale favorizează sistemele bipartidiste; reprezentarea proporțională și sistemele binominale încurajează multipartidismul; cu cât un sistem electoral este mai permisiv, cu atât mai mare este numărul de partide existente; numărul de partide este mai mic în sistemele pluraliste, ceva mai mare în sistemele majoritare, la un nivel superior în sistemele semipluraliste și atinge punctul maxim în sistemul proporțional (Duverger); toate sistemele electorale tind să suprareprezinte partidele mai mari și să le subreprezinte pe cele mici, proces concretizat în anumite tendințe: toate sistemele electorale conduc la rezultate disproporționate, reduc numărul de partide parlamentare în comparație cu numărul efectiv de concurenți electorale și favorizează alcătuirea unor majorități parlamentare pentru partidele care nu beneficiază de un suport majoritar din partea electoratului (orice sistem electoral, dacă există voință politică, permite formarea unei majorități guvernamentale D. Rae)¹;

2) *legea de fier a oligarhiei*, formulată de R. Michels² în urma observațiilor asupra comportamentului partidelor politice, al sindicatelor sau al altor tipuri de asociații și reiterată mai târziu de A. Touraine; disciplina și ierarhizarea, absolut necesare funcționării organizațiilor complexe, conduc inevitabil la oligarhie – concentrarea deciziei la nivelul unui grup restrâns de persoane, a unei oligarhii birocratice, inamovibile, care își perpetuează prerogativele în structurile de conducere în virtutea profesionalismului și meritelor acceptate; situație ce conduce la apariția unei detorsionări între interesele grupului conducător și cele ale electoratului, nu întâmplător R. Aron, analizându-le comportamentul, suspecta partidele politice de “exces de oligarhie”³, fenomen care are tendința să sfârșească, îl completa A. Touraine, într-o formă periculoasă de alienare politică: “partidocrația”³, anularea caracterului reprezentativ al democrației, prin situarea partidelor dincolo de interesele societății civile, ale claselor și categoriilor sociale;

3) *legea orbitării*, formulată de D. Gherea (1910), potrivit căreia partidele mici gravitează în jurul celor mari, sfârșind într-o fuziune prin absorbție cu cele din urmă (ex. Partidul „Alianța Moldova Noastră”);

4) *legea motivației* – participarea membrilor și simpatizanților este condiționată și determinată de mărimea, numărul partidelor și beneficiile scontate; participarea se află într-o relație de directă proporționalitate cu mărimea, numărul partidelor competitori și perspectivele de ascensiune în funcțiile de decizie politică sau administrativă, situație apărută în aproape toate partidele politice moldovenești, migrația politică devenind o modă;

5) *legea participării* – gradul de mobilizare la viața politică este văzută în funcție atât de numărul partidelor, cât și de diversitatea ideologică și doctrinară a ofertei politice care poate să satisfacă într-o măsură apreciabilă dezideratele electoratului, fapt ce argumentează forța de atracție mai mare a

pluripartidismului față de monopartidism; competiția dintre agenții politici nu este însă o competiție între ideologii, ci o luptă pentru putere; de asemenea, cristalizarea partidelor și manifestarea lor ca organisme unitare și omogene ține mai mult de latura psihologică, de natura convingerilor, decât de cea teoretică a culturii politice; lege la care S. Huntington face următoarele completări: a) *fenomenele de instabilitate politică, numărul loviturilor militare și forța partidelor politice se află într-un raport de inversă proporționalitate*. Într-o cercetare sociologică a fenomenului evocat, Fred R. von Mehden atrăgea atenția asupra pericolului care amenință stabilitatea și ordinea politică: frecvența loviturilor militare variază de la 0% (procent înregistrat de statele de tip comunist) la 11% în sistemele cu un singur partid, 45% în sistemele bipartide, 68% în sistemele pluripartide, atingând o cotă de 83% în sistemele fără partide eficiente; b) *stabilitatea și ordinea unui sistem politic sunt condiționate și influențate de nivelul de mobilizare și participare politică; sistemele unipartidiste, bipartidiste și cele cu partid dominant conferă o stabilitate mai mare decât cele pluripartidiste*. În opinia politologilor Arthur S. Banks și Robert B. Textor (“A Cross-Polity Survey”, 1963), procentul oscilează între 25% (pentru prima categorie) și 85% (specific ultimului tip de sistem); c) *forța unui partid și a unui sistem de partide depinde atât de nivelul de instituționalizare, cât și de cel participativ*. S. Huntington aprecia că aceasta depinde de patru factori mai importanți: capacitatea de a supraviețui a fondatorilor și a celor care l-au condus la succes; complexitatea și profunzimea organizațională; gradul de identificare și loialitate a activiștilor și liderilor față de partid, cu idealurile și obiectivele fundamentale și colaterale ale acestuia; flexibilitatea, capacitatea de a-și schimba funcția de reprezentare. Partidele politice necesită o sinteză între participare și organizare; partidele și sistemele de partide care reușesc să combine mobilizarea cu organizarea reconciliază de fapt modernizarea cu dezvoltarea politică. În timp ce parlamentele reprezintă, partidele politice mobilizează poporul ca suveran al puterii de stat. Forța de mobilizare a partidelor politice este determinată de prezența la vot a cetățenilor, indicator care ilustrează forța și capacitatea organizatorică a partidelor politice. Gradul de participare la vot exprimă elocvent nivelul puterii partidelor politice, posibilitatea lor de mobilizare. Cu cât partidele implicate în alegeri sunt mai puternice, au o bază de masă mai mare, cu atât prezența cetățenilor la vot va fi mai mare. Prezența electoratului la urne, în proporție de 90% în țările comuniste, 80% în țările occidentale, 60% în SUA, cca 50% în statele în tranziție, relevă importanța pe care o acordă partidele aspectelor organizatorice. Din această perspectivă, convingerea lui S. Huntington că “partidele constituie mai mult baza stabilității decât a instabilității” este rezonabilă și susținută de realitate. O concluzie se impune: atât schimbarea, cât și stabilitatea unui sistem politic trebuie căutate în prezența și activitatea concretă a partidelor politice;

6) *legea adaptării funcționale* (S. Huntington) – durata existențială și funcțională a unui partid este direct proporțională cu posibilitatea sa de a-și schimba funcția de reprezentare, de a-și moderniza suportul sociologic atât în actul guvernării, cât și în cel al opoziției; un partid incapabil de mobilitate sociologică și ideologică nu poate obține mai multă putere, își pierde din atributele de instituție politică eficientă în fața altuia care este mai mobil și apt de a se adapta la imperativele schimbări, la cerințele de a se identifica cu un alt electorat;

7) *legea lui Toffler* – indiferent de numărul sau culoarea competitorilor, într-o campanie electorală va ieși invariabil un singur câștigător: o birocrație de partid. Politicienii au fost și rămân prizonierii sistemului lor; de fapt, birocrații sunt cei care “conduc esențialmente toate guvernele de zi cu zi și adoptă majoritatea covârșitoare a deciziilor atribuite președinților și prim-miniștrilor”. Birocratismul, definit de M. Weber ca fiind necesar funcționării mecanismului social-politic modern, a fost oarecum justificat și eternizat de aprecierile ulterioare ale altor gânditori. Soluția, o guvernare efectivă de către “oameni politici profesioniști”⁴, ne-o oferă, paradoxal, însuși autorul citatului;

8) *legea programelor politice* – puterea se câștigă cu un program electoral de stânga și se pierde cu un program de guvernare de dreapta sau, cum remarcă cineva: partidele trăiesc prin mistică și dispar prin activitatea desfășurată;

9) *legea legitimității* – partidele se legitimează mai degrabă prin performanțele guvernării decât prin legalitatea formală, iar legitimitatea liderilor substituie, se identifică cu legitimitatea partidelor;

10) *legea imitației* (formulată de G. Tarde) – sub raport doctrinar și organizatoric, partidele

contemporane n-au adus nimic spectaculos, și astăzi, cu mici nuanțe, vorbim de aceleași orientări și atitudini politice: poziționarea stânga/dreapta constituie încă indicatorul cu cea mai mare capacitate predictivă și de structurare a votului alegătorilor; imitația este tot atât de veche ca și partidele; “Sistemele noastre politice – observa A. Toffler (în “Al treilea val”, 1983) – sunt copiate după modelele inventate înainte de nașterea mării industrii”; deosebirile constau în accentuarea interferențelor de conținut mergând până la convergență, iar politica, indiferent de natura sa, s-a transformat într-o industrie profitabilă pentru cercurile conducătoare, schimbând politica dintr-o vocație într-o adevărată profesie; nu se mai trăiește pentru politică, ci din politică;

11) *legea diversificării și integrării* – evoluția partidelor, sub aspect organizatoric și doctrinar, a avut loc de la simplu la complex, de la monopartidism la bipartidism și multipartidism, de la concepții bine individualizate, care personalizau “dreapta”, “stânga” și “centrul”, la o convergență de tip ideologic, nu numai instituțională; criteriile tradiționale nu mai sunt operante; astăzi, cu greu mai putem distinge partidele din punct de vedere doctrinar; fiecare partid s-a inspirat de la celelalte partide și și-a integrat în propriile programe politice, dezideratele de succes verificate; astfel, avem partide de dreapta care promovează politici sociale de inspirație socialistă sau social-democratică și, deopotrivă, partide de stânga sau de centru-stânga care sunt promotoare ale unor politici economice de tip liberal; tendința generală a fenomenului politic, susținea Gh. Iancu, o constituie orientarea multipartidistă dublată de doctrina “convergenței sistemelor”⁵; barierele ideologice dintre partide s-au estompat, și-au pierdut semnificația, singura ideologie care rezistă timpului o constituie lupta pentru putere;

12) *legea autorității* – cu cât gradul de recunoaștere socială a partidelor este mai mare, cu atât poziția lor dominantă în peisajul politic va descuraja eventualele resurse de contestare, de conflict social și, evident, va genera o stabilitate mai mare în societate⁶;

13) *legea concurenței și competiției* – este vitală pentru existența, dezvoltarea și conservarea partidelor politice; lipsa de competitivitate politică conduce la stagnarea sistemului, la apariția totalitarismului, la dezinteres pentru modernizare, pentru înnoire doctrinară; devine un criteriu important de clasificare a partidelor în concepția lui M. Duverger sau G. Sartori; când partidele aflate în viața politică limitează regimurile alternative, în prim plan fiind proiectată competiția dintre partidele democratice și cele nedemocratice; partidele, și nu preferințele indivizilor, limitează opțiunile electoratului prin constrângerile severe ale ofertei politice, alegătorul fiind nevoit să aleagă dintre puținele alternative pe care i le oferă elita instituționalizată⁷;

14) *legea compatibilității doctrinare și programatice* – partidele participă la o guvernare de coaliție în virtutea unor principii: afinități ideologice, compatibilitate doctrinară și programatică, interese conjuncturale parțial comune. O reacție politică corectă față de această situație presupune luarea în considerare și corelarea “axiomelor politicii” formulate de L. Lowel (“guvernele de coaliție au o durată scurtă de viață în comparație cu cabinetele monopartidiste. Cazul guvernului Ion Sturza, susținut de coaliția ADR”);

15) *legea scientismului* – deplasarea de accent de la aspectul ideologic spre cel științific; partidele se nasc din doctrine (sunt construcții organizaționale fundamentate doctrinar, ideologic), dar supraviețuiesc prin știință (întreținerea mecanismului funcțional necesită recurgerea la știință, accentuarea profesionalizării activității de partid); un partid rezistă pe scena politică nu numai prin loialitatea și entuziasmul membrilor, convingeri ideologice și militantism, ci, îndeosebi, prin competența reprezentanților acestuia, prin capacitatea lor de a rezolva probleme cu un ridicat grad de complexitate și dificultate; recrutarea membrilor de partid se face, remarca P. Bréchon (în “Partidele politice”), pe baza criteriului competenței; sarcinile fiind încredințate specialistilor⁸;

16) *legea entropiei* – partidele, din punct de vedere istoric (evolutiv), apar ca organizații de cadre și sfârșesc prin a fi partide de masă, ele evoluează de la simplu la complex și eterogen, de la practicarea unor criterii selective la cele lipsite de discernământ axiologic; aspect ce marchează începutul disoluției partidelor, chiar al dispariției lor de pe scena politică.

Cunoașterea acestor legități permite formularea unor aprecieri cu valoare epistemologică și practică privind evoluția și destinul fenomenului partidist în perspectiva trecerii omenirii la societatea informațională.

Perpetuarea fenomenului partidist în lumea viitorului este susținută de numeroși teoreticieni cu

următoarele argumente: democrațiile nu pot exista fără partide politice, democrațiile mai vechi sau mai noi sunt regimuri de partide (Kelsen); “un regim fără partide” este “un regim conservator” (M. Duverger); “un regim antipartid este un regim reacționar”, iar un stat fără partide devine un “stat antipartid” (S. Huntington); partidele îndeplinesc sarcini sociale și politice pe care nici un alt tip de organizație nu are capacitatea de a le rezolva: mențin consensul, coordonează personalul politic, sondează opiniile cetățenilor și le prezintă în mod responsabil, mediază, filtrează, prelucrează și simplifică problematica formulată de cetățeni, ușurează munca administrației (Pizzorno)⁹. “Partidele, conchidea Pasquino G., rezistă pentru că indiferent dacă sunt la guvernare sau în opoziție, sunt garanți ai multor schimbări politice, în sistemele în care, după terminarea confruntării ideologice, apare posibilă negocierea intereselor.”¹⁰

Practica ultimilor ani de activitate politică a Parlamentului European denotă faptul că, în limitele atribuțiilor stipulate de dreptul comunitar, cadrul activității legislative, motivarea votării s-au deplasat de la principiul teritorial (când europarlamentarii promovau ideile statelor de proveniență) spre principiul partidist (când inițiativele sunt susținute de către parlamentarii din diferite state comunitare pe baza afilierii partidiste. De exemplu, socialiștii francezi votează solidar cu cei din Spania, Italia și Grecia). Acest consens s-a fundamentat îndeosebi după 1978, o dată cu alegerile directe ale europarlamentarilor de către electorat.

În calitate de concluzie putem menționa că partidele politice din spațiul european, în activitatea lor, au depășit frontierele statelor naționale și își consolidează eforturile anume pe bază doctrinară, ceea ce va conduce, în final, la cristalizarea unor partide europene unite, care vor fi reprezentate în toate statele membre ale comunității europene și care, la rândul lor, vor reprezenta politic interesele afinilor lor din diferite state.

Referințe bibliografice:

1. Lijphart, A., *Modele de guvernare majoritară și consensuală în douazeci și una de țări*, Chișinău, Ed. Sigma, 1999, p. 172-176.
2. Michels, R., *Les partis politiques. Essai sur le tendance oligarchiques des démocraties*, Paris, Flammarion, 1914, p. 9-10.
3. Aron, R., *Democrație și totalitarism*, București, Ed. All Educational, 2001, p. 257.
4. Touraine, A., *Qu'est-ce que la démocratie?*, Fayard, 1994, p. 85.
5. Brechon, P., *Partidele politice*, Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2004, p. 209-212.
6. Toffler, A., *Puterea în mișcare*, București, Ed. Antet, p. 258-259.
7. Aron, R., *op. cit.*, p. 48-52.
8. Iancu, Gh., *Orientări în tendințele sistemelor de partide contemporane*, în *Partidele politice*, București RA “Monitorul Oficial”, 1998, p. 104-105.
9. Teodorescu, Gh., *Putere, autoritate și comunicare politică*, București, Ed. Nemira, 2000, p. 74.
10. Pasquino, G., *Curs de știință politică*, Iași, Ed. Institutul European, 2002, p. 173-179.

Recenzent: Alexandru ROMAN,
doctor habilitat în drept, profesor universitar

© Iurie Ciocan, 2006.

POZIȚIA STATELOR NEUTRE ÎN PROCESUL DE INTEGRARE EUROPEANĂ ÎN MATERIE DE SECURITATE

*Olga DORUL,
magistru în drept, Universitatea de Stat din Moldova*

Les termes „intégration” et sécurité” ont été revendiqués par plusieurs universitaires et praticiens. Pour que l'éternel débat sur la sécurité européenne, où intégration signifiait seulement coopération internationale, laisse la place à celui sur l'intégration politique de l'Europe, il faut donc que convergent des courants de pensée différents depuis toujours. Les problèmes posés par les pays neutres ne résident pas tant dans l'adhésion de ces derniers à l'idée de coopération structurée mais plutôt dans la possibilité d'appliquer la clause d'assistance mutuelle, qui implique que tous les pays européens fournissent une participation militaire, dès lors que l'un d'entre eux est agressé.

Astăzi, în momentul aderării la Uniunea Europeană, este necesară incorporarea integrală a acquisului comunitar. Aderarea va fi posibilă și prin participarea activă la realizarea obiectivului final al Comunității, care este o uniune cu o evidentă dimensiune politică. Astfel, Actul Unic European, semnat la Luxemburg în 1986, subliniază expres importanța unei cooperări mai strânse între statele membre pe marginea chestiunii securității europene, cooperare care ar putea să conducă la o politică externă comună. În opinia multor autori, statutul de neutralitate vine în contradicție cu obligațiile respective. Scopul prezentului studiu este de a demonstra teza că statutul de neutralitate permanentă a statului nu contravine calității de membru al Uniunii Europene.

Pe durata existenței sale Uniunea Europeană a realizat însemnate progrese în vederea creării pieței și monedei unice, însă domeniul politicii străine și securității comune nu a cunoscut o asemenea dezvoltare. Astăzi politica europeană de securitate și apărare care face parte din politica externă și de securitate comună are trei dimensiuni: ajutorul umanitar, gestionarea crizelor militare și a celor civile, numite „misiuni de Petersberg”, și prevenirea conflictelor. Practica demonstrează că o direcție a politicilor de apărare și securitate o constituie și operațiunile de menținere a păcii susținute de către Uniunea Europeană.

Crizele apărute după „războiul rece” în Balcani, Afganistan, Irak au demonstrat necesitatea ca Europa să devină o autoritate politică capabilă să se impună în procesul de gestionare a conflictelor apărute.

La nivel comunitar, este clar că aderarea unor state precum Austria și Elveția are/va avea consecințe asupra neutralității lor, mai ales din cauza faptului că toate statele membre, afară de Irlanda, fac parte din Alianța Atlantică. În acest context apare întrebarea: în ce mod, în cazuri precum conflictul cu privire la insulele Falkland, statele neutre ar putea să-și asume obligațiile ce decurg din neutralitate, adică să trateze beligeranții imparțial și să aplice sancțiuni economice contra Argentinei?

La momentul apariției Comunităților Europene, aspirațiile Suediei, Elveției și Austriei de a avea acces pe piața comună au iscat discuții aprinse. Astfel, întâlnind o ripostă înverșunată a susținătorilor neutralității și independenței statelor lor, adepții aderării la Comunitatea Economică Europeană (CEE) au declarat că nu este vorba de o aderare deplină a statelor neutre la Piața comună, ci doar de o participare la ea în forma așa-numitei „asociații”, care nu amenință neutralitatea și este pe deplin compatibilă cu ea. Această soluție a fost propusă la sfârșitul lunii octombrie a anului 1961 la Conferința miniștrilor afacerilor externe ai Austriei, Elveției și Suediei.

Totodată, la finele anului 1962, ziarul „La Suisse” scria: „Participarea Elveției în CEE se echivalează încercării de a uni focul și apa, CEE și Elveția”. De altfel, incompatibilitatea aderării la CEE a fost recunoscută și de liderii statelor neutre. Astfel, într-un discurs ținut în martie 1963 la o conferință de presă, prim-ministrul Suediei Taghe Erlander a declarat că țara sa consideră inacceptabilă intrarea în Piața comună cu drepturi depline de membru, deoarece acest fapt ar fi incompatibil cu politica de neutralitate promovată [1, p.163-164].

La rîndul ei, Uniunea Sovietică era categoric împotriva aderării statelor neutre, îndeosebi a Austriei, la CEE, motivînd că o astfel de aderare ar fi inerentă coparticipării la acțiunile Blocului Nord-Atlantic „agresiv”, prin urmare statul neutru nu-și va putea păstra statutul de neutralitate, deoarece nu va mai fi independent în realizarea politicii sale externe și interne [1, p.165].

În literatura de specialitate din secolul trecut era răspîndită ideea că statul neutru poate încheia tratate care să reglementeze interesele economice, morale și materiale, însă cu condiția de a nu-și lega soarta de un alt stat, pentru a nu ajunge la unificarea instituțiilor lor [2].

În acest sens, Convențiile de la Haga din 1907 cu privire la drepturile și obligațiile statelor neutre în caz de război prevăd că statele neutre sînt obligate să aibă față de toate statele beligerante o atitudine egală, nediscriminatorie.

Bineînțeles, a dezvolta sau nu relații economice cu un anumit stat sau grup de state este opțiunea statului neutru, comerțul cu beligeranții fiind un drept, și nu o obligație a statelor neutre.

Nu trebuie neglijat faptul că organizațiile sau acordurile regionale trebuie să urmărească scopul nobil de a asigura pacea și securitatea statelor mari și mici și lor nu poate să le fie indiferentă ideea neutralității permanente a statelor. Din aceste considerente statelor permanent neutre nu poate să le fie refuzată admiterea în astfel de organizații pe motivul că ajutorul lor în caz de luptă contra agresiunii va fi limitat.

Pornind de la cele menționate mai sus și făcînd referință la problema incompatibilității statutului de neutralitate cu calitatea de membru al Uniunii Europene, pot fi identificate patru soluții:

1. Statele membre ale Uniunii ar putea să acorde statelor neutre un statut special.

2. Este posibilă negocierea unei rezerve de neutralitate.

3. Anumite soluții pot fi formulate în baza articolului 224 (actualul articol 297) al Tratatului cu privire la Comunitatea Europeană, semnat la Roma în 1957. Această dispoziție vizează măsurile pe care un stat membru poate fi chemat să le întreprindă pentru a face față angajamentelor contractate în scopul menținerii păcii și securității internaționale. Or, conform anumitor juriști, în special celor din Austria, neutralitatea este un statut care contribuie la menținerea păcii. Prin urmare ar trebui să fie posibil ca un stat neutru să utilizeze această argumentare pentru a nu se asocia sancțiunilor economice comunitare.

4. În sfîrșit, anumiți autori invocă uneori vestitul „compromis de la Luxemburg” din ianuarie 1966 pentru a susține că un stat neutru ar putea în orice moment să se opună unei măsuri pe care o va considera contrară statutului său, chiar dacă este vorba de o decizie susceptibilă să fie adoptată cu majoritatea.

Pentru a dezvălui cadrul complet al problemei examinate, în continuare expunem în ordine cronologică evoluția ideii integrării europene în materie de securitate.

În perioada **1945-1954** discuțiile cu privire la securitatea națională se rezumau la ideea depășirii independenței suverane a statelor. În același timp, ideile lui Jean Monnet, care au permis avansarea dezvoltării instituțiilor europene între cei Șase în domeniul economic, au fost preluate și în materie de securitate prin semnarea în anul 1952 a Tratatului cu privire la Comunitatea Europeană a Apărării (CEA). Dacă acest acord ar fi cunoscut o realizare în practică, el ar fi dus inevitabil la crearea unei armate europene integrate la nivel de diviziuni, cu uniformă comună, cu o structură de comandament unificată, cu un sistem de producere și achiziție a armamentului unificat și o combinație a autorităților supranaționale și interguvernamentale care ar reflecta Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului [3].

În **1954 – 1962**, după refuzul Adunării naționale franceze de a ratifica Tratatul CEA și semnarea anterioară a Acordurilor care au permis intrarea Germaniei de Vest în Organizația Tratatului Nord-Atlantic (NATO), ideea unei cooperări și autonomii europene în materie de securitate a fost, practic, dată uitării.

În anii **1962 – 1968** americanii au inițiat o campanie puternică pentru a transforma Alianța Atlantică în interesul său, într-un parteneriat mai echitabil, inventînd metafora existentă și în prezent, și anume – pilonul european.

În **1968-1978**, după ce Raportul Harmel a dat Alianței o nouă orientare, agreată de toți, cooperarea și autonomia europeană în materia securității au ridicat problema acordării Europei a posibilității să-și exprime ferm poziția în afacerile ce țin de competența NATO.

Evenimentele ce au avut loc în perioada **1978-1987** și anume: declarațiile făcute de SUA cu privire la bomba cu neutroni, invazia URSS în Afganistan, „războiul rece”, au acordat o nouă dimensiune ponderii politice a Uniunii Europei Occidentale în calitatea sa de instanță de reflectare a intereselor europene de securitate. Dacă pînă în momentul respectiv Uniunea Europeană nu avea atribuții în materie de securitate, atunci prin Tratatul de la Amsterdam din 1997 a fost consfințită competența Consiliului european de a defini principiile unei politici de securitate comună.

Definirea progresivă a unei politici de apărare comună a statelor membre ale Uniunii Europene a fost introdusă prin articolul 17 al Tratatului cu privire la Uniunea Europeană, semnat la Maastricht în anul 1992. Totodată, prevederea respectivă a fost realizată doar în decembrie 1999, ca urmare a summitului franco-britanic de la Saint-Malo. În timpul acestei întruniri guvernul Regatului Unit a precizat că inițiativa europeană de securitate și apărare trebuie concepută ca o parte componentă a Alianței Nord-Atlantice și că statele membre ale Uniunii Europene vor putea avea, pe această cale, o influență asupra deciziilor Alianței. Totodată, discordanțele dintre statele neutre și cele membre ale Alianței Atlantice în cadrul UE au persistat, în pofida faptului că două din cele patru state neutre ale UE, Finlanda și Suedia, cooperează în fapt cu Alianța și au reacționat pozitiv la propunerile de la Saint-Malo [4].

După consacrarea politicii străine și de apărare comună în Tratatul de la Maastricht a izbucnit conflictul în fosta Iugoslavie. Uniunea Europeană a încercat fără succes să-și propună bunele oficii în vederea reglementării diplomatice a conflictului. Lipsite de o capacitate de intervenție europeană, statele membre ale Uniunii n-au putut decât să intervină în cadrul forțelor de menținere a păcii a ONU și apoi, sub comandamentul SUA, în cadrul unei forțe a NATO – acesta a fost cazul Bosniei și Herțegovinei în Kosovo și fostei Republici Iugoslave a Macedoniei [5]. Astfel, lecția conflictelor din Balcani a fost însușită. Din acel moment Uniunea a acționat atât în sfera diplomației, cât și în materie de securitate.

Ulterior, Consiliul European de la Helsinki (10-11 decembrie 1999) fixează drept obiectiv global posibilitatea de a detașa timp de un an pînă la 60 000 persoane. Aceasta însă nu presupune faptul că forțele armate naționale vor fi substituite cu o nouă forță armată europeană (Euroforțe).

În cadrul summitului de la Feira (iunie 2000) au fost definite cele patru direcții civile ale politicii europene comune în materie de securitate și apărare: poliție, protecție civilă, administrație civilă și stat de drept.

Ulterior, Consiliul european de la Nice (7-9 decembrie 2000) a decis crearea organelor permanente:

- Comitetul politic și de securitate: compus din reprezentanți naționali, care urmărește evoluția situației internaționale, contribuie la definirea politicilor și supraveghează realizarea lor în practică;
- Comitetul militar al Uniunii Europene: compus din șefii statelor-majore ale forțelor armate, care are rolul de consilier militar al Comitetului politic și de securitate;
- Statul-major al Uniunii Europene, care îndeplinește funcții de reacționare rapidă, planificare strategică și evaluare.

La 29 octombrie 2004 a fost finisată redactarea Constituției Europene. În ce privește cooperarea statelor membre la UE în materie de securitate și apărare comună, evidențiem următoarele aspecte.

Politica Comună de Securitate și Apărare presupune conferirea UE a unei capacități operaționale. Totodată, se prevede posibilitatea angajării UE în misiuni de menținere a păcii, de prevenire a conflictelor, în consolidarea securității internaționale în afara Uniunii.

Elementele de noutate aduse de proiectul de Tratat constituțional, prin raportare la dispozițiile Tratatului de la Nisa, constau în conturarea progresivă a unei *politici de apărare comună*, ceea ce presupune, practic, convenirea unei clauze de alianță militară (similară articolului 5 din Tratatul Atlanticului de Nord); decizia va fi luată de Consiliul European, în unanimitate, care va recomanda statelor membre adoptarea acestei decizii în conformitate cu dispozițiile constituționale interne. Totodată, paragraful 7 al articolului 41 stabilește posibilitatea creării unei forme intermediare de cooperare în domeniul apărării, asemănătoare unei clauze de alianță: dacă un stat membru este victima unei agresiuni armate pe propriul teritoriu (în Tratatul Atlanticului de Nord – atac armat), celelalte state participante la cooperare vor acorda ajutor și asistență prin toate mijloacele aflate la dispoziția lor, în conformitate cu articolul 51 din Carta ONU (referitor la dreptul individual sau colectiv la autoapărare).

Astfel, pentru prima dată, principiul unui destin comun de securitate este afirmat între statele membre ale Uniunii Europene, iar apărarea, care a fost exclusă la originile construcției europene ca urmare a eșecului Comunității Economice pentru Apărare, a devenit nucleul reglementărilor Tratatului de instituire a unei Constituții pentru Europa [6].

Articolele 40 și 201 ale Constituției europene stipulează principiul unanimității deciziilor în materie de securitate și apărare. Asemenea Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, UE nu dispune de mijloace pentru a obliga unul din membrii săi să participe contrar voinței sale la o operațiune de pace, să intervină

într-un conflict armat sau să trimită forțele sale dincolo de frontiere în acest scop. Suplimentar, aceleași obiective și aceleași intenții susțin politica externă și de securitate a Uniunii Europene. Ambele încearcă să asigure pacea în lume. În acest sens UE mizează pe dreptul internațional și multilateralism. Este necesar să remarcăm faptul că dispoziția articolului 40 reamintește: „*politica Uniunii în sensul prezentului articol nu afectează criteriul specific al politicii de securitate și apărare a anumitor state membre*”. Fără a utiliza în mod expres cuvântul „neutralitate”, această mențiune constituie o referință clară la conceptul de neutralitate, deoarece a fost inserată la insistența statelor europene neutre [7].

Constituția instituie și clauza de solidaritate: dacă un stat membru este victimă a unui atac terorist sau a unei catastrofe naturale, Uniunea mobilizează toate instrumentele de care dispune, inclusiv cele militare, pentru a acorda asistență acestui stat pe teritoriul și la solicitarea autorităților acestuia (art. 43).

Practica internațională în materie

În vederea elucidării subiectului propus, este logic să examinăm situația Elveției, care reprezintă modelul clasic al neutralității permanente. Neutralitatea permanentă a acestui stat are rădăcini profunde în conștiința națională. Ea stă, fără îndoială, la baza refuzului majorității poporului elvețian de a adera la UE și, în trecut, la ONU. Mai mult ca atât, Elveția corespunde astăzi tuturor standardelor Uniunii Europene, însă în timpul apropiat anume statutul de neutralitate permanentă va constitui impedimentul principal pentru aderarea la UE.

În ce privește relațiile cu Uniunea Europeană, Elveția a încheiat cu aceasta acorduri bilaterale, care însă nu au tangență cu statutul său de neutralitate, deoarece nu prevăd o cooperare militară. Lucrurile ar fi diferite dacă ar fi vorba de aderare. Consiliul federal s-a exprimat de mai multe ori referitor la chestiunea neutralității și aderarea la UE, de exemplu în *Raportul din 1992 cu privire la chestiunea aderării Elveției la Comunitatea europeană*, precum și în *Raportul cu privire la integrare din 1999*. În acest ultim raport Consiliul a menționat: „Uniunea Europeană nu este o alianță de defensivă militară. Prin urmare, aderarea la Uniunea europeană nu va crea nicidecum obligația juridică de a adera în viitor la o comunitate militară”. Această afirmație a fost confirmată și în proiectul Constituției europene. Or acest proiect continuă prevederile Tratatului de la Nice care a instituit formele de cooperare în materie de politică externă, politică de apărare și politică de securitate comună. Acesta confirmă, între altele, rolul Uniunii în prevenirea conflictelor și menținerea păcii, care se extinde la angajamentele armate în cadrul gestionării crizelor, precum și la operațiunile de restabilire a păcii sau de stabilizare a situației după un conflict. Consiliul stipulează: „*Statele membre sprijină activ și fără rezerve politica externă și de securitate comună a Uniunii Europene într-un spirit de loialitate și solidaritate mutuală și respectă actele adoptate de uniune în acest domeniu. Ele se abțin de la orice acțiune contrară intereselor Uniunii în acest domeniu. Ele se abțin de la orice acțiune contrară intereselor Uniunii sau susceptibile să aducă prejudiciu eficacității sale*”.

Pornind de la cele menționate mai sus, în măsura în care neutralitatea permanentă și armată a Elveției permite să fie menținută independența și credibilitatea sa, ea continuă, împreună cu alte state europene neutre, să contribuie la stabilitatea politică și la echilibrul Europei. În aceste condiții nu există, în opinia Consiliului federal, nici un motiv imperios de a da o nouă orientare politicii externe a Elveției, de exemplu prin aderarea la Uniunea Europeană. Mai mult ca atât, începând cu anul 2002, Elveția este stat membru al Organizației Națiunilor Unite, iar Carta ONU este mai suplă decât Tratatul de la Roma și nimic nu pare să oblige un stat neutru să participe la sancțiuni militare. În ce privește sancțiunile economice decise de Consiliul de Securitate, pare posibilă găsirea, în majoritatea cazurilor, a unei soluții conforme cu statutul de neutralitate.

Adeptii aderării Elveției la Uniunea Europeană expun următoarele argumente în favoarea tezei că statutul de neutralitate permanentă nu contravine calității de membru al UE:

În primul rând, Constituția europeană stipulează expres primatul dreptului internațional public și al sistemului de securitate colectivă al Organizației Națiunilor Unite. În această parte, ea coincide cu înțelegerea dreptului păcii și securității. De altfel, Înaltul Reprezentant al UE Javier Solana a afirmat într-un interviu recent: „Noi nu sîntem activi în chestiuni de război, noi facem pace”. Și a continuat: „Există situații, cum ar fi trimiterea de trupe, în care noi nu putem constrînge un stat membru printr-o decizie majoritară. Astfel, politica de neutralitate a Elveției este prin sine eurocompatibilă”.

În al doilea rând, anumite state neutre, cum sunt Austria, Suedia (neutralitate tradițională), sînt deja membre ale Uniunii Europene și au putut să semneze tratatul constituțional fără să renunțe la neutralitate. Definind viitorul politicii de apărare comună, dispoziția constituțională a UE conține o clauză care ține cont de statutul special al statelor neutre. În aceste condiții, Elveția ar putea să facă referire la statutul său de stat neutru în cadrul eventualelor negocieri de aderare.

Soluția pe care o propunem dilemei în cauză constă în reducerea aspectelor militare ale securității, ceea ce va permite statelor neutre să joace un rol decisiv în construcția europeană fără a abandona neutralitatea. Ne exprimăm speranța că, la data intrării în vigoare a Tratatului ce instituie o Constituție pentru Europa, aceste discordanțe prezente la momentul de față între obligațiile impuse de statutul de neutralitate și calitatea de membru la Uniunea Europeană vor dispărea, după exemplul ONU. Or noul sistem de securitate regională, propus în anul 2004, a preluat chintesența sistemului universal de securitate colectivă instituit în 1945.

Referințe bibliografice:

1. Б.В. Ганюшкин, *Нейтралитет и неприсоединение*, «Международные отношения», Москва, 1965.
2. Marcel Sibert, *Traité de droit international public*, tome premier, Paris 1951, p. 394.
3. Ian Gambles, *L'intégration européenne de sécurité dans les années 90*, Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union de l'Europe Occidentale, 1996, p. 2.
4. Adunarea Națională a Republicii Franceze. Delegația pentru Uniunea Europeană. Rezumatul nr. 76 al întrunirii din 29 aprilie 1999. *Alocuțiunea lui Alain Richard, ministrul apărării, cu privire la perspectivele politicii externe și de securitate comună a Uniunii Europene*. <http://www.assemblee-nationale.fr/europe/c-rendus/c0076.asp>.
5. http://www.europa.eu.int/pol/cfsp/overview_fr.htm.
6. P. Lellouche, *L'Europe puissance contre la tentation de la neutralité*, www.aidh.org/Europe/deb-lellouche.htm.
7. *Tratatul instituind o Constituție pentru Europa*. Text comentat și adnotat, Ministerul Afacerilor Externe a României, 2004.

Recenzent: Alexandru BURIAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar

© Olga Dorul, 2006.

КАК ЭТО ДЕЛАЛОСЬ В ТРЕТЬЕМ РЕЙХЕ

Самсон МАДИЕВСКИЙ

Сущностной чертой демократических политических систем является, как известно, принцип обратной связи. Правящие элиты отслеживают настроения в обществе и учитывают их при выработке (корректировке) политических решений. Индикаторами общественных настроений служат результаты выборов, опросов общественного мнения и т.д. А возможность открытого проявления настроений обеспечивается свободой слова, печати, союзов, собраний и демонстраций, реальной многопартийностью, проведением альтернативных выборов и пр.

В тоталитарных системах, где свободы доступа к информации и свободы выражения мнений не существует, не может сформироваться и плюралистичное общественное мнение. Однако правители и там хотят знать, что думают управляемые о них и об их политике.

Потребность в такого рода информации ощущали и руководители нацистской Германии. Несмотря на массивную пропаганду, изоциренную систему контроля, репрессий и пр., им не удалось добиться полной унификации общества, автоматического одобрения любой осуществляемой меры. Проявления недовольства, отклоняющиеся мнения и поведение продолжали иметь место. Поэтому задача выявления общественных настроений, реакций населения на проводимую политику оставалась весьма актуальной.

Кто и как отслеживал настроения в обществе

С этой целью была задействована разветвленная, охватывающая всю страну сеть государственных, партийных и полицейских органов, поставлявших руководству рейха «отчеты о настроениях».

Сразу же после прихода нацистов к власти в феврале 1933 г. прусское министерство внутренних дел обязало местные учреждения политической полиции (вскоре переименованной в гестапо) ежемесячно представлять «все наблюдения и констатации политического характера, выходящие за чисто местные рамки». Первый шеф новообразованной гестапо Рудольф Дильс указывал, что сообщаемая информация должна быть объективной, «непричесанной». После того как руководство гестапо в апреле 1934 г. перенял Гиммлер, заместитель последнего Гейдрих потребовал от местных отделений, наряду с «ежедневными сообщениями» и «сообщениями о происшествиях», к 1-му числу каждого месяца представлять обзоры настроений населения, политической ситуации и ситуации в сфере безопасности.¹ Однако через два года, в апреле 1946 г., составление таких обзоров по указанию Геринга было прекращено (о причинах этого см. далее).

Руководители местных администраций в Пруссии с мая 1933 г. посылали в земельное министерство внутренних дел собственные отчеты. С июля 1934 г. имперский министр внутренних дел Вильгельм Фрик потребовал, чтобы их, наряду с аналогичными донесениями министров внутренних дел прочих земель, направляли и ему. Фрик тоже призывал подчиненных давать «исчерпывающую и достоверную картину», «исключать в интересах неприкрашенной истины всякие личные и иные соображения», «откровенно сообщать обо всех существенных в политическом смысле и важных для настроений в стране событиях».² Однако представление таких отчетов, как и отчетов гестапо, в 1936 г. на основании упомянутого распоряжения было прекращено (исключением стала лишь Бавария – там традиционно существовали свои порядки).

В 1937 г. служба безопасности СС (СД) начала систематически составлять собственные отчеты о внутривнутриполитическом положении, в 1939 г. получившие название «сообщений из рейха». С этой целью помимо 3 тысяч штатных сотрудников было задействовано около 30 тысяч информаторов, ранжированных по категориям (поставщики сведений, агенты, доверенные лица, помощники, ненадежные). Как указывалось в одной из инструкций, информаторы должны были «повсюду – в

своей семье, в кругу друзей и знакомых и прежде всего на рабочем месте – в незаметной форме выяснять действительное, определяющее характер настроений влияние всех важных внутри – и внешнеполитических событий и мероприятий». Кроме того, следовало фиксировать «разговоры членов народной общности в поездах, трамваях, магазинах, парикмахерских, у газетных стендов, в официальных учреждениях..., на рынках, в столовых и закусочных, на производстве», ибо они «в большом количестве содержат поучительные отправные пункты» для последующих выводов.

Чтобы «охватить все сферы немецкой жизни», сеть информаторов, по мысли Гейдриха, должна была соответствовать реальным условиям на местах: социальной структуре населения, хозяйственной структуре, структуре занятости и доходов, половозрастной структуре, - иными словами, представлять собой «репрезентативную для данной территории выборку из совокупного населения».³

Информация с мест, стекавшаяся в Управление внутренней безопасности, классифицировалась, обрабатывалась и анализировалась сотрудниками (в числе таковых были юристы, врачи, педагоги, экономисты, журналисты и пр.). Их общими усилиями и создавался затем сводный отчет.

Была, однако, сфера, остававшаяся для СД табу – сама партия. Дважды – в 1935 и 1937 гг. – Гейдрих указывал работникам службы на недопустимость сбора сведений о «партийных руководителях, высокопоставленных должностных лицах» и включения их в отчеты. Лишь в том случае, если политические противники используют поведение этих лиц для негативного воздействия на настроения, позволялось «в осторожной форме» отмечать это. Когда в 1943-1944 гг. в отчетах СД косвенно (сообщениями о распространенности политических анекдотов) констатировалось падение авторитета партии, это вызвало неудовольствие в партийных кругах. Борман передал их критику Гиммлеру, который поспешил заверить, что СД имеет «строгий приказ не заниматься делами партии».⁴

В ряду начальников указанного Управления наиболее заметной фигурой был штандартенфюрер (полковник) Отто Олендорф. Он занял этот пост в 1939 г. в возрасте 32 лет. Олендорф учился в трех европейских университетах (Лейпцига, Гёттингена и Павии), защитил диссертацию по юриспруденции; затем возглавил Институт мирового хозяйства в Киле, а с 1938 г. управлял также делами Имперского объединения немецкой торговли. 18-летним Олендорф вступил в НСДАП, 19-летним – в СС, а с 1936 г. стал сотрудником СД.

Свои взгляды на задачи внутреннего наблюдения Олендорф изложил в доверительной беседе с личным врачом Гиммлера Керстеном. «Сообщения из рейха», по его мнению, должны показывать, как население реагирует на правительственную политику, какие мероприятия, в частности и особенности, вызывают оппозицию. Подобно тому, как генеральный штаб армии нуждается в постоянном притоке информации, которая позволяет правильно оценивать положение на фронте, руководство партии должно знать о реакциях народа на его решения – даже если эти реакции ему не по вкусу. Информирование руководства рейха должно, по мнению Олендорфа, осуществляться без оглядки на национал-социалистическое мировоззрение – именно так оно будет лучше всего служить целям национал-социализма.⁵

Некоторые из этих идей (с примечательными опущениями и дополнениями) Олендорф повторил в мае 1945 г., буквально за пару дней до конца Третьего рейха, в меморандуме на имя одного из руководителей т.н. «фленсбургского правительства» Лутца фон Шверин-Крозига. О том, что «объективная внутренняя разведка» важна для целей национал-социализма, там уже упоминалось, лишь указывалось, что она имеет особое значение для государства с «вождистской системой, не предусматривающей возможности коррективов через парламент или прессу». Кончалось письмо... изъяслением готовности предоставить свои услуги оккупационным властям держав-победительниц.

Как справедливо указывает Петер Лонгерих,⁶ подчеркивание «объективности» СД имело целью изобразить ее «чисто информационной» службой, а не частью репрессивного аппарата режима. Такая попытка была, в свою очередь, элементом защитной стратегии Олендорфа. Дело в том, что в июне 1941 г. ему, как и нескольким другим руководителям подразделений РХСА (Имперского главного управления безопасности), поручено было командовать мобильными соединениями СД и полиции безопасности (т.н. айнзацгруппами), созданными для «очистки» оккупированных советских территорий от «враждебных элементов». В этом качестве Олендорф руководил уничтожением более чем 92 тысяч советских военнопленных и гражданских лиц (большинство жертв айнзацгрупп составляли евреи). Привлеченный американцами к ответственности, он утверждал, что эта «командировка» не была связана

с его служебными обязанностями, в оправдание же своих действий ссылаясь на «Befehlsnotstand» – «чрезвычайную ситуацию, в которой невыполнение приказа влечет за собой расстрел» (этой выдумкой пытались прикрыться многие палачи). Впрочем, целесообразность приказа он сомнению не подвергал (так, отвечая на вопрос, зачем уничтожались дети, пояснил: чтобы из них впоследствии не выросли мстители). По приговору американского суда Олендорф в 1951 г. был повешен (он стал последним нацистским военным преступником, казненным в Западной Германии).

С 1934 г. по указанию заместителя фюрера Рудольфа Гесса местные партийные органы представляли ему ежемесячные «отчеты о деятельности и настроениях» (с 1938 г. – «отчеты о ситуации»), составляемые в соответствии со спущенной сверху подробной схемой. Процесс этот начинался с первичек, информация их стекалась к крайслейтерам, а от тех – к гауляйтерам (партийным вожакам районов и округов). В отчеты включались и донесения местных подразделений различных ведомств, а также ассоциированных с партией союзов (женских, молодежных и пр.). Гесс требовал, чтобы отчеты давали точные сведения о «жалобах и недовольствах населения; всех происшествиях, имеющих политическое значение; отношении населения к внешнеполитическим событиям; слухах; месте партии в жизни нации; доверии к ней» и т.д. «Описание общего настроения населения» должно было быть «подробным и неприкрашенным».⁷

В деятельности информационных аппаратов подчас проявлялось ведомственное соперничество. Свидетельство тому – распоряжение Гесса от декабря 1934 г.: направлять отчеты с мест только ему, никоим образом не передавая другим учреждениям. Кто конкретно имелся в виду, видно из циркулярного письма гауляйтера Гессена-Нассау, которое запрещало функционерам партии информационные контакты со службой безопасности (СД).⁸

Министерство пропаганды, руководимое Геббельсом, имело собственную систему информации – она поступала от четырех с лишним десятков окружных управлений пропаганды.

Свою систему имел и «Немецкий трудовой фронт» (эрзац распущенных нацистами профсоюзов), но в отличие от партийной она действовала в тесном контакте с гестапо и СД и в конечном счете была поглощена последней. Основное внимание уделялось ею настроениям рабочих.

Наконец, партийная канцелярия на основе всех перечисленных материалов составляла «Выдержки из сообщений окружных руководств и прочих ведомств». Основной функцией их было утверждение властных притязаний партии по отношению ко всем иным аппаратам управления.

Как следует оценивать отчеты о настроениях

Вопрос в историографии дискусионен. Ряд авторов (например, Хайнц Боберах,⁹ упомянутый уже Дэвид Банкир, Отто Дов Кулка и Эберхард Екель,¹⁰ склоняются к тому, что целью их на самом деле было представить объективную картину общественного мнения, которую руководство рейха могло бы учитывать при принятии политических решений. По их мнению, которое в общем соответствует приведенным высказываниям Гесса, Фрика, Гейдриха, Олендорфа, эти отчеты представляли собой своего рода раннюю, зачаточную форму демоскопии. Разумеется, они видели методическое несовершенство этой формы, равно как и тот факт, что она служила и иным целям, не имеющим ничего общего с задачей объективного отражения действительности. Однако, несмотря на все это, считали содержащуюся в отчетах фактическую информацию «более или менее надежной».

Иэн Кершоу¹¹ более скептичен. Он указывает, во-первых, на фрагментарность содержащейся в отчетах картины, обусловленную привязкой информации к тем или иным событиям и ситуациям. Главное же – на то, что она, вопреки словесным наставлениям сверху, почти неизбежно прикрашивала действительность. Происходило это в силу того, что многие источники информации из страха воздерживались от критических высказываний, а также вследствие почти непреодолимого стремления подчиненных поставлять начальству «позитивную» информацию.

Франк Байор¹² тоже сомневается в объективности отчетов – ведь они используют специфичный для режима понятийный аппарат и словарь, привносят в них собственное видение вещей, собственные политические интенции и – чем выше, тем больше – тяготеют к табуизации «негатива» и приукрашиванию картины.

Наиболее критичен, однако, Петер Лонгерих¹³. Как и автор этих строк, он исходит из того, что в условиях тоталитарной диктатуры формирование общественного мнения – в том смысле, который

вкладывается нами в это понятие, - невозможно. Далее, в силу несоблюдения основополагающих требований к исследованиям общественного мнения (прежде всего – требования репрезентативности), отчеты на деле представляли собой, вопреки всем попыткам преодолеть последствия «врожденных пороков», лишь субъективные впечатления информантов о реакциях отдельных людей или групп на те или иные явления. Они, как правило, больше говорят об их составителях, нежели о предмете.

Уже отмечалось, что отчеты о настроениях были насквозь идеологизированы. Их авторы исходили из представления о «немецкой народной общности», тесно сплоченной вокруг вождя, проникнутой единой волей и сознанием, заложенными в ее «расовой душе». Оклоняющиеся взгляды рассматривались как явления изолированные, периферийные, как выражение преходящих заблуждений или эгоистических интересов малых «чужеродных» групп. Чаще же всего – как следствие недостаточной мировоззренческой зрелости и пережитки влияния прежних, преодоленных национал-социализмом условий и ситуаций. Отчеты и были составной частью усилий режима по созданию гомогенной «народной общности», имеющей единое «общенародное» мнение, согласное с политикой режима.

Однако наряду с этим, в условиях отсутствия свободы выражения мнений, они становились своеобразным форумом, который авторы и читатели, принадлежавшие к кругам партийно-государственной бюрократии, использовали для комментирования действий режима, изложения своих взглядов на желательные шаги. Делалось это под видом информирования о настроениях населения и, конечно, лишь в очерченных выше политико-идеологических рамках. Подчас этот форум использовался и для взаимного подсиживания, сведения счетов между различными ведомствами (путем фиксации отрицательных реакций населения на те или иные действия конкурирующей структуры).

Как реагировали в верхах на информацию о настроениях

Уже говорилось, что в 1936 г. «наци №2» Геринг распорядился прекратить составление и рассылку отчетов гестапо и местных администраций о настроениях населения. Почему? В этих отчетах, по его мнению, «во многих случаях отдельные нездоровые проявления и местные трудности без нужды выставлялись на первый план или(и) явления, наблюдающиеся лишь в некоторых местах, неправомерно обобщались». Поскольку отчеты становились доступны более широкому кругу лиц, «возникла опасность, что они сами содействуют ухудшению настроений». Между тем, продолжал автор, «грандиозный успех» партии на выборах в рейхстаг в марте 1933 г. доказал, что «немецкий народ вполне усвоил основные идеи политики фюрера и рейхсканцлера, безоговорочно одобряет их и никоим образом не склонен из-за неизбежных большей частью недостатков повседневной жизни колебаться в своем доверии фюреру». «Партия, - заключал Геринг, - гораздо лучше знает настроение народа, чем может его знать бюрократия».¹⁴

С 1937 г. важнейшим каналом информации о настроениях населения стали для верхов отчеты СД. Однако и их источники – донесения местных отделений – подвергались со стороны руководства службы критике, совпадающей по направленности с замечаниями Геринга. А именно: «отдельные случаи трактуется как симптоматичные для ситуации в целом», «сообщаются главным образом негативные сведения», и поскольку «настроение оценивается лишь с этой точки зрения, действительное положение вещей предстает в ложном или по меньшей мере искаженном свете». Такой подход, говорилось далее, позволяет представить «лишь влияние вражеской деятельности или негативное воздействие мероприятий государства или партии, но не действительное положение вещей, ибо к нему, безусловно, относится и позитив».¹⁵

В том же духе наставлял свой информационный аппарат Геббельс. Так, в циркуляре, направленном министерством окружным управлениям пропаганды в феврале 1943 г., их критиковали за то, что в своих отчетах «по ничтожным поводам, из не имеющих значения происшествий делаются выводы о плохом настроении в определенных кругах. Эти абсолютно нетипичные проявления следовало бы лучше самим устранить на местах методами военного времени, нежели сообщать о них нам...»¹⁶. В качестве гауляйтера Берлина Геббельс так и поступал: направлял в пивные и другие общественные места активистов партии, которые кулаками и кастетами затыкали рты «нытикам» и «критиканам».

Вернемся, однако, к отчетам СД и реакциям на них. Получателями указанных документов был очень узкий круг лиц, принадлежавших к верхам партийно-государственной бюрократии – министры, рейхсляйтеры, гауляйтеры. Руководителям более низкого ранга (статс-секретарям, министерскаль-директорам и т.п.) рассылались вырезки, касавшиеся их сфер деятельности. Все отчеты имели гриф

«секретно», с уточнением – «только для личного сведения получателя». По ознакомлении с ними или утрате ими актуальности отчеты, как правило, уничтожались.

Первым по должностизнакомился в них начальник Имперского главного управления безопасности (Гейдрих, а после убийства его в 1942 г. – Кальтенбруннер). По свидетельству Вальтера Шелленберга, руководителя иностранного отдела СД, Кальтенбруннер опирался на эти отчеты при принятии многих решений – при том, что недолюбливал главу внутреннего отдела Олендорфа и даже пробовал избавиться от него.

Альфред Розенберг, претендовавший на роль теоретика партии, идейного наставника ее кадров, тоже читал отчеты СД очень внимательно, особенно интересуясь реакциями в обществе на его антицерковные выпады.

Министры юстиции (Гюртнер, Шлегельбергер, Тирак) на основе информации Олендорфа принимали подчас конкретные меры, вплоть до издания ведомственных циркуляров и внесения предложений об изменении действующих законов и указов.

Министра труда (Зельдте) интересовали данные о состоянии трудовых отношений в промышленности и настроениях рабочих.

Министры экономики (Шахт, затем Функ) использовали сведения из отчетов при планировании занятости, цен и зарплат, снабжения населения, получали таким путем сигналы тревоги в связи с непопулярными мерами.

Наибольший интерес к отчетам о настроениях проявляло министерство пропаганды. Геббельс понимал – чтобы пропаганда была эффективной, нужна надежная информация о степени воздействия ее на различные слои населения. Во время встреч с издателями газет он значительную часть времени отводил на чтение и комментирование обзоров настроений в обществе. Иногда при этом делались немедленные практические выводы. Так, сообщение о том, что растущее число немцев слушает иностранные радиопередачи, породило указание – широко оповещать о карах за такой деликт. Вместе с тем, если Геббельс считал, что то или иное место в отчетах СД «искажает» или «поверхностно трактует» факты, он требовал от составителей внесения поправок.

После Сталинграда, однако, позиция его ужесточилась. 17 апреля 1943 г. Геббельс занес в дневник: «Отчеты СД приносят скорее вред... Они совершенно аполитичны и безо всякого отбора направляются в соответствующие учреждения. Отсюда проистекает определенная опасность, ибо большинство читателей этих отчетов не обладает политической способностью отличать мелочи от главного». С другой стороны, «фюрер не нуждается в знании того, что кто-то в своей компании однажды выругал военное руководство, точно так же политическому руководству необязательно сообщать, если где-то и кто-то проклинал войну, изливая таким образом свой гнев». Вся система отчетов СД, заключал Геббельс, должна быть скорейшим образом перестроена. А именно: материалы их следует «просматривать с политической точки зрения» и согласовывать со взглядами гауляйтеров и местных управлений пропаганды; только таким образом они могут быть превращены в действительно ценный информационный источник.

Предвосхищая упрек, автор дневника утверждал: «Я совершенно не хочу, чтобы руководство рейха оказалось отрезанным от таких источников информации, я хочу лишь не допустить, чтобы из мух делали слонов и чтобы у руководства рейха постепенно возникала совершенно не соответствующая действительности картина настроений немецкого народа».¹⁷

Из дневника явствует, что с мая 1943 г. Геббельс обсуждал с Гиммлером вопрос о приостановке отчетов СД «из-за их пораженческого воздействия». В июне того же года прежний вид отчетов был заменен новым, рассчитанным на гораздо более узкий круг лиц. Но и эту форму Геббельс вскоре счел «совершенно непригодной для практической работы». Отчеты, сетовал он, «представляются в неисправленной форме и включают в себя все, что какой-либо аноним в каком-нибудь городе или селе в какой-то необдуманной миг высказал как свое мнение. Я не могу представить себе, чтобы знакомство с такими отчетами могло дать какую-то пользу, и потому отказываюсь в дальнейшем принимать их к сведению».¹⁸ Под влиянием этой критики регулярное представление отчетов СД с лета 1944 г. прекратилось.

Нельзя не согласиться с комментарием Лонгериха¹⁹: если не удастся устранить плохие настроения, значит, следует устранить медиум, о них сообщающий. Постепенно утрачивая способность влиять

на общественные настроения, Геббельс стал опасаться того, что отчеты СД могут (помимо воли составителей) превратиться в своего рода рупор нежелательных, отклоняющихся мнений.

Как воспринимал отчеты СД верховный шеф нацистских «органов» Гиммлер? Факты показывают, что неоднозначно. Он ценил компетентность Олендорфа, поддерживал его, но – до определенного предела. Например, когда Олендорф сообщил о негативной реакции на очередную речь Гитлера, Гиммлер отклонил эту информацию, заявив, что она отражает собственные пораженческие настроения, «нехватку веры» у авторов отчета. Разочарованный Олендорф пожаловался Керстену: «Рейхсфюрер хочет, в сущности, иметь разведывательную службу, которая будет поставлять ему радостные, оптимистические сообщения... Однако это невозможно, ибо чем более кризисной становится ситуация, тем мрачнее отчеты».²⁰

Наконец, несколько слов о позиции руководителя партийной канцелярии Бормана. Упомянувшиеся уже «Выдержки из сообщений окружных руководств и прочих ведомств» нередко давали ему поводы для «корректирующего вмешательства». Однако в декабре 1942 г. Борман направил гауляйтерам циркуляр, в котором «по поручению фюрера и в согласии с имперским руководителем пропаганды» отчитал их за присылаемые сообщения, где «негативные высказывания... или более или менее незначительные происшествия, указывающие на определенную усталость от войны, приводятся в качестве доказательств плохого настроения народа». Какие-то местные «неприятности, понятные проявления нервической раздражительности, высказывания неисправимых пессимистов, выражения страхов и трусости мелкобуржуазных филистеров, ... невзирая на их ничтожное в общих рамках значение, выдаются за барометр настроений». Шеф партийной канцелярии обязывал руководителей на местах заставить умолкнуть все выражения сомнения «с помощью бесспорных аргументов, а если и это не поможет, то с помощью испытанных в период борьбы за власть более массивных методов воздействия» (т.е. физического насилия).²¹ Что касается отчетов СД, то он квалифицировал их как «рупор пораженчества» и в конце 1944 г. распорядился прекратить всякое сотрудничество с этим ведомством.

В поставляемых и после этого отчетах – нерегулярных, адресованных еще более узкому кругу лиц – Олендорф фиксировал неэффективность и «полное внутреннее разложение руководства». В последнем, от 4 апреля 1945 г., отмечалось, в частности, что население западных областей Германии «радостно приветствует» американцев. Борман пожаловался Кальтенбруннеру на «типичный», по его словам, отчет СД, содержащий «утверждения и упреки со стороны совершенно безответственных лиц». Упомянутые факты объяснялись, по его мнению, тем, что в названных областях «с какого-то времени... не было возможности проводить собрания, вечера вопросов и ответов»...²²

Наибольший интерес, конечно, представляет вопрос, доходили ли отчеты о настроениях до Гитлера и влияли ли на принимаемые им решения. Имеется немало данных о том, что вокруг фюрера была воздвигнута стена, через которую не проникали или проникали с трудом сообщения критического, тем более негативного характера. Информация, которая противоречила его основополагающим взглядам и потому неизбежно вызывала гнев, блокировалась еще на дальних подступах. Упомянутый уже Керстен пишет (со слов адъютанта Гиммлера Рудольфа Брандта), что Гиммлер подшивал отчеты СД, не доводя их до сведения Гитлера, если в них говорилось о «мрачных» настроениях. Он мотивировал это так: фюрер все равно не сможет использовать их, поскольку его задача – привести Германию к победе; нам следует оберегать его от всего, что могло бы помешать этому.²³ Отчеты, которые попадали в канцелярию Гитлера, подвергались там, в свою очередь, цензуре Бормана.

Как реагировал Гитлер на сведения, доходившие до него? Об этом вспоминал после войны Фриц Видеман, его военный адъютант в 30-е годы. Одной из обязанностей Видемана было устно резюмировать содержание присылаемых фюреру бумаг, поскольку у того не было терпения читать их. Где-то в 1936 г. в очередном отчете сообщалось об апатии и фатализме, проявляющихся в обществе. После первых же фраз Гитлер оборвал адъютанта: «Настроение народа не плохое, а хорошее. Мне лучше знать это. Его портят именно такие отчеты. На будущее запрещаю Вам что-либо подобное».²⁴ Это происшествие показывает, что вождь и соратники мыслили в одном ключе.

Значит ли сказанное, что Гитлер совершенно не представлял себе, не учитывал настроений немецкого общества? На наш взгляд, нет. Доказательством является, в частности, его речь от 10 ноября 1938 г., на следующий день после известной «Хрустальной ночи». Перед 400 журналистами и редакторами фюрер резюмировал итоги своей политики со времени прихода к власти. Среди прочего

он сказал: «Обстоятельства вынуждали меня в течение десятилетий говорить исключительно о мире», - отметив, что одним из них были настроения в немецком обществе.²⁵ Однако в речи от 1 сентября 1939 г. в рейхстаге он недвусмысленно предупредил функционеров всех уровней: «Пусть никто не докладывает мне, что в его округе, районе, группе, ячейке настроение плохое. Носителями – ответственными носителями – настроений являетесь вы».²⁶

Но – чем хуже шли дела, тем меньше становилась готовность Гитлера смотреть в глаза фактам. Характерна в этом смысле его реакция 23 марта 1943 г. на сводку сообщений «органов» об упаднических настроениях населения: «Если бы то, что люди постоянно говорят, имело решающее значение, все было бы давно проиграно. Однако истинная позиция народа лежит много глубже, она базируется на прочном внутреннем мировоззрении. Если бы это было не так, все его достижения были бы необъяснимы».²⁷

Еще отчетливее проступает самогипноз в его высказывании 1944 г., приводимом Шпеером. В связи с массированными бомбардировками немецких городов авиацией союзников, вызывавшими огромные разрушения и жертвы и, естественно, отражавшимися на моральном состоянии немцев, Гитлер бросил: «Эти воздушные налеты мне нипочем. Я смеюсь над ними. Чем меньше людям остается терять, тем фанатичнее они будут драться».²⁸ Таков, действительно, был настрой фанатиков национал-социализма и тех, кто считал, что совершенное ими не оставило иного выбора. Картина настроений большинства была сложнее. Предчувствие катастрофы причудливо сплеталось с надеждой на чудо, страх перед возмездием победителей – со страхом перед террором властей, глухое недовольство – с упрямым желанием продержаться. И – все большее число немцев было озабочено тем, чтобы как-то пережить надвигающееся поражение, уклонившись от ответственности за деяния режима, который по разным соображениям и в разной мере поддерживали.

* * *

Сказанное выше, на наш взгляд, показывает, что в тоталитарных диктаторских режимах даже закрытая служебная информация о настроениях населения подчас препарируется применительно к представлениям и вкусам властителей, не доходит до первых лиц или же игнорируется ими.

Это, впрочем, и неудивительно. Ведь для таких режимов важно не то, одобряют ли управляемые их политику в силу убеждения в ее правильности. Цель проще – не допускать открытых выражений недовольства, публичной критики, нарушающих официальную картину «единства нации», «сплоченности народа вокруг вождя».

Обратная связь малоэффективна, действует с перебоями или выражается в усилении пропаганды, контроля и репрессий. Если и пока позволяются средства, применяется и подкуп. Как показывает, в частности, нашумевшая книга Гётца Али «Народное государство Гитлера: Грабеж, расовая война, национальный социализм», систематический подкуп немцев за счет ограбления инородцев и иностранцев был едва ли основным средством поддержания стабильности рейха.

И лишь в редких, буквально считанных случаях нацистский режим реагировал на проявления недовольства населения модификацией политики – например, приостановкой антицерковных мер в 1936-1937 гг. или приостановкой программы «эвтаназии» (уничтожения больных и инвалидов) в 1941 г. Но и тогда происходил не пересмотр «генеральной линии», а лишь временная, до «победоносного окончания войны» отсрочка ее воплощения.²⁹

Примечания:

1. Pommern 1934/35 im Spiegel von Gestapo-Lageberichten und Sachakten. Hrsg. von R. Thevoz u.a. Kцln, 1974, Bd.2, S. 199, 209.

2. Plum G. Staatspolizei und Innere Verwaltung, 1934-1936. – Vierteljahrshefte fцr Zeitgeschichte, 13(1965), S. 210.

3. Zipfel F. Gestapo und Sicherheitsdienst. Berlin, 1960, S. 155; Steinert M. Hitlers Krieg und die Deutschen. Stimmung und Haltung der deutschen Bevцlkerung im Zweiten Weltkrieg. Dцsseldorf /Wien, 1970, S.44; Longerich P. „Davon haben wir nichts gewusst!“. Die Deutschen und die Judenverfolgung 1933-1945. Mцnchen, 2006, S. 40.

4. Boberach H. Einfцhrung. – Meldungen aus dem Reich. Die geheimen Lageberichte des Sicherheitsdienstes der SS. Hrsg. von dems. Bd. I. Herrsching, 1984, S. 23.

5. Steinert M. Op. cit., S. 14-18; Kersten F. The Kersten Memoirs 1940-1945. London, 1956, p. 211; Stokes L.D. Otto Ohlendorf, the Sicherheitsdienst and public opinion in Nazi Germany.- Policy Forces in History. Ed. by G.L.Mosse. London, 1975, P. 250.
6. Longerich P. Op.cit., S. 343-344.
7. Diel-Tiele P. Partei und Staat im Dritten Reich. Untersuchungen zum Verhältnis von NSDAP und allgemeiner innerer Staatsverwaltung 1933-1945. München, 1969, S. 230-231; Bankier D. Die öffentliche Meinung im Hitler-Staat. Die „Endlösung“ und die Deutschen. Eine Berichtigung. Berlin, 1995, S. 13-14.
8. Diel-Tiele P. Op. cit., S. 230-231.
9. Boberach H. Op. cit., S. 11-13, 17-18,24-33, 38.
10. Kulka O.D., Jдckel E. Vorwort der Herausgeber. Einleitung.- Die Juden in der geheimen NS-Stimmungsberichten 1933-1945. Hrsg. von ders. Dьsseldorf, 2004, S. 7-9, 15-16.
11. Kershaw J. Der Hitler-Mythos. Fьhrermythos und Volksmeinung. Stuttgart, 1999.
12. Bajor F. ьber die Entwicklung eines schlechten Gewissens. Die deutsche Bevцlkerung und die Deportationen 1941-1945. - Deportation der Juden aus Deutschland. Рідне-Praxis-Reaktionen 1938-1945. Hrsg. von B.Kundrus, B. Meyer. Gьttingen, 2004, S. 180-195.
13. Longerich P. Op. cit., S. 38-53.
14. Plum G. Op. cit., S. 222.
15. Longerich P. Op. cit., S. 36.
16. Steinert M. Op. cit., S. 43.
17. Die Tageбьcher von Joseph Goebbels. Hrsg. von E. Frьhlich u. a. Мьnchen, 1993. Teil II, Bd. 8, S. 113.
18. Ibid., Bd. 9, S. 127.
19. Longerich P. Op.cit., S. 290
20. Stokes L.D. Op. cit., p. 250.
21. Longerich P. Op. cit., S. 49
22. Boberach H. Op. cit., S. 37.
23. Kersten F. Op. cit., S. 300.
24. Wiedemann F. Der Mann, der Feldherr werden wollte. Dortmund, 1964, S. 89-90.
25. Domarus M. Hitler. Reden und Proklamationen 1932-1945. Kommentiert von einem deutschen Zeitgenossen. Мьnchen, 1965. Band I/2, S. 974.
26. Ibid., Band II/1, S. 1317.
27. Picker H. Hitlers Tischgesprдche in Fьhrerhauptquartier, 1941-1942. Hrsg. von P. E. Schramm u. a. Stuttgart, 1976, S. 139.
28. Speer A. Spandau. The secret diaries. New York, p. 221.
29. Приостановка «эвтаназии» была к тому же неполной – умерщвление душевнобольных евреев а также слабоумных детей в децентрализованной, менее заметной форме продолжалось (см.: Brown-ing Chr. R. Der Weg zur „Endlцsung“. Entscheidungen und Тдter. Bonn, 1998, S. 156).

© Самсон Мадиевский

Dr. Samson Madievski
Schurzelter Str. 551
52074 Aachen
Germany
tel.+49 241 876 182
e-mail: madievskiS@gmx.net

RECENZIE

**asupra monografiei „Parlamentul European: de la primele construcții la
instituirea Constituției pentru Europa”, autor Carolina Smochină,
doctor în drept, conferențiar universitar *interimar*,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova**

Monografia abordează o problematică cu o deosebită valoare și importanță teoretică, dar mai ales practică, Parlamentul European reprezentând instituția-pilon din cadrul sistemului instituțional al Uniunii Europene. Acest domeniu important și mereu actual a atras atenția mai multor doctrinari, fiind publicate diferite studii și tratate științifice, însă lucrările de anvergură sunt rare. Cît privește Republica Moldova, putem afirma, fără a exagera, că Parlamentul European a făcut obiectul unor încercări modeste de tratare științifică. Prin lucrarea menționată, autoarea încearcă să completeze carențele în planul juridic național.

Lucrarea apare ca răspuns la noile evenimente din societatea internațională și la necesitatea interpretării corecte a fenomenului de integrare europeană a Republicii Moldova. Cunoașterea activității și funcțiilor Parlamentului European a devenit un imperativ o dată cu fixarea perspectivelor de integrare europeană a țării noastre.

Parcurgînd primele pagini ale lucrării, în care este prezentat planul acesteia, putem constata că structura ei este în corespundere deplină cu cerințele unei abordări științifice de interes major și deosebit de actuale. În partea introductivă a lucrării se face referire la actualitatea și gradul de studiere a temei cercetate, scopul și obiectivele acesteia, suportul metodologic și tehnico-științific al abordărilor, noutatea științifică a temei și valoarea aplicativă a rezultatelor cercetării.

Monografia cuprinde mai multe capitole elaborate într-o consecutivitate logică și armonioasă, începînd inevitabil cu primele construcții europene, natura juridică și raporturile Parlamentului European cu alte instituții comunitare. Tematica este studiată dintr-o perspectivă amplă, prin elucidarea organizării și funcționării Parlamentului European, accentuîndu-se, totodată, că fiecare revizuire a tratatelor a dus la creșterea competențelor acestuia. Aplicarea metodelor istorică și comparativă de cercetare a asigurat atingerea dezideratului de a da o imagine cît mai clară conținutului și obiectivelor acestei instituții dinamice a Uniunii Europene.

Aptitudinile de veritabil cercetător al domeniului sunt relevate de felul în care este tratată activitatea Parlamentului European și a legislativului moldovenesc în contextul opțiunii proeuropene.

Autoarea și-a îndreptat demersul său științific în direcția prezentării unei viziuni minuțios structurate asupra tratatelor de la Paris, Roma, Maastricht, Amsterdam, Nisa și a Tratatului instituind o Constituție pentru Europa.

Considerăm că evidențierea mai multor opinii doctrinare, exprimate în literatura de specialitate moldovenească și străină, au asigurat obiectivul unei tratări cît mai cuprinzătoare a tematicii propuse. Formularea propriilor opinii critice denotă o înțelegere coerentă a proceselor integraționiste, iar concluziile finale vin să clarifice recomandările înaintate de către autoare.

Caracterul științific al lucrării este asigurat de faptul că aceasta nu a fost concepută ca o lucrare pur teoretică, ci se bucură de un suport informativ care are legătură directă cu „viața” dinamică, specifică și unică a Parlamentului European. Numeroasele trimiteri, referințe bibliografice și anexele contribuie la aprofundarea și completarea conținutului bogat de idei.

Cele menționate mai sus demonstrează că autoarea lucrării a urmărit pas cu pas evoluția Parlamentului European și a găsit răspuns la cele mai stringente probleme care apar în contextul tratării acestui subiect.

Dna Carolina Smochină este un cunoscător de excepție, denotă profesionalism, competență și, evident, capacitate de analiză și sinteză. Avem ferma convingere că valoarea științifică și inovațională a lucrării, precum și utilitatea ei practică vor trezi un viu interes în rîndul specialiștilor din mediul academic, al autorităților publice și al societății civile în general.

Apreciem străduința autoarei monografiei de a aduce elemente de noutate, contribuind astfel la informarea tuturor celor interesați de instituția Parlamentului European, o temă complicată, sensibilă și cu implicații politice.

**Diana Cucuș, doctor în drept, cercetător științific superior, Secția Drept Internațional și Relații
Internaționale, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldove**

27 octombrie 2006

© Diana Cucuș, 2006.

PLANUL DE ACTIUNI UNIUNEA EUROPEANĂ – REPUBLICA MOLDOVA

1. Introducere

Extinderea Uniunii Europene de la 1 mai 2004 a determinat o schimbare istorică pentru Uniune în termeni politici, geografici și economici, consolidând în continuare interdependența politică și economică dintre UE și Moldova. Extinderea oferă UE și Moldovei oportunitatea de a dezvolta o relație de continuă apropiere mergând dincolo de cooperare, de a implica într-o măsură semnificativă integrarea economică și de a aprofunda cooperarea politică. Uniunea Europeană și Moldova sunt determinate să utilizeze această ocazie pentru a-și consolida relațiile și a promova stabilitatea, securitatea și bunăstarea. Abordarea este fundamentată de parteneriat, proprietate comună și diferențiere. Ea va contribui la dezvoltarea în continuare a parteneriatului nostru strategic.

Politica Europeană de Vecinătate a Uniunii Europene stabilește obiective ambițioase bazate pe angajamente pentru valorile comune și implementarea efectivă a reformelor politice, economice și instituționale.

Moldova este invitată să stabilească cu UE relații politice, de securitate, economice și culturale mai intense, să intensifice cooperarea transfrontalieră și să împartășească responsabilitatea pentru prevenirea și soluționarea conflictelor. Unul dintre obiectivele cheie ale acestui Plan de Acțiuni va fi susținerea în continuare a unei soluționări viabile a conflictului Transnistrean. Nivelul de ambiție a relației va depinde de gradul de angajament al Moldovei pentru valorile comune, precum și capacitatea sa de a implementa prioritățile convenite în comun. Ritmul progresului relației va recunoaște pe deplin eforturile Moldovei și realizările concrete în îndeplinirea acestor angajamente.

Acest Plan de Acțiuni este primul pas în acest proces. Planul de Acțiuni UE Moldova este un document politic care stabilește obiectivele strategice ale cooperării dintre Moldova și UE. Cadrul temporar de implementare a Planului de Acțiuni este de 3 ani. Implementarea sa va contribui la îndeplinirea prevederilor Acordului de Parteneriat și Cooperare (APC) și va încuraja și susține obiectivul Moldovei vizând integrarea de mai departe în structurile economice și sociale europene. Implementarea Planului de Acțiuni va avansa semnificativ ajustarea legislației, normelor și standardelor Moldovei la cele ale Uniunii Europene. În acest context, Planul de Acțiuni va construi o bază solidă pentru integrarea economică bazată pe adoptarea și implementarea regulilor și reglementărilor economice și comerciale având potențialul să sporească comerțul, investițiile și creșterea. Mai mult ca atât el va ajuta la elaborarea și implementarea politicilor și măsurilor vizând promovarea creșterii economice și coeziunii sociale, reducerea sărăciei și protejarea mediului, contribuind astfel la obiectivul pe termen lung al dezvoltării durabile.

Moldova și UE vor coopera strâns în vederea implementării Planului de Acțiuni. Uniunea Europeană recunoaște aspirațiile europene ale Moldovei și „Conceptia de integrare a Moldovei în UE”. Pentru viitorul apropiat APC rămâne a fi baza valabilă pentru cooperarea dintre UE și Moldova.

Noi perspective de parteneriat

Politica Europeană de Vecinătate deschide noi perspective de parteneriat:

- Perspectiva avansării dincolo de cooperare spre un grad semnificativ de integrare, inclusiv prin accesul pe piața internă a UE și posibilitatea de a participa progresiv la aspecte cheie ale politicilor și programelor UE;
- Ridicarea nivelului oportunităților și intensității cooperării politice, prin intermediul dezvoltării în continuare a mecanismelor pentru dialogul politic;
- Continuarea angajamentului puternic al UE de a susține soluționarea conflictului transnistrean, utilizând instrumentele aflate la dispoziția UE și în strânsă consultare cu OSCE. UE este gata să examineze căile de a-și consolida mai departe angajamentul;
- Oportunitatea pentru convergența legislației economice, deschiderea reciprocă a economiilor și reducerea continuă a barierelor din calea comerțului, ceea ce va stimula investițiile și creșterea economică;
- Sprijin financiar sporit: asistența financiară a UE pentru Moldova va fi disponibilă pentru a susține acțiunile identificate în prezentul document. În acest scop Comisia propune un nou Instrument European de Vecinătate și Parteneriat (IEVP) care de asemenea va include aspectele foarte importante ale cooperării transfrontaliere și trans-naționale dintre Moldova și (viitoare) statele membre;

- Posibilitati pentru deschiderea treptata sau participarea consolidata in anumite programe Comunitare, promovind legaturile culturale, educationale, de mediu, tehnice si stiintifice;
- Sustinere, inclusiv asistenta tehnica si twinning-ului pentru a indeplini standardele si normele UE, precum si acordarea sfaturilor si sprijinului directionat pentru ajustarea legislativa prin intermediul unui mecanism precum este Asistenta Tehnica si Schimb de Informatii (TAIEX);
- Aprofundarea comerțului si relatiilor economice;
- Stabilirea unui dialog constructiv privind cooperarea in domeniul vizelor intre UE si Moldova, inclusiv schimbul de pareri privind posibilitatile oferirii unor facilitati in acordarea vizelor in conformitate cu acquis-ul;
- Deschiderea cit de repede posibil a unei Delegatii a Comisiei Europene in Moldova. In lumina indeplinirii obiectivelor acestui Plan de Actiuni si a evolutiei generale a relatiilor UE-Moldova se va examina posibilitatea unei noi relatii contractuale. Republica Moldova si Comisia au propus citeva sugestii in aceasta privinta. Utilitatea oricaror aranjamente contractuale va fi considerata la timpul potrivit.

Prioritati pentru Actiune

Planul de Actiuni stabileste un set cuprinzator de prioritati in domeniile incluse in Acordul de Parteneriat si Cooperare. Printre aceste prioritati, toate fiind importante, o atentie speciala trebuie sa fie acordata urmatoarelor:

- eforturi sustinute privind o solutionarea viabila a conflictului transnistrean;
- continuarea consolidarii stabilitatii si eficientei institutiilor ce garanteaza democratia si suprematia legii; asigurarea derularii democratice a alegerilor parlamentare (2005) in Moldova in conformitate cu standardele europene;
- asigurarea respectarii libertatii presei si de exprimare;
- continuarea consolidarii capacitatilor administrative si judiciare;
- reluarea cooperarii cu Institutiile Financiare Internationale (IFI); implementarea actiunilor vizind reducerea saraciei, consolidarea cresterii economice asigurate de sectorul privat si durabilitatea fiscala.
- ameliorarea climatului investitional prin reforme structurale adecvate in vederea asigurarii conditiilor nediscriminatorii, transparente si previzibile pentru afaceri, inclusiv prin lupta cu coruptia;
- progresul spre un sistem eficient si cuprinzator de management al frontierei pe toate sectoarele hotarului Moldovei inclusiv sectorul transnistrean;
- actionarea in vederea oferirii de catre UE a Preferintelor Comerciale Autonome prin asigurarea controlului efectiv al originii marfurilor din Moldova;
- intensificarea luptei impotriva crimei organizate, inclusiv traficul de fiinte umane;
- asigurarea eficientei managementului fluxurilor migrational, inclusiv initierea procesului vizind incheierea unui Acord de readmisie intre UE si Moldova; Progresul in realizarea acestor prioritati va fi monitorizat in cadrul organismelor stabilite de Acordul de Parteneriat si Cooperare si Comisia Europeana care va elabora la mijlocul perioadei de implementare a Planului de Actiuni un raport privind progresul obtinut. In baza acestei evaluari, UE impreuna cu Moldova va revizui continutul Planului de Actiuni si va decide referitor la adaptarea si reinnoirea acestuia. Comisia va elabora un al doilea raport dupa 3 ani si in baza acestuia vor fi luate decizii privind urmatorul pas in dezvoltarea relatiilor bilaterale, inclusiv posibilitatea unor relatii contractuale noi.

2.1 Dialogul politic si reformele

Democratia si suprematia legii

(1) Consolidarea stabilitatii si eficacitatii institutiilor care garanteaza democratia si suprematia legii.

- In contextul eforturilor de solutionare a problemei transnistrene, asigurarea reformei legislative si constitutionale in conformitate cu standardele europene, continuarea cooperarii la nivel de experti si consultanta cu Comisia de la Venetia si UE, precum si asigurarea unui cadru constitutional democratic si stabil atat pentru cetateni, cit si pentru institutiile de stat din Moldova (reintregita).
- Asigurarea functionarii corecte a Parlamentului, inclusiv reforma imunitatii parlamentare in corespundere cu propunerile facute de Consiliul Europei. Asigurarea desfasurarii democratice a alegerilor parlamentare in 2005 in conformitate cu standardele europene si eliminarea deficientelor ramase, identificate in cadrul recomandarilor OSCE / ODIHR.
- Continuarea reformei administrative si consolidarea autoadministrarii locale in conformitate cu

standardele europene, in special cele ce se contin in Carta europeana a autoguvernarii locale si acordarea unei atentii speciale expertizei si recomandarilor Congresului Autoritatilor Locale si Regionale din Europa, inclusiv in ceea ce priveste managementul bugetelor locale de catre administratiile locale si atribuirea competentelor bugetare (resurse care sa corespunda responsabilitatilor). Consolidarea suprematiei legii prin sporirea eficientei puterii judecatoresti si a organelor de drept, respectarea corespunzatoare a hotararilor Curtii Constitutionale.

(2) Revizuirea legislatiei existente in scopul asigurarii independentei si imparțialitatii sistemului judecătoresc, inclusiv asigurarea imparțialitatii si eficientei procuraturii, precum si in scopul consolidarii capacitatii justitiei.

– Continuarea si implementarea activitatii legislative pentru a reforma in continuare sistemul judecătoresc in conformitate cu standardele europene; Reexaminarea si completarea legii privind organizarea judecătoreasca in scopul asigurarii independentei, imparțialitatii si eficientei sale, inclusiv clarificarea procedurii de numire si avansare, drepturile statutare si obligatiile judecatorilor.

– Asigurarea implementarii noii legislatii cu privire la procuratura in conformitate cu standardele europene.

– Imbunatatirea instruirii, in special in problematica drepturilor omului si cooperarii judiciare, a judecatorilor, procurorilor si functionarilor din sistemul judecătoresc, administratia Ministerului Justitiei, politiei si inchisorilor.

– Dezvoltarea cailor alternative de solutionare a litigiilor, inclusiv medierea si arbitrajul.

(3) Asigurarea eficientei luptei impotriva coruptiei

– Asigurarea progresului in implementarea recomandarilor Grupului de State din cadrul Consiliului Europei impotriva Coruptiei (GRECO).

– Finalizarea adoptarii masurilor necesare identificate in autoevaluarea Initiativei Anticoruptie a Pactului de Stabilitate si raportul analitic de bilant al Republicii Moldova din aprilie 2002.

– Continuarea colaborarii cu organizatiile internationale si societatea civila in problema data.

– Implementarea Strategiei Nationale privind prevenirea si combaterea coruptiei.

Drepturile si libertatile fundamentale ale omului

(4) Asigurarea respectarii drepturilor si libertatilor fundamentale ale omului, inclusiv drepturile persoanelor ce apartin minoritatilor nationale, in conformitate cu standardele internationale si europene.

– Implementarea actiunilor prevazute in Planul National de Actiuni in domeniul Drepturilor Omului (PNADO) a Republicii Moldova pentru perioada 2004-2008 (revizuirii legislative, consolidarea cadrului institutional si sporirea constientizarii drepturilor omului).

– Asigurarea aderarii la conventiile de baza ale ONU si protocoalele optionale 1 in materie si implementarea eficienta a acestora.

– Asigurarea protectiei eficiente a drepturilor persoanelor ce apartin minoritatilor nationale;

– Reactia adecvata la concluziile si recomandarile structurilor si expertilor relevanti ai Consiliului Europei privind starea respectarii de catre Moldova a Conventiei-cadru pentru protectia minoritatilor nationale; elaborarea si implementarea legislatiei privind excluderea discriminarii si a legislatiei care garanteaza drepturile minoritatilor, in conformitate cu standardele europene;

– Amendarea legii privind confesiunile religioase in scopul ajustarii la cerintele Conventiei Europene pentru Drepturile Omului si recomandarile relevante ale Consiliului Europei;

– Executarea eficienta a sentintelor Curtii Europene pentru Drepturile Omului;

– Introducerea mecanismelor eficiente pre-judiciare si ne-judiciare atit pentru solutionarea litigiilor cit si pentru protectia drepturilor omului; garantarea accesului la informatie privind drepturile cetatenilor si mijloacele legale adecvate.

(5) Dezvoltarea si implementarea cadrului legislativ adecvat pentru prevenirea si combaterea traficului de fiinte umane, precum si pentru rezolvarea problemelor cu care se confrunta victimele traficului

– Revizuirea legislatiei anti-traffic, inclusiv a elementelor relevante prevazute in noile coduri penale si de procedura penala in scopul conformarii depline la standardele internationale privind drepturile omului;

– Intensificarea cooperarii in cadrul organizatiilor internationale relevante in acest domeniu (OSCE, ONU); ratificarea unor astfel de instrumente internationale relevante cum este Conventia ONU impotriva crimei organizate transnationale („Conventia Palermo”) si a protocoalelor sale in scopul prevenirii, suprimarii si pedepsirii traficului de persoane, in special de femei si copii.

(6) Eradicarea maltratarii și a torturii

1 Inclusiv semnarea și ratificarea CCPR-OP1, CCPR-OP2-DP, CEDAW-OP, CAT Declar.Art.21, Declar.Art.22, CAT-OP, MWC, precum și ratificarea CRC-OP-AC, CRC-OP-SC.

– Soluționarea eficientă a cazurilor raportate de maltratare a deținuților de către funcționarii din organele de drept, în special în timpul reținerii înainte de judecată, inclusiv prin adoptarea bazei legale relevante și prevederilor privind instruirea.

– Implementarea recomandărilor Comitetului Consiliului European pentru prevenirea torturii;

– Sporirea instruirii în domeniul drepturilor omului a funcționarilor din poliție și personalului penitenciarelor.

(7) Asigurarea respectării drepturilor copiilor

– Continuarea eforturilor în scopul protejării drepturilor copilului prin asigurarea implementării Declarației și Planului de Acțiuni convenite la Sesiunea specială ONU privind copiii în mai 2002, inclusiv implementarea unui plan de acțiuni național;

– Implementarea secției relevante din Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (PNADO) a Republicii Moldova pentru perioada 2004-2008.

(8) Asigurarea tratamentului egal

– Continuarea eforturilor pentru asigurarea egalității de șanse pentru bărbați și femei în societate și viața economică, bazate pe nediscriminare.

(9) Asigurarea respectării libertății de expresie

– Asigurarea relației transparente între autorități și instituțiile media în conformitate cu recomandările Consiliului European; ajutor financiar din partea statului pentru mass-media acordat în baza criteriilor stricte și obiective aplicate egal pentru toată mass-media;

– Elaborarea și implementarea unui cadru legal adecvat ce garantează libertatea expresiei și a mass-mediei, în conformitate cu standardele europene și în baza recomandărilor Consiliului European.

(10) Asigurarea respectării libertății asocierii și susținerea dezvoltării societății civile

– Amendarea legii privind întrunirile în scopul ajustării la cerințele Convenției Europene pentru Drepturile Omului;

– Dezvoltarea unui dialog eficient între diferite forțe politice ale țării, în rezultatul recomandărilor Consiliului European și utilizarea la maxim a oportunităților oferite de acestea;

– Facilitarea și susținerea dezvoltării societății civile, consolidarea dialogului și cooperării.

(11) Asigurarea respectării drepturilor sindicatelor și a standardelor de bază în domeniul muncii

– Continuarea eforturilor în scopul asigurării drepturilor sindicatelor și a standardelor de bază ale muncii, în conformitate cu standardele europene și convențiile Organizației Internaționale a Muncii (ILO).

(12) Asigurarea Justiției internaționale prin intermediul Curții Penale Internaționale (CPI)

– Ratificarea Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale și elaborarea prevederilor necesare pentru modificarea Constituției, care vor fi incluse în noul proiect al Constituției, care este în curs de elaborare de către Comisia Constituțională Mixtă. Asigurarea fără impedimente a implementării sale. Cooperarea în domeniul politicii externe și de securitate; prevenirea conflictelor și managementul crizelor

(13) Consolidarea dialogului politic și cooperării în probleme externe și de securitate.

– Continuarea și dezvoltarea dialogului politic și cooperării cu UE privind Transnistria, probleme regionale și internaționale, inclusiv în cadrul Consiliului European și OSCE;

– Colaborarea cu UE în scopul eficientizării instituțiilor și convențiilor multilaterale, astfel consolidând guvernarea globală, a coordonării în domeniul combaterii amenințărilor la adresa securității și abordarea problemelor de dezvoltare.

– Dezvoltarea cooperării privind sancțiunile întreprinse de UE

– Purtarea unui dialog activ între Moldova și UE privind implementarea Strategiei Europene de Securitate.

– Dezvoltarea posibilității pentru alinierea Moldovei la declarațiile privind Politica Externă și de Securitate Comuna (PESC) a UE, de la caz la caz.

(14) Dezvoltarea continuă a cooperării în domeniul combaterii terorismului, neproliferării armelor de distrugere în masă și exportului ilicit de arme

– Cooperarea în vederea consolidării rolului ONU în lupta multilaterală împotriva terorismului, inclusiv prin implementarea Rezoluțiilor Consiliului de Securitate al ONU (UNSC) 1373/01 și 1267/01, prin implementarea și transpunerea în practică a Convenției ONU privind Suprimarea finanțării terorismului;

colaborarea in vederea stabilirii unui sistem de schimb de informatii intre organele de drept relevante si agentii de aplicarea legilor a statelor membre ale UE si Moldova;

- Implementarea standardelor prevazute in recomandarile Grupului de Lucru pentru Spalarea Banilor din cadrul Planului Financiar de Lucru (FATF) privind finantarea terorismului.

- Asigurarea respectarii drepturilor omului in lupta impotriva terorismului;

- Continuarea dezvoltarii cooperarii in vederea combaterii traficului de arme si distrugerii arsenalelor, inclusiv in contextul situatiei din regiunea transnistreana a Republicii Moldova;

- Cooperarea in domeniul neproliferarii armelor de distrugere in masa, inclusiv in aspecte ce tin de aderarea la si implementarea instrumentelor internationale relevante precum si regimul de control al exporturilor in baza Strategiei UE privind Armele de Distrugere in Masa adoptata de Consiliul European in decembrie 2003 si concluziilor Consiliului pentru Afaceri Generale si Relatii Externe (GAERC) din 17 noiembrie 2003; Stabilirea unui sistem national efectiv de control al exporturilor care va supraveghea exportul si tranzitul de marfuri ce au tangente cu armele de distrugere in masa (ADM), inclusiv verificarea utilizatorului final al tehnologiilor cu dubla destinatie;

- Dezvoltarea cooperarii UE-Moldova in probleme de control vamal cu grad de risc, asigurand siguranta si securitatea bunurilor importate, exportate si de tranzit. Cooperarea regionala

(15) Continuarea cooperarii Moldovei in activitatile Pactului de Stabilitate (SP) pentru Europa de Sud-Est, complementare implementarii prezentului Plan de Actiuni PEV UE – Moldova

- Incurajarea schimbului de experienta cu alte state sud-est europene prin participarea Moldovei la activitatile meselor de lucru ale PS;

- Concentrarea asupra acelor initiative ale PS care pot aduce valoare adaugata si contribui la agenda reformelor interne ale Moldovei;

- Utilizarea flexibilitatii existente pentru a participa la activitatile PS;

- Continuarea progresului in implementarea de catre Moldova a proiectelor regionale din cadrul PS acordind o atentie speciala implementarii Acordurilor bilaterale de Liber Schimb semnate de Moldova cu tarile beneficiare ale Pactului de Stabilitate.

- Sustinerea UE pentru participarea Moldovei la Procesul de Cooperare in Europa de Sud-Est.

2.2 Cooperarea pentru solutionarea conflictului transnistrean

(16) Eforturi sustinute vizind solutionarea conflictului transnistrean, respectind suveranitatea si integritatea teritoriala a Republicii Moldova in cadrul hotarelor sale, recunoscute international si garantind respectarea democratiei, suprematiei legii si a drepturilor omului.

- Participarea constructiva a Moldovei, impreuna cu cealalta parte si mediatorii in procesul de negocieri sub egida OSCE, in vederea solutionarii conflictului transnistrean;

- Cooperarea eficienta intre UE si Moldova in vederea solutionarii conflictului transnistrean in cadrul formatelor convenite, inclusiv consultari privind aranjamentele post-conflictuale si garantii in functie de necesitate.

- UE sa-si intensifice implicarea in sustinerea OSCE-ului si a mediatorilor in acest proces, sa sustina eforturile Comisiei Constitutionale Mixte, si sa pregateasca implicarea in scenariul post-reglementare;

- Continuarea de catre UE a eforturilor sale de a asigura indeplinirea de catre Rusia a angajamentelor de la Istanbul referitoare la Moldova.

- Intarirea dialogului politic dintre UE si Moldova privind conflictul transnistrean.

- Realizarea unor noi progrese semnificative cu Ucraina privind problemele existente pe sectorul transnistrean al frontierei; consolidarea cooperarii cu administratia Ucrainei, inclusiv schimbul efectiv de informatii despre fluxurile de bunuri si persoane ce traverseaza frontiera comuna. Angajarea activa in consultarile trilaterale Moldova-Ucraina - Comisia Europeana privind masurile de asigurare a managementului si controlului corespunzator al intregii frontiere a Moldovei cu Ucraina, in special a sectorului Transnistrean.

- Sustinerea implicarii active a societatii civile si promovarea valorilor democratice si respectarii drepturilor omului.

2.3. Reforma si dezvoltarea social-economica

Cresterea bunastarii populatiei

(17) Implementarea unor actiuni majore in vederea reducerii saraciei, in special prin perfectionarea eficientii sistemului de asistenta sociala

– Adoptarea și progresarea în implementarea Strategiei de Creștere Economică și Reducere a Saraciei (SCERS), identificând prioritățile pe termen lung și scurt, aprobate de comunitatea donatorilor în baza celor trei piloni ai reducerii saraciei, identificați în strategia interimară (SCERS-I) din 2002; în special implementarea condiționalităților relevante privind eradicarea saraciei și securitatea socială convenite în contextul Programului de Securitate Alimentară al UE.

(18) Reorientarea cheltuielilor publice în vederea reducerii substanțiale a saraciei în randurile copiilor și majorării ratei de școlarizare primară

– Implementarea condiționalităților relevante privind eradicarea saraciei și securitatea socială identificate în contextul Programului de Securitate Alimentară al UE.

– Dezvoltarea măsurilor de protecție a copiilor bazate pe principiul comunității, în special în localitățile rurale, în colaborare cu autoritățile publice locale.

– Rationalizarea beneficiilor pentru copii și sporirea eficacității asistentei pentru familiile nevoiase.

– Eliminarea factorilor ce limitează accesul la învățământ pentru copiii din familiile nevoiase și îmbunătățirea accesului acestora la învățământul primar și secundar, în special în localitățile rurale. Creșterea durabilă, consolidarea finanțelor publice și soluționarea problemei datoriei de stat

(19) Consolidarea creșterii economice și asigurarea durabilității acesteia pe termen mediu

– Ca pas vital spre creșterea economică durabilă, consolidarea stabilității macroeconomice prin promovarea unei politici monetare raționale, orientate, printre altele, spre menținerea inflației, și a unei politici fiscale, orientate, printre altele, spre achitarea datoriilor. În acest context, acordul preliminar asupra unui nou program de reforme cu Instituțiile Financiare Internaționale (IFI) este un element cheie în consolidarea credibilității politicii și în deschiderea accesului la asistența externă concesională, inclusiv din partea UE.

– Identificarea, în comun acord cu creditorii, a unei soluții pe termen lung a problemei datoriei externe prin combinarea unei politici fiscale riguroase și credibile cu restructurarea datoriei externe.

– Adoptarea Cadrelor de Cheltuieli pe Termen Mediu (CCTM) pentru perioada 2004-2006, integrând bugetul central, bugetele autorităților publice locale, bugetul asigurărilor sociale, fondurile extrabugetare, precum și asistența financiară externă. CCTM urmează a fi bazat pe pronosticuri macroeconomice raționale și va fi în concordanță cu SCERS și cu programele care vor fi convenite cu IFI. Adicional trebuie monitorizate atent obligațiile contingente.

– Realizarea progreselor în reducerea poverii excesive a datoriei de stat, în particular a celei externe.

– Implementarea măsurilor concrete întru sporirea eficienței, transparenței și responsabilității în administrarea cheltuielilor publice, consultând experții IFI și ai UE. În particular, amplificarea impactului cheltuielilor sociale asupra nivelului saraciei. Implementarea măsurilor vizând colectarea impozitelor și extinderea bazei impozabile, în particular prin eliminarea graduală a scutiților fiscale.

– Stabilirea procedurilor pentru detectarea, soluționarea și urmărirea cazurilor de fraude (suspectate) și altor iregularități ce afectează fondurile naționale și internaționale.

– Asigurarea compatibilității depline a SCERS cu CCTM, fapt ce garantează durabilitatea fiscală.

Economia de piață funcțională

(20) Perfecționarea economiei de piață funcționale și a climatului de afaceri prin intermediul unor reforme structurale adecvate, orientate în același timp și spre obținerea transparenței și previzibilității condițiilor de desfășurare a afacerilor. Avansarea continuă în implementarea cadrului legislativ și regulatoriu precum este prevăzut în Art. 50 al APC.

– Implementarea măsurilor întru îmbunătățirea convergenței în domeniile cheie ale legislației RM cu legislația UE, în particular în sectoarele identificate în prezentul Plan de Acțiuni. Elaborarea unui program de lucru în contextul reformei regulatorii în baza

(1) listei de acțiuni ce urmează a fi realizate și legislației ce urmează a fi examinată după ordinea de priorități, și (2) identificării instituțiilor responsabile și a unor termene realiste pentru implementarea acestor acțiuni, susținute de resurse financiare și umane adecvate și instruirea acestora, precum și a structurilor care să asigure coordonarea între diferite autorități administrative implicate.

– Asigurarea funcționalității depline a organismelor principale de reglementare. Elaborarea unui program de măsuri „flanking”, incluzând standarde îmbunătățite de elaborare a actelor normative și a regulamentelor, asigurând funcționarea adecvată a organismelor de reglementare și urmărind implementarea măsurilor.

– Optimizarea cerințelor administrative pentru companii (aprobarea cadrului juridic relevant;

implementarea; simplificarea schemei de raportare si a obligatiilor administrative; limitarea la minim a numarului de licente si permise necesare pentru initierea activitatilor economice)

– Examinarea si implementarea celor mai bune practici privind consultarea si notificarea agentilor economici cu referire la noile masuri de reglementare (transparenta) si asigurarea unei perioade suficiente de timp necesare pentru adaptarea la aceste noi regulamente ale desfasurarii afacerilor (previzibilitatea). Dezvoltarea dialogului cu investitori si antreprenori privind modalitatile de imbunatatire a climatului de afaceri.

– Crearea unui mediu de afaceri potrivit pentru societati, de ex. adoptarea si implementarea legislatiei privind concurenta eficienta si falimentul.

(21) Implementarea programului de privatizare, in special axandu-se asupra privatizarii la scara extraordinar de larga drept prioritate si a celei a sectorului energetic

– Continuarea imbunatatirii interferentei intre sectorul privat si sectorul public in conformitate cu recomandarile Bancii Mondiale.

– Accelerarea si majorarea transparentei programului de privatizare, axandu-se in special asupra privatizarii la scara larga in sectoarele cheie.

Dezvoltarea rurala si regionala

(22) Promovarea dezvoltarii regionale echilibrate; reducerea diferentelor economice si sociale intre diferite regiuni din tara

– Implementarea masurilor privind dezvoltarea regionala si rurala, luand drept baza abordarea prevazuta in SCERS si utilizand o abordare integrata, bazata pe rezultatele activitatii anterioare a donatorilor in tara, precum si cele mai bune practici ale UE.

– Elaborarea planului si luarea de masuri specifice in vederea promovarii cresterii Intreprinderilor Mici si Mijlocii (IMM) in regiuni si in spatiul rural (vezi si capitolul IMM).

Politica sociala si de ocupare a fortei de munca

(23) Consolidarea dialogului si a cooperarii in sectorul social. Asigurarea unei armonizari a standardelor si a practicilor in domeniul social si a politicii de ocupare a fortei de munca din tara cu standardele si practicile UE

– Implicarea in dialog pe marginea politicii de ocupare a fortei de munca si a celei din sectorul social in vederea elaborarii unei analize si evaluari a situatiei curente si pentru identificarea problemelor cheie si a solutiilor posibile in cadrul acestor politici (dialogul social si civil, sanatatea si securitatea la locul de munca, echitatea genurilor, dreptul muncii, politica de ocupare a fortei de munca, protectia sociala si includerea) miscandu-se gradual catre standardele UE in acest sector.

Dezvoltarea durabila

(24) Promovarea dezvoltarii durabile

– Luarea de masuri primare in vederea implementarii strategiei nationale pe termen lung privind dezvoltarea durabila.

– Finalizarea instituirii structurilor administrative si a procedurilor pentru asigurarea planificarii strategice a dezvoltarii durabile si a coordonarii intre actorii relevanti ai procesului.

– Implementarea masurilor de integrare a consideratiilor de mediu in alte sectoare ale politicii, in particular in industrie, energetica, transport, dezvoltare regionala si agricultura.

Obiectiv pe termen lung

– Implementarea strategiei nationale pe termen lung pentru dezvoltarea durabila.

2.4. Comertul, piata si reforma regulatorie

2.4.1. Circulatia marfurilor

Relatii comerciale

– Indeplinirea in totalitate a angajamentelor asumate de Moldova in cadrul titlului III al APC si indeplinirea tuturor obligatiilor legate de statutul de membru al Organizatiei Mondiale a Comertului (OMC).

– Implementarea cu succes a obligatiilor fata de OMC (inclusiv a Acordului TRIPs), precum si a obligatiilor din cadrul APC.

– Eliminarea graduala a licentelor care nu sunt in conformitate cu obligatiile Moldovei fata de OMC si in cadrul APC si managementul lor transparent.

– Depunerea eforturilor pentru sporirea transparentei in aplicarea masurilor regulatorii.

(25) Promovarea capacităților de export ale Moldovei și diversificarea exportului marfurilor

– Promovarea Grupurilor sectoriale de producători pentru acțiuni comune în promovarea exporturilor pe piețele externe, astfel precum este prevăzut în programul Organizația de promovare a exportului din Moldova (MEPO)

– Asigurarea controlului eficient al originii marfurilor pentru a putea beneficia completamente de Sistemului Generalizat de Preferințe.

– Perfectionarea cadrului instituțional și a procedurilor de control ale originii marfurilor prin consolidarea serviciului vamal și revizuirea divizării competențelor acestuia în eliberarea și controlul certificatelor de origine preferențiale și nepreferențiale cu cele ale Camerei de Comerț și Industrie, în vederea creării unei baze solide pentru un eventual regim preferențial de comerț asimetric.

Vama

(26) Implementarea legislației vamale conform standardelor internaționale și UE

– Implementarea prevederilor Codului Vamal dar și a prevederilor ce se referă la controlul vamal al precursorilor, bunurilor contrafacute și piratate, bunurilor cu dubla destinație și bunurilor culturale.

– Adoptarea și racordarea deplină la Sistemul Armonizat existent, în vederea adoptării Nomenclatorului Combinat.

– Implementarea principiului controlului vamal în baza analizei și selectivității riscurilor și crearea cadrului instituțional relevant.

(27) Ameliorarea funcționării serviciului vamal; simplificarea și modernizarea procedurilor vamale la hotare și în interiorul țării

– Consolidarea capacității administrative, în particular în vederea asigurării unui control eficient al originii marfurilor, implementarea corectă a regulilor de determinare a valorii în vama și asigurarea administrației vamale cu suficientă expertiză de laborator internă și externă, precum și dotarea cu suficiente resurse tehnologice și informaționale.

– Dezvoltarea abordării „ghiseului unic” pentru toate documentele ce țin de comerțul internațional și controlul respectiv, pornind de la îmbunătățirea cooperării între serviciile vamale și alte agenții ce activează la frontieră (ex. serviciul de grăniceri, poliția, serviciul veterinar).

– Crearea unui mecanism de asigurare a consultărilor/informărilor permanente a comunității de afaceri asupra reglementărilor și procedurilor de export și import.

– Adoptarea și implementarea Codului privind etica vamală în baza standardelor internaționale (Declarația de la Arusha)

– Dezvoltarea cooperării între UE și RM în domeniul controlului în baza de riscuri, inclusiv privind securitatea și inofensivitatea marfurilor importate, exportate și tranzitate.

Standardele, reglementările tehnice și procedurile de evaluare a conformității (domeniul armonizat)

(28) Aproximarea de practicile administrative și legislative ale UE și internaționale privind standardele, reglementările tehnice și evaluarea conformității

– Identificarea în comun a sectoarelor industriale prioritare în vederea aproximării legislației (și o eventuală includere într-un Acord de Evaluare a Conformității și Acceptare a Produselor Industriale, ACAA, cu mențiunea că toate condițiile să fie acceptate și îndeplinite), inclusiv prin consultări cu producătorii și exportatorii.

Continuarea revizuirii standardelor moldovenești existente, cu înlăturarea elementelor obligatorii și armonizarea lor cu standardele internaționale și europene.

– Consolidarea capacităților instituționale în domeniul standardizării, acreditării, evaluării conformității, metrologiei și supravegherii pieței, integrând instituțiile din Moldova, în limitele posibile, în structurile internaționale relevante și anume:

Cooperarea Europeană pentru Acreditare (EA), Comisia Europeană pentru Standardizare (CEN), Comisia Europeană pentru Standardizare Electrotehnică (CENELEC) și Institutul European privind Standarde în Telecomunicații (ETSI).

Calitatea de membru cu drepturi depline al Organizației Internaționale pentru Standarde (ISO), Comisiei Internaționale Electrotehnice (IEC) și Uniunii Internaționale a Telecomunicațiilor (ITU). Revizuirea competențelor instituționale în acest domeniu în vederea evitării concentrării funcțiilor în cadrul unei singure instituții.

– Aproximarea legislației privind responsabilitatea pentru produse defectuoase și inofensivitatea generală a produselor.

– Simplificarea procedurilor de evaluare a conformitatii in scopul evitarii certificarii obligatorii a produselor considerate inofensive si testarii multiple a produselor

– Dezvoltarea capacitatilor de supraveghere a pietii in baza celor mai bune practici ale Statelor Membre ale UE

Eliminarea restrictiilor si optimizarea administrarii (domeniile nearmonizate)

(29) Facilitarea circulatiei bunurilor si imbunatatirea cooperarii administrative

- Prevenirea masurilor discriminatorii si asigurarea posibilitatii pentru partile implicate de a identifica problemele si de a se expune pe marginea proiectelor de acte legislative

- Asigurarea existentei unui punct de contact responsabil pentru implementarea circulatiei marfurilor, ce ar putea fi utilizat pentru imbunatatirea schimbului de informatii intre Moldova si UE, precum, si cu agentii economici

- Analizarea legislatiei si a procedurilor in vederea identificarii si eliminarii graduale a eventualelor discriminari aplicate produselor importate. Initial, analiza poate fi axata pe masuri nationale: determinarea greutatii, compozitiei, marcarii, fabricarii si descrierii produselor.

Aspecte sanitare si fitosanitare

(30) Perfectionarea sistemului de inofensivitate alimentara pentru consumatorii din Moldova si facilitarea comertului prin reformarea si modernizarea sectoarelor sanitar si fitosanitar

- Implementarea completa a cerintelor Acordului OMC privind Aplicarea Masurilor Sanitare si Fitosanitare (SPS) si a Acordului OMC privind Barierele Tehnice in calea Comertului (TBT)

- Aderarea la Organizatia Europeana si Mediteraneana pentru Protectia Plantelor si activizarea participarii in cadrul Oficiului International de Epizootie (OIE), Conventiei Internationale pentru Protectia Plantelor si Codex Alimentarius

- Evaluarea serviciului de control sanitar si fitosanitar, in special la frontiera de stat, in vederea compararii corespunderii cu cerintele UE si internationale

- Elaborarea unei liste de masuri in baza raspunsului Comisiei Europene privind comertul cu produse animaliere in vederea armonizarii graduale cu principiile comunitare de igiena in prelucrarea alimentelor, insotind-o cu o schema de limite temporale a transpunerii legislatiei comunitare si cu un plan financiar. Initierea armonizarii legislatiei cu cerintele comunitare in domeniul igienei si prelucrarii alimentelor.

- Majorarea gradului de convergenta a legislatiei nationale referitoare la produsele alimentare cu principiile comunitare privind inofensivitatea produselor (Regulamentul 178/2002/EC) si cu cerintele generale de marcare ale produselor alimentare (Directiva 2000/13/EC); si eliminarea graduala a sistemului de aprobare inaintea plasarii pe piata pentru produsele alimentare.

- Lansarea sistemului de identificare si trasabilitate a animalelor (in special pentru bovine)

- Indeplinirea cerintelor comunitare privind sanatatea animalelor si industria de prelucrare a produselor de origine animaliera ("Ghidul general pentru autoritatile tarilor terte cu referire la procedurile necesare de a fi urmate in cazul exportului de animale vii si a produselor animaliere in Uniunea Europeana", DG SANCO/FVO octombrie 2003)

- Identificarea si desemnarea laboratoarelor nationale de referinta in sectoarele sanitar si fitosanitar, atentie deosebita fiind acordata asigurarii cu echipament necesar si metodelor adecvate de analiza (reziduuri de pesticide / substante contaminante) precum si acreditarea acestora.

2.4.2. Dreptul de stabilire si dreptul societatilor

(31) Indeplinirea in totalitate a angajamentelor din capitolul II, titlul IV al APC (Conditii pentru stabilirea si functionarea societatilor)

- Examinarea completa de catre Republica Moldova a cadrului sau legislativ national in vederea identificarii barierelor pentru stabilirea societatilor cu scopul eliminarii graduale ale acestora

- Eliminarea masurilor discriminatorii care afecteaza investitiile straine

- Asigurarea aplicarii in totalitate a clauzei „standstill” astfel incat conditiile de stabilire a societatilor sa nu fie mai restrictive decat cele de la momentul semnarii APC.

- Asigurarea functionarii eficiente a unor structuri administrative adecvate si printre altele a unei structuri guvernamentale centrale ce ar facilita procedura de stabilire a societatilor

Dreptul societatilor:

- Asigurarea convergentei principiilor cheie ale dreptului societatilor, contabilitate si audit la regulile si standardele UE si internationale in domeniu si a implementarii lor eficiente.

- Perfectionarea consecvenței și previzibilității în activitatea autorităților judecătorești și administrative responsabile pentru controlul respectării legislației în domeniul societăților și a condițiilor pentru investiții aferente.
- Asigurarea funcționării efective a unui registru public al întreprinderilor și editarea unui ziar național oficial pentru publicarea unor informații speciale cum sunt organizarea societății și detaliile financiare.
- Consolidarea și asigurarea funcționării eficiente a unei autorități administrative sau judecătorești care ar asigura controlul incorporării companiilor sau legalitatea a astfel de acțiuni.
- Adoptarea și implementarea eficientă a Codului guvernării corporative (poate fi elaborat și de sectorul privat).

Servicii

(32) Eliminarea graduală a restricțiilor pentru a permite o alocare treptată a prestării reciproce a serviciilor între RM și UE în anumite sectoare, în conformitate cu angajamentele OMC și cele din titlul IV, capitolul III ale APC (Prestarea de servicii transfrontaliere)

- Revizuirea completă a legislației naționale de către Republica Moldova în scopul identificării barierelor în prestarea serviciilor și eliminarea acestora
- Stabilirea și asigurarea unei implementări eficiente a unor structuri administrative adecvate, inclusiv a unui organ coordonator central în scopul facilitării prestării serviciilor
- Consolidarea și asigurarea unei implementări eficiente a legislației adecvate, ce ar determina principiile de bază, cum sunt nediscriminarea și, în caz de necesitate, introducerea legislației secundare mai detaliate sau a legislației specifice.

Serviciile financiare:

- Asigurarea implementării recomandărilor Fondului Monetar Internațional (FMI) FSAP (Programul de Evaluare a Sectorului Financiar) .
- Optimizarea unui cadru regulator prudent pentru piețele financiare și supraveghere echivalent cu cel existent în UE.
- Instituirea și instruirea personalului autorităților de supraveghere în sectorul financiar
- Dezvoltarea pieței asigurărilor.
- Instituirea și asigurarea implementării eficiente a unor autorități independente de supraveghere, în conformitate cu standardele recunoscute la nivel internațional (de ex.. G10, IAIS, IOSCO, IASB).

2.4.3 Circulația capitalului și a platilor curente

(33) Asigurarea aplicării în totalitate a prevederilor titlului V al APC (Plati curente și de capital)

- Asigurarea liberei circulații a capitalurilor de investiții directe în societăți sau alte investiții efectuate în conformitate cu prevederile referitoare la stabilirea societăților (capitolul II, titlul IV)
- Asigurarea protecției a astfel de investiții străine și a amortizării și repatrierii profitului și a capitalului

2.4.4. Circulația persoanelor, inclusiv circulația muncitorilor și coordonarea politicilor de securitate socială

(34) Implementarea completă a angajamentelor din Art. 23 al APC (Condiții de muncă)

- Asigurarea aplicării complete a clauzei celui mai bun comportament prin eliminarea tuturor măsurilor discriminatorii în baza de apartenență națională ce afectează lucrătorii migranți, cu referire la condițiile de muncă, remunerare și concediere.

(35) Implementarea completă a angajamentelor din Art. 24 al APC (Coordonarea securității sociale)

- Continuarea procesului de semnare a Acordurilor cu Statele Membre privind aplicarea integrală a prevederilor privind coordonarea politicilor de securitate socială astfel cum este prevăzut în art.24 al APC.

2.4.5. Alte sectoare cheie

Impozitarea

(36) Dezvoltarea și implementarea sistemului de impozitare și a cadrului sau instituțional conform standardelor internaționale și europene

- Asigurarea compatibilității integrale a legislației naționale cu normele OMC, inclusiv a prevederilor ce se referă la determinarea locului prestării serviciilor în vederea evitării dublei impuneri, aplicării nediscriminatorii a TVA și a accizelor, precum și rambursarea TVA persoanelor străine nerezidente supuse impozitării.

- Elaborarea și inițierea implementării unei Strategii exhaustive privind administrarea fiscală, atenția deosebită fiind acordată consolidării sistemului de control și colectare a impozitelor

- Dat fiind că Moldova va fi mai apropiată de piața internă a UE, urmează a fi adoptat Codul de Conducita în Impozitarea Afacerilor, în conformitate cu principiile UE

- Incheierea, in caz de necesitate, a acordurilor bilaterale intre Statele membre si RM in scopul evitarii dublei impozitari.

Politica concurentiala

(37) Implementarea angajamentelor privind ajutoarele de stat conform art. 48/2.2 al Acordului de Parteneriat si Cooperare prin asigurarea transparente depline in domeniul ajutoarelor de stat.

- Identificarea unei definitii uniforme si obligatorii a ajutorului de stat care ar fi compatibila cu cea a UE (aprobata prin lege sau hotarare de guvern);

- Asigurarea transparente complete privind ajutoarele de stat acordate in Moldova, in particular prin (i) elaborarea unei liste exhaustive a institutiilor / organismelor ce acorda ajutoare de stat, (ii) crearea unui mecanism national pentru centralizarea informatiei privind ajutoarele de stat acordate in Moldova, in vederea elaborarii unor rapoarte anuale privind volumul, tipurile si beneficiarii acestor ajutoare

(38) Implementarea angajamentelor cu referire la anti-monopol conform art. 48.2.1 al APC prin asigurarea suficientei si compatibilitatii legislatiei anti-monopol nationale si a regimului de control intern din Moldova cu UE

- Evaluarea eficientei cadrului legislativ curent (legea privind concurenta din 2000), inclusiv respectarea principiul nediscriminarii, transparente si corectitudinii procedurale;

- Asigurarea implementarii legislatiei privind concurenta, in particular prin:

- Crearea Agentiei Nationale pentru Protectia Concurentei prevazute in Legea privind concurenta din 2000, ca o structura apolitica.

- Asigurarea acordarii agentiei pentru protectia concurentei a unor imputerniciri adecvate, inclusiv capacitatea de decizie; dreptul la investigatii prin autosesizare, dreptul de eliberare de titluri executorii si dreptul de aplicare a sanctiunilor (ex. amende)

- Dotarea cu resurse umane si financiare adecvate, precum si instruirea personalului in domeniul administrarii concurentei.

Drepturile de proprietate intelectuala si industriala

(39) Asigurarea unui nivel de protectie similar cu cel al UE, inclusiv masuri eficiente de constringere in conformitate cu prevederile art. 49 si 50 ale APC

- Aplicarea standardelor internationale in acest domeniu, in particular cele prevazute de Acordul TRIPs.

- Asigurarea functionarii adecvate a sistemului judiciar in vederea garantarii accesului la justitie pentru titularii de drepturi si valabilitate si aplicarea eficienta a sanctiunilor

- Consolidarea capacitatilor structurilor institutionale relevante, precum si ale oficiilor pentru drepturile industriale, drepturile de autor si societatile colective. Extinderea cooperarii cu autoritatile din statele terte si asociatiile industriale.

- Majorarea resurselor alocate pentru constringere, in special celor alocate serviciului vamal si instantelor judecatoresti, precum si majorarea actiunilor de sechestrare si actiunilor de combatere a contrafacerii / piratariei bunurilor in sectoarele specifice

- Imbunatatirea implementarii conventiilor relevante mentionate in art. 49 (2) al APC. Elaborarea unui studiu privind contrafacerea si pirateria in Moldova si asigurarea unui dialog eficient cu titularii de drepturi.

Achizitiile publice

(40) Dezvoltarea conditiilor pentru adjudecarea transparenta si competitiva a contractelor intre parti, in particular prin organizarea de tendere, in conformitate cu prevederile art. 54 al APC

- Eficientizarea functionarii sistemului curent prin cresterea transparente, accesului la informatie, instruirii si reducerii stricte a exceptiilor.

- Asigurarea convergentei cu legislatia si principiile cheie ale UE in domeniul achizitiilor publice (de ex. transparenta, nediscriminare, concurenta si acces la instantele de recurs) si implementarea lor eficienta.

Statistica

(41) Adoptarea metodelor statistice integral compatibile cu standardele europene in domeniile statistice relevante si consolidarea capacitatilor institutionale ale Departamentului Statistica si Sociologie a Republicii Moldova (DSSRM)

- Asigurarea efectuarii recensamantului populatiei in conformitate cu calendarul stabilit, si urmand recomandarile Eurostat/UN-ECE 2000 privind recensamantul;

- Elaborarea unei strategii pe termen scurt și lung în vederea armonizării cu standardele UE în domeniile statistice relevante, inclusiv statistica comerțului extern și clasificatoarele statistice;

- Asigurarea compatibilității legislației în domeniul statisticii oficiale cu principiile fundamentale ale ONU;

Controlul financiar și aspectele aferente

(42) Administrarea rațională și controlul finanțelor publice

- Promovarea dezvoltării capacităților administrative adecvate în scopul prevenirii și combaterii eficiente a fraudelor și altor infracțiuni ce afectează fondurile naționale și internaționale, inclusiv crearea unor structuri funcționale cooperante, incluzând toate entitățile relevante la nivel național.

- Asigurarea cooperării eficiente cu instituțiile și autoritățile comunitare relevante în cazul verificărilor în teren și inspecțiilor cu referință la managementul și controlul fondurilor UE

- Perfectionarea administrării finanțelor publice și asigurarea transparenței prin modernizarea Sistemului de Conturi Curente existent, efectuarea unui audit adecvat al veniturilor și cheltuielilor bugetare în conformitate cu sugestiile Studiului Bancii Mondiale privind managementul economic public. Extinderea Sistemului de Conturi prin includerea în bugetul public național al bugetului asigurărilor sociale, fondurilor de asigurare medicală obligatorie, resurselor speciale, fondurilor extra-bugetare. Crearea și implementarea unui sistem informațional integrat pentru managementul finanțelor publice.

Controlul Financiar Public Intern

- Dezvoltarea unei strategii și a unui document de reglementare pentru sistemul de control financiar intern (contabilitatea managerială și auditul intern)

- Stabilirea unui cadru legislativ pentru controlul financiar public intern

- Armonizarea graduală cu metodologiile și standardele acceptate la nivel internațional (Federația Internațională a Contabililor (IFAC), Institutul de Audit Intern (IIA), Organizația Internațională a Instituțiilor Supreme de Audit INTOSAI), precum și cu cele mai bune practici UE privind controlul și auditul veniturilor, cheltuielilor, patrimoniului și responsabilităților publice.

Auditul Extern

- Asigurarea creării și funcționării adecvate a unei Instituții Supreme de Audit independente în conformitate cu standardele internaționale și ale UE privind cele mai bune practici ale auditului extern (standardele INTOSAI – Organizația Internațională a Instituțiilor Supreme de Audit)

Politica industrială

(43) Lansarea unui dialog privind politica industrială în vederea îmbunătățirii cadrului administrativ și regulatoriu pentru societăți, promovării cooperării industriale și consolidării impactului restructurizării industriale, și dezvoltarea cadrului legislativ și administrativ pentru promovarea IMM-urilor, în concordanță cu art. 52, 69 și 70 al APC

- Crearea cadrului legislativ și a infrastructurii adecvate pentru promovarea IMM-urilor, conform art. 70 (2) al APC.

- Adoptarea și implementarea Cartei Europene a întreprinderilor mici și participarea la ciclul de monitorizare din 2004 (inclusiv coordonarea participării la reuniuni, elaborarea raportului anual național și organizarea unei reuniuni anuale bilaterale cu participarea factorilor de decizie ai Comisiei Europene și RM)

- Pregătirea companiilor pentru deschiderea graduală a unor elemente ale pieței interne pentru agenții economice din Moldova, accentul fiind pus pe informare și instruire. Crearea Centrului European de Informare și Corespondență (EICC) este preconizată.

- În conformitate cu articolele 52 și 69 ale APC promovarea dialogului privind politica industrială și asocierea Moldovei la inițiativele UE pentru a stimula competitivitatea, inclusiv în sectorul turismului (de ex. schimbul de informații, participarea în rețele, studii și training).

2.5 . Cooperarea în domeniul justiției și afacerilor interne

Problemele privind migrația (migrația legală și ilegală, readmisia, viza, azilul)

(44) Estimarea proporțiilor migrației legale și ilegale în, prin și din Moldova, monitorizarea și gestionarea mișcărilor migratorii.

- Schimbul de informații și estimarea proporțiilor referitor la migrația ilegală în UE și Moldova, inclusiv prin crearea unei baze de date pentru monitorizarea fluxului de migrație în, prin și din Moldova;

- Ajustarea legislatiei interne la standardele UE pentru a incrimina migratia ilegala

(45) Sustinerea gestionarii eficiente a fluxurilor de migratii, inclusiv prin acordarea asistentei consultative, financiare si la nivel de experti a Guvernului Moldovei si promovarea activitatilor acestuia, in special pentru a spori nivelul profesional al personalului vizat prin studierea experientei internationale si efectuarea stagiilor in institutiile corespunzatoare ale statelor UE in care se implementeaza politica de migratiune.

- Adoptarea si implementarea Programului National de Actiuni al Moldovei in domeniul problemelor de migratiune si azil (problemele migratiei).

(46) Ajustarea legislatiei Moldovei la normele si standardele UE, implementarea Conventiei ONU din 1951 privind statutul refugiatilor si a Protocolului din 1967 privind statutul refugiatilor, inclusiv dreptul la azil si respectarea principiului de repatriere benevola. Ajustarea sistemului autoritatilor de stat responsabile de implementarea si realizarea legislatiei in domeniul azilului si refugiatilor la normele si standardele UE.

- Implementarea prevederilor Conventiei de la Geneva si Protocoalelor acesteia, in special prin dezvoltarea unui sistem de azil.

- Dezvoltarea unui sistem electronic de schimb de informatii intre toate autoritatile vizate (serviciul de granicieri, politia, Departamentul Migratiune).

- Consultari referitoare la Regulamentul Eurodac si functionarea sistemului Eurodac.

- Adoptarea si implementarea Programului National de Actiuni in domeniul problemelor de migratiune si azil (chestiuni ce tin de azil).

(47) Ameliorarea cooperarii privind managementul eficient a fluxurilor de migratie si privind readmisia propriilor cetateni, persoanelor fara nationalitate si cetatenilor tarilor terte.

- Initierea dialogului privind repatrierea si readmisia in perspectiva semnarii unui acord de readmisie intre Moldova si UE, luind in considerare dimensiunea umana si aspectele social-economice

- Incurajarea semnarii de catre Moldova a acordurilor de readmisie cu principalele tari de origine si tranzit

- Formarea, in cadrul structurilor existente, a unui grup mixt de experti care va aborda aspecte ce tin de migratia legala in UE, situatia existenta in statele membre, structurile de gestionare a migratiei legale, inclusiv va explora cai de simplificare a legislatiei, migratiei fortei de munca si protectiei sociale a muncitorilor migranti, precum si programelor pentru reintoarcerea voluntara si reintegrare;

- Examinarea posibilitatii de invitare a Republicii Moldova pentru participarea la/ sau observarea activitatilor organizate in cadrul programelor UE privind migratia (ARGO, AENEAS).

(48) Continuarea dialogului privind cooperarea in problema vizelor

- Schimb de opinii asupra procedurilor Schengen si initierea dialogului privind posibilitatile facilitarii procedurii de obtinere a vizelor in concordanta cu acquis-ul

- Dialog si schimb de opinii privind cooperarea in domeniul vizelor (criteriile si procedurile de emitere a vizelor)

- Dialog privind securitatea actelor

Managementul frontierei

(49) Dezvoltarea unui sistem eficient si comprehensiv de management a frontierei de stat in toate sectoarele de frontiera ale Moldovei, inclusiv sectorul transnistrean.

- Implementarea Conceptiei privind controlul frontierei de stat, adoptate la 4 decembrie 2003, in special transformarea Departamentului Trupelor de granicieri intr-un organ de executare a normelor de drept si efectuarea amendamentelor corespunzatoare la legislatia nationala.

- Sporirea cooperarii intre agentiile competente (dintre autoritatile implicate in gestionarea frontierei de stat), la fel ca si cooperarea cu tarile vecine, inclusiv demarcarea frontierelor si incheierea unor acorduri de cooperare.

- Initierea elaborarii unei strategii ample de instruire si aplicatii in domeniul managementului frontierei de stat, inclusiv imbunatatirea cunostintelor in domeniul standardelor si regulamentelor Schengen.

- Modernizarea echipamentului si dezvoltarea infrastructurii pentru o gestionare eficienta a frontierei de stat.

(50) Intensificarea si facilitarea cooperarii transfrontaliere intre Moldova, statele membre ale UE si tarile vecine.

- Continuarea „Procesul Soderkoping”

- Dezvoltarea cooperarii regionale intre organele de drept relevante (politie, granicieri, servicii de migratiune si azil, vama).

Lupta impotriva crimei organizate (inclusiv traficul de fiinte umane)

(51) Ratificarea si implementarea deplina a instrumentelor internationale care au o importanta deosebita in domeniul combaterii crimei organizate.

- Ratificarea Convenției ONU împotriva crimei organizate transnaționale și protocoalelor sale privind contrabanda cu migranți și traficul de persoane, adoptarea și implementarea legislației naționale în domeniu (inclusiv aspectele ce țin de drepturile omului);

- Semnarea și ratificarea protocolului Convenției ONU (a se vedea mai sus) referitor la producerea și traficul ilicit al armelor.

- Consolidarea autorităților de drept din Moldova (poliție, grăniceri, vamă) prin aprovizionarea cu echipament modern, facilități și instruire, în special în scopul sporirii eficienței punctelor de trecere a frontierelor. Prevenirea și lupta împotriva exploatarei sexuale a femeilor, copiilor și pornografia infantilă.

(52) Consolidarea luptei împotriva traficului de ființe umane, în special a femeilor și copiilor și contrabanda cu migranți ilegali, la fel ca și activitățile de prevenire a traficului de ființe umane și reintegrarea victimelor acestui trafic (vezi de asemenea compartimentul Drepturile Omului)

- Implementarea acțiunilor recomandate la niveluri naționale prin Planul de acțiuni al OSCE de combatere a traficului de ființe umane (aprobat la Maastricht în decembrie, 2003), Capitolele III, IV și V, și consolidarea cooperării în cadrul organizațiilor internaționale relevante (OSCE, ONU);

- Implementarea prevederilor privind combaterea traficului cu ființe umane stipulate în Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului pentru anii 2004-2008, (capitolul 7 b);

- Promovarea cooperării regionale între organele de ocrotire a normelor de drept relevante (poliție, trupele de grăniceri, vamă și justiție);

- Dezvoltarea suportului legal și psihologic a victimelor având drept scop reintegrarea lor.

Droguri

(53) Consolidarea continuă a luptei împotriva traficului cu droguri, inclusiv a traficului cu substanțe chimice și precursori, precum și împotriva abuzului de droguri în special prin prevenire și reabilitare, conform art. 76 al APC

- Continuarea implementării Convenției ONU din 1988 privind Traficul Illicit al Substanțelor Narcotice și Psihotrope.

- Elaborarea Strategiei naționale anti-drog.

- Elaborarea și implementarea programelor de prevenire și de tratament a dependenților de droguri.

Spalarea banilor, crimele economice și financiare

(54) Sporirea eforturilor și cooperării în lupta împotriva spalării banilor, conform art. 66 al APC; asigurarea progresului în eforturile de creare și implementare a unui regim cuprinzător de luptă împotriva spalării banilor.

- Dezvoltarea cadrului legislativ necesar, inclusiv în ceea ce privește scopul și natura mandatorie a tranzacțiilor suspecte înregistrate.

- Consolidarea cooperării între Banca Centrală, instituțiile financiare, alte entități relevante, USF și organele de drept (poliție, vamă, procuratura și justiție) în scopul sporirii gradului de constientizare de către instituțiile financiare și alte entități relevante a obligațiilor și responsabilităților ce derivă din legislația în vigoare.

- Schimbul de informații privind Sistemul European existent (Unități de Securitate Financiară USF) și sistemul existent în Moldova referitor la spalarea banilor .

- Consolidarea bazei de date inter-instituționale privind tranzacțiile suspecte.

- Promovarea aplicării sancțiunilor eficiente împotriva spalării banilor.

- Dezvoltarea programelor de instruire pentru personalul USF, judecători, procurori și alți angajați din domeniu.

- Intensificarea cooperării și promovarea schimbului de informații între organele de drept și cooperarea între Moldova și organizațiile internaționale precum ar fi OECD-FATF și Consiliul European, precum și cu serviciile corespunzătoare ale statelor membre ale UE și organele specializate la nivel european.

Cooperarea polițienească și judiciară

(55) Adoptarea și implementarea eficientă a legislației și măsurilor pentru dezvoltarea aranjamentelor în cadrul cărora cooperarea judiciară ar putea fi oferită și obținută din partea altor state.

- Ratificarea convențiilor internaționale relevante privind cooperarea în drept penal și civil, iar în cazul în care ele sunt deja ratificate, încurajarea și susținerea implementării lor.

- Explorarea posibilităților de cooperare între organele de drept din Moldova, Europol și Eurojust, în conformitate cu Convenția privind Europolul și deciziile relevante ale Consiliului.

- Perfectionarea cooperării între agenții și cooperarea cu alte state în cadrul convențiilor internaționale relevante.

- Dezvoltarea în Moldova a metodelor de analiză a riscurilor comparabile cu cele din UE, în vederea ghidării acțiunilor de implementare a legislației și prevenirii crimelor.

(56) Dezvoltarea continua a cooperarii intre organele de drept si judiciare ale Moldovei si ale statelor membre ale UE

- Elaborarea unui manual privind cooperarea judiciara intre Moldova si statele membre ale UE si a unei declaratii privind „ buna practica” in domeniul unei astfel de cooperari.

- Crearea unei retele de persoane de contact cu organele de drept din statele membre ale UE in vederea schimbului de informatii.

- Introducerea tehnicilor moderne de investigatie;

- Dezvoltarea masurilor anticoruptie din cadrul organelor de ocrotire a normelor de drept (politie, politia de frontiera, si justitia), inclusiv dezvoltarea Codului de Etica pentru procurori si judecatori si implementarea Codului de Etica pentru politie.

2.6. Transport, energie, telecomunicatii, mediu, si cercetari, dezvoltare si inovatii.

Transport

(57) Elaborarea si initierea implementarii strategiei nationale in domeniul transportului, inclusiv dezvoltarea infrastructurii de transport

- Dezvoltarea politicii nationale durabile privind transportul, axata, unde este necesar, pe ajustarea in continuare a cadrelor legislative si regulatorii la standardele europene si internationale, in special pentru sporirea sigurantei si securitatii (pentru toate tipurile de transport).

- Dezvoltarea politicii de infrastructura (identificarea constringerilor de capacitate, lipsa de echipament inter-modal si lipsa infrastructurii de legatura) pentru a identifica proiectele prioritare de infrastructura in diferite sectoare.

- Crearea unui sistem transparent si pe termen lung de finantare a drumurilor care ar asigura intretinerea continua a retelei drumurilor publice existente.

- Abordarea problemelor de finantare a infrastructurii (de ex. colaborarea publica/privata, tarife, taxe indirecte, taxe pentru utilizarea drumurilor, etc.). Eventuala extindere a mandatului BEI (Banca Europeana de Investitii).

- Continuarea participarii active in dezvoltarea Coridoarelor Pan-Europene si Ariilor, precum si din cadrul programului TRACECA. Eventuala extindere a creditului BEI.

(58) Implementarea masurilor si reformelor selectate in sectorul transportului rutier

- Adoptarea unor procese regulatorii transparente in eliberarea licentelor si introducerea timpului maxim de conducere a autovehiculelor si odihna in conformitate cu standardele internationale.

- Dezvoltarea planului de actiuni referitor la securitatea circulatiei (inclusiv pentru transportul marfurilor periculoase si gradul de uzura a soselelor) pentru imbunatatirea securitatii circulatiei.

(59) Implementarea masurilor selectate si reformelor in sectorul transportului feroviar

- Imbunatatirea timpului mediu de parcurs a trenurilor de marfuri pe coridoarele selectate, prin studierea profunda a coridoarelor, precizarea obstacolelor de circulatie si propunerea solutiilor.

- Imbunatatirea securitatii, vitezei si eficientei (inter-operabilitatii) serviciilor de transport feroviar.

(60) Implementarea masurilor selectate si reformelor in sectorul aviatiei

- Continuarea politicii nationale in domeniul aviatiei pentru dezvoltarea ramurii (inclusiv o estimare a reformei structurii de piata).

- Revizuirea acordurilor bilaterale privind serviciile aeriene cu statele membre cu perspectiva includerii clauzelor standard ale Comunitatii.

- Solutionarea problemelor existente cu statele membre privind implementarea acordurilor bilaterale.

- Intensificarea capacitatii tehnice si administrative in vederea obtinerii statutului de membru cu drepturi depline a JAA. Identificarea posibilitatilor de participare in EASA si implicarea in Cerul European Unic (Single European Sky).

- Cooperarea in domeniul securitatii aeronautice (reguli comune in combaterea terorismului international)

(61) Implementarea masurilor si reformelor specifice in sectoarele transportului naval intern si navigatiei interne

- Implementarea conventiilor relevante din domeniul transportului maritim international (inclusiv OIM).

- Indeplinirea functiilor de control a statului-port si statului-pavilion, precum si a rezolutiilor Comitetului Protectiei Mediului Inconjurator OIM privind Securitatea Tancurilor Petroliere.

- Elaborarea politicii nationale in domeniul transportului naval intern pentru dezvoltarea acestui sector (inclusiv modernizarea flotei nationale) si instituirea administratiei eficiente.

- Cooperarea cu UE in vederea armonizarii politicii securitatii maritime in baza masurilor coordonate cu structurile corespunzatoare ale organizatiilor internationale.

Energia

(62) Elaborarea unei politici energetice actualizate care sa alinieze obiectivelor politicii energetice a UE;

- Elaborarea unui document actualizat privind politica energetica cu indicarea surselor de finantare si a termenelor de implementare.

- Intarirea capacitatii de monitorizare si prognoza a evolutiilor in sectorul energetic.

(63) Alinierea treptata la principiile pietelor interne de energie electrica si gaze naturale ale UE

- Elaborarea - in baza experientei Republicii Moldova din cadrul Initiativei Pietei Energetice Regionale din Europa de Sud Est („Memorandumul de la Atena”) – unei liste de masuri pentru alinierea treptata la principiile pietei interne de energie electrica si gaze naturale a UE, insotita de termene de implementare si un plan de finantare. Aspectele de reciprocitate urmeaza sa fie abordate in mod corespunzator (deschiderea pietei, normele privind mediul inconjurator).

- Evolutiile legate de pretul la energie si reformele tarifare indreptate spre eliminarea distorsiunilor; imbunatatirea ratei de colectare a facturilor.

- Dezvoltarea in continuare a Agentiei Nationale de Reglementare in Energetica indreptata spre independenta acesteia.

- Continuarea restructurarii sectorului electroenergetic, termic si de gaze naturale, precum si solutionarea problemei restantelor la plati.

- Participarea la evenimentele UE in domeniul energetic.

(64) Progresele privind retelele electrice

- Reducerea substantiala a pierderilor de retea (in special retele electrice si termice).

(65) Imbunatatirea transparentei, sigurantei si securitatii retelei de tranzit a gazelor naturale

- Reabilitarea si modernizarea in continuare a retelei.

- Identificarea si inceperea implementarii optiunilor de reformare pentru reseaua de gaze naturale (tranzit).

- Instalarea unor dispozitive suplimentare de contorizare a gazelor naturale pe conducte de la punctele de trecere a frontierei.

(66) Progrese privind eficienta energetica si utilizarea surselor regenerabile de energie.

- Elaborarea unui Plan de Actiuni pentru sporirea eficientei energetice, intensificarea utilizarii resurselor regenerabile de energie si consolidarea institutiilor corespunzatoare, insotit de un plan de finantare, obiective cantitative si termene de implementare.

- Implementarea unui set de masuri de cost redus in acest domeniu.

Societatea Informationala

(67) Accelerarea progresului la capitolul politica si reglementarea in domeniul comunicatiilor electronice

- Adoptarea unei politici nationale privind dezvoltarea sectorului.

- Adoptarea unui cadru cuprinzator de reglementare inclusiv licentierea, accesul si interconexiunea, numerotarea, tarife orientate spre cost, Serviciul Universal si drepturile utilizatorilor, protectia confidentialitatii si securitatea datelor.

- Implementarea eficienta a liberalizarii pietei initiata la 1 ianuarie 2004 inclusiv sustinerea unui mediu pe deplin competitiv.

- Asigurarea independentei, sporirea imputernicirilor si imbunatatirea eficientei Agentiei Nationale pentru Reglementare in domeniul Telecomunicatiilor si Informatica (ANRTI) prin intermediul alocarea unor resurse umane si financiare aditionale si sporirea puterilor de aplicare in practica a deciziilor.

- Sporirea capacitatilor comerciale ale MoldTelecom-ului in viitorul mediu competitiv.

(68) Accelerarea progresului in dezvoltarea serviciilor Societatii Informationale si in integrarea Moldovei in Programul de cercetare TSI (Tehnologiile Societatii Informationale) .

- Continuarea implementarii politicii nationale si strategiei privind edificarea Societatii Informationale si alocarea fondurilor suficiente pentru implementare.

- Promovarea utilizarii pe larg a noilor tehnologii in business si administratie, in special in domeniul sanatatii si educatiei (e-comert, e-guvernare, e-sanatate, e-instruire), prin asigurarea unei infrastructuri avansate, dezvoltarea continutului si introducerea proiectelor pilot.

- Sporirea nivelului de utilizare a Internetului si serviciilor on-line de catre cetateni prin intermediul programelor publice de instruire in domeniul utilizarii computerelor.

- Adoptarea unui plan special de promovare a participarii Moldovei la compartimentul Tehnologiile Societatii Informativale a celui de-al 6-lea Program-cadru.

Mediul

(69) Intreprinderea masurilor pentru asigurarea conditiilor de buna guvernare buna a domeniului protectiei mediului implementarea acestora.

- Fortificarea capacitatilor structurilor administrative si procedurilor de asigurare a planificarii strategice in domeniul protectiei mediului, inclusiv strategiile de finantare si coordonarea activitatilor intre institutiile de resort.

- Stabilirea procedurilor privind accesul la informatia de mediu si participarea publicului la adoptarea deciziilor de mediu, inclusiv implementarea Conventiei de la Aarhus in special prin elaborarea structurilor si procedurilor de asigurare a unui nivel acceptabil de oferire a serviciilor publicului larg.

- Elaborarea raporturilor anuale privind starea mediului in Republica Moldova.

- Consolidarea structurilor si procedurilor necesare pentru evaluarea impactului mediului, inclusiv in context transfrontalier; perfectarea legislatiei corespunzatoare.

- Imbunatatirea ulterioara a strategiilor de comunicare privind beneficiile politicii de mediu si educatia ecologica, sustinerea societatii civile si autoritatilor locale.

(70) Intreprinderea activitatilor in vederea prevenirii degradarii mediului, protectiei sanatatii populatiei si utilizarii rationale a resurselor naturale, in conformitate cu angajamentele Summit-ului de la Johannesburg

- Continuarea adoptarii legislatiei pentru sectoarele principale de mediu (calitatea apei, gestionarea deseurilor, calitatea aerului, poluarea industrială), inclusiv adoptarea cadrului legislativ privind flora si retelele ecologice.

- Sporirea capacitatilor administrative, inclusiv eliberarea permiselor pentru inspectare.

- Dezvoltarea programelor si planurilor specifice sectoriale (privind resursele acvatice, deseurile, aerul, poluarea industrială), in special prin finisarea planurilor privind deseurile lichide si poluantii organici persistenti.

(71) Intensificarea colaborarii in domeniul protectiei mediului.

- Implementarea prevederilor Protocolului de la Kyoto in cadrul Conventiei-cadru a ONU cu privire la schimbarea climei.

- Participarea activa in Grupul de lucru Dunarea – Marea Neagra privind implementarea conceptiei transfrontaliere de management al apelor; asigurarea participarii active la compartimentul Europa de Est, Caucazul si Asia Centrala din cadrul Initiativei Apei a UE

- Identificarea posibilitatilor de sporire a cooperarii regionale privind problemele transfrontaliere, in special cu tarile vecine.

- Participarea la activitati selectate ale Agentiei Europene de Mediu

- Fortificarea capacitatilor administrative pentru implementarea acordurilor regionale si internationale

Cercetare, dezvoltare si inovatie

(72) Pregatirea Moldovei pentru integrarea in Spatiul European de Cercetare (ERA) si in cadrul Programelor Comunitare de Cercetare-Dezvoltare in baza excelentei stiintifice.

- Implementarea strategiei informativale apropiate pentru a facilita participarea adecvata a savantilor la Acordul de cooperare stiintifica si dezvoltare tehnologica (C&DT)

- Estimarea capacitatii structurilor de cercetare in Moldova cu scopul integrarii lor in Spatiul European de Cercetare

(73) Dezvoltarea capacitatii Moldovei in domeniul cercetarii si dezvoltarii tehnologice pentru a sustine economia si societatea

- Consolidarea resurselor umane, materiale si institutionale in scopul imbunatatirii capacitatilor de cercetare-dezvoltare tehnologica si inovare, inclusiv prin intermediul actiunilor INTAS, EUREKA si COST.

(74) Sustinerea integrarii Moldovei in schimburi stiintifice la nivel inalt

- Consolidarea participarii Moldovei la programele de studii internationale Marie Curie, incluzind sprijinul mecanismelor corespunzatoare de revenire.

- Promovarea participarii savantilor Moldovei la dezbateri si foruri internationale

2.7. Contactele interumane

Educatie, tineret si instruire

(75) Ajustarea sistemului educational din Republica Moldova la standardele tarilor membre ale Uniunii Europene si la prevederile procesului de la Bologna

- Implementarea reformei legislative si a altor actiuni care vor pregati aderarea Moldovei la procesul de la Bologna (promovarea unei autonomii mai mari a Universitatilor, modernizarea curriculumului, introducerea sistemului de credite).

- Folosirea participarii la programul Tempus III pentru examinarea posibilitatii de crestere a resurselor umane si capitalului uman.

- Implicarea reprezentantilor societatii civile si a partenerilor sociali in reformarea invatamintului secundar profesional si a celui superior.

- Continuarea implementarii programului national privind introducerea tehnologiilor informationale (IT) in educatie.

(76) Intensificarea cooperarii in domeniul educatiei, instruirii si tineretului

- Sustinerea schimbului si oportunitatilor de studiu pentru moldoveni, in special prin participarea lor la Programul Erasmus Mundus.

- Intensificarea participarii Moldovei la programul Tempus III.

- Pregatirea pentru posibila extindere a programului Tempus in domeniile invatamintului secundar profesional, precum si instruirii adultilor.

- Intensificarea schimbului de tineret si cooperarea in domeniul instruirii non-formale pentru tineret.

- Sporirea promovarii dialogului intercultural, schimbului de tineri si cooperarii in domeniul educatiei non-formale prin intermediul programului YOUTH.

Cooperarea in domeniul culturii si audiovizualului

(77) Intensificarea cooperarii culturale

- Intensificarea schimburilor culturale acordind prioritate mobilitatii tinerilor moldoveni, in special prin intermediul programului YOUTH.

- Ajustarea legislatiei relevante in domeniul audiovizualului la standardele europene (in vederea posibilei participari la programul Media, in cazul indeplinirii conditiilor necesare)

- Dezvoltarea dialogului privind diversitatea culturala, inclusiv in contextul relevantelor negocieri in UNESCO.

Cooperarea societatii civile

(78) Promovarea cooperarii societatii civile

- Dezvoltarea continua a Programelor de Parteneriat pentru Consolidarea Institutionala, (IBPP) existente in domeniul crearii institutiilor prin valorificarea experientei in cadrul acestora.

- Incurajarea imputernicirii consumatorilor si protectia intereselor lor economice legitime.

Cooperarea regionala si transfrontaliera .

(79) Intensificarea contactelor si capacitatii regionale transfrontaliere prin preluarea oportunitatilor si provocarilor care rezulta din extinderea UE

- Incurajarea initiativelor locale si regionale in vederea stabilirii si dezvoltarii cooperarii transfrontaliere.

- Implementarea activitatilor bazate pe prioritatile regionale, dezvoltate in cooperare cu domeniile vizate.

- Atragerea atentiei speciale la implementarea noilor Programe de Vecinatate si sustinerea dezvoltarii acestora prin implicarea activa la nivelurile locale si regionale.

- Asigurarea unui suport la dezvoltarea resurselor umane si a altor capacitati ai autoritatilor locale si regionale pentru a asigura o eficienta implementare a actiunilor de cooperare transfrontaliera.

Sanatatea publica

(80) Sporirea nivelului de securitate a sanatatii si sigurantei epidemiologice in Moldova in conformitate cu legislatia UE si in cooperare si cu sprijinul OMS. Ralierea sistemului informational al Moldovei la indicatorii sanatatii aplicati in UE.

Informatii si cunostinte in domeniul sanatatii

- Organizarea colectarii informatiilor privind indicii sanatatii

- Supravegherea maladiilor transmisibile si Securitatea Sanatatii

- Efectuarea schimbului de informatii si experienta tehnica in vederea facilitarii participarii in Reteaua Uniunii Europene destinata Prevenirii si Controlului Bolilor Infectioase
- Participarea in retelele de supraveghere, in special cele de colectare a datelor si informatiilor privind SIDA, infectiile sexual transmisibile, hepatita C si B.
- Reforma sistemului de sanatate:
 - Imbunatatirea sistemului de asistenta medicala primara si a prevenirii bolilor, de tipul SIDA, in special in localitatile rurale si comunitatile nevoiase precum si in cadrul grupurilor social vulnerabile
 - Modernizarea serviciului de urgenta
 - Autonomia serviciilor medicale , in special in spitale
 - Monitorizarea implementarii asigurarilor medicale obligatorii. Imbunatatirea standardului de instruire in practica generala pentru personalul medical cu studii superioare si medii.

3. Monitorizarea

Planul de Actiuni va fi prezentat pentru adoptare formala in cadrul Consiliilor de Cooperare intre UE si Moldova. Planul de Actiuni va ghida lucrul intre UE si Moldova. In cazul aparitiei unei necesitati din partea UE privind masuri specifice ce necesita decizii cu valoare juridica obligatorie, Comisia va recomanda Consiliului adoptarea directivelor necesare de negociere.

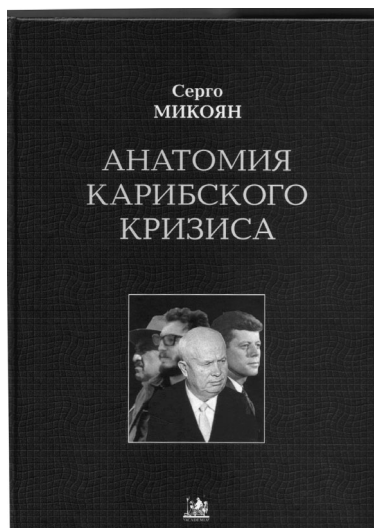
Organismele comune existente in cadrul APC vor promova si monitoriza implementarea Planului de Actiuni. Structurile din acordurile relevante trebuie revizuite daca este cazul pentru a asigura reflectarea corespunzatoare a tuturor prioritatilor PEV.

Comisia va elabora rapoarte referitoare la implementarea Planului de Actiuni la intervale regulate de timp. Ea va invita Moldova sa furnizeze informatii pentru aceste rapoarte. De asemenea, Comisia va lucra cu organizatii ca Consiliul Europei, OSCE, organele relevante ale ONU si institutiile financiare internationale.

Prima examinare a implementarii Planului de Actiuni va fi intreprinsa dupa doi ani de la adoptarea lui.

Planul de Actiuni poate fi amendat si/sau actualizat cu regularitate pentru a reflecta progresul in realizarea prioritatilor.

Sursa: <http://www.mfa.md/>

О КНИГЕ С.А. МИКОЯНА «АНАТОМИЯ КАРИБСКОГО КРИЗИСА»

Широко известна сентенция, которую одни приписывают Бис-марку, другие - Талейрану: «Это хуже, чем преступление, это - ошибка». Книгу С.А.Микояна можно было бы по праву назвать «Анатомия огромной ошибки». Ведь и впрямь: фактически единоличное решение Н.С.Хрущёва установить ракеты с ядерными боеголовками на Кубе, было преступной ошибкой, которая поставила мир на грань ядерной катастрофы. И в книге на основе документов прослежено, каких огромных усилий стоило Анастасу Ивановичу Микояну затоптать ещё горевший «бикфордов шнур» перепалки между Вашингтоном и Москвой по поводу спешно достраивавшихся пусковых установок советских ядерных ракет на кубинской земле. Единственным умным шагом Н.С.Хрущёва во всей этой истории было его решение направить именно А.И.Микояна в США и на Кубу для развязывания туго затянутого узла. Никто другой ни в советском руководстве, ни в советской дипломатии не смог бы с такой выдержкой, с такой мудростью нейтрализовать страсти в Гаване и Москве и уловить примирительные нотки в позиции немало перепуганного Вашингтона. Большой фактический материал, приведенный автором в книге о размышлениях Анастаса Ивановича, о его докладах в Москву представляют большой интерес для историков трёх стран, занимающихся анализом тех зловещих событий.

В то же время хочу полностью присоединиться к высокой оценке автором книги выдержки президента Джона Ф. Кеннеди, позволившей А.М. Микояну добиться в Гаване и в Москве рациональных решений. Пожалуй, в одном только не могу полностью согласиться с автором - с его несколько раз подчеркнутой в книге убежденностью, что решение Н.С.Хрущёва о размещении на Кубе советских ядерных ракет было продиктовано исключительно намерением защитить «Остров свободы» от американского вооружённого вторжения. Думаю, не одним только этим соображением руководствовался Н.С.Хрущёв. В это же время он был «одержим», как правильно отмечает автор, стремлением «выдавить» США и другие державы из Западного Берлина. Его безмерно раздражали американские военные базы, плотным кольцом «обжимавшие» Советский Союз со всех сторон, а существенное в то время отставание СССР от американцев в количестве межконтинентальных ракет явно не позволяло осуществить хрущевское бахвальство «накрутить хвоста» американцам. И вот в установке ядерных ракет почти в ста километрах от американской территории, ему, на мой взгляд, почудилась возможность дать американцам «понюхать» то, с чем Советский Союз вынужден был жить уже много лет - с нацеленными на его города и веси ракетами, стоящими почти рядом. Но чего

Н.Хрущев не понял, так это того, что «хвост» может раскрутиться и сам, да так, что от него убежать придётся, что Хрущёву и пришлось проделать.

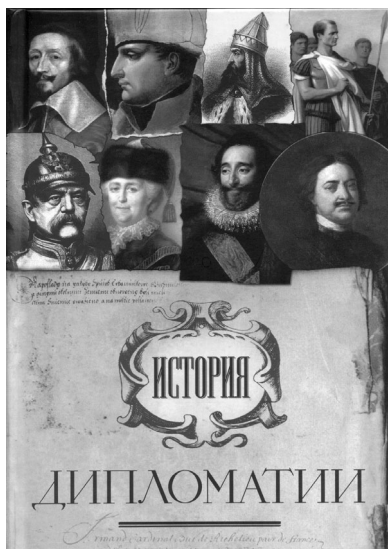
Анатомия грубейшей ошибки Н.Хрущёва и рассказ о тех огромных усилиях, которые потребовались для её исправления, должны послужить поводом современным политикам и дипломатам для раздумий о том, какой может быть цена поспешных, плохо продуманных и чересчур эмоциональных решений во внешней политике. Как тут не вспомнить мудрую восточную пословицу, которую любил повторять мой отец: «Прежде, чем войти, подумай, как будешь выходить».

*Ю.М. Воронцов,
Чрезвычайный и Полномочный Посол,
специальный консультант Генерального Секретаря ООН*

Sursă: МИКОЯН С.А. **Анатомия Карибского кризиса** / РАН. Ин-т мировой эконом. и междунар. отношений. - М.: Academia, 2006. - 1072 с.: ил. (Монографические исследования: международные отношения).

ISBN 5-87444-242-1.

© Издательство «Academia», 2006 г.

ВЫСОКОЕ ИСКУССТВО ДИПЛОМАТИИ

«Война есть продолжение политики иными, насильственными средствами, - отчеканил когда-то Карл фон Клаузевиц. Перефразируя Клаузевица, можно сказать, что дипломатия - это предотвращение войны ненасильственными средствами. Самое суть дипломатии состоит в том, чтобы не допустить эскалации внешнеполитического конфликта и его перерастания в активные боевые действия, добиваясь при этом поставленных целей. Не удивительно, что человечество, оценившее преимущества дипломатии перед войной, присвоило этой сфере прикладной политики титул высокого искусства. Предлагаемая вниманию читателя книга посвящена истории этого искусства - с древнейших времен и до окончания Первой мировой войны.

Дипломатия уже много столетий является одним из самых сложных и ответственных видов человеческой деятельности и охватывает все страны и все народы. Правила и законы дипломатии сложны, загадочны, опасны и всегда ответственны. За ошибки дипломатов, как правило, расплачиваются тысячи людей, порой сами того не подозревая. История мировой дипломатии знает сотни и сотни совершенно удивительных, головоломных, невероятных сюжетов, многие из которых интереснее любого самого лихо закрученного детектива.

Еще Ф. Кальер, автор знаменитого сочинения «Способы ведения переговоров с государями» (1716 г.), считал, что дипломату необходим незаурядный интеллект. Это было и остается аксиомой. В относящихся к XVIII в. документах российской Коллегии иностранных дел отмечалось, что совершаемые этим ведомством дела «суть наиважнейшие», а посему его служащие должны быть кумными и в делах обученными». Российский канцлер А. М. Горчаков, представляя в Государственный совет в январе 1860 г. проект преобразования министерства иностранных дел, в частности, отметил, что в названное учреждение необходимо «определять людей образованных, умственно развитых и способных...»

Как писал выдающийся отечественный историк, академик Е. В. Тарле, настоящий дипломат «в совершенстве владеет всей техникой своего дела. Он с величайшим достоинством представляет интересы своего государства в сношениях с иностранными державами; с непререкаемым авторитетом и безупречным знанием дела ведет с ними переговоры и заключает нужные его стране соглашения. При этом он умеет сохранять непоколебимое самообладание в наиболее острые моменты и строго блюсти государственную тайну». Одному из виднейших европейских дипломатов прошлого, шведскому канцлеру Акселю Оксеншерна, приписываются слова о том, что истинный дипломат «должен всегда иметь в готовности к своим услугам двух послушных рабов - симуляцию и диссимуляцию: симулируется то, чего нет, а то, что есть на самом деле, - диссимулируется, пояснял он при этом, приводя известное латинское определение "Simulantur quae non sunt, quae sunt vero dissimulantur". Людям, далеким

от внешней политики, дипломатическая работа часто представляется как непрерывная цепь приемов, бесед, обедов или ужинов в роскошной обстановке, с красивыми женщинами, холеными лакеями, музыкой и развлечениями. Но за этой внешней стороной профессии скрывается кропотливый труд, бессонные ночи, многопудовый груз высочайшей ответственности, когда от принятых решений зависят судьбы тысяч людей и целых стран, судьбы мира, а то и всей планеты.

Дипломатию нередко - и ошибочно - отождествляют с международными отношениями. На самом же деле дипломатия - своего рода надстройка и над этими отношениями, их «формализованная квинтэссенция».

Возникновение дипломатии относится к незапамятным временам. Пожалуй, не будет преувеличением сказать, что первым дипломатом рода *homo sapiens* был тот первобытный человек, который выяснению отношений с помощью кулаков или подручных средств наподобие сука или камня предпочел «мирный договор» с соперником. С тех пор прошло немало тысячелетий, на протяжении которых приемы и методы работы дипломатов становились все более цивилизованными и изощренными, однако суть дипломатии не изменилась до сего дня - она по-прежнему призвана обеспечивать достижение внешнеполитических целей конкретно-го государства путем переговоров и иных мирных технологий и.

Разумеется, менялись не только методы и приемы работы, менялась и сама дипломатия. Менялась от «дипломатии вождей» и «дипломатии королей» к «дипломатии народов» и «дипломатии корпораций». Сегодня же, поскольку мы живем в обществе потребления, в котором правит бал экономика во всех своих проявлениях, наиболее актуальна такая отрасль дипломатии, как экономическая дипломатия, по-этому торгово-экономический и научно-технический аспекты занимают все более важное место в деятельности дипломатических представительств многих стран.

В последние десятилетия определенную популярность приобрела та точка зрения, будто роль профессиональной дипломатии в осуществлении внешней политики падает. Однако опыт многих поколений дипломатов доказывает, что дипломатии суждена долгая и нужная мировому сообществу жизнь. Ситуация в мире ни на секунду не позволяет усомниться в непреходящем значении этой повседневной, малозаметной на первый взгляд текущей работы посольств, за качество и своевременность выполнения которой «центр» сурово спрашивает. В самом деле, подготовка и проведение визитов в различные страны глав правительств, министров иностранных дел, парламентских и других официальных делегаций, представление конкретных предложений и проектов документов немислимы без объемного и предметного вклада посольств, а также работающих в тандеме с ними различных учреждений и организаций в стране пребывания.

Главы по дипломатии Древнего мира написаны профессором В. С. Сергеевым, по дипломатии Средних веков - профессорами С. В. Бахрушиным и Е. А. Косминским, главы по европейской дипломатии XVII-XVIII вв. - профессорами С. В. Бахрушиным и С. Д. Сказкиным, главы по дипломатии США - профессором А. В. Ефимовым, главы по дипломатии эпохи Французской революции и наполеоновских войн - А. Л. Нарочницким и академиком Е. В. Тарле, главы по европейской дипломатии периода Крымской войны и по дипломатии Германии и Франции периода франко-прусской войны - академиком Е. В. Тарле, главы по истории дипломатии от Франк-фуртекого мира до начала Первой мировой войны - профессором В. М. Хвостовым, глава о Версальском мире - профессором И. И. Минцем.

Sursa: История дипломатии : [сб.] /сост. А. Лактионов.- М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2006.-943 с.
ISBN 5-17-024959-4 (000 «Издательство АСТ»);
ISBN 5-9713-2064-5 (000 Издательство («АСТ МОСКВА»))

© 000 «Издательство АСТ», 2005

EUGENIU GRIGORE NECULCEA – UN DIPLOMAT REGĂSIT

Eugeniu Grigore Neculcea s-a născut la Iași, în 7 decembrie 1876. A încetat din viață în 19 noiembrie 1954, la București, în urma unei scleroze cardiorenale.

Eugeniu Neculcea a urmat Școala Primară de Băieți din Sărărie și Liceul Național din Iași. În 1896 a câștigat o bursă de studii de patru ani la Paris, la un liceu de matematici speciale, apoi la Sorbona și la College de France, specializându-se în științele exacte – matematică, fizică și chimie. A obținut titlul de doctor în științe fizico-matematice la Sorbona, din comisie făcând parte Henri Poincaré, G. Lippmann și Henri Moissan, și a fost membru al Societății Matematice din Paris, membru perpetuu al Societății Franceze de Fizică din Paris, membru al Societății Chimice din Paris, membru perpetuu al Societății de Chimie Fizică din Paris, membru al Societății Inginerilor Electricieni din Paris, membru al Institutului Internațional de Statistică de la Haga, membru activ al Comisiei Financiare și Economice a Societății Națiunilor, din ianuarie 1920 până în 1937, membru al unor comitete economice și statistice ale Societății Națiunilor, membru al Academiei Diplomatice Internaționale din Paris, membru titular al Academiei de Științe din România. A fost distins cu: Ordinul Coroana României în rang de mare ofițer; Ordinul Legiunii de Onoare din Franța, în rang de comandor; Ordinul Salvatorului (Grecia), în rang de mare ofițer; Ordinul Polonia Restitută (Polonia), în rang de mare ofițer; Ordinul Sf. Sava (Iugoslavia), în rang de mare ofițer; Ordinul Leului Alb (Cehoslovacia), în rang de mare ofițer etc. A fost vicepreședinte al Partidului Național Popular.

Principalele reperi ale activității diplomatice a lui Eugeniu Neculcea sunt următoarele:

1. Numit de către primul-ministru I.I.C. Brătianu membru al delegației române la Conferința Păcii, în calitate de consilier financiar și economic (1919). A luat parte la toate discuțiile din consiliile despăgubirilor de război, financiar, economic și monetar.

2. Șeful delegației române la Conferința de Pace (20 februarie 1919).

3. Secretar al Comisiei Române a Despăgubirilor de Război (22 februarie 1919).

4. Delegat de primul-ministru I.I.C. Brătianu, în numele guvernului român, pentru a lua parte la Conferința Parlamentară Internațională de Comerț de la Bruxelles (consilier tehnic și secretar al delegației) (mai 1919).

5. Delegat plenipotențiar la Comisia Reparațiilor de la Paris, pentru aplicarea Tratatului de la Versailles (Decretul regal nr. 2820 din 3 iulie 1920).

6. Numit de guvernele român, grec, polon, iugoslav și cehoslovac delegat plenipotențiar comun al acestor guverne la Comisia Reparațiilor de la Paris, pentru aplicarea tratatelor de la Saint-Germain-en-Laye, Trianon și Neuilly-sur-Seine (iulie 1920).

7. Delegat de primul-ministru I.I.C. Brătianu pentru a lua parte și a reprezenta guvernul la Conferința Parlamentară Internațională de la Bruxelles (iulie 1920).

8. Ministru plenipotențiar clasa a II-a (Decretul regal nr. 71, din 5 ianuarie 1922, aplicat de la 1 ianuarie 1922).

9. Numit de guvern delegat și consilier tehnic la Conferința Economică de la Genova (aprilie 1922).

10. Semnatar al Convenției româno-germane de modificare a acordului forfetar din 22 iunie 1922 și de stabilire a compensațiilor dintre cele două țări (13 septembrie 1922).

11. Numit de guvern și de Comisia Reparațiilor delegat la Conferința Reparațiilor de la Londra (iulie 1924).

12. Numit de guvern delegat la Conferința Internațională pentru Simplificarea Formalităților Vamale (Geneva, decembrie 1926).

13. Numit de guvern delegat plenipotențiar și președinte al delegației române la Conferința Economică Internațională de la Geneva (mai 1927).

14. Numit de guvern delegat la Conferința Internațională asupra Tratatului Străinilor (Paris, 1929).

15. Delegat la Conferința Internațională Economică și Monetară de la Londra (iulie 1934).

16. Delegat sau consilier tehnic la toate adunările Societății Națiunilor, de la crearea acesteia (1920) până în 1937.

17. A luat parte la toate întrunirile Comisiei Financiare și Economice a Societății Națiunilor, de la crearea acesteia (1920) până în 1937.

18. De două ori președinte al Comitetului Economic al Societății Națiunilor.

19. Președinte al Comitetului Mixt al Societății Națiunilor de Unificare a Metodelor de Statistică Economică și Financiară.

Opera științifică a lui Eugeniu Neculcea cuprinde cărți, cursuri și studii de matematică și fizică, publicate în limbile franceză și română, îndeosebi la Paris și București (este vorba de aproximativ 10 cărți și 50 de studii și articole), precum și lucrări cu caracter economico-financiar și statistic.

Sursa: Eugeniu Neculcea: Un diplomat regăsit = Un diplomate retrouvé /ed.: Marcela Sălăgean.
- Cluj-Napoca: Institutul Cultural Român. Centrul de Studii Transilvane, 2006.
(ISBN (10) 973-7784-08-1; ISBN (13) 978-973-7784-08-7).

© Institutul Cultural Român. Centrul de Studii Transilvane, 2006.

NOUTĂȚI DIN REVISTELE DE SPECIALITATE

EUROPEAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW Vol. 17 (2006) №. 4

Articles

- Christine Gray**, The Eritrea/Ethiopia Claims Commission Oversteps Its Boundaries: A Partial Award? 721
- Tarcisio Gazzini**, The Legal Nature of WTO Obligations and the Consequences of their Violation 742
- Nathaniel Berman**, Intervention in a 'Divided World': Axes of Legitimacy 769
- Tawhida Ahmed And Israel de Jesus Butler**, The European Union and Human Rights: An International Law Perspective 801
- August Reinisch**, European Court Practice Concerning State Immunity from Enforcement Measures 836
- Eva Steinberger**, The WTO Treaty as a Mixed Agreement: Problems with the EC's and the EC Member States' Membership of the WTO 862

Book Reviews

- Pasquale De Sena**, Andrea Bianchi(ed.). *Enforcing International Law Norms Against Terrorism*. 866
- Ignacio de la Rasilla del Moral**, David Kennedy. *The Dark Sides of Virtue: Reassessing International Humanitarianism*. 868
- Aurel Sari**, Marten Zwanenburg. *Accountability of Peace Support Operations*. Leiden and Boston: Martinus Nijhoff Publishers. 874
- Geert-Jan Alexander Knoops. *The Prosecution and Defense of Peacekeepers under International Criminal Law*. 874
- Tuula Kolari**, Denise K. DeGarmo. *International Environmental Treaties and State Behavior: Factors Influencing Cooperation* Olav Schram Stokke, Jon Hovi, and Geir Ulfstein (eds). *Implementing the Climate Regime. International Compliance*. 879

<http://www.ejil.org/>

THE AMERICAN JOURNAL OF INTERNATIONAL LAW

Vols. 1 - 100 (Issue 2), 1907-2006

Journal Information for *The American Journal of International Law*

Publisher: American Society of International Law

Content for American Journal of International Law is released as soon as the latest issues become available to JSTOR.

The American Journal of International Law has been published quarterly since 1907 and is considered the premier English-language scholarly journal in its field. It features scholarly articles and editorials, notes and comment by preeminent scholars on developments in international law and international relations, and reviews of contemporary developments. The journal contains summaries of decisions by national and international courts and arbitral and other tribunals, and of contemporary U.S. practice in international law. Each issue lists recent publications in English and other languages, many of which are reviewed in depth. Throughout its history, and particularly during its first sixty years, the journal has published full-text primary materials of particular importance in the field of international law. The contents of the current issue of the journal are available on the ASIL web site.

ISSN: 00029300

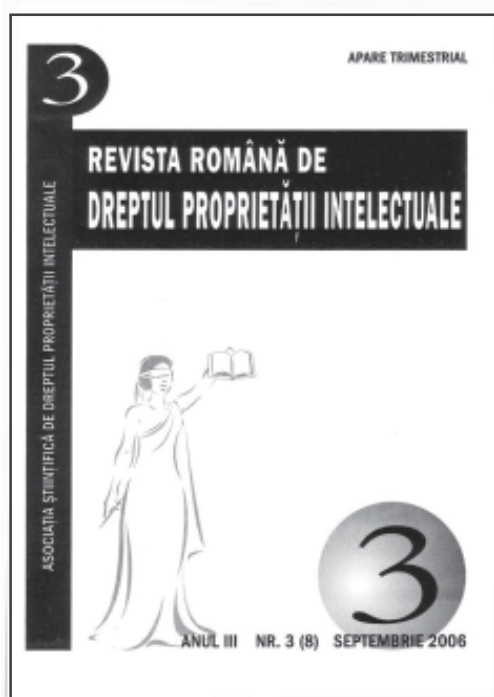
OCLC: 39852205

LCCN: sn98-23303

Journal information provided by the American Society of International Law.

<http://www.jstor.org/journals/00029300.html>

**REVISTA ROMÂNĂ
DE DREPTUL PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE**
nr. 3/ 2006

Fondatori:

Dragoș Bogdan; Liviu Bulgăr; Otilia Calmuschi; Ionel Didea; Vasile Dobrinoiu; Jenică Drăgan; Dragoș Dumitru; Gheorghe Gheorghiu; Octavia Spineanu Matei; Rodica Pârveu; Viorel Roș; Ciprian Raul Romițan; Alexandru Cristian Ștrenc; Gabriel Turcu; Gabor Varga; Ioana VasIU; Eugen Vasiliu; Universitatea „Nicolae Titulescu”.

Consiliul științific:

Prof. univ. dr. Otilia Calmuschi; prof. univ. dr. Stanciu D. Cărpenu; prof. univ. dr. Vasile Dobrinoiu; prof. univ. dr. Augustin Fuerea; prof. univ. dr. Ioan Macovei; prof. univ. dr. Viorel Roș; prof. univ. dr. Ioana VasIU; prof. univ. dr. Ligia Dănilă; conf. univ. dr. Jenică Drăgan; conf. univ. dr. Ion Stan; conf. univ. dr. Gheorghe Gheorghiu; conf. univ. dr. Valerică Dabu; conf. univ. dr. Ionel Didea; asist. univ. drd. Constantin Duvac; dr. Octavia Spineanu Matei (Judecător - Înalta Curte de Casație și Justiție); dr. ing. Alexandru Cristian Ștrenc (Director general adjunct - OSIM); dr. Ciprian Raul Romițan (Consilier juridic - Ministerul Justiției); Rodica Pârveu (Director general- ORDA); ing. Gabor Varga (Director general - OSIM); Eugen Vasiliu (Director general adjunct - ORDA); Gabriela Ghiță (Procuror general adjunct al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție); Doina Țuluca (Președinte al Camerei Naționale al Consilierilor în Proprietate Industrială din România); Călin Andrei Zamfirescu (Președinte al Uniunii Naționale a

Barourilor din România); Florea Gheorghe (vicepreședinte al Uniunii Naționale a Barourilor din România); Cristian Iordănescu (Decanul Baroului București); Gabriel Turcu (Avocat - Președinte al Asociației Române Anticontrafacere - REACT); Dan Bucur (Director al Direcției de investigarea fraudelor din Inspectoratul General al Poliției Române); Dragoș Bogdan; drd. Dragoș Dumitru (Director adjunct -Institutul Național de Magistratură); drd. Liviu Bulgăr (Director direcția juridică - OSIM); Alexandru Arjoca; Ana Mihai, Monica Otavă, Mirela Păstoreanu, Georgeta Răducu (Procurori - Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție).

Membri străini: prof univ.dr. Alexandru Burian - Director al Institutului de Istorie, Staț și Drept al Academiei de Științe a Moldovei și președinte al Asociației de Drept Internațional din Republica Moldova; conf. univ.dr. Vladimir Grosu - Director al Departamentului drept de autor - Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală a Republicii Moldova (AGEPI).

<http://www.asdpi.ro/>

REVISTA ROMÂNĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL
nr. 3/2006

Editura: ALL Beck
An apariție: 2006
Data apariției: 2006-11-28
Numărulde pagini: 312
ISSN 1584-1898

<http://www.raft.ro/>

УКРАЇНСЬКИЙ ЧАСОПИС МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

ЗАСНОВНИКИ:

Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Всеукраїнська громадська організація
«Українська асоціація міжнародного права»
Юридична фірма «Проксен»
ISSN 1814-3385
Редакція: 02139, Київ-139, вул. Кибальчича, 12А, тел. 253-35-12,
електронна пошта: ujil@ukr.net

БЕЛОРУССКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ,

№ 3, 2006

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

международные организации

К вопросу о кодификации права международной ответственности: Проект статей об ответственности международных организаций — Е. А. Воробьева
международное уголовное право

Организационно-правовые формы участия Беларуси в борьбе с транснациональной организованной преступностью — В. В. Меркушин, О. В. Синько

Становление международного сотрудничества государств в борьбе с торговлей женщинами и детьми — О. В. Емельянович

вопросы беженцев

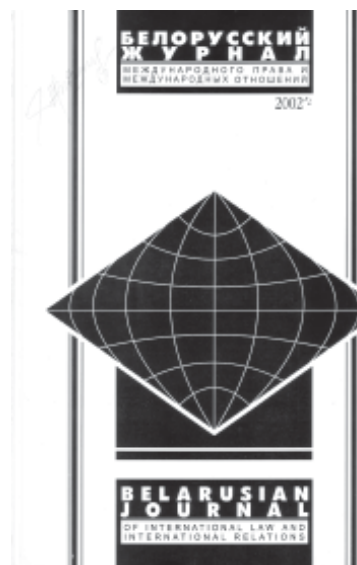
Основные аспекты предоставления иностранным гражданам и лицам без гражданства убежища в Республике Беларусь — Т. В. Тумашик

документы и материалы

Директива Совета Европейского союза 2003/9/ЕС от 27 января 2003 г., определяющая минимальные стандарты приема лиц, ищущих убежища

Директива Совета Европейского союза 2004/83/ЕС от 29 апреля 2004 г. о минимальных стандартах для квалификации и статуса граждан третьих стран или лиц без гражданства в качестве беженцев или лиц, нуждающихся в иной форме международной защиты, и содержания предоставляемой защиты

Директива Совета Европейского союза 2005/85/ЕС от 1 декабря 2005 г. о минимальных стандартах для процедур государств-членов по предоставлению и отмене статуса беженца

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

Об открытии Постоянного представительства Белорусской ССР при ООН — С. Ф. Свилас

Установление и развитие отношений между Российской Федерацией и НАТО в 1991—1993 гг. — А. В. Федорович
документы и материалы

Международные стандарты обращения с лицами, ищущими убежища (материалы международного семинара, состоявшегося 7—8 сентября 2006 г.) — Ю. Ф. Моргун

международные экономические отношения

Воздействие международной конъюнктуры на национальную экономику: роль потоков товаров, услуг, капитала и рабочей силы между странами — Р. Д. Осипов

Трансграничные рынки труда: методология, особенности формирования и проблемы развития — М. Е. Белицкий
Анализ переходных процессов в экономике стран Восточной Азии — И. В. Смаженный

Редакторская группа номера

Главный редактор: Андрей Селиванов

Редакционный совет: Александр Шарапо (председатель); Владимир Астапенко; Сергей Балашенко; Юрий Бровка; Алексей Данильченко; Виталий Козловский; Юлианна Малевич; Людмила Павлова; Сергей Решетников; Виктор Шадурский

<http://evolutio.info/>

Содержание МЖМП №3/2006/63	
Вопросы теории	
Дьяченко С.В.	К вопросу о международной правосубъектности Святого Престола
Саидов А.Х.	Формирование международного парламентского права
Право международных организаций	
Демичева З.Б.	К вопросу о понятии «Правовые стандарты Совета Европы»
Европейское право	
Энтин М.Л.	О ключевых параметрах будущего СПС-2
Хлестов О.Н.	Антимонопольное право Европейского Союза
Международное морское право	
Саксина Т.Г.	Арбитражное решение по спору между Малайзией и Сингапуром в отношении пролива Джохор
Международно-правовые проблемы энергетики	
Смирнов Д.Л.	Освоение космоса и энергетические природные ресурсы: международно-правовое регулирование
Международное экономическое право	
Муранов А.И.	Вопрос о распространении на Российскую Федерацию раздела 2 (а) ст. VIII Учредительного соглашения Международного валютного фонда
Международное частное право	
Медведев А.В.	Средства правовой защиты и ответственность сторон при нарушении договора купли-продажи в праве КНР (в сравнении с российским и международным договорным правом) преступления
Избранные дела международной частноправовой практики коллегии адвокатов «Монастырский, Зюба, Степанов & Партнеры»	
Монастырский Ю.Э.	Выступление на конференции «Юридический бизнес в России» 12 апреля 2006 года. Конкурирующие услуги по российскому и иностранному праву
Страницы истории	
Валеев Р.М., Сафиуллина И.П.	Нюрнбергские принципы и их влияние на развитие современного международного права (к 60-летию Нюрнбергского процесса)
Книжная полка	
Колосов Ю.М.	Новое учебное пособие по международному праву в Таджикистане
Малеев Ю.Н., Гликман О.В., Зикирходжаев Л.Д.	«Международное правовое регулирование отношений недропользования: Сборник международных правовых актов». Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации. Составители сборника: Н.А. Сыродоев, О.М. Теплов, М.В. Веремеева, И.И. Толстых. М.: изд-во «Олита», 2005. 448 с.
Солнцев А.М.	Рецензия на трехтомное издание книги: Обычное международное гуманитарное право / Под ред. Жан-Мари Хенкертс, Луиза Досвальд Бек. Кэмбридж, 2005. (Customary International Humanitarian Law / Ed. by Jean-Marie Henckaerts, Louise Doswald-Beck. Cambridge University Press, 2005.)
Документы	
Конвенция ООН против коррупции от 31 октября 2003 года	
Федеральный Закон РФ № 40-ФЗ «О ратификации Конвенции ООН против коррупции» от 8 марта 2006 года	
Резолюция, принятая Генеральной Ассамблеей №60/251 от 3 апреля 2006 года. Совет по правам человека	
Володин В.П.	Комментарий к Международной конвенции о борьбе с допингом в спорте
Международная конвенция о борьбе с допингом в спорте	

ANDREI SMOCHINĂ,
doctor habilitat în drept, profesor universitar, la 60 de ani

Un prag de vârstă în viața omului este un moment festiv, de sărbătoare, dar și un prilej de trecere în revistă a celor mai importante file din biografia de muncă, a realizărilor și treptelor devenirii ca personalitate și specialist în domeniul hărăzit de destin...

Andrei Smochină, doctor habilitat în drept, profesor universitar, director al Centrului de Stat și Drept al Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei.

S-a născut la 12 decembrie 1946 în satul Berezlogi, raionul Orhei.

După absolvirea școlii pedagogice din Orhei este înmatriculat la Facultatea de drept a USM, obținând diplomă cu mențiune de studii juridice superioare.

Activitatea pedagogică a început-o în 1965 în calitate de învățător al școlii de 8 ani din satul Molești. Apoi, după serviciul militar obligatoriu, și-a continuat-o la școala de 8 ani din Vășcăuți, raionul Orhei.

Bazele activității științifice au fost puse începând cu anul 1974 în calitate de stagiar și lector la Catedra Disciplini statale a USM. Fiind doctorand la Universitatea de Stat din Moscova "M.V. Lomonosov", Catedra Istoria statului și dreptului, fundamentează conceptul cu privire la crearea sistemului de drept al RSSM.

În acest sens, activitatea de cercetare a dlui Andrei Smochină a fost axată pe crearea și reformarea organelor constituționale ale Republicii Moldova în condițiile regimului totalitar. În calitate de cercetător, a examinat o serie de probleme legate de edificarea statului de drept, consolidarea statalității Republicii Moldova, evoluția sistemului de drept, problematica soluționării conflictului transnistrean.

Dl Andrei Smochină a fost unul dintre fondatorii de bază ai Universității Libere Internaționale din Moldova, instituție ce a devenit una de prestigiu, apreciată la un nivel înalt, dat fiind faptul că pe tot parcursul procesului instructiv-educativ accentul este pus pe pregătirea cadrelor calificate în mai multe domenii pe baza valorilor democratice și general-umane. Dumnealui activează în cadrul acestei instituții până în prezent, ocupând diferite funcții de conducere, administrative și didactice.

În 1990 obține titlul didactic de conferențiar universitar, iar în 1997 – titlul „Magna cum Laude” oferit de Senatul ULIM. Titlul de profesor universitar îl obține în 2002 la Catedra Disciplini statale.

Rezultatele activității științifico-didactice ale profesorului universitar A. Smochină au fost apreciate cu următoarele premii: Premiul de excelență „Istrate Micescu” al Uniunii juriștilor din România, Premiul „Pentru succese în avansarea științifico-didactică pentru anii 2000-2001”, Premiul „Monografia Anului” pentru publicarea lucrării “Organele Constituționale ale Republicii Moldova în condițiile regimului totalitar”, Premiul „Pentru participarea activă în cadrul simpoziunilor științifice”, Premiul „Manualul Anului” pentru publicarea manualului „Istoria universală a statului și dreptului”, Premiul „Pentru activitate laborioasă în domeniul cercetărilor științifice”.

De asemenea, a fost decernat cu Ordinul ULIM pentru merite deosebite în procesul de fondare a Universității Libere Internaționale din Moldova și Medalia jubiliară „60 de ani de la fondarea primelor instituții academice din Republica Moldova”, pentru contribuție semnificativă la procesul de renaștere a sferei științei și inovării.

Fiind un om cu o vastă cultură, nu numai juridică, ci și sociopolitică și filosofică, profesorul universitar

Andrei Smochină, în sfera sa de activitate, practică atât dreptul, cât și gândirea filosofică, pedagogia și psihologia.

DI Andrei Smochină a activat în calitate de membru al Comitetului de Supraveghere Constituțională a URSS, vicepreședinte al Consiliului științific specializat DH 12.97.57 pentru conferirea titlului științific de doctor în drept de pe lângă ULIM, arbitru la Curtea de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova, Președinte al Comisiei de experți în drept, sociologie și politologie a Comisiei Superioare de Atestare a Republicii Moldova, arbitru al Curții de Arbitraj de pe lângă Asociația „AITA”. În această ipostază depune o muncă asiduă pentru pregătirea cadrelor juridice de înaltă calificare.

Este autor și coautor a peste 90 de lucrări științifice de referință (materiale, monografii și articole) consacrate problemelor fundamentale ale dreptului constituțional, teoriei statului și dreptului, istoriei statului și dreptului, problemelor privind statalitatea Republicii Moldova și reformelor instituționale în contextul integrării europene.

Profesorul universitar Andrei Smochină a participat cu comunicări la un număr impunător de conferințe științifice, congrese, simpozioane, atât în Republica Moldova, cât și de peste hotarele ei.

Activitatea profesională a dlui Smochină încadrează și participarea la avizarea proiectelor de legi parvenite la Institutul de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M., la organizarea conferințelor științifice cu tematică politico-juridică, reprezentând o contribuție științifică substanțială, orientată spre perfecționarea și dezvoltarea direcțiilor cercetărilor științifice, legislative și practicii juridice în general.

Cele expuse reflectă doar parțial vasta activitate a profesorului universitar, personalitatea și omul de știință Andrei Smochină.

Timpul s-a scurs parcă pe alături. La vârsta sexagenară este energic și activează cu dragostea de muncă dintotdeauna, fiind mereu la sacra datorie de instruire a noi generații de specialiști calificați.

Irepetabila-i aniversare, care îi aduce lumină în casă și familie, este și o plăcută ocazie de a-l felicita în numele Institutului de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M. și de a-i adresa cele mai sincere urări de sănătate, prosperare, noi împliniri și realizări de valoare în activitatea științifică, precum și bucurii în viața personală alături de cei dragi. Ne dorim foarte mult să continuăm rodnică activitate comună, pentru că avem multe proiecte de finalizat.

La mulți ani, dragă coleg!

*În numele colectivului Institutului de Istorie, Stat și Drept
al Academiei de Științe a Moldovei,*

*Alexandru BURIAN,
doctor habilitat în drept, profesor universitar*

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ MOLDOVA-GRECIA: „REFORMELE INSTITUȚIONALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE”

La 25 octombrie 2006 în Sala mică de ședințe a Academiei de Științe a Moldovei (mun. Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfint, 1, et. II) și-a desfășurat lucrările Conferința științifică internațională „Reforme instituționale în Republica Moldova din perspectiva integrării europene”, organizată de Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei și Centrul de Drept Constituțional European din Atena (Grecia).

Comitetul de organizare al Conferinței:

Duca Gheorghe, Președinte al Academiei de Științe a Moldovei, academician (președinte);

Burian Alexandru, director al Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei, doctor habilitat, profesor universitar;

Mousmuti Maria, director al Departamentului proiecte internaționale, Centrul de Drept Constituțional European din Atena;

Cujba Rodica, consilier al Președintelui Academiei de Științe a Moldovei.

Rapoartele au fost prezentate în cadrul a trei ateliere:

Integrarea europeană și reformele instituționale

Burian Alexandru, doctor habilitat în drept, profesor universitar, director al Institutului de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M.: „Schimbări geopolitice în Europa de Sud-Est și reformele instituționale în Republica Moldova”;

Passas Anargyros, doctor în drept, profesor universitar asistent, Universitatea Panteon (Grecia): „Managing the State: the Challenges of European Union Membership”;

Rosca Alla, doctor habilitat în politologie, profesor universitar: „Integrarea europeană și procesul de democratizare în Republica Moldova”;

Arhiliuc Victoria, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar: „Dinamica relațiilor Republicii Moldova cu Uniunea Europeană și unele măsuri organizatorice de consolidare a lor”.

Statul de drept și justiția

Tsoukalas Constantinos, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea din Atena: “Three Faces of «good governance»: legality, utility and neutrality”;

Contiades Xenophon, doctor în drept, profesor universitar, Universitatea Peloponense (Grecia), director științific al Centrului de Drept Constituțional European din Atena: “Enhancement of Independence and efficiency of the Judicial System as a major requirement for acceding to the EU Legal Order”;

Avornic Gheorghe, doctor habilitat în drept, profesor universitar: „Standardele europene cu privire la pregătirea și perfecționarea cadrelor în domeniul justiției”;

Nicolae Eșanu, viceministru al justiției al Republicii Moldova: „Reforme instituționale și ajustarea legislației moldovenești la standardele internaționale”;

Smochina Andrei, doctor habilitat în drept, profesor universitar: „Reforme judiciare și de drept în Republica Moldova: controverse și certitudini”;

Cusnir Valeriu, doctor habilitat în drept, profesor universitar: „Locul și rolul organelor de urmărire penală în statul de drept”.

Реформе в администрация публичă

Tsekos Theodoros, doctor în drept, profesor universitar asistent, Institutul de Tehnologii Educaționale din Kalamata (Grecia): “Modeling Public Administration: Normative versus Operational administrative traditions in the EU member states”;

Vrabie Vitalie, ministru al administrației publice locale al Republicii Moldova: „Descentralizarea administrativă”;

Roman Alexandru, rector al Academiei de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova: „Rolul Academiei de Administrare Publică la realizarea reformelor în administrația publică locală”.

Materialele Conferinței vor fi publicate în limbile română și engleză.

Consiliul științific al I.I.S.D. al A.Ș.M.

МОЛДАВСКО-ГРЕЧЕСКАЯ МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ «ИНСТИТУЦИОННЫЕ РЕФОРМЫ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛDOVA В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ»

25 октября 2006 г. в Академии наук Молдовы (г. Кишинев, бульвар Штефана чел Маре, 1, 2-й этаж) прошла молдавско-греческая международная научная конференция «Институциональные реформы в Республике Молдова в контексте европейской интеграции» организованная Институтом истории, государства и права АНМ и Центром Европейского Конституционного Права (Афины, Греция).

Организационный комитет конференции:

Дука Георге, Президент Академии наук Молдовы, академик (председатель);

Буриан Александр, директор Института истории, государства и права АНМ, доктор хабилитат, профессор;

Моусмути Мария, директор Департамента международных программ Центра Европейского Конституционного Права;

Кужба Родика, советник Президента Академии наук Молдовы.

Доклады были представлены в трех секциях:

Европейская интеграция и институциональные реформы

Буриан Александр, директор Института истории, государства и права АНМ, доктор хабилитат права, профессор: «Геополитические изменения в Юго-Восточной Европе и институциональные реформы в Республике Молдова»;

Пассас Анаргирос, доктор права, доцент Пантеонского университета (Греция): “Managing the State: the Challenges of European Union Membership”;

Рошка Алла, Rosca Alla, доктор хабилитат политологии, профессор: «Европейская интеграция и процесс демократизации в Республике Молдова»;

Архилюк Виктория, доктор хабилитат права, доцент: «Динамика взаимоотношений между Республикой Молдова и Европейским Союзом и некоторые организационные мероприятия по их консолидации»

Правовое государство и юстиция

Цукалас Константинос, доктор права, профессор Афинского университета (Греция): “Three Faces of “good governance”: legality, utility and neutrality”;

Контиадес Ксенофон, доктор права, профессор Пелопоннесского университета и ученый секретарь Центра Европейского Конституционного Права (Греция): “Enhancement of Independence and efficiency of the Judicial System as a major requirement for acceding to the EU Legal Order”;

Аворник Георге, Avornic Gheorghe, доктор хабилитат права, профессор: «Европейские стандарты по подготовке и переподготовке кадров в области юстиции»;

Ешану Николае, заместитель министра, Министерство юстиции Республики Молдова: «Институциональные реформы и приведение молдавского законодательства к европейским стандартам»;

Смокина Андрей, доктор хабилитат права, профессор: «Реформы в области права и юстиции в Республике Молдова: апробация и противоречия»;

Кушнир Валериу, доктор хабилитат права, профессор: «Роль и место правоохранительных органов в правовом государстве».

Реформы в Государственном управлении (публичной администрации)

Цекос Теодорос, доктор права, доцент, Институт Образовательных Технологий (Каламата, Греция): “Modeling Public Administration: Normative versus Operational administrative traditions in the EU member states”;

Врабие Виталие, Министр Местной Публичной Администрации Республики Молдова: «Административная децентрализация»;

Роман Александр, доктор хабилитат истории, профессор, ректор Академии Публичной Администрации при Президенте Республики Молдова : «Роль Академии Публичной Администрации в реализации реформ в местной администрации».

Материалы конференции будут опубликованы на румынском и английском языках.

Ученый Совет ИИГП АНМ

MOLDAVIAN-GREEK SCIENTIFIC INTERNATIONAL CONFERENCE: „THE INSTITUTIONAL REFORMS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION”

On the October 25, 2006 in the meeting Small Room of the Academy of Sciences of Moldova (mun. Chişinău, 1 Ştefan cel Mare și Sfint Str., 2nd floor) was held the Scientific International Conference „The Institutional Reforms in the Republic of Moldova in the Context of European Integration”, organized by the Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova and the Center for European Constitutional Law from Athens (Greece).

Organizing Committee of the Conference:
Duca Gheorghe, President of the Academy of Sciences of Moldova, Academician (Head)
Burian Alexandru, Director of the Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova, Doctor Habilitat, Professor;

Mousmuti Maria, Director, Department of International Projects, Center for European Constitutional Law;
Cujba Rodica, Counselor of the President of the Academy of Sciences of Moldova.

Presentations were given in three ateliers::

European Integration and Institutional Reforms

Burian Alexandru, Doctor Habilitat in Law, Professor, Director of the Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova: „Geopolitical Transformations in the South-East Europe and Institutional Reforms in the Republic of Moldova”;

Passas Anargyros, Ph.D., Associate Professor, Panteion University (Greece): “Managing the State: the Challenges of European Union Membership”;

Rosca Alla, Doctor Habilitat in Politology, Profesor: “European Integration and the Democratisation Process in Moldova”

Arhiliuc Victoria, Doctor Habilitat in Law, Associate Professor: „The Evolution of EU-Moldovan Relations and the Mesures for Their Consolidation”

Rule of Law and the Justice

Tsoukalas Constantinos, Ph.D., Professor, University of Athens: “Three Faces of “good governance”: legality, utility and neutrality”;

Contiades Xenophon, Ph.D., Professor, University of Peloponnese, (Greece), Scientific Director of the Center of European Constitutional Law from Athens: “Enhancement of Independence and efficiency of the Judicial System as a major requirement for acceding to the EU Legal Order”;

Avornic Gheorghe, Doctor Habilitat in Law, Associate Professor: „The European Standards for the Training of the Staff from the Justice Field”;

Nicolae Eșanu, Deputy-Minister of Justice of the Republic of Moldova: „Institutional Reforms and Bringing the Moldova Legislation to International Standards”;

Smochina Andrei, Doctor Habilitat in Law, Professor: „Judicial Reforms in Republic of Moldova: Weaknesses and Strengths”;

Cusnir Valeriu, Doctor Habilitat in Law, Professor: „The Role and the Place of Criminal Investigation Authorities in the Rule of Law”.

Public Administratin Reforms

Tsekos Theodoros, Ph.D., Associate Professor, The Higher Institute for Technological Education of Kalamata (Greece): “Modeling Public Administration: Normative versus Operational administrative traditions in the EU member states”;

Vrabie Vitalie, Minister of Local Public Administration of the Republic of Moldova: „Administrative Decentralization”;

Roman Alexandru, Rector of the Academy of Public Administration by the President of the Republic of Moldova: „The Role of the Academy of Public Administration in the Implementation of Local Public Administration Reforms”.

Materials of the conference will be published in Romanian and English.

Scientific Board of the I.H.S.L. of the A.S.M.

SUSȚINEREA TEZELOR DE DOCTOR ÎN DREPT LA SPECIALITATEA 12.00.10 - DREPTUL INTERNAȚIONAL PUBLIC

Pe parcursul anului 2006, în Consiliul Științific Specializat DH 15. 12.00.10 – 24.06.04 din cadrul Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei au fost susținute următoarele teze:

1. **“Condițiile de acordare a protecției diplomatice naționalelor în dreptul internațional public”**, la specialitatea **12.00.10 - Drept internațional public**, prezentată de **Diana Cuceș**, în ședința din 18 februarie, în următoarea componență:

1. Andrei Smochină, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
2. Natalia Chirtoacă, **secretar științific**, doctor în drept;
3. Alexandru Burian, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
4. Victoria Arhiliuc, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar;
5. Dumitra Popescu, doctor în drept, profesor universitar, România (București).

Referenții oficiale:

1. Augustin Fuerea, doctor în drept, profesor universitar, România (București);
2. Viorel Marcu, doctor în drept, profesor universitar, România (București).

Conducător științific: **Alexandru Burian**, doctor habilitat în drept, profesor universitar, directorul Institutului de Istorie, Stat și Drept.

2. **“Aspecte politico-juridice privind relațiile de cooperare a Consiliului Europei cu Republica Moldova”**, la specialitatea **12.00.10 - Drept internațional public**, prezentată de **Vitalie Slonovschi**, în ședința din 18 februarie, în următoarea componență:

1. Alexandru Burian, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
2. Natalia Chirtoacă, **secretar științific**, doctor în drept;
3. Victoria Arhiliuc, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar;
4. Augustin Fuerea, doctor în drept, profesor universitar, România (București);
5. Diana Sîrcu, doctor în drept.

Referenții oficiale:

1. Viorel Marcu, doctor în drept, profesor universitar, România (București);
2. Oleg Balan, doctor în drept, conferențiar universitar.

Conducător științific: **Nicolae Osmochescu**, doctor în drept, conferențiar universitar, Catedra Drept Internațional și Relații Economice Externe, Universitatea de Stat din Moldova.

3. **“Conceptul de suveranitate în dreptul internațional contemporan”**, la specialitatea **12.00.10 - Drept internațional public**, prezentată de **Vitalie Gamurari**, în ședința din 29 aprilie, în următoarea componență:

1. Alexandru Burian, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
2. Natalia Chirtoacă, **secretar științific**, doctor în drept;
3. Dumitru Mazilu, doctor în drept, profesor universitar, România (București);
4. Viorel Marcu, doctor în drept, profesor universitar, România (București);
5. Augustin Fuerea, doctor în drept, profesor universitar, România (București).

Referenții oficiale:

1. Filipp Xavier, doctor în drept, profesor universitar, Franța (Paris);
2. Oleg Balan, doctor în drept, conferențiar universitar.

Conducător științific: **Nicolae Osmochescu**, doctor în drept, conferențiar universitar, Catedra Drept Internațional și Relații Economice Externe, Universitatea de Stat din Moldova.

4. **„Mecanismul implementării actelor internaționale de mediu în dreptul național al Republicii Moldova”**, la specialitatea **12.00.10 - Drept internațional public**, prezentată de **Natalia Zamfir**, în ședința din 28 octombrie, în următoarea componență:

1. Alexandru Burian, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
2. Natalia Chirtoacă, **secretar științific**, doctor în drept;
3. Cristina Negru, doctor în drept;
4. Dumitra Popescu, doctor în drept, profesor universitar, România (București);
5. Constantin Mihailescu, doctor habilitat în geografie profesor universitar.

Referenți oficiali:

1. Timcenco Leonid, doctor habilitat în drept, profesor universitar, Ucraina (Harkov);
2. Laevskaia Elena, doctor în drept, conferențiar universitar, Belarusi (Mensk).

Conducător științific: *Nicolae Osmochescu*, doctor în drept, conferențiar universitar, Catedra Drept Internațional și Relații Economice Externe, Universitatea de Stat din Moldova.

5. „Aspecte politico-juridice privind cooperarea transfrontalieră în domeniul dreptului internațional al mediului”, la specialitatea **12.00.10 - Drept internațional public**, prezentată de **Carolina Țurcanu**, în ședința din 28 octombrie, în următoarea componență:

1. Andrei Smochină, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
2. Natalia Chirtoacă, **secretar științific**, doctor în drept;
3. Alexandru Burian, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
4. Gheorghe Duca, doctor habilitat în chimie, profesor universitar;
5. Cristina Negru, doctor în drept.

Referenți oficiali:

1. Dumitra Popescu, doctor în drept, profesor universitar, România (București);
2. Pavel Zamfir, doctor în drept, conferențiar universitar.

Conducător științific: *Alexandru Burian*, doctor habilitat în drept, profesor universitar, directorul Institutului de Istorie, Stat și Drept.

Consultant științific: *Vasile Sacovici*, doctor habilitat în științe politice.

6. „Drepturile omului: aspecte juridico-filosofice”, la specialitatea **12.00.10 - Drept internațional public**, prezentată de **Ciubuc Liliana**, în ședința din 25 noiembrie, în următoarea componență:

1. Alexandru Burian, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
2. Natalia Chirtoacă, **secretar științific**, doctor în drept, conferențiar universitar;
3. Diana Sîrcu, doctor în drept, conferențiar universitar;
4. Sergiu Nazaria, doctor habilitat în politologie;
5. Victoria Arhiliuc, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar.

Referenți oficiali:

1. Dumitru Mazilu, doctor în drept, profesor universitar, România (București);
2. Oleg Balan, doctor în drept, conferențiar universitar.

Conducător științific: *Nicolae Osmochescu*, doctor în drept, conferențiar universitar, Catedra Drept Internațional și Relații Economice Externe, Universitatea de Stat din Moldova.

7. „Azilul politic și extrădarea în dreptul internațional”, la specialitatea **12.00.10 - Drept internațional public**, prezentată de **Tudorică Valentin**, în ședința din 16 decembrie, în următoarea componență:

1. Alexandru Burian, **președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar;
2. Natalia Chirtoacă, **secretar științific**, doctor în drept;
3. Vasile Crețu, doctor în drept, România (București);
4. Augustin Fuerea, doctor în drept, profesor universitar, România (București);
5. Constantin Lazari, doctor în drept.

Referenți oficiali:

1. Florian Coman, doctor în drept, profesor universitar, România (București);
2. Diana Sîrcu, doctor în drept.

Conducător științific: *Oleg Balan*, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova.

**Consiliul științific specializat
DH 15.12.00.10 – 24.06.04
din cadrul Institutului de Istorie, Stat și Drept
al Academiei de Științe a Moldovei**

**ЗАЩИТА ДИССЕРТАЦИЙ НА СОИСКАНИЕ УЧЕНОЙ СТЕПЕНИ
ДОКТОРА ПРАВА (КАНДИДАТА ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК)
по специальности 12.00.10 – Международное публичное право**

В 2006 году в Ученом Специализированном Совете ДН 15. 12.00.10 – 24.06.04 по защите диссертаций на соискание ученой степени доктора права (кандидата юридических наук) по специальности 12.00.10 – международное публичное право были защищены следующие диссертации:

1. Кукош Диана: *«Особенности оказания дипломатической защиты в международном публичном праве»*, специальность 12.00.10 – международное публичное право.

Дата защиты: 18.02.2006 г.

Состав диссертационного совета:

1. **Смокинэ Андрей**, доктор юридических наук, профессор (председатель)
2. **Киртоакэ Наталия**, доктор права, доцент (ученый секретарь)
3. **Буриан Александр**, доктор юридических наук, профессор
4. **Архилук Виктория**, доктор юридических наук, доцент
5. **Попеску Думитра**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)

Официальные оппоненты:

1. **Фуереа Аугустин**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)
2. **Марку Виорел**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)

Научный руководитель:

Буриан Александр, доктор юридических наук, профессор, директор Института истории, государства и права АН Молдовы.

2. Слоновский Виталие: *«Политико-правовые аспекты сотрудничества Совета Европы с Республикой Молдова»*, специальность 12.00.10 – международное публичное право.

Дата защиты: 18.02.2006 г.

Состав диссертационного совета:

1. **Буриан Александр**, доктор юридических наук, профессор (председатель)
2. **Киртоакэ Наталия**, доктор права, доцент (ученый секретарь)
3. **Архилук Виктория**, доктор юридических наук, доцент
4. **Фуереа Аугустин**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)
5. **Сырку Диана**, доктор права

Официальные оппоненты:

1. **Марку Виорел**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)
2. **Балан Олег**, доктор права, доцент

Научный руководитель:

Осмокеску Николае, доктор права, доцент, Кафедра международного права и права международных экономических отношений Молдавского государственного университета.

3. Гамурарь Виталие: *«Концепция суверенитета в современном международном праве»*, специальность 12.00.10 – международное публичное право.

Дата защиты: 29.04.2006 г.

Состав диссертационного совета:

1. **Буриан Александр**, доктор юридических наук, профессор (председатель)
2. **Киртоакэ Наталия**, доктор права, доцент (ученый секретарь)
3. **Мазилу Думитру**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)
4. **Марку Виорел**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)
5. **Фуереа Аугустин**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)

Официальные оппоненты:

1. **Ксавьер Филипп**, доктор права, профессор (Парис, Франция)
2. **Балан Олег**, доктор права, доцент

Научный руководитель:

Осмокеску Николае, доктор права, доцент, Кафедра международного права и права международных экономических отношений Молдавского государственного университета.

4. Замфир Наталия: «Механизм имплементации в национальное право международных норм по охране окружающей среды», специальность 12.00.10 – международное публичное право.

Дата защиты: 28.10.2006 г.

Состав диссертационного совета:

1. **Буриан Александр**, доктор юридических наук, профессор (председатель)
2. **Киртоакэ Наталия**, доктор права, доцент (ученый секретарь)
3. **Негру Кристина**, доктор права
4. **Попеску Думитра**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)
5. **Михайлеску Константин**, доктор географических наук, профессор

Официальные оппоненты:

3. **Тимченко Леонид**, доктор юридических наук, профессор (Харьков, Украина)
4. **Лаевская Елена**, кандидат юридических наук, доцент (Минск, Беларусь)

Научный руководитель:

Осмокеску Николае, доктор права, доцент, Кафедра международного права и права международных экономических отношений Молдавского государственного университета.

5. Цуркану Каролина: «Политико-правовые аспекты трансграничного сотрудничества в области международного экологического права», специальность 12.00.10 – международное публичное право.

Дата защиты: 28.10.2006 г.

Состав диссертационного совета:

1. **Смокинэ Андрей**, доктор юридических наук, профессор (председатель)
2. **Киртоакэ Наталия**, доктор права, доцент (ученый секретарь)
3. **Буриан Александр**, доктор юридических наук, профессор
4. **Дука Георге**, доктор химических наук, профессор
5. **Негру Кристина**, доктор права

Официальные оппоненты:

1. **Попеску Думитра**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)
2. **Замфир Павел**, доктор права, доцент

Научный руководитель:

Буриан Александр, доктор юридических наук, профессор, директор Института истории, государства и права АН Молдовы.

Научный консультант:

Сакович Василий, доктор политических наук

6. Чубук Лилиана: «Права человека: философско-правовые аспекты», специальность 12.00.10 – международное публичное право.

Дата защиты: 25.11.2006 г.

Состав диссертационного совета:

1. **Буриан Александр**, доктор юридических наук, профессор (председатель)
2. **Киртоакэ Наталия**, доктор права, доцент (ученый секретарь)
3. **Сырку Диана**, доктор права, доцент
4. **Назария Сергей**, доктор политических наук
5. **Архилюк Виктория**, доктор юридических наук, доцент

Официальные оппоненты:

1. **Мазилу Думитру**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)
2. **Балан Олег**, доктор права, доцент

Научный руководитель:

Осмокеску Николае, доктор права, доцент, Кафедра международного права и права международных экономических отношений Молдавского государственного университета.

7. Тудорикэ Валентин: «Концепция политического убежища и экстрадиция в международном праве», специальность 12.00.10 – международное публичное право.

Дата защиты: 29.04.2006 г.

Состав диссертационного совета:

1. **Буриан Александр**, доктор юридических наук, профессор (председатель)
2. **Киртоакэ Наталия**, доктор права, доцент (ученый секретарь)
3. **Крецу Василе**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)
4. **Фуереа Аугустин**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)
5. **Лазарь Константин**, доктор права

Официальные оппоненты:

5. **Коман Флориан**, доктор права, профессор (Бухарест, Румыния)

6. **Сырку Диана**, доктор права, доцент

Научный руководитель:

Балан Олег, доктор права, доцент, Академия Публичного Управления при Президенте Республики Молдова.

Ученый Специализированный Совет

DH 15. 12.00.10 – 24.06.04

Института истории, государства и права АН Молдовы

DEFENSE OF DOCTORAL THESES AT THE SPECIALTY 12.00.10 – PUBLIC INTERNATIONAL LAW

During the 2006, in the Specialised Scientific Board DH 15. 12.00.10 – 24.06.04 from the Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova were defended the following theses:

1. *“The Prerequisites for Granting Diplomatic Protection to Nationals in Public International Law”*, at the specialty *12.00.10 – Public International Law*, presented by **Miss Cuceș Diana**, at the meeting held on February 18, 2006, in the following composition:

1. Smochină Andrei, **Head**, Doctor Habilitat in Law, Professor
2. Chirtoacă Natalia, **Learned Secretary**, Ph.D.
3. Burian Alexandru, Doctor habilitat in Law, Professor
4. Arhiliuc Victoria, Doctor Habilitat in Law, Associate Professor
5. Popescu Dumitra, Ph.D., Professor, Romania (Bucharest)

Official referees:

1. Fuerea Augustin, Ph.D, Professor, Romania (Bucharest)
2. Marcu Viorel, Ph.D., Profesor, Romania (Bucharest)

Scientific supervisor: *Burian Alexandru*, Doctor habilitat in Law, Professor, Director of the Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova

2. *“Political and Legal Aspects of Co-operation Relations of the Council of Europe with the Republic of Moldova”*, at the specialty *12.00.10 – Public International Law*, presented by **Mr. Slonovschi Vitalie**, at the meeting held on February 18, 2006, in the following composition:

1. Burian Alexandru, **Head**, Doctor Habilitat in Law, Professor
2. Chirtoacă Natalia, **Learned Secretary**, Ph.D.
3. Arhiliuc Victoria, Doctor Habilitat in Law, Associate Professor
4. Fuerea Augustin, Ph.D, Professor, Romania (Bucharest)
5. Sircu Diana, Ph.D.

Official referees:

1. Marcu Viorel, Ph.D, Professor, Romania (Bucharest)
2. Balan Oleg, Ph.D., Associate Professor, Academy of Public Administration

Scientific supervisor: *Osmochescu Nicolae*, Ph.D., Associate Professor, Chair of International Law and Foreign Economic Relations, Moldova State University

3. *“The Concept of Sovereignty in the Contemporary International Law”*, at the specialty *12.00.10 – Public International Law*, presented by **Mr. Gamurari Vitalie**, at the meeting held on April 29, 2006, in the following composition:

1. Burian Alexandru, **Head**, Doctor Habilitat in Law, Professor
2. Chirtoacă Natalia, **Learned Secretary**, Ph.D.
3. Mazilu Dumitru, Ph.D, Professor, Romania (Bucharest)
4. Marcu Viorel, Ph.D, Professor, Romania (Bucharest)
5. Fuerea Augustin, Ph.D, Professor, Romania (Bucharest)

Official referees:

1. Xavier Filipp, Ph.D., Professor, France (Paris)
2. Balan Oleg, Ph.D., Associate Professor, Academy of Public Administration

Scientific supervisor: *Osmochescu Nicolae*, Ph.D., Associate Professor, Chair of International Law and Foreign Economic Relations, Moldova State University

4. *„The Mechanisms of Implementing International Environmental Instruments into the Domestic Law of the*

Republic of Moldova”, at the specialty **12.00.10 – Public International Law**, presented by **Mrs. Zamfir Natalia**, at the meeting held on October 28, 2006, in the following composition:

1. Burian Alexandru, **Head**, Doctor Habilitat in Law, Professor
2. Chirtoacă Natalia, **Learned Secretary**, Ph.D.
3. Negru Cristina, Ph.D.
4. Dumitra Popescu, Ph.D, Professor, Romania (Bucharest)
5. Mihailescu Constantin, Doctor Habilitat in Georgraphy, Professor

Official referees:

3. Leonid Timcenco, Doctor Habilitat in Law, Professor, Ukraine (Harkov)
4. Elena Laevskaia, Ph.D., Associate Professor, Belarusi (Mensk)

Scientific supervisor: Osmochescu Nicolae, Ph.D., Associate Professor, Chair of International Law and Foreign Economic Relations, Moldova State University

5. „Political and Legal Aspects Regarding the Cross-boarding Co-operation in the Field of Environmental International Law” at the specialty **12.00.10 – Public International Law**, presented by **Mrs. Turcanu Carolina**, at the meeting held on October 28, 2006, in the following composition:

1. Smochină Andrei, **Head**, Doctor Habilitat in Law, Professor
2. Chirtoacă Natalia, **Learned Secretary**, Ph.D.
3. Burian Alexandru, Doctor Habilitat in Law, Professor
4. Duca Gheorghe, Doctor Habilitat in Chemistry, Professor
5. Negru Cristina, Ph.D.

Official referees:

1. Dumitra Popescu, Ph.D, Professor, Romania (Bucharest)
2. Zamfir Pavel, Ph.D., Associate Professor

Scientific supervisor: Burian Alexandru, Doctor habilitat in Law, Professor, Director of the Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova

Scientific adviser: Sacovici Vasile, Doctor Habilitat in Political Sciences

6. „Human Rights – Legal and Philosophical Aspects” at the specialty **12.00.10 – Public International Law**, presented by **Mrs. Ciubuc Liliana**, at the meeting held on November 25, 2006, in the following composition:

1. Burian Alexandru, **Head**, Doctor Habilitat in Law, Professor
2. Chirtoacă Natalia, **Learned Secretary**, Ph.D., Associate Professor
3. Sircu Diana, Ph.D., Associate Professor
4. Nazaria Sergiu, Doctor Habilitat in Politology
5. Arhiliuc Victoria, Doctor Habilitat in Law, Associate Professor

Official referees:

3. Mazilu Dumitru, Ph.D., Professor, Romania (Bucharest)
4. Balan Oleg, Ph.D., Associate Professor, Academy of Public Administration

Scientific supervisor: Osmochescu Nicolae, Ph.D., Associate Professor, Chair of International Law and Foreign Economic Relations, Moldova State University

7. „Political Asylum and Extradition in International Law”, at the specialty **12.00.10 – Public International Law**, presented by **Mr. Tudorică Valentin**, at the meeting held on December 16, 2006, in the following composition:

1. Burian Alexandru, **Head**, Doctor Habilitat in Law, Professor
2. Chirtoacă Natalia, **Learned Secretary**, Ph.D., Associate Professor
3. Crețu Vasile, Ph.D, Romania (Bucharest)
4. Fuerea Augustin, Ph.D, Professor, Romania (Bucharest)
5. Lazari Constantin, Ph.D.

Official referees:

1. Coman Florian, Ph.D, Professor, Romania (Bucharest)
2. Sircu Diana, Ph.D., Associate Professor

Scientific supervisor: Balan Oleg, Ph.D., Associate Professor, Academy of Public Administration

Specialised Scientific Board
DH 15.12.00.10 – 24.06.04
from the Institute of History, State and Law
of the Academy of Sciences of Moldova

CERINȚE PRIVIND MATERIALELE PREZENTATE SPRE PUBLICARE

Stimați colegi!

Enumerăm cerințele privind materialele prezentate spre publicare:

1. Articolul sau studiul va fi înaintat sub formă de manuscris (în două exemplare) și în format electronic (WinWord). Pe manuscris se va indica data prezentării (revizuirii) articolului. Manuscrisul va fi semnat de către autor.

2. Textul va fi editat în Word, cu caracteristicile Times New Roman; Font size 12; Space 1,5 și cu paginile numerotate.

3. Referințele: notele bibliografice vor fi enumerate la sfârșitul textului în original: numele autorului, denumirea lucrării, anul și locul ediției, pagina. În format electronic acestea vor fi editate în Word, cu caracteristicile Times New Roman; Font size 10; Space 1.

4. Volumul: textul articolului sau studiului științific nu va depăși o coală de autor, aproximativ 20 de pagini, al comunicărilor științifice – 10-12 pagini; al recenziilor – 5 pagini.

5. Rezumatul: articolele vor fi însoțite în mod obligatoriu de un rezumat tradus într-o limbă de circulație internațională (engleză, franceză) în volum de până la 200 de cuvinte. În format electronic, acesta va fi editat în Word, Times New Roman; Font size 11; Space 1. (Comunicările mici și recenziile nu necesită asemenea rezumate.)

6. Extrasul din procesul-verbal al ședinței catedrei (secțiilor, sectoarelor instituțiilor academice) cu recomandarea pentru publicare.

7. Recenzia articolului cu recomandarea pentru publicare prezentată de 1-2 specialiști cu grad științific de doctor/doctor habilitat în domeniul respectiv (pentru doctoranzi și competitori).

8. Materialul ilustrativ va fi prezentat în format A4, în formă grafică clară, cu numerotarea poziției fiecărui obiect, însoțit de o legendă. Fotografiiile și desenele vor fi numerotate și însoțite de explicații.

9. Date despre autor:

a) numele, prenumele;

b) data, luna, anul nașterii;

c) gradul și titlul științific;

d) locul de muncă și funcția ocupată;

e) datele CPAS (codul asigurării sociale);

f) adresele de la serviciu și domiciliu, cu indicarea telefonului, faxului, e-mail-ului;

g) datele buletinului de identitate;

h) codul personal de identificare;

i) numele, prenumele autorului și titlul articolului în limbile română, engleză și rusă.

10. Manuscrisele și varianta în format electronic pot fi prezentate direct la redacție (I.I.S.D. al A.Ș.M., str. 31 August 1989, nr. 82, Chișinău, MD 2012) sau trimise prin e-mail: dreptinternational@mail.md Telefon: (37322) 23-33-10.

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ РУКОПИСЕЙ

Уважаемые авторы!

Напоминаем требования к оформлению рукописей, представляемых для опубликования:

1. Рукопись представляется в двух экземплярах вместе с ее электронной копией (программный редактор WinWord).

2. Текст должен быть отпечатан через 1.5 компьютерных интервала 14 шрифтом, сноски - 10 шрифтом. Страницы должны быть пронумерованы.

3. Нумерация сносок **постраничная, сквозная**.

4. Автором текст статьи (цитаты, цифры, сноски) должен быть вычитан и сверен.

5. Объем статьи и информация о научных конференциях не должен превышать **20-22** машинописных страниц, научного сообщения – **10-12**, а рецензии - **5** страниц.

6. К рукописи должны прилагаться:

1) **справка об авторах (соавторах)** с указанием:

а) фамилии, имени, отчества;

б) числа, месяца, года рождения;

в) ученой степени, ученого звания;

г) основного места работы, должности;

- д) номера страхового свидетельства Пенсионного фонда (CPAS);
- е) домашнего и служебного адресов и телефонов;
- ж) паспортных данных (серия, номер, кем и когда выдан);
- з) персонального идентификационного номера.
- 2) транслитерация фамилии и инициалов автора и перевод заглавия рукописи на английский язык.
- 3) резюме статьи на английском или французском языке (до 200 слов).
- 4) Рецензия и выписка из протокола заседания кафедры о рекомендации к печати (для аспирантов, докторантов и соискателей).
- 7. Автором должен быть подписан **первый** экземпляр рукописи.
- 8. Рукописи, направленные автором на доработку, подлежат возврату в редакцию в рекомендованный срок с производственными изменениями и исправлениями в тексте (**в отпечатанном виде**) и с **электронной копией**.
- 9. Рецензии присылаются вместе с рецензируемыми книгами. В противном случае рецензии опубликованы не будут.
- 10. Статьи направляются **по почте** (не заказной) на адрес редакции: МД 2012, Республика Молдова, Кишинев, ул. 31 августа 1989 года, № 82.
- 11. **В случае несоблюдения настоящих правил по оформлению рукописи редакция оставляет за собой право не рассматривать ее.**

REQUIREMENTS REGARDING SCIENTIFIC PUBLICATINOS

Dear colleagues!

We want to remind you the requirements regarding manuscripts presented for publication:

1. The article or the study presented in written (two copies) and electronic formats (WinWord). On the written version to be indicated: date of presentation (revision) of the article. The written version is signed by the author.
2. The text: Word, Times New Roman; Font size 12; Space 1,5. Pages shall be numbered.
3. References: bibliographical notes to be presented at the end of the text in the original form: author's name, work's title, year and place of publication, page. In electronic format: Word, Times New Roman; Font size 10; Space 1.
4. Length: article of study text shall not exceed 20-22 pages; for scientific presentations -10-12 pages; for reviews – maximum 5 pages.
5. Summary. Articles shall be obligatorily accompanied by a summary translated into an international language (English, French), comprising not more then 200 words. In electronic format: Word, Times New Roman; Font size 11; Space 1. (Short presentations and reviews do not contain such summaries).
6. Extract from minute of the chair's meeting (sections, sectors of the academic institutions).
7. Review to the article with the recommendation for publication, presented by 1-2 professionals holding the scientific degree of Doctor in Law/Doctor Habilitat in the corresponding field (for doctoral students and competitors).
8. Illustrative material to be presented in A4 format, in a clear graphic form, the position of each object numbered, accompanied by a legend. Photographs and pictures shall be numbered and accompanied by explanations.
9. Data about the author:
 - j) Name, surname;
 - k) Date, month, year of birth;
 - l) Degree or scientific title;
 - m) Working place with the indication of function;
 - n) CPAS data (code of the social insurance);
 - o) Working and home addresses, with the indication of the telephone, fax, e-mail;
 - p) Data from the Identity Card;
 - q) Personal Identification Code;
 - r) Title of the article in Romanian, English and Russian languages;
11. Written and electronic versions can be presented directly to the Editorial Board (I.H.S.L. of the A.S.M., 82, 31 August Str., MD-2012, Chisinau, Republic of Moldova) or sent by e-mail: dreptinternational@mail.md
Telephone: (37322) 23-33-10.

Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale

Publicația științifico-teoretică și informațional-practică „Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale” reprezintă un eveniment important și unic în viața științifică a Moldovei, fiind prima revistă de specialitate în țara noastră. Din consiliul redacțional fac parte eminenți savanți, specialiști în domeniul dreptului internațional, științelor politice și relațiilor internaționale din diferite state ale lumii. Acest aspect confirmă faptul că revista este deschisă pentru publicarea articolelor și materialelor științifice de diverse orientări.

Selectarea materialelor este efectuată de consiliul redacțional, format în majoritatea sa din colaboratori științifici ai Secției drept internațional și relații internaționale a Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei.

Cercetările, concluziile și interpretările expuse în materialele publicate în revista noastră aparțin autorilor materialelor și nu pot fi considerate ca reflectând politicile și opiniile consiliului redacțional sau ale Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei.

În cazul republicării materialelor, indicarea sursei este obligatorie.

Молдавский журнал международного права и международных отношений

Научно-теоретическое и информационно-практическое издание «Молдавский журнал международного права и международных отношений» - важное и уникальное явление в научной жизни Молдовы, так как этот журнал является первым специализированным научным изданием в нашей стране. В состав его Редакционного совета входят крупнейшие юристы-международники и специалисты в области политических наук и международных отношений из разных стран мира. Это значит, что журнал открыт для публикации научных статей самой разной направленности.

Отбор статей и содержание журнала определяются редколлегией, в составе которой в основном научные сотрудники Отдела международного права и международных отношений Института истории, государства и права Академии наук Молдовы.

Публикация материалов в нашем журнале не всегда означает, что Редколлегия разделяет точку зрения автора. При перепечатке материала ссылка на наш журнал обязательна.

Moldavian Journal of International Law and International Relations

The academic and informative-practical periodical publication “Moldavian Journal of International Law and International Relations” is a very important and uncial event at the scientific live of Moldova. In the composition of its Editorial Council the most eminent international lawyers, scientists in political sciences and international relations from different countries of the word are invited. That means the magazine is opened for publication any scientific articles of the most various directions.

The choice of the articles and the essence of the magazine is determined by the Editorial Bond composed mostly of scientists of the Department of International Law and International Relations of the Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova.

The publication of the material in our magazine doesn't always mean that the Editorial Board agrees with the authors, point of view.

In reprinting of our material f footnote should be done mentioning the source.

Culegere și paginare computerizată. Semnat pentru tipar 28.12.2006. Formatul 60x841/8. Tipar ofset. Coli de tipar 18,13. Imprimat la Î.S. “Dinamo” – M.A.”. 2004, mun. Chișinău, str. Șciusev, 106